

GAD

GENÇLİK | araştırmaları dergisi

JOURNAL OF YOUTH RESEARCH

SAYI
28

Yıl: 2022 Cilt: 10

**GENÇLİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ /
JOURNAL OF YOUTH RESEARCH**

Cilt/Volume: 10

Sayı/Number: 28

Aralık/December 2022

Yayın Dili

Türkçe/İngilizce

ISSN 2791-8157

Gençlik Araştırmaları Dergisi uluslararası hakemli bir dergidir. Yayımlanan makalelerin sorumluluğu yazarına/yazarlarına aittir.

Journal of Youth Research is the official peer-reviewed, international journal of the Ministry of Youth and Sports of Turkish Republic.

Authors bear responsibility for the content of their published articles.

**T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı ve
Gençlik Araştırmaları Dergisi Adına**

İmtiyaz Sahibi/Owner

Dr. Mehmet Ata Öztürk

Genel Koordinatör/General Coordinator

Mehmet Dinç

Yazı İşleri Müdürü/

General Publication Director

Suat Tayfun Topak

**Gençlik Araştırmaları Dergisi (GAD)
ULAKBİM TR DİZİN
(Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı)
ve EBSCO'da Sorgulanmaktadır.**

Editörler/Editors

Dr. Mehmet Fatih Köse

Dr. Hasan Kavgacı

Alan Editörleri/Field Editors

Dr. Gülsemin Ertürk Çelik

Dr. Tolga Tek

Yabancı Dil Editörü/Foreign Language Editor

John Zacharias Crist

Yayın Kurulu/International Editorial Board*

Abdullah Topcuoğlu / Selçuk Üniversitesi

Aylin Görgün Baran / Hacettepe Üniversitesi

Besim Fatih Dellaloğlu / Sakarya Üniversitesi

Ertan Özensel / Selçuk Üniversitesi

Eugene Kennedy / Louisiana State University

Hakan Dulkadiroğlu / Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

İhsan Sezal / TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

İsmail Coşkun / İstanbul Üniversitesi

Kadir Canatan / İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

Mazhar Bağlı / Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi

Mehmet Akif Aydın / İstanbul Medipol Üniversitesi

Mehmet Eskin / Adnan Menderes Üniversitesi

Süleyman Seyfi Öğün

Şeref Ateş / Sakarya Üniversitesi

Yasin Aktay / Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Yakup Bilgili / Florida State College

*İsme göre alfabetik sırada/

In alphabetical order by name

Yayın Koordinatörü/Broadcast Coordinator
Suat Tayfun Topak

Tasarım Dizgi ve Uygulama/Graphic Design
Bilal Said Doğrusöz

Mizanpaj/Proofreading
Bilal Said Doğrusöz

Yayın Türü/Type of Publication
Yaygın Süreli Yayın/Peer Reviewed Academic Journal

Yayın Periyodu/Publishing Period
Dört ayda bir (Nisan, Ağustos, Aralık aylarında)
yayımlanır/Three times a year (April, August,
December)

Ankara - Aralık 2022/Ankara December 2022

Dergi Atf Adı/Journal Name
Gençlik Arş. Derg./Journal of Youth Research

Yönetim Yeri/Management Location
T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
Eğitim, Araştırma ve Koordinasyon
Genel Müdürlüğü
Örnek Mahallesi, Oruç Reis Caddesi No:13
Altındağ, Ankara Telefon: 444 0 472
e-mail: genclikarastirmalari@gsb.gov.tr
web: <http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr>

İçindekiler *Table of Contents*

İNCELEME / ARAŞTIRMA

- Üniversite Öğrencilerinin Akıllı Telefon Bağımlılığının Rekreatif Faaliyetlere Katılım Davranışları Açısından İncelenmesi
Smartphone Addiction in University Students: Is Participation in Recreative Activities a Dissuading Factor?
Sinem Gedik & Deniz Merkan Gezin
- 01
17

İNCELEME / ARAŞTIRMA

- Üniversite Öğrencilerinin Bilgisayar Öz-Yeterlik Algılarının Çevrimiçi Öğrenmeye Yönelik Hazırbulunuşlukları Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesi
Determining the Effect of University Students' Computer Self-Efficacy Perceptions on Their Readiness for Online Learning
Aysel Arslan
- 21
44

İNCELEME / ARAŞTIRMA

- 11-12 Yaş Çocuklarda Görsel ve İşitsel Pas Antrenmanlarının Futbol Teknik Becerilerine Etkisi
The Effect of Visual and Auditory Pass Training on Football Technical Skills of 11-12 Years Old Children
Ali Erkek & Ahmet Uzun
- 49
65

İNCELEME / ARAŞTIRMA

- Ütopik Bir Mekân Olarak Instagram: Sanal Temsiller
Instagram Filters: Consuming Naturalness in Social Media
Nesibe Tuba Boynikar & Musa Öztürk
- 68
86

İNCELEME / ARAŞTIRMA

- Bağımlılıkta Arkadaş Etkisini Anlamaya Yönelik Bir İnceleme: Youtube Videolarına Konuk Olan Madde Kullanıcılarının Röportajları Üzerinden Bir İçerik Analizi
A Study on Understanding the Effect of Friends in Addiction: A Content Analysis on the Interviews of Substance Users Visiting Youtube Videos
Melike Semerci & Hakan Karaman & Ömer Miraç Yaman
- 90
106

İNCELEME / ARAŞTIRMA

- Spor Bilimlerinde Öğrenim Gören Üniversite Öğrencilerinin Kariyer Farkındalıklarının İncelenmesi: Karadeniz Bölgesi Örneği
Examining Career Awareness of University Students Studying in Sport Sciences: Case of Black Sea Region
Oğulcan Güner & Serkan Hacıcaferoğlu
- 111
127

İNCELEME / ARAŞTIRMA

- Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları (BESYO) ve Spor Bilimleri Fakülteleri (SBF) Özel Yetenek Sınavlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesi
Examination and Evaluation of Physical Education and Sports Schools and Sports Sciences Faculties' Special Ability Exams
Mehmet Altın & Reha Bozgüney & Mehmet Ali Üzgü & Mehmet Denктаş
- 131
147

Yazarlara Notlar

Notes for Writers

155
157

Copyright © 2022 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>
 Gençlik Araştırmaları Dergisi • Aralık 2022 • 10(28) • 1-16

ISSN 2791-8157
 Başvuru | 20 Temmuz 2021
 Kabul | 18 Şubat 2022

Üniversite Öğrencilerinin Akıllı Telefon Bağımlılığının Rekreatif Faaliyetlere Katılım Davranışları Açısından İncelenmesi*

Sinem Gedik**

Deniz Mertkan Gezgin***

Öz

Çalışmanın amacı, üniversite öğrencileri arasında akıllı telefon bağımlılığını rekreatif faaliyetlere katılım davranışları açısından incelemektir. Çalışma grubunu Marmara bölgesinde bulunan farklı üniversitelerde öğrenim gören 591 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Genel tarama yöntemi ile desenlenen çalışmanın veri analiz sürecinde betimsel istatistikler ve tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) yararlanılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığının düşük seviyede olduğu görülmüştür. Üniversite öğrencilerinin rekreatif faaliyetlere katılım düzeyleri incelendiğinde ise yürümek, topla oynamak, akraba ziyaretleri yapmak, dışarıda yemek yeme ve piknik yapmak faaliyetlerinin sıklıkla tercih edildiği tespit edilmiştir. Rekreatif faaliyetlere katılan gruplar arasında akıllı telefon bağımlılığı açısından farkların ortaya konulması için yürütülen analizler sonucunda bazı fiziksel, sosyal, kültürel-sanatsal, turistik ve diğer rekreatif faaliyetlere katılan üniversite öğrencilerinin bu faaliyetlere katılmayanlara göre akıllı telefon bağımlılığının daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda, serbest zamanlarında rekreatif faaliyetlere katılım sağlayan üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığı riskinin düşük olduğu söylenebilir. Ayrıca, akıllı telefon bağımlılığının üniversite öğrencileri arasında yaygınlaşma riskinin arttığı bu postmodern dönemde elde edilen bulguların teknoloji bağımlılığı uzmanları ve alanyazın açısından yol gösterici nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Rekreasyon, Akıllı Telefon Bağımlılığı, Üniversite Öğrencileri, Mobil Teknolojiler.

* Bu makale, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Lisansüstü Burs Programı 2020/8 Dönemi' nde desteklenen "Üniversite Öğrencilerinde Akıllı Telefon Bağımlılığı: Rekreatif Faaliyetlere Katılım Davranışları ve Serbest Zaman Yönetimi Üzerine Bir Araştırma" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rekreasyon Yönetimi Anabilim Dalı, sinemgedik5@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1898-3629>

*** Doç. Dr., Trakya Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Bilgisayar Mühendisliği Bölümü, mertkan@trakya.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4688-043X>

Abstract

This study investigates smartphone addiction among university students and whether participation in recreational activities has any effect on addiction levels. The study group consisted of 591 university students studying at different universities in Turkey's Marmara Region. As our study was descriptive in nature, we used descriptive statistics and a one-way analysis of variance (ANOVA) to analyze the data that we had collected. Our findings reveal that university students were only minimally addicted to smartphone use. Upon examining university students' participation in recreational activities, we discovered that respondents preferred *walking, playing with balls, visiting relatives, eating out, and having picnics*. In our analyses undertaken to flesh out the differences in smartphone addiction between groups participating in recreational activities, we found that university students who participate in some form of physical, social, cultural-artistic, touristic, or other recreational activities displayed less of an addiction to smartphones than those who do not. As a result of the findings, it can be said that university students who participate in recreational activities in their spare time have a low risk of smartphone addiction. Given the nature of addiction, the findings of this study can be used as a guide for technology addiction experts and future studies on this subject.

Keywords: Recreation, Smartphone Addiction, University Students, Mobile Technologies.

Giriş

Rekreasyon kavramı kelime anlamı ile “yenilenme, yeniden oluşma” anlamlarına gelmektedir (Eravşar, 2020). Rekreasyon kavramı daha kapsamlı bir şekilde tanımlandığında ise yenilenme ve rahatlama amacıyla bireylerin serbest zamanlarında, gönüllü olarak tercih ettikleri etkinlikler içerisinde yer alabilecekleri faaliyetleri ifade etmektedir (Yılmaz, 2007). Bireylere serbest zamanlarında hitap eden rekreatif faaliyetler oldukça geniş kapsamlıdır. Bu nedenle rekreatif faaliyetler çeşitli sınıflandırmalar içerisinde yer almaktadır. Bu sınıflamalar genel olarak aşağıdaki gibidir:

- Rekreatif faaliyetlere katılım şekli,
- Özel işlevler,
- Rekreatif faaliyetlerin gerçekleştiği mekân,
- Yerel sınıflama,
- Rekreatif faaliyetin gerçekleştirildiği zaman ve bireylerin rekreatif faaliyetlere katılım nedenleri (Çapak, 2019).

Çeşitli sınıflandırmalar içerisinde bulunan rekreatif faaliyetler insanların yaşamlarına olumlu katkılar sunmaktadır. Hâlihazırda bilinmelidir ki çocuk ve gençlerin fiziksel aktivite ve sporla uğraşmasının temel nedenleri arasında eğlenmek ve arkadaşlarla birlikte olmak yer almaktadır (Edwards ve Tsouros, 2006). Eğlenmek ve yenilenme temelinde katılım sağlanan rekreatif faaliyetler bunun yanı sıra özellikle sosyalleşmeyi, iletişimi, bireyin kendine olan inancını, karşılaştığı problemlere çözümler üretebilme yeteneğini, bedensel ve mental sağlığını olumlu yönde etkilemektedir (Ortaç, 2019). Alanyazında rekreatif faaliyetlerin insanlar üzerindeki olumlu etkilerini ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır. Özer, Gelen ve Öcal (2009) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ilköğretimde öğrenim gören öğrencilerden takım sporları ile ilgilenenlerin, takım sporları ile ilgilenmeyen öğrencilere göre

problem çözme becerilerinde anlamlı düzeyde farklılık görüldüğü ifade edilmiştir. Koçyiğit, Erdoğan, Uyar ve Çınar (2018) tarafından gerçekleştirilen başka bir çalışmada ise rekreatif faaliyetler ile bireyin sosyalleşmesi ve iletişim düzeyi arasında pozitif ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bardakçı ve Yıldız (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada rekreatif faaliyet olarak basketbol sporu ile ilgilenen çocuklarda özgüven, sağlık, planlı yaşama gibi değerlerin olumlu yönde geliştiği ifade edilmiştir. Sonuç olarak, alanyazındaki çalışmalar ve bulgular incelendiğinde çocukluk ve ergenlik döneminde bireylerin fiziksel aktivite ve rekreatif faaliyetlere katılıma teşvik edilmesi ve bunun alışkanlık olarak kazandırılması önem arz etmektedir.

Bireylerin serbest zamanlarında tercih ettikleri rekreatif faaliyetler kişiye göre değişiklik göstermektedir. Alanyazında incelenen Özdağ ve diğerleri (2009) tarafından yürütülen bir çalışmada memurlar ve öğrencilerin kapalı alan rekreatif faaliyetlerden *TV izleme, müzik dinleme, roman okuma ve elişi etkinlikleri* ile uğraşmak tercih ettikleri görülmüştür. Süzer (2020) tarafından gerçekleştirilen başka bir çalışmada ise üniversitede öğrenim gören öğrencilerin serbest zamanlarında katıldıkları rekreatif faaliyetler incelendiğinde en çok tercih edilen *kitap okuma, müzik dinleme ve sinema-tiyatroya gitmek* gibi etkinlikler olduğu ifade edilmiştir. Sevin ve Şen (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada öğretmenlerin serbest zamanlarında gerçekleştirdiği rekreatif faaliyetlerin *video oyunları, satranç, televizyon seyretmek, internette gezmek* olduğu ifade edilmiştir. Son olarak, Aslan ve Cansever (2012) tarafından lise çağındaki bireylere yönelik gerçekleştirilen çalışmada liselilerin serbest zamanlarında *arkadaşları ile beraber vakit geçirme, spor amaçlı faaliyetler içinde bulunma, yeni hobi alanları edinme* gibi rekreatif faaliyetler içerisinde bulduklarını ortaya koymuştur.

Araştırmalar doğrultusunda rekreatif faaliyetlerin bireylerin isteklerine göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Serbest zamanlarda rekreatif faaliyetlere katılım sağlamak bireye ve topluma fayda sağlarken bu zamanların iyi yönetilememesi birçok probleme sebep olmakta, çocuk ve gençlerde bağımlılık gibi çeşitli davranış ve anksiyete bozukluklarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Güçlü, 2001). Bu durumu destekler şekilde yaşadığımız pandemi nedeniyle evde geçirilen zamanlarda bireylerin teknolojik araçları kullanma sürelerinin arttığı görülmektedir (Gümüşgül ve Aydoğan, 2020). Bunun sonucu olarak teknoloji bağımlılığı türlerinden biri olan akıllı telefon bağımlılığı gibi bireyi olumsuz etkileyen bir durumun ortaya çıkabilmesi söz konusudur.

Akıllı telefon bağımlılığı; akıllı cihazların problemleri ve kontrol dışı kullanılması ile kişilere fizyolojik ve mental yönden zararlar veren davranışsal bir bozukluk olarak ifade edilmiştir (Daysal ve Yılmazel, 2020). Tanımı destekler şekilde Sülün, Günay, Sarman ve Dertli (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, ergenlik döneminde akıllı telefon bağımlılığı riskinin artması ile gündüz uykusuzluk durumu arasında pozitif bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur. Özcan (2019) tarafından gerçekleştirilen tez çalışmasında akıllı telefon bağımlısı olan öğrencilerin, akıllı telefon bağımlısı olmayan öğrencilere göre daha fazla uyku sorunu yaşadıklarını ifade edilmiştir. Kaysi, Aydemir ve Yavuz (2021) tarafından gerçekleştirilen başka bir çalışma da ise akıllı telefon bağımlısı olan öğrencilerin derslerini takip etmekte zorluk yaşadıkları ve ders başarılarının da olumsuz etkilendiği ortaya konulmuştur. Yorulmaz, Kıraç ve Sabırlı (2018) tarafından gerçekleştirilen diğer bir çalışmada ise akıllı telefon bağımlısı olan

üniversite öğrencilerinin, uykuyu erteleme ve uykusuz kalma gibi problemleri, akıllı telefon bağımlısı olmayan öğrencilere oranla daha fazla yaşadıkları ifade edilmiştir. Kocamaz, Badat, Maden ve Tuncer (2020) üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada, akıllı telefon bağımlılığı ile uyku kalitesi, gündüz uykululuk hali, depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur.

Alanyazında gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde akıllı telefonu bağımlısı olan veya bu riski taşıyan kişilerin çeşitli problemler ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Bu nedenle bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinde akıllı telefon bağımlılığının bireyi olumlu bir şekilde etkilediği düşünülen rekreatif faaliyetlere katılım davranışları açısından incelenmesidir. Bu doğrultuda çalışmada aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeyi nasıldır?
2. Üniversite öğrencilerinin rekreatif faaliyetlere katılım durumları nasıldır?
3. Üniversite öğrencilerin rekreatif faaliyetlerden;
  - a. Fiziksel faaliyetlere,
  - b. Sosyal faaliyetlere,
  - c. Kültürel ve sanatsal faaliyetlere,
  - d. Turistik faaliyetlere,
  - e. Diğer faaliyetlere katılım düzeylerine göre akıllı telefon bağımlılığı açısından gruplar arasında fark var mıdır?

Yöntem

Çalışma, genel tarama yöntemine uygun olarak tasarlanan nicel bir araştırmadır. Genel tarama yöntemi, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 1995).

Evren/Örneklem

Çalışmanın evrenini 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Türkiye’de farklı devlet üniversitelerinin farklı bölümlerde öğrenim gören üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın katılımcı grubunu yani örneklemini ise Türkiye’de devlet üniversitelerinin farklı bölümlerinde öğrenim gören 591 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcıların 164’ü (%27,7) erkek, 427’si (%72,3) kadın üniversite öğrencisidir. Üniversite öğrencilerinin 319’u (%54,0) 1.sınıfta, 101’i (%17,1) 2.sınıfta, 42’si (%7,1) 3.sınıfta ve 129’u (%21,8) 4.sınıfta öğrenim görmektedir. Ayrıca üniversite öğrencilerinin yaş ortalaması $\bar{X}=20,67$ olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Ait Yüzdeler

		f	%			f	%
Cinsiyet	Erkek	164	27,7	Sınıf		319	54,0
	Kadın	427	72,3	1. sınıf		101	17,1
				2. sınıf		42	7,1
Bölüm				3. sınıf		129	21,8
				4. sınıf			
	Sınıf Öğretmenliği	59	10,0	Antrenörlük		8	1,4
	İngilizce Öğretmenliği	54	9,1	Maliye		8	1,4
	Çalışma Ekonomisi	32	5,4	Turizm İşletmeciliği		8	1,4
	Okul Öncesi Öğretmenliği	29	4,9	Türk Dili ve Edebiyatı		7	1,2
	Aşçılık	28	4,7	Veterinerlik		7	1,2
	Pdr	27	4,6	Bilgisayar Programcılığı		5	0,8
	Çocuk Gelişimi	25	4,2	Ekonometri		5	0,8
	Kamu Yönetimi	25	4,2	Grafik Tasarım		5	0,8
	Matematik Öğretmenliği	23	3,9	Arnavut Dili ve Edebiyatı		4	0,7
	Beden Eğitimi Öğretmenliği	20	3,4	Ebelik		4	0,7
	Spor Yöneticiliği	20	3,4	Gıda Mühendisliği		4	0,7
	İşletme	18	3,0	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği		4	0,7
	Sağlık Yönetimi	17	3,0	Alman Dili Eğitimi		3	0,5
	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	15	2,9	Biyoloji		3	0,5
	Müzik Öğretmenliği	15	2,5	Dış Ticaret		3	0,5
	İktisat	14	2,5	Halkla İlişkiler ve Tanıtım		3	0,5
	Türkçe Öğretmenliği	14	2,4	İlk ve Acil Yardım		3	0,5
	Beslenme Diyetetik	12	2,4	Fen Bilgisi Öğretmenliği		2	0,3
	Uluslararası İlişkiler	11	2,0	Fizyoterapi ve Rehabilitasyon		2	0,3
	Yönetim Bilişim Sistemleri	11	1,9	Matematik		2	0,3
	Hemşirelik	10	1,9	Özel Eğitim Öğretmenliği		2	0,3
	Resim İş Öğretmenliği	9	1,7	Sosyoloji		2	0,3
	Tarih	9	1,5				
	Toplam Katılımcı Sayısı					591	100,0

Veri Toplama Araçları

Çalışmada, veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından oluşturulan ve ölçek, anket ile kişisel formdan oluşan araştırma formu kullanılmıştır. Araştırma formu üç bölümden oluşmaktadır.

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcıların demografik verilerine ulaşmak için bu bölüm katılımcıların cinsiyeti, öğrenim gördüğü bölümü ve sınıf düzeyi hakkında sorular içermektedir.

Rekreatif Faaliyetlere Katılım Formu: Katılımcıların rekreatif faaliyetlerine katılım durumlarını ortaya koyabilmek için 9 etkinlik içeren fiziksel faaliyetler, 5 etkinlik içeren sosyal faaliyetler, 6 etkinlik içeren sanat ve kültürel faaliyet formda yer almaktadır. Ayrıca üç etkinlik içeren turistik faaliyetler ile 9 etkinlik içeren diğer faaliyetler formda yer almaktadır. Toplamda 32 rekreatif faaliyetin bulunduğu formdaki her bir faaliyet için derecelendirme “Hiç”, “Bazen”, “Sık sık” şeklindedir (Akgül, 2011).

Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği: Ölçeğin orijinali Known tarafından Young’ın internet bağımlılığı ve akıllı telefonların geleceği ile ilgili maddelerine bağlı olarak geliştirilmiştir. Türkçe’ye Demirci, Orhan, Demirdaş, Akpınar ve Sert (2014) tarafından uyarlanmıştır. Akıllı Telefon Bağımlılık Ölçeği 6’lı likert tipinde 33 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki seçenekler 1’den (kesinlikle değil) 6’ya (kesinlikle evet) kadar sıralanmıştır. Ölçekten alınabilecek yüksek puan akıllı telefon bağımlılığı riskinin yüksekliğine işaret etmektedir. Ölçekten alınabilecek puan aralığı 33 ve 198 arasında değişebilmektedir. Çalışmada, ölçeğin tek boyut halinde Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0,92 olarak tespit edilmiştir.

Veri Toplama Süreci ve Analiz

Çalışmada veri toplama süreci, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında pandemi şartlarında üniversitelerin kapalı olmasından dolayı çevrim içi olarak Google anket yardımıyla toplanmıştır. Google dokümanlar yardımı ile oluşturulan araştırma formunun linki çeşitli üniversitelerde görev yürüten akademisyenlere gönderilmiş ve çevrim içi derslerinde paylaşımları istenmiştir. Kolay erişilebilir örneklem metodu ile yürütülen çalışmada veri toplama süreci, Mart ayı boyunca gönüllülük esasına göre yürütülmüştür. Her bir katılımcının araştırma formunu doldurma süresi yaklaşık 10-15 dakikadır. Verilerin analizinde SPSS Statistics 23,0 paket programı kullanılmıştır.

Verilerin analiz sürecine başlamadan önce normal dağılım varsayımını gerçekleştirmek için kullanılan ölçeklerin basıklık ve çarpıklık değerlerine bakılmıştır. Basıklık ve çarpıklık değerleri incelendiğinde bu değerlerin -1,96 ile +1,96 arasında olduğu görülmüştür. Basıklık ve çarpıklık değerlerinin bu değerler arasında olması nedeniyle analiz aşamasında normallik varsayımı kabul edilmiş ve parametrik testlerin kullanılması kararlaştırılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2007). Bu doğrultuda; verilerin analizinde frekans-yüzde değerlerinden, betimsel istatistiklerden, rekreatif katılım düzeyi açısından akıllı telefon bağımlılığı düzeyleri arasında anlamlı bir farkın oluşmasını ölçmek için parametrik testlerden ANOVA analizinden yararlanılmıştır. ANOVA testi için normallik ve homojenlik varsayımları incelenmiş olup iki varsayımında ANOVA testi için uygun değerlere sahip olduğu görülmüştür ($p>,01$; $p>,05$).

Bulgular

Üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığının rekreatif faaliyetlere katılım davranışlarına göre incelendiği çalışmada elde edilen bulgular, araştırma sorularının belirtildiği sırayla ele alınacaktır.

Üniversite Öğrencilerinin Akıllı Telefon Bağımlılığı Düzeyi Nasıldır?

Analiz sonuçlarından elde edilen betimsel istatistik verilerine göre, üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık ölçeğinden aldıkları puan ortalamasına göre akıllı telefon bağımlılığı düzeylerinin düşük düzey olduğu söylenebilir ($\bar{X}=2,43$). Ayrıca çalışmada kullanılan akıllı telefon bağımlılığı ölçeğinin alt faktörlerinden gündelik yaşam bozuklukları, fiziksel belirtiler ve aşırı kullanım faktörlerinin, akıllı telefon bağımlılığı ortalama puanının yükselmesinde etkili faktörler olduğu söylenebilir. Akıllı telefon bağımlılığı ölçeği ve alt boyutlarına ait betimsel istatistikler Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. Ölçek ve Alt Faktörlere Göre Ait Betimsel İstatistikler

	Min.	Max.	Ort	Std.	Sapma
Akıllı Telefon Bağımlılığı	1,03	4,58	2,43	,775	0.51
Gündelik Yaşam Bozuklukları	1	6	2,85	1,117	0.51
Olumlu Beklenti	1	6	2,66	1,050	0.51
Yoksunluk Hissi	1	5,71	1,97	,963	0.75
Sanal Yönelimli İlişki	1	5,75	1,58	,893	0.57
Aşırı Kullanım	1	5,50	2,64	1,098	0.51
Sosyal Ağ Bağımlılığı	1	6	2,51	1,359	0.75
Fiziksel Belirtiler	1	6	2,78	1,011	0.57

Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Faaliyetlere Katılım Durumları Nasıldır?

Çalışmada üniversite öğrencilerinin rekreatif faaliyetlere katılım düzeyleri incelendiğinde fiziksel faaliyetlerden yürümek ve topla yapılan aktiviteler, sosyal faaliyetlerden akraza ziyareti yapmak, dışarıda yemek yeme ve piknik yapmanın üniversite öğrencileri tarafından çoğunlukla tercih edilen faaliyetler olduğu görülmektedir. Ayrıca, kültürel ve sanat açısından kitap ve gazete okumak ve son olarak diğer etkinliklerden ise TV-video izlemek, müzik dinlemek ve alışveriş yapmak üniversite öğrencilerinin yoğun olarak katıldıkları rekreatif faaliyetlerdir. Tüm etkinliklerin ve katılımların listesi Tablo 3’te gösterilmektedir.

Tablo 3. Rekreatif Faaliyetlere Ait Yüzdellik Değerleri

Rekreatif Etkinlikler	Katılım Sıklığı						
	Hiç		Bazen		Sık sık		
	f	%	f	%	f	%	
Fiziksel	Yürüme	87	14,7	366	61,9	138	23,4
	Yavaş Koşu	233	39,4	290	49,1	68	11,5
	Aerobik Yoga	397	67,2	144	24,4	50	8,5
	Uzak Doğu Sporları	541	91,5	34	5,8	16	2,7
	Ağırlık Çalışması	344	58,2	176	29,8	71	12,0
	Raket Sporları	359	60,7	189	32,0	43	7,3
	Topla Yapılan Aktiviteler	158	26,7	263	44,5	170	28,8
	Doğa Sporları	426	72,1	123	20,8	42	7,1
	Avlanmak	454	76,8	111	18,8	26	4,4
	Akraba Ziyareti	23	3,9	212	35,9	356	60,2
Sosyal	Kurslar	173	29,3	315	53,3	103	17,4
	Vakıf Dernek	406	68,7	147	24,9	38	6,4
	Dışarıda Yemek	32	5,4	332	56,2	227	38,4
	Piknik	61	10,3	353	59,7	177	29,9
	Kitap ve Gazete okumak	25	4,2	242	40,9	324	54,8
Kültürel-Sanatsal	Sinema	72	12,2	409	69,2	110	18,6
	Konserler	184	31,1	321	54,3	86	14,6
	Tiyatro	267	45,2	265	44,8	59	10,0
	Sergiler Kermesler	289	48,9	260	44,0	42	7,1
	Müze Ziyareti	169	28,6	352	59,6	70	11,8

	Kent Dışı Geziler	124	21,0	349	59,1	118	20,0
Turistik	Dinlenme Gezileri	269	45,5	262	44,3	60	10,2
	Uzun Tatiller	153	25,9	279	47,2	159	26,9
	TV – Video İzleme	28	4,7	172	29,1	391	66,2
	Müzik Dinleme	9	1,5	82	13,9	500	84,6
	Bilgisayar Oyunları	308	52,1	178	30,1	105	17,8
	Bahçe İşleri	276	46,7	224	37,9	91	15,4
Diğer Etkinlikler	Alışveriş	24	4,1	308	52,1	259	43,8
	Kahvehane Kulüp	272	46,0	207	35,0	112	19,0
	İçki İçme	412	69,7	123	20,8	56	9,5
	Kumar Oynama	564	95,4	23	3,9	4	0,7
	Hiçbir şey yapmama	269	45,5	239	40,4	83	14,0

Fiziksel Rekreatif Faaliyetlere Katılım Düzeyine Göre Akıllı Telefon Bağımlılık Düzeyi Açısından Gruplar Arasında Fark Var mıdır?

Çalışmada fiziksel faaliyetlere katılım durumuna göre akıllı telefon bağımlılığı açısından gruplar arasında farkları tespit etmek için yapılan ANOVA testi sonucunda 6 etkinlikte gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilirken *uzak doğu sporları*, *avlanmak* ve *raket sporları* dâhil olan üç etkinlikte anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p>,01$). Analiz sonucunda fiziksel faaliyetlerden *yürüme*, *yavaş koşu*, *topla yapılan aktiviteler* ve *doğa sporları* faaliyetlerine hiç katılmayan üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeyi, bu etkinliklere bazen ve sık sık katılan üniversite öğrencilerine göre daha yüksektir. *Aerobik* ve *yoga* etkinliğine hiç katılmayan üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeyi, bu faaliyete sık sık katılanlara göre anlamlı şekilde yüksektir. Ayrıca, *ağırılık çalışması* faaliyetine hiç katılmayan üniversite öğrencilerinin, bazen katılanlara göre akıllı telefon bağımlılığı anlamlı düzeyde yüksektir. Tablo 5'te ANOVA testi sonucunda anlamlı farkın ortaya çıktığı rekreatif faaliyetler gösterilmiş fakat anlamlı farkın ortaya çıkmadığı değişkenler gösterilmemiştir.

Tablo 4. Fiziksel Faaliyetlere Katılım Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

	Düzyey	N	Ort	SS	Sd	F	p	Fark
Yürüme	Hiç	87	2,71	,829				
	Bazen	366	2,40	,766	2-588	7,614	,00**	1>2,1>3
	Sık sık	138	2,31	,726				
Yavaş Koşu	Hiç	233	2,66	,811				
	Bazen	290	2,29	,705	2-588	18,870	,00**	1>2,1>3
	Sık sık	68	2,19	,737				
Aerobik Yoga	Hiç	397	2,46	,776				
	Bazen	144	2,41	,812	2-588	3,776	,02*	1>3
	Sık sık	50	2,15	,583				
Ağırlık Çalışması	Hiç	344	2,51	,783				
	Bazen	176	2,32	,720	2-588	4,756	,00**	1>2
	Sık sık	71	2,31	,821				
Topla Yapılan Aktiviteler	Hiç	158	2,68	,860				
	Bazen	263	2,37	,750	2-588	11,957	,00**	1>2,1>3
	Sık sık	170	2,29	,675				
Doğa Sporları	Hiç	426	2,49	,786				
	Bazen	123	2,29	,711	2-588	5,268	,00**	1>2,1>3
	Sık sık	42	2,19	,765				

** 0,01 anlamlılık düzeyi, *0,05 anlamlılık düzeyi. Hiç(1), Bazen(2), Sık sık (3).

Sosyal Rekreatif Faaliyetlere Katılım Düzeyine Göre Akıllı Telefon Bağımlılık Düzeyi Açısından Gruplar Arasında Fark Var mıdır?

Çalışmada sosyal faaliyetlere katılım durumuna göre akıllı telefon bağımlılığı açısından gruplar arasında farkları tespit etmek için yapılan ANOVA testinde üç etkinlikte gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilirken iki etkinlikte (Dışarıda yemek ve akraba ziyareti) anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p>,01$). Analiz sonucunda sosyal faaliyetlerden kursa gitmeyen veya kursa bazen giden üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeyi kurslara giden üniversite öğrencilerinden yüksektir. Ayrıca vakıf ve derneklere gitmeyen ve piknik yapmayan üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeyi, bu etkinliklere bazen ve sık sık katılan üniversite öğrencilerine göre daha yüksektir. Tablo 6'da ANOVA testi sonucunda anlamlı farkın ortaya çıktığı rekreatif faaliyetler gösterilmiş fakat anlamlı farkın ortaya çıkmadığı değişkenler gösterilmemiştir.

Tablo 5. Sosyal Faaliyetlere Katılım Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

	Düzyey	N	Ort	SS	Sd	F	p	Fark
Kurslar	Hiç	173	2,49	,810				
	Bazen	315	2,49	,736	2-588	9,752	,00**	1>3,2>3
	Sık sık	103	2,12	,634				
Vakıf- Dernek	Hiç	406	2,52	,819				
	Bazen	147	2,24	,615	2-588	10,395	,00**	1>2,1>3
	Sık sık	38	2,11	,639				
Piknik yapmak	Hiç	61	2,88	,837				
	Bazen	353	2,43	,770	2-588	14,203	,00**	1>2,1>3
	Sık sık	177	2,28	,705				

** 0,01 anlamlılık düzeyi, *0,05 anlamlılık düzeyi. Hiç(1), Bazen(2), Sık sık (3).

Üniversite Öğrencilerinin Kültürel-Sanatsal Rekreatif Faaliyetlere Katılım Düzeyine Göre Akıllı Telefon Bağımlılık Düzeyi Açısından Gruplar Arasında Fark Var mıdır?

Çalışmada kültürel-sanatsal faaliyetlere katılım durumuna göre akıllı telefon bağımlılığı açısından gruplar arasında farkları tespit etmek için yapılan ANOVA testinde dört etkinlikte gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilirken *konserler*, *sergiler* ve *kermesler* etkinliklerinde gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p>,01$). Analiz sonucunda kültürel ve sanatsal faaliyetlerden kitap ve gazete okumayan ya da bazen okuyan üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeyi, hiç *kitap* ve *gazete* okumayan üniversite öğrencilerinden yüksektir. Ayrıca *sinemaya*, *tiyatroya* ve *müze* ziyaretine hiç gitmeyen üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeyi, bu etkinliklere bazen ve sık sık katılan

üniversite öğrencilerine göre daha yüksektir. Tablo 7’de ANOVA testi sonucunda anlamlı farkın ortaya çıktığı rekreatif faaliyetler gösterilmiş fakat anlamlı farkın ortaya çıkmadığı değişkenler gösterilmemiştir.

Tablo 6. Kültürel ve Sanatsal Faaliyetlere Katılım Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

	Düzyey	N	Ort	SS	Sd	F	p	Fark
Kitap ve Gazete	Hiç	25	2,55	,790				
	Bazen	242	2,53	,794	2-588	4,684	,01*	1>3,2>3
	Sık sık	324	2,34	,750				
Sinema	Hiç	72	2,67	,859				
	Bazen	409	2,43	,794	2-588	5,975	,00**	1>2,1>3
	Sık sık	110	2,27	,585				
Tiyatro	Hiç	267	2,63	,821				
	Bazen	265	2,27	,714	2-588	17,742	,00**	1>2,1>3
	Sık sık	59	2,21	,586				
Müze ziyareti	Hiç	169	2,60	,871				
	Bazen	352	2,40	,731	2-588	8,868	,00**	1>2,1>3
	Sık sık	70	2,17	,645				

** 0,01 anlamlılık düzeyi, *0,05 anlamlılık düzeyi. Hiç(1), Bazen(2), Sık sık (3).

Üniversite Öğrencilerinin Turistik Rekreatif Faaliyetlere Katılım Düzeyine Göre Akıllı Telefon Bağımlılık Düzeyi Açısından Gruplar Arasında Fark Var mıdır?

Çalışmada turistik faaliyetlere katılım durumuna göre akıllı telefon bağımlılığı açısından gruplar arasında farkları tespit etmek için yapılan ANOVA testinde bir etkinlikte gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilirken iki etkinlikte (kent dışı geziler ve dinlenme gezileri) anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p>,01$). Analiz sonucunda turistik faaliyetlerden uzun tatillere çıkmayan ya da bazen çıkan üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeyi *uzun tatillere* çıkan üniversite öğrencilerinden yüksektir. Tablo 8’de ANOVA testi sonucunda anlamlı farkın ortaya çıktığı rekreatif faaliyetler gösterilmiş fakat anlamlı farkın ortaya çıkmadığı değişkenler gösterilmemiştir.

Tablo 7. Kültürel ve Sanatsal Faaliyetlere Katılım Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

	Düzyey	N	Ort	SS	Sd	F	p	Fark
Uzun Tatiller	Hiç	153	2,50	,845				
	Bazen	279	2,47	,772	2-588	4,136	,02*	1>3,2>3
	Sık sık	159	2,28	,689				

** 0,01 anlamlılık düzeyi, *0,05 anlamlılık düzeyi. Hiç(1), Bazen(2), Sık sık (3).

Üniversite Öğrencilerinin Diğer Rekreatif Faaliyetlere Katılım Düzeyine Göre Akıllı Telefon Bağımlılık Düzeyi Açısından Gruplar Arasında Fark Var mıdır?

Çalışmada, diğer rekreatif faaliyetlere katılım durumuna göre akıllı telefon bağımlılığı açısından gruplar açısından farkları tespit etmek için yapılan ANOVA testi sonucunda üç etkinlikte gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilirken 6 etkinlikte (Müzik dinleme, bilgisayar oyunları oynama, alışveriş, kahvehane kulüp gitme, içki içme, kumar oynama) anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Analiz sonucunda diğer faaliyetlerden sık sık *TV-video izleyen* üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeyi, bu etkinliklere bazen ve hiç katılmayan üniversite öğrencilerine göre daha yüksektir. Ayrıca ara sıra *TV-video izleyen* katılımcıların akıllı telefon bağımlılık düzeyi, hiç *TV-video izlemeyen* öğrencilerden daha yüksektir. *Bahçe işleri* ile hiç uğraşmayan üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeyi bu faaliyete sık sık ve bazen katılanlara göre anlamlı şekilde yüksektir. Diğer faaliyetler kapsamında *boş zamanlarında hiçbir şey yapmayan* öğrencilerin akıllı telefon bağımlılık düzeyi, boş günlerinde bazen bir şeyler yapan ya da sıklıkla bir şeyler yapan öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksektir. Son olarak; bazen boş günlerinde bir şeyler yapan öğrencilerin, boş günlerinde sıklıkla bir şey yapan öğrencilere göre akıllı telefon bağımlılık düzeyi yüksektir. Tablo 9'da ANOVA testi sonucunda anlamlı farkın ortaya çıktığı rekreatif faaliyetler gösterilmiş fakat anlamlı farkın ortaya çıkmadığı değişkenler gösterilmemiştir.

Tablo 8. Diğer Rekreatif Faaliyetlere Katılım Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

	Düzyey	N	Ort	SS	Sd	F	p	Fark
TV - Video İzleme	Hiç	28	1,86	,645				
	Bazen	172	2,31	,823	2-588	12,806	,00**	3>1,3>2,2>1
	Sık sık	391	2,52	,739				
Bahçe İşleri	Hiç	276	2,52	,811				
	Bazen	224	2,26	,742	2-588	3,266	,03*	1>2,1>3
	Sık sık	91	2,24	,719				
Hiçbir şey yapmama	Hiç	269	2,25	,783				
	Bazen	239	2,47	,695	2-588	23,855	,00**	3>1,3>2,2>1
	Sık sık	83	2,89	,766				

** 0,01 anlamlılık düzeyi, *0,05 anlamlılık düzeyi. Hiç(1), Bazen(2), Sık sık (3).

Sonuç ve Tartışma

Üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığının rekreatif faaliyetlere katılım davranışları açısından incelenmesini amaçlayan bu çalışmada, elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığı ölçeğinden aldıkları ortalama puanın $\bar{X}=2,43$ olduğu görülmüştür. Çalışmada kullanılan akıllı telefon bağımlılığı ölçeğinin alt faktörlerinden “Gündelik Yaşam Bozuklukları”, “Fiziksel belirtiler” ve “Aşırı kullanım” faktörlerinin, akıllı telefon bağımlılığı ortalama puanını yükseltesinde etkili faktörler olduğu tespit edilmiştir. Alanyazında akıllı telefon bağımlılığı açısından farklı ölçekler ve elde edilen bulgular bulunmaktadır. Gezgin, Hamutoğlu, Samur ve Yıldırım(2018) tarafından yürütülen çalışmada üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığını ölçmek için aynı ölçek kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığı ortalama puanının $\bar{X}=2,81$ olduğu ortaya çıkmıştır. Şata ve Karip (2017) tarafından geliştirilen bir ölçeğin kullanımı ile yürütülen çalışmada, katılımcıların yaklaşık her üç öğrenciden biri (%35) akıllı telefon bağımlısı olarak tanımlanmıştır. Noyan ve diğerleri (2015) tarafından geliştirilen ölçek ile yürütülen bir çalışmada ise kendini bağımlı olarak tanımlayan bireylerin oranı %52,69 olarak bulunmuştur. Araştırma bulgularından farklı olarak Erdoğanoğlu ve Arslan (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise akıllı telefon bağımlılığı ile fiziksel etkinlikler arasında bir ilişki olmadığı ifade edilmiştir. Görüldüğü gibi farklı katılımcılar ve farklı ölçekler ile yürütülen çalışmalarda farklı sonuçlar tespit edilmiştir. Fakat yürütülen nicel çalışmalarda elde edilen bulgular göstermektedir ki üniversite öğrencileri arasında farklı düzeylerde ve farklı katılımcılarda da olsa akıllı telefon bağımlılığı, risk teşkil etmektedir.

Üniversite öğrencilerinin rekreatif faaliyetlere katılım tercihleri açısından bulgular incelendiğinde; rekreatif faaliyet türleri açısından bazı faaliyetler belirgin olarak ortaya çıkmıştır. Üniversite öğrencilerinin fiziksel rekreatif faaliyetlerden *yürüyüş ve topla yapılan aktiviteleri* tercih ettikleri tespit edilmiştir. Bunu sırasıyla sosyal rekreatif aktivitelerden *akraba ziyareti, dışarıda yemek yeme ve piknik yapma*, kültürel-sanatsal aktivitelerden *kitap ve gazete okumak*, turistik rekreatif faaliyetlerden *uzun tatillere çıkmak* ve diğer rekreatif faaliyetlerden *televizyon seyretmek ve müzik dinlemek* tercih ettikleri tespit edilmiştir. Çalışmanın bulgularını destekler şekilde 334 ön lisans öğrencisi ile yürütülen bir çalışmada, öğrencilerin serbest zamanlarında en fazla katıldıkları etkinlikler arasında *açık havada dolaşmak, müzik dinlemek, yürüyüş yapmak ve TV seyretmek* olduğu rapor edilmiştir (Kuş Şahin, Akten ve Erol, 2009). Çapak (2019) tarafından yürütülen tez çalışmasında ise yine çalışmanın bulgularını destekler şekilde katılımcıların yarısının fiziksel etkinlikler için park ve rekreasyon alanlarını neredeyse her gün 1 saat kullandığı rapor edilmiştir. 400 üniversite öğrencisinin katıldığı bir başka çalışmada ise öğrenciler, rekreatif etkinlik olarak bedensel(fiziksel) etkinlikleri tercih etmekte olup gerek iç gerekse dış mekân rekreasyonel etkinlikler yapmaktan hoşlandıklarını ifade etmişlerdir (Cengiz, Karaelmas, Karayılmazlar ve Güler, 2018). Son olarak; 455 üniversite öğrencisi ile gerçekleşen çalışmada öğrenciler arasında *kitap, gazete okumak, müzik dinlemek, TV izlemek ve kafeye gitmek* gibi rekreatif faaliyetlerin yoğunlukla tercih edildiği ortaya çıkmıştır (Yağmur ve İçigen, 2016). Bu bulguların aksine son zamanlarda yürütülen bir çalışmada boş zamanlarını değerlendirme aktivitelerinde katılımcıların ilk sırada internete girmeyi tercih ettiğini ortaya koyan çalışmalarda bulunmaktadır (Minaz ve Bozkurt,

2017). Benzer şekilde bir çalışmada da serbest zamanlarda *internet ve bilgisayar ile zaman geçirmek* faaliyetinin, üniversite öğrencileri arasında tercih olarak üst sıralarda olduğunu göstermektedir (Kuş-Şahin, Akten ve Erol, 2009). Bulgular ışığında genel olarak üniversite öğrencilerinin fiziksel, kültürel ve sosyal amaçlı rekreatif etkinlikleri tercih ettikleri fakat son zamanlarda yaşanan teknolojik gelişmeler ile rekreatif faaliyetlerin de tercihlerin değişime uğramasının söz konusu olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada fiziksel rekreatif faaliyetlere katılım durumuna göre akıllı telefon bağımlılığı analiz bulguları incelendiğinde, üniversite öğrencilerinden fiziksel rekreatif faaliyetlerden *yürüme, yavaş koşu, topla yapılan aktiviteler ve doğa sporları* faaliyetlerine katılan gruptaki öğrencilerin, bu faaliyetlere hiç katılmayan üniversite öğrencilerine göre akıllı telefon bağımlılığı düzeyinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın bulgularını destekleyen Gümüşgül (2018) tarafından yürütülen bir çalışmada fiziksel ve rekreasyonel spor yapan katılımcıların akıllı telefon bağımlılığı puanlarının daha düşük olduğu ifade edilmiştir. Fakat aynı çalışmada akıllı telefonların fiziksel aktiviteler için kısıtlayıcı olduğu varsayımı üzerinde durulmuştur. Çalışmanın bulgularını destekler nitelikte Kore'de yürütülen bir başka çalışmada ise yaşları 15-18 arasında değişen toplam 345 lise öğrencisinin internet bağımlılığı düzeyi ile spora katılım düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın sonuca göre öğrencilerin spora katılımı arttıkça internet bağımlılık düzeylerinin azaldığı tespit edilmiştir (Park ve diğ., 2016). Kim (2013) tarafından yürütülen bir çalışmada, akıllı telefon bağımlılığı için egzersiz rehabilitasyonunun hem ilk başta fiziksel semptomları, hem de sonraki adımda zihinsel sorunları tedavi edebileceği üzerinde durulmuştur. Ergenler ile yürütülen başka bir araştırma, fiziksel olarak aktif olmayan öğrencilerin sorunlu akıllı telefon kullanımına yatkın olduklarını ortaya koymuştur (Pereira ve diğerleri, 2020). Bu bulgular neticesinde çalışmada fiziksel rekreatif faaliyetlere katılan ve katılmayan gruplar arasında akıllı telefon bağımlılığı açısından fark yaratan fiziksel faaliyetlerin akıllı telefon bağımlılığı açısından engelleyici nitelikte rekreatif faaliyetler olduğu söylenebilir.

Çalışmada sosyal rekreatif faaliyetlere katılım durumuna göre akıllı telefon bağımlılığı açısından analiz bulguları incelendiğinde, sosyal rekreatif faaliyetlerden *kurslara gitmek, vakıf-derneklere gitmek ve piknik yapmak* gibi faaliyetlere katılan üniversite öğrencilerinin katılmayan öğrenci grubuna göre akıllı telefon bağımlılığı anlamlı şekilde daha düşük seviyededir.

Çalışmada kültürel-sanatsal rekreatif faaliyetlere katılım durumuna göre akıllı telefon bağımlılığı açısından analiz bulguları incelendiğinde, kültürel ve sanatsal rekreatif faaliyetlerden *kitap ve gazete okumak, sinemaya gitmek, tiyatroya gitmek ve müze ziyaretine gitmek* rekreatif faaliyetlerine katılan üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığı düzeyi, bu rekreatif faaliyetlere katılmayanlara göre daha düşüktür. Alanyazında bulguları destekleyen çalışmalar mevcuttur. Eryılmaz ve Bal (2019) tarafından yürütülen çalışmada kültürel-sanatsal rekreatif faaliyetler ile akıllı telefon bağımlılığı arasında negatif yönlü ilişki olduğu ifade edilmiştir. Akın (2018) gerçekleştirdiği tez çalışmasında kültürel-sanatsal rekreatif faaliyetler ile akıllı telefon bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Fazla, Akcan, Sümer ve Gezgin (2019) gerçekleştirdikleri başka bir çalışmada ise kültürel-sanatsal rekreatif faaliyetlerden kitap okuyan lise öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin düşük olduğu sonucuna varmıştır. Son olarak; Hindistan'da yürütülen bir çalışmada

Facebook ile yoğun bir şekilde zaman geçiren öğrencilerin bir gazete, dergi ve kitap okumayı kaçırdığını ortaya koymuştur (Modi ve Gandhi,2014).

Çalışmada turistik rekreatif faaliyetlere katılım durumuna göre akıllı telefon bağımlılığı açısından analiz bulguları incelendiğinde, turistik rekreatif faaliyetlerden *uzun tatillere* çıkan üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeyi uzun tatillere çıkmayan ya da çıkmayan üniversite öğrencilerinden düşük seviyede olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Gaffar ve Allah (2021) tarafından yürütülen çalışmada turistik faaliyetlerin dijital detoksu açısından önemli olduğu ve mobil teknolojilerden uzak kalınarak yapılan tatillerin bireylerin zihinlerin tazelenmesi ve huzur için etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Çalışmada diğer rekreatif faaliyetlere katılım durumuna göre akıllı telefon bağımlılığı açısından analiz bulguları incelendiğinde, diğer rekreatif faaliyetlerden *TV-video izleyen* üniversite öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde internet bağımlılığı ile popüler video içerik platformu youtube uygulaması arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada bağımlı olan bireylerin %22'sinin youtube kullanıcısı olduğu ifade edilmiştir(Moghavvemi, Sulaiman, Jaafar ve Kasem, 2017). *Bahçe işleri ile uğraşan üniversite öğrencilerinin* akıllı telefon bağımlılık düzeyinin ise daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Son olarak; üniversite öğrencilerinden boş zamanlarında *hiçbir şey yapmayanların* akıllı telefon bağımlılığı seviyesi bir meşgalesi olan üniversite öğrencilerine göre daha yüksek seviyede olduğu görülmüştür.

Çalışmanın sonunda, sosyalleşme ve eğlence amaçlı da olsa rekreatif faaliyetlerin, öğrencilerin yoğun bir şekilde akıllı telefon kullanımının önüne geçmesi açısından önemli bir etken olduğunu söyleyebiliriz. Bireylerin yaşam kalitesinin artması için bir yaşam tarzı benimsemesi ve fiziksel aktivite düzeyini daha bilinçli bir şekilde artırması gerekmektedir (Bozkuş ve diğ., 2013). Bu açıdan bireylerin çocukluk ve ergenlik döneminde rekreatif faaliyetlere katılımı aileler tarafından desteklenmeli ve ailelerin rekreatif faaliyetlere katılımın çocukları için hem yaşam kalitesinin artırılması hem de teknolojinin olumsuz etkilerinin önüne geçmesinden dolayı rekreatif faaliyetlerin öneminin farkında olmaları gerekmektedir. Ayrıca üniversite öğrencilerinin de birer birey olarak benzer şekilde rekreatif faaliyetlere katılımın yararları hakkında farkında olmaları akıllı telefon bağımlılığı riskinin ve gerekmektedir. Üniversite yönetimine de akıllı telefon bağımlılığının engellenmesi ya da azaltılması açısından önemli görevler düşmektedir. Özellikle alanyazında üniversite öğrencilerinin rekreatif faaliyetlere katılımında önemli engellerden birinin spor alanları (tesis, hizmet) eksikliği olduğu görülmektedir(Emir, 2012; Güler, 2017; Önal, 2017; Kalkay, 2019; Çapak, 2019; Akyol ve Akkaşoğlu, 2020). Bu bağlamda, üniversitelerin mevcut sosyal tesis ve spor alanlarının tekrar yapılandırılması gerekmektedir. Çünkü çalışma kapsamında sosyal ve spor tesislerinin tekrar yapılandırılması ve artırılmasının öğrencilerin fiziksel ve mental açıdan iyi olmasını sağlamak ve akıllı telefon bağımlılığı gibi olumsuz durumları önlemek açısından rolü olacağı düşünülmektedir.

Smartphone Addiction in University Students: Is Participation in Recreative Activities a Dissuading Factor?*

Sinem Gedik**

Deniz Mertkan Gezgin***

Introduction

Smartphone addiction is a behavioral disorder observed to cause physiological and mental harm in people who use smart devices in an improper or uncontrolled manner (Daysal and Yilmazel, 2020). A survey of the literature reveals that people addicted to smartphones or who are at risk of developing such an addiction face various problems. As such, this study has aimed to examine how engagement in recreational activities affects smartphone addiction among university students, as such activities are hypothesized to have a positive impact on individuals. The study group consists of 591 university students enrolled in different universities of Turkey's Marmara Region. Of the total participants, 164 (27.7%) were male and 427 (72.3%) were female; 319 (54.0%) were in their first year, 101 (17.1%) were in their second year, 42 (7.1%) were in their third year, and 129 (21.8%) were in their fourth year of studies.

Methodology

As the study followed a descriptive method, we used descriptive statistics and a one-way analysis of variance (One-way ANOVA) to analyze data. It took respondents between ten and fifteen minutes to complete the survey form. We used SPSS Statistics 23.0 to analyze the data. A three-part survey form (Personal Information Form, Recreational Activities Participation Form, Smartphone Addiction Scale) developed by the researchers specifically for this study was used to collect data.

* This article was produced from the master's thesis titled "Smartphone Addiction in University Students: A Study on Recreational Activities Participation Behaviors and Free Time Management" supported by the Turkish Green Crescent Graduate Scholarship Program, Term 2020/8.

** Master's Student, Trakya University, Institute of Social Sciences, Department of Recreation Management, sinemgedik5@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1898-3629>

*** Associate Professor, Trakya University, Faculty of Engineering, Department of Computer Engineering, mertkan@trakya.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4688-043X>

Findings and Results

The findings of the study revealed that university students were only minimally addicted to smartphones. Upon examining university students' participation in recreational activities, we discovered that they preferred *walking, playing with balls, visiting relatives, eating out, and having picnics*. In our analyses undertaken to flesh out the differences in smartphone addiction between groups participating in recreational activities, we found that university students who participate in some form of physical, social, cultural-artistic, touristic, or other recreational activities displayed less of an addiction to smartphones than those who do not.

Recommendations

Our findings indicate that recreational activities engaged in for socialization and entertainment purposes are significant in preventing students from overusing smartphones. Since a lifestyle incorporating conscious physical activity is important in increasing one's quality of life (Bozkuş et al., 2013), participation in recreational activities during childhood and adolescence should be supported by the family. Moreover, since participation in recreational activities both increases the quality of life for their children and prevents the negative effects of technology, families should be made aware of the importance of recreational activities. Similarly, university students should be made aware both of the risk of smartphone addiction and of the benefits of participating in recreational activities. University administrations play an important role in preventing and reducing smartphone addiction. Extant studies indicate that one of the most serious obstacles to university students' participation in recreational activities is the lack of proper sports facilities (Emir, 2012; Güler, 2017; Önal, 2017; Kalkay, 2019; Çapak, 2019; Akyol and Akkaşoğlu, 2020). It is therefore thought that restructuring and building on universities' existing social and sports facilities will promote better physical and mental health among students and limit potential smartphone addiction.

Kaynakça/References

- Akgül, B.M. & Gürbüz, B. (2011). Boş Zaman Tutumu Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, XVI(1), 37-43.
- Akgül, B. (2011). *Farklı Kültürlerdeki Bireylerin Boş Zaman Aktivitelerine Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi: Ankara-Londra Örneği*. (Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara).
- Akın, G. (2018). *Erzincan Üniversitesi Öğrencilerinde Akıllı Telefon Bağımlılık Düzeyinin Belirlenmesi ve İlişkili Faktörlerin Değerlendirilmesi*, Uzmanlık tezi, Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi, Erzincan.
- Akyol, C., & Akkaşoğlu, S. (2020). Gençlerin Boş Zamanlarında Rekreasyon Faaliyetlerine Katılım Engelleri Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 8(3), 2072-2089.
- Aslan, N., & Cansever, B. A. (2012). Ergenlerin Boş Zaman Değerlendirme Algısı, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(42), 23-35.
- Bardakçı, O. & Yıldız, Ö. (2020). Rekreatif Amaçlı Basketbol Oynayan Gençlerin Değer Değişimlerine Yönelik Anne-Baba Görüşleri, *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14(2), 256-270.
- Bozkuş, T., Türkmen, M., Kul, M., Ozkan, A., Oz, Ü., & Cengiz, C. (2013). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda Öğrenim Gören Öğrencilerin Fiziksel Aktivite Düzeyleri İle Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarının Belirlenmesi Ve İlişkilendirilmesi. *International Journal of Science Culture and Sport*, 1(3), 49-65.

- Cengiz, B., Karaelmas, D., Karayılmazlar, A. S., & Güler, K. E. (2018). MYO Öğrencilerinin Rekreatif Eğilim ve Taleplerinin Belirlenmesi: Bülent Ecevit Üniversitesi Çaycuma Yerleşkesi Örneği. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 20(2), 163-175.
- Çapak, E. (2019). *Bingöl Üniversitesi Öğretim Elemanlarının ve Öğrencilerinin Rekreatif Faaliyetlere Katılımlarını Engelleyen Faktörlerin Belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, Bartın.
- Daysal, B., & Yılmazel, G. (2020). Halk Sağlığı Gözüyle Akıllı Telefon Bağımlılığı ve Ergenlik. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 14 (2) , 316-322.
- Demirci, K., Orhan, H., Demirdas, A., Akpınar, A., & Sert, H. (2014). Validity and Reliability of the Turkish Version of the Smartphone Addiction Scale in a younger population. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni-Bulletin of Clinical Psychopharmacology*, 24(3), 226-234.
- Edwards, P., & Tsouros, A. D. (2006). Promoting physical activity and active living in urban environments: the role of local governments. *WHO Regional Office Europe*.
- Emir, E. (2012). Rekreatif etkinliklere katılımın önündeki engellerin belirlenmesi: Üniversite öğrencileri örneği. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Eravşar, H. (2020). *Rekreatif Psikolojik İyilik ve Yaşam Tatminine Etkisi*, İksadyayınevi, Ankara..
- Erdoğanoglu, Y., & Arslan, B. Ç. (2019). Gençlerde akıllı telefon kullanımının fiziksel kapasite üzerine etkisi, *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 20(5).
- Eryılmaz, S., & Bal, H. (2019). Teknoloji Bağımlılığı ile Rekreatif Eğilimler Arasındaki İlişki: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir İnceleme. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 1-18.
- Fazla, S., Akcan, M., Sümer, O. N., & Gezgin, D. M. (2019). Lise Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları İle Akıllı Telefon Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, 7. Uluslararası Öğretim Teknolojileri ve Öğretmen Eğitimi Sempozyumu, Antalya.
- Gaafar, A. S. M., & Allah, H. (2021). Digital Detox Tourism at The Egyptian Destination: Attitudes and Motivators. *Journal of Association of Arab Universities for Tourism and Hospitality*, 20(2), 88-107.
- Gezgin, D. M., Hamutoğlu, N. B., Samur, Y., & Yıldırım, S. (2018). Genç Nesil Arasında Yaygınlaşan Bir Bağımlılık: Akıllı Telefon Bağımlılığının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 8(2), 212-231.
- Güçlü, D. (2001). Zaman Yönetimi, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 25(25), 87-106.
- Güler, H. (2017). *Beden eğitimi ve spor yüksekokullarında öğrenim gören öğrencilerin boş Zaman engellerinin boş zaman motivasyonlarına etkisinin araştırılması (Bartın Üniversitesi örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, Bartın.
- Gümüşgöl, O. (2018). Investigation of Smartphone Addiction Effect on Recreational and Physical Activity and Educational Success. *World Journal of Education*, 8(4), 11-17.
- Gümüşgöl, O., & Aydoğan, R. (2020). Yeni Tip Koronavirüs-COVID-19 Kaynaklı Evde Geçirilen Boş Zamanların Ev İçi Rekreatif Oyunlar İle Değerlendirilmesi, *Spor Eğitim Dergisi*, 4(1), 107-114.
- Kalkay, Y.K. (2019). *Güneydoğu Anadolu bölgesi üniversite öğrencilerinin rekreatif Faaliyetlere katılım düzeyi ve engel olan faktörler*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Karasar, N. (1995). Bilimsel Araştırma Yöntemi-Kavramlar, İlkeler, Teknikler, 35. Basım, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Kaysi, F., Aydemir, E., & Yavuz, M. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Akıllı Telefon Bağımlılığına Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8 (1) , 79-92.
- Kim, H. (2013). Exercise rehabilitation for smartphone addiction. *Journal of exercise rehabilitation*, 9(6), 500.
- Kocamaz, D., Badat, T., Maden, T., & Tuncer, A. (2020). Üniversite Öğrencilerinde Akıllı Telefon Kullanımının, Uyku Kalitesi ve Depresyon ile İlişkisi, *Journal of Exercise Therapy and Rehabilitation*, 7 (3) , 253-259.
- Koçyiğit, M., Erdoğan, M., Uyar, M., & Çınar, M. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklerle Sosyalleşme Düzeylerinin İletişim Becerileri ve Duyusal Zekâları Üzerine Etkisi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6 (2) , 966-988.

- Kuş-Şahin, C., Akten, S., & Erol, U. E. (2009). Eğirdir Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Rekreasyon Faaliyetlerine Katılımlarının Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma, *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 10, 62-71.
- Minaz, A., & Bozkurt, Ö. Ç. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Akıllı Telefon Bağımlılık Düzeylerinin ve Kullanım Amaçlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(21), 268-286.
- Moghavvemi, S., Sulaiman, A. B., Jaafar, N. I. B., & Kasem, N. (2017, July). *Facebook and YouTube addiction: the usage pattern of Malaysian students*. In 2017 international conference on research and innovation in information systems (ICRIIS) (pp. 1-6). IEEE.
- Modi, Y. A., & Gandhi, I. S. (2014). *Internet sociology: Impact of Facebook addiction on the lifestyle and other recreational activities of the Indian youth*. In SHS Web of Conferences (Vol. 5, p. 00001). EDP Sciences.
- Noyan, C. O., Enez Darçin, A., Nurmedov, S., Yılmaz, O., & Dilbaz, N. (2015). Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinin Kısa Formunun Üniversite Öğrencilerinde Türkçe Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16, 71-83.
- Ortaç, B. (2019). Üniversite Personelinin Rekreasyon Etkinliklerine Katılmasının Mutluluk ve Yaşam Kalitesine Etkisinin İncelenmesi *Batman Üniversitesi Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi, Batman.
- Önal, L. (2017). *Atatürk Üniversitesi Öğrencilerinin Boş Zaman Tutumları İle Boş Zaman Aktivitelerine Katılımını Engelleyen Faktörlerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Özcan, B. (2019). *Pamukkale Üniversitesi Öğrencilerinde Uyku Kalitesi ve Akıllı Telefon Bağımlılığı İle İlişkisi*. Tıpta Uzmanlık Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Özdağ, S., Yeniçeri, M., Fişekçioğlu, İ. B., Akçakoyun, F., & Kürkcü, R. (2009). Devlet Memurlarının Boş Zaman Değerlendirme Eğilimleri, Antropometrik ve Fiziksel Uygunluk Seviyeleri, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22), 307-323.
- Özer, B., Gelen, İ., & Öcal, S. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Boş Zaman Değerlendirme Alışkanlıklarının Günlük Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(12), 235-257.
- Park, J., Park, M., Shin, J., Li, B., Rolfe, D., Yoo, J., & Dittmore, S. (2016). Effect of sports participation on Internet addiction mediated by self-control: A case of Korean adolescents. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 37(3), 164-169.
- Pereira, F. S., Bevilacqua, G. G., Coimbra, D. R., & Andrade, A. (2020). Impact of problematic smartphone use on mental health of adolescent students: Association with mood, symptoms of depression, and physical activity. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 23(9), 619-626.
- Sevin, H. D., & Şen, K. (2019). Öğretmenlerin Rekreasyon Aktivitelerine Katılım Düzeyleri ile Yaşam Mutluluğu ve İş Performansları Arasındaki İlişki, *Dini Araştırmalar Dergisi*, 22(55), 213-232.
- Sülün, A., Günay, U., Sarman, A., & Dertli, S. (2020). Akıllı Telefon Kullanan Adölesanlarda Gündüz Uykululuğu, *Bağımlılık Dergisi*, 21(2), 129-136.
- Süzer, M. (2000). Üniversite Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıkları, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(8), 123-133.
- Şata, M., & Karip, F. (2017). Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği-Kısa Versiyonunun Ergenler İçin Türk Kültürüne Uyarlanması, *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 6(4), 426-440.
- Tabachnick, B.G., & Fidell, L.S. (2007). "Using Multivariate Statistics (5th ed.)", Boston MA: Allyn & Bacon.
- Yağmur, Y., & İçigen, E. T. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşme Süreci ve Rekreasyon Faaliyetlerinin İncelenmesi Üzerine Bir Çalışma, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 27(2), 227-242.
- Yılmaz, Ş. (2007). *Rekreasyon Faaliyetlerinin Yönetim ve Organizasyonu "Antalya Bölgesindeki Beş Yıldızlı Otel İşletmelerine Yönelik Bir Uygulama"* Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Yorulmaz, M., Kıracı, R., & Sabırlı, H. (2018). Üniversite Öğrencilerinde Nomofobinin Uyku Ertelenmeye Etkisi, *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 5(27), 2988-2996.

Copyright © 2022 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>
 Gençlik Araştırmaları Dergisi • Aralık 2022 • 10(28) • 21-43

ISSN 2791-8157
 Başvuru | 7 Haziran 2021
 Kabul | 10 Aralık 2022

Üniversite Öğrencilerinin Bilgisayar Öz-Yeterlik Algılarının Çevrimiçi Öğrenmeye Yönelik Hazırbulunuşlukları Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesi

Aysel Arslan*

Öz

Bu araştırmanın amacı; üniversite öğrencilerinin bilgisayar öz-yeterlik algılarının çevrimiçi öğrenmeye yönelik hazırbulunuşlukları üzerindeki etkisinin belirlenmesi ve farklı değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırmada tarama modeli içinde yer alan seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklem grubu Sivas Cumhuriyet Üniversitesinde 2019-2020 akademik yılı bahar döneminde lisans ve önlisans programlarına öğrenimlerine devam eden 476 kadın 620 erkek olmak üzere toplamda 1096 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırma verileri “Bilgisayara İlişkin Öz-Yeterlik Algısı Ölçeği” ve “Çevrimiçi Öğrenmeye Yönelik Hazırbulunuşluk Ölçeği” uygulanarak elde edilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde tanımlayıcı istatistikler, bağımsız gruplar t testi, ANOVA, Tukey, DFA ve YEM analiz teknikleri kullanılmıştır. Araştırma bulgularına bakıldığında; öğrencilerin her iki ölçeğe ilişkin puanlarının cinsiyet, okul türü, öğretim türü, ekonomik durum, ailenin ikamet ettiği yer, mezun olunan lise türü, bilgisayara erişim, internete erişim, günlük internet kullanım süresi değişkenleri açısından anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin bilgisayar öz-yeterlik algılarının çevrimiçi öğrenmeye yönelik hazırbulunuşlukları üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bilgisayar Öz-Yeterliği, Çevrimiçi Öğrenme, Üniversite, Öğrenci, YEM

* Dr. Öğr. Üyesi Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ayselarslan@cumhuriyet.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8775-1119

Abstract

The purpose of this study is to determine the effect of university students' computer self-efficacy perceptions on their readiness for online learning and to examine this effect in terms of different variables. The random sampling method, which is included in the survey model, was used in the study. The sample group of the study consists of a total of 1096 participants; 476 female and 620 male, who continue their education in undergraduate and associate degree programs in the spring term of the 2019-2020 academic year at Sivas Cumhuriyet University. The research data were obtained by applying the "Computer Self-Efficacy Perception Scale" and the "Readiness Scale for Online Learning". Descriptive statistics, independent samples t-test, ANOVA, Tukey, CFA, and SEM analysis techniques were used in the analysis of the research data. From the findings of the study, it was determined that the students' scores on both scales varied significantly depending on the variables of gender, school type, education type, economic status, family residence, type of high school graduated, computer access, internet access and daily internet usage time. In addition, it was determined that the students' computer self-efficacy perceptions had a positive effect on their readiness for online learning.

Keywords: Computer Self-Efficacy, Online Learning, University, Student, SEM

Öz

Geçtiğimiz yüzyılda bireyin üst düzey bilişleri arasında yer alan öz-yeterlik kavramını ilk olarak ifade eden kişi Sosyal Bilişsel Kuramın öncülerinden olan Bandura (1997) olmuştur. Bandura (1986) öz-yeterliği; bireyin belirli bir alanda belirli sonuçlara ulaşmak için göstermesi gereken davranış ve eylemleri gerçekleştirme konusunda kendine olan inancı, yargısı ve algısı olarak tanımlamıştır. Bireyin karşısına çıkan birçok farklı durum karşısında gösterdiği çaba, harcadığı emek, hedeflediği amaçtan vazgeçmemesi ve sayısız denemelerde bulunması öz-yeterlik algısıyla ilişkilidir (Akkoyunlu & Orhan, 2003). Bu anlamda bireyin yaptığı herhangi bir işe ilişkin olarak kendi bilgisi, becerisi ve süreci yönetmesinin sahip olduğu öz-yeterlik algısıyla yakından ilişkili olduğu belirtilmiştir. Bireylerin öz-yeterlik algıları ile farklı değişkenler arasındaki etkileşim düzeyini belirlemek amacıyla birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir (Arslan, 2017; Arslan, 2018; Hacıömeroğlu & Elmalı, 2021). Yapılan çalışmalarda; öz-yeterlik algıları yüksek olan bireylerin araştırılan konulara yönelik olarak daha başarılı oldukları, karşılıklı etkileşimi araştırılan konularda ise pozitif yönde etkisinin bulunduğu görülmektedir. Öz-yeterliğin sadece akademik alanda geçerli bir kavram olmayıp bireyin günlük hayatındaki birçok görevi tamamlamasına yönelik olarak da önemli olduğu vurgulanmaktadır (Levine & Donitsa-Schmidt, 1997). Alanyazında akademik öz-yeterlik, sosyal öz-yeterlik, öğretmen öz-yeterliği, mesleki öz-yeterlik, bilgisayar öz-yeterliği gibi birçok alt kavramla ilgili çalışmalar bulunmaktadır (Arslan, 2017; Arslan, 2018; Arslan, 2019a; Koç & Arslan, 2017; Kutluca & Ekici, 2010). Bilgisayarın eğitimde aktif olarak kullanılmasıyla bağlantılı olarak ortaya çıkan bilgisayar öz-yeterliği kavramı temelde bireyin bilgisayar

kullanma düzeyi ve hızla değişen teknolojiye ilişkin yargılarıyla bağlantılıdır (Karsten & Roth, 1998). Birey, teknolojiyi kullanma konusunda ve ortaya çıkan her türlü yenilik karşısında kendine ilişkin olumlu bir inanca sahipse bilgisayar öz-yeterlik algısı bundan olumlu etkilenmektedir (Demir, 2005). Üniversite düzeyindeki eğitim-öğretim süreçlerinde kimi zaman zorunlu kimi zaman da tercih olarak kullanılan uzaktan eğitim uygulamalarında öğrencilerin sahip oldukları bilgisayar öz-yeterlik algıları, bu sürecin sonuçları üzerinde belirleyici etkiye sahip bulunmaktadır (Kutluca & Ekici, 2010; Schumacher & Morahan-Martin, 2001). Covid 19 pandemi sürecini yaşadığımız bugünlerde en alt düzeyden en üst düzeye kadar farklı eğitim kademelerinde öğrenim gören öğrenciler uzaktan eğitimle derslerini takip etmektedir. Teknoloji ile eğitim günümüzün vazgeçilmezi olmakla birlikte öğretim sürecinde bazı materyal ve donanımların mutlaka bulunması gerekmektedir. Bunlar arasında; öğrencilerin internete erişimlerinin olması, telefon, tablet, bilgisayar gibi teknolojik araçlara sahip olmaları, bu araç-gereçleri kullanma yeterliklerinin olması gelmektedir. Sayılan bu etkenler onların teknoloji tabanlı öğrenmelerindeki başarıları üzerinde belirleyici olmaktadır (Berkant, 2013). Bu bağlamda uzaktan eğitimde teknolojiyi etkin öğrenerek kullanma becerilerini edindiklerini de söylemek mümkündür. Uzaktan eğitim adı altında teknolojiye dayalı birçok farklı öğretim yöntemi bulunmaktadır. Teknoloji aracılığıyla yapılan eğitim yöntemlerinin kullanılan teknoloji veya araca göre farklı şekillerinin olduğu görülmektedir. Öğrenme sürecinde kullanılan araç-gereçler genellikle telefon, tablet, bilgisayar olurken bu öğrenmeler çevrimiçi öğrenme, bilgisayar destekli öğrenme, mobil öğrenme, uzaktan öğrenme olarak adlandırılmaktadır. Öğretim sürecindeki eğitimler senkron veya asenkron olarak yürütülmektedir (Arslan, 2019b). Teknoloji ile bağlantılı olan öğretim yöntemlerinden çevrimiçi öğrenme; öğrenciler açısından büyük kolaylık sağlamakta (Poole, 2000), esnek bir öğretim ortamı sunmakta (Chizmar & Walbert, 1999) ve farklı ülkelerdeki okullarla bağlantı kurulmasını sağlamaktadır. Öğrenciler çevrimiçi öğrenme sayesinde kendi derslerini takip edebildikleri gibi gerekli bağlantıları sağladığı zaman gerek kendi okulundaki farklı dersleri gerekse dünyanın herhangi bir yerindeki bir okuldaki dersleri takip edebilmektedir (Yurdugül & Sırakaya, 2013).

Çevrimiçi öğrenmenin birçok avantajı olmakla birlikte öncelikle öğrencilerin bu konuda hazırbulunuşluğunun olması gerekmektedir. Borotis ve Poulymenakou (2004), bireyin çevrimiçi öğrenmeye ilişkin deneyimlere sahip olmasının zihinsel ve fiziksel olarak hazırbulunuşluğunu olumlu etkilediğini belirtmektedir. Bu sayede internet gibi e-kaynakları öğretim sürecinde daha kolay ve etkili kullanmaktadır (Choucri, Maugis, Madnick, Siegel, Gillet, O'Donnel ve diğ., 2003). Çevrimiçi öğrenmeye yönelik hazırbulunuşluk üç alt faktörden oluşmaktadır. Bunlardan ilki öğrencilerin eğitim tercihi; ikincisi, internet ve bilgisayar destekli eğitim yeterlikleri, sonuncusu ise, öğretim süreçlerine bağımsız olarak katılma becerileridir (Warner, Christie, & Choy, 1998). Öğrencilerin çevrimiçi öğrenmeye yönelik hazırbulunuşluklarının gelişmesinde, teknik anlamda sürece dâhil olmalarını kolaylaştıran yazılımsal ve donanımsal becerilerinin yanı sıra çevrimiçi etkileşime ilişkin becerilere sahip olmaları önemlidir (Barker, 2002). Bu sayede öğrenciler süreci kontrol ederek olası sorunların çözümüne yönelik destek almaktadır (Hukle, 2009).

Öğrencilerin çevrimiçi öğrenmeye yönelik hazırbulunuşluklarını etkileyen faktörlerin başında teknolojiye ilişkin alt yapıları gelmektedir. Öğretim sürecinde kullanılan araç-gereçlerin kullanımına ilişkin bilgi sahibi olmalarının yanı sıra bu süreci etkin olarak yürütebileceklerine ilişkin yeterlik algıları da önemlidir (Sakal, 2017; Telli & Altun, 2020). Öğrencilerin çevrimiçi öğrenmenin gerçekleştirildiği araç-gereçlerin kullanılmasına ilişkin öz-yeterlik düzeyleri öğrenme sürecini doğrudan etkilemektedir. Bilgisayar öz-yeterliğinin de öğrencilerin çevrimiçi öğrenmeleri üzerinde etkisi olduğu ifade edilmektedir (Çelen, Çelik, & Seferoğlu, 2011). Alan yazında bilgisayar öz-yeterliğinin teknoloji tabanlı uzaktan öğretime olan etkisinin araştırıldığı çalışmalar yer almaktadır. Lim (2001), öğrencilerin bilgisayar öz-yeterliklerinin web tabanlı olarak uzaktan eğitimle aldıkları derslere yönelik doyum düzeylerinin yordayıcısı olduğunu saptanmıştır. Wang ve Newlin (2002), öğrencilerin web tabanlı dersleri tercih etmelerinde öz-yeterlik düzeyleri ve sınav sonucu beklentisinin önemli olduğunu saptanmıştır. Yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar çerçevesinde öğrencilerin bilgisayar öz-yeterliklerinin çevrimiçi öğrenmeye yönelik hazırbulunuşlukları üzerinde etkisinin olduğu ifade edilebilir (Yurdugül & Sırakaya, 2013). Öğretme ve öğrenme süreçlerinde teknolojiye dayanan araç-gereçlerin kullanılmasının artık zorunluluk haline geldiği günümüz dünyasında öğrencilerin bu konudaki algı düzeylerinin belirlenmesi önemlidir. Bilgisayarın dijital öğrenme sürecinde en yaygın olarak kullanılan araçlar arasında yer aldığı kabul edildiği için öğrencilerin bilgisayar kullanma konusundaki öz-yeterlik algılarının belirlenmesi önemlidir. Bilgisayar öz-yeterliği ile elbette çağın getirisi olan farklı öğrenme ortamları arasındaki etkileşim düzeyinin belirlenmesinin hazırlanacak eğitim programlarına yön vermesi açısından önemlidir. Alanyazında üniversite düzeyindeki öğrencilerin bilgisayar öz-yeterliğinin çevrimiçi öğrenmeye ilişkin hazırbulunuşlukları üzerindeki etkisini doğrudan araştıran bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Günümüzde diğer öğrenme konularına göre nispeten yeni olan dijital öğrenme araçları ve öğrenme ortamlarının araştırılması alanyazında bu alanda var olan eksikliğin giderilmesinde önemlidir. Öğrencilerin dijital öğrenme araçlarına ilişkin öz-yeterlik algılarının dijital öğrenme ortamları üzerinde olumlu ya da olumsuz etkisinin olup olmadığının, etki düzeyi ve yönünün tespitiyle bu ortamlardaki yeterlikleri ilişkilidir. Çünkü olumlu dijital araçlara yönelik öz-yeterliğin yüksek olması öğrencilerin rahatlıkla dijital ortamlardaki derslere uyumunu sağlayacaktır. Bu çalışmanın benzer çalışmalarla birlikte değerlendirilmesinin hem araştırmacılara hem uygulayıcılara hem de program hazırlayıcılara kaynak oluşturacağı kabul edilerek bu çalışma planlanmıştır. Bu gerekçeler çerçevesinde yapılan bu çalışmada üniversite öğrencilerinin bilgisayara ilişkin öz-yeterlik algıları ve çevrimiçi öğrenme hazırbulunuşluklarına ilişkin düzeylerinin farklı değişkenler açısından belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın bir diğer amacı da öğrencilerin bilgisayara ilişkin öz-yeterlik algılarının çevrimiçi öğrenme hazırbulunuşlukları üzerindeki etki düzeyinin saptanmasıdır. Bu amaçlara uygun olarak aşağıda yer alan soruların yanıtı aranmıştır:

- Üniversite öğrencilerinin bilgisayar öz-yeterlik algıları ve çevrimiçi öğrenmeye yönelik hazırbulunuşlukları cinsiyet, okul türü, öğretim türü, ekonomik durum, ailenin ikamet ettiği yer, mezun olunan lise türü, bilgisayara erişim, internete erişim, günlük internet kullanım süresi değişkenleri açısından anlamlı farklılık göstermekte midir?

- Üniversite öğrencilerinin bilgisayar öz-yeterlik algılarının çevrimiçi öğrenmeye yönelik hazırbulunuşluklarını etkilemekte midir?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin analiz süreçlerine ilişkin bilgi sunulmuştur. Araştırmaya ilişkin etik kurul kararı alınmıştır.

Evren/Örneklem

Verilerin elde edilmesinde tarama modeli içinde yer alan seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde örnekleme yer alan her birimin seçilme olasılığı söz konusudur. Ayrıca katılımcılardan elde edilen verilere ilişkin doğruluk düzeyi ve hata miktarının hesaplanması yapılmaktadır (Kish, 1965). Evrende yer alan her bir birim için seçilme şansı bulunmakta olup bu durum diğer birimlerin seçilme olasılığını etkilememektedir (Özen & Gül, 2007). Sivas Cumhuriyet Üniversitesinde lisans ve önlisans programlarında öğrenimlerine devam eden 39.494 lisans ve ön lisans öğrencisinden 0.05 anlamlılık düzeyinde $d = \pm 0.03$ örnekleme hatası temel alınarak (Yazıcıoğlu & Erdoğan, 2014) 1096 (476 kadın, 620 erkek) öğrenci örneklem olarak alınmıştır. Örneklem seçilirken üniversitede yer alan fakülte ve meslek yüksekokullarındaki öğretim elemanları ile bağlantı kurularak online uygulama bağlantısının öğrencilere ulaşması sağlanmıştır. Farklı birimlerde öğrenim gören öğrenciler gönüllü olarak çalışmaya katılmış ve uygulama formunu doldurmuştur. Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan öğrencilere ilişkin demografik bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Örneklem Ait Demografik Bilgiler

Değişkenler		(f)	(%)	Değişkenler		(f)	(%)	
Cinsiyet	Kadın	476	43.43	Genel		26	2.37	
	Erkek	620	56.57		Anadolu	496	45.26	
Ekonomik Durum	Çok iyi	172	15.69	Lise Mezuniyet	Fen	26	2.37	
	İyi	526	47.99		Meslek	392	35.77	
	Orta	350	31.93	İHL	60	5.47		
	Düşük	48	4.38	Diğer	96	8.76		
İkametgah Yeri	Köy	100	9.12	Yok		140	12.77	
	İlçe	272	24.82		İnternete erişim	Kendime ait	488	44.53
	Şehir	594	54.20			Evde var	468	42.70
	Büyükşehir	130	11.86					

	Yok	204	18.61		1-2 saat	460	41.97
Bilgisayara erişim	Kendime ait	614	56.02	Günlük Bilgisayar kullanım süresi	3-4 saat	446	40.69
	Arkadaşıma ait	124	11.31		5-6 saat	138	12.59
	Aileme ait	154	14.05		7 saat üstü	52	4.74

Tablo 1’de yer alan bilgilerde araştırmaya katılan kadın öğrencilerin sayısının nispeten fazla olduğu, ekonomik olarak iyi durumda olduklarını düşünen öğrencilerin diğer gruplardan fazla olduğu görülmektedir. Öğrencilerden yarısından fazlasının şehide yaşadığı ve kendilerine ait bilgisayarlarının olduğu da belirlenmiştir. Anadolu ve meslek lisesi çıkışlı öğrencilerin ağırlıklı olduğu, internete erişemeyen öğrencilerin sayısının %12.77’lik bir dilimi oluşturduğu ve öğrencilerin ağırlıklı olarak 1-2 ve 3-4 saat günlük bilgisayar kullandıkları saptanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri Aşkar ve Umay (2001) tarafından geliştirilen “*Bilgisayara İlişkin Öz-Yeterlik Algısı Ölçeği*” ve Hung, Chou, Chen ve Own (2010) tarafından geliştirilen Türkçeye uyarlaması İlhan ve Çetin (2013) tarafından yapılan “*Çevrimiçi Öğrenmeye Yönelik Hazırbulunuşluk Ölçeği*” uygulanarak elde edilmiştir.

Bilgisayara İlişkin Öz-Yeterlik Algısı Ölçeği (BİÖAÖ): Aşkar ve Umay (2001) tarafından geliştirilen 18 maddelik ölçek tek boyutlu bir yapıya sahiptir. Ölçeğin 11 maddesi olumlu 7 maddesi olumsuz olup bu maddelerde ters kodlama yapılmıştır. Ölçek geliştirme çalışmasında Cronbach alfa değeri .71 olarak bu çalışmada .95 olarak hesaplanmıştır. Ölçek beşli likert tipinde olup “*Hiçbir zaman=1...Her zaman=5*” olarak seçeneleştirilmiştir. Katılımcılar tüm maddelere her zaman yanıtını verdikleri durumda alabilecekleri en yüksek puan 90, hiç bir zaman yanıtını verdikleri durumda ise alabilecekleri en düşük puan 18 puan olmaktadır.

Çevrimiçi Öğrenmeye Yönelik Hazırbulunuşluk Ölçeği (ÇÖYHÖ): Hung, Chou, Chen ve Own (2010) tarafından geliştirilen Türkçeye uyarlaması İlhan ve Çetin (2013) tarafından yapılan ölçek toplamda 18 maddeden oluşmakta oluşmaktadır. Ölçek; Bilgisayar ve İnternet Kullanımı Öz-Yeterliği (BİKÖ=3 madde), Kendi Kendine Öğrenme (KKÖ=5 madde), Öğrenen Kontrolü (ÖK=3 madde), Öğrenme Motivasyonu (ÖM=4 madde) ve Çevrimiçi İletişim (ÇİÖ=3 madde) şeklinde tanımlanan beş faktörlü bir yapıya sahiptir. Ölçek geliştirme çalışmasında Cronbach alfa değeri BİKÖ için .74, KKÖ için .87, ÖK için .73, ÖM için .84, ÇİÖ için .87; bu çalışmada ise BİKÖ için .84, KKÖ için .89, ÖK için .86, ÖM için .88, ÇİÖ için .87; toplamda ise .95 olarak saptanmıştır. Ölçek beşli likert tipinde olup “*Hiç katılmıyorum=1...Tamamen katılıyorum=5*” olarak hazırlanmıştır. Katılımcılar tüm maddelere tamamen katılıyorum yanıtını verdikleri durumda alabilecekleri en yüksek puan 90, hiç katılmıyorum yanıtını verdikleri durumda ise alabilecekleri en düşük puan 18 puan olmaktadır.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin DFA analizleri yapılmış ve bulgularına Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2. Faktör Yapılarına Ait DFA Uyum İndeksi Değerleri

Uyum Ölçütleri	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	BİÖAÖ	ÇÖYHÖ
			Değerler	Değerler
χ^2/sd	≤ 3	≤ 5	4.958	4.776
GFI	≥ 0.95	≥ 0.90	0.950	0.946
IFI	≥ 0.95	≥ 0.90	0.972	0.969
CFI	≥ 0.97	≥ 0.95	0.972	0.968
RMSEA	≤ 0.05	≤ 0.08	0.060	0.059

Tablo 2'deki uyum değerleri referans aralığı çerçevesinde ölçeklerin DFA analizi sonucunda elde edilen değerlerinin kabul edilebilir değer aralığında yer aldığı görülmektedir. Yol analizi uygulanacak olan her iki ölçeğin de faktör yapıları doğrulanmış olmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Yapılan bu çalışma Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kuruluna yapılan başvuru sonucunda çalışmanın uygun olduğuna ilişkin olarak 07.06.2021 tarihinde Sayı: E-60263016-050.06.04-45652 ile olumlu karar alınmıştır. Katılımcılardan veri toplanırken tamamen gönüllülük ilkesine uyulmuş olup kimliklerine ilişkin bilgiye çalışmada yer verilmemiştir. Araştırma verileri 2020-2021 akademik yılı bahar döneminde Sivas Cumhuriyet Üniversitesinde lisans ve önlisans programlarında öğrenim gören öğrencilere ölçeklerin internet ortamında uygulanması neticesinde elde edilmiştir. Veriler SPSS ve AMOS istatistik paket programları kullanılarak analiz edilmiştir. Ölçeklerdeki verilerin normallik analizleri için Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmış ve bazı faktörlerde normalliğin sağlanamadığı belirlenmiştir. Bu doğrultuda çarpıklık ve basıklık değerleri kontrol edilmiştir. Çarpıklık (± 1.96) ve basıklık (± 1.96) değerlerinin kabul edilebilir sınırlar dâhilinde olduğu görülmüş ve analizlerde parametrik testler uygulanmıştır (Kalaycı, 2014).

Uygulanan ölçeklerden elde edilen verilerin araştırma değişkenlerine göre incelenmesinde parametrik testler arasında yer alan bağımsız gruplar t testi ve ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testinde anlamlı farklılık olduğu saptanan faktörlerde bu farklılığın hangi gruplara arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla Tukey analizi kullanılmıştır. Tukey analizi araştırmalarda farklılık gösteren grupların belirlenmesinde sıklıkla tercih edilen bir test olup grup sayılarındaki artışa paralel bir şekilde ortaya çıkan hata miktarının kontrolünü sağlamaktadır (Clever & Scarisbrick, 2001; Kayri, 2009). Tukey testi bu anlamda güvenilirliği yüksek testler arasında kabul edilmektedir (Mason, Gunst, & Hess, 2003). Katılımcıların bilgisayar öz-yeterlik algılarının yaşam çevrimiçi öğrenmeye yönelik hazırbulunuşlukları üzerinde etkisinin tespit edilmesi amacıyla ölçeklere DFA analizi uygulanmış ve sonuçları Tablo 2'de sunulmuştur. Ölçeklerin DFA değerlerinin kabul edilen sınırlar dâhilinde olduğu belirlendiği için Maximum Likelihood hesaplama yöntemi kullanılarak Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) uygulanmıştır (Gürbüz, 2019, s. 106). YEM, veri analiz teknikleri içinde ikinci nesil olarak adlandırılan grupta yer almaktadır. Birinci nesilde yer alan veriler arasındaki ilişkilerin belirlenmesine yönelik olarak kullanılan

regresyon gibi tekniklere nispeten karmaşık araştırma problemlerinin analizini tek bir işlemle etkili olarak yapmaktadır (Bagozzi ve Fornell, 1982). Analiz neticesinde oluşturulan modeldeki değişkenlerin uyum değerlerinin belirlenmesi için yol analizi (path analizi) yapılmıştır. Tüm analizlerden elde edilen sonuçlar tablo ve şekiller halinde araştırmanın bulgular bölümünde sunulmuştur.

Bulgular

Araştırmanın amaçları doğrultusunda yapılan analizler neticesinde elde edilen bulgular bu bölümde yer almaktadır. Bulgular tablo ve şekil olarak sırasıyla sunulmuş ve bu tablo şekillerle ilgili açıklamalara altlarında yer verilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin BİÖAÖ ve ÇÖYHÖ'den aldıkları puanlara ilişkin faktör ve madde puan ortalamaları, standart sapma değerleri ve güvenilirlik değerleri bir bütün olarak Tablo 3'te sunulmaktadır.

Tablo 3. Ölçeklere İlişkin Betimsel İstatistikler

BİÖAÖ	n	En düşük puan	En yüksek puan	$\bar{x}$	Madde ort. (1-5)	ss	Cronbach Alfa
BİÖAÖ	1096	18	90	55.78	3.10	16.69	.95
ÇÖYHÖ	n	En düşük puan	En yüksek puan	$\bar{x}$	Madde ort. (1-6)	ss	
TOPLAM	1096	18	90	58.87	3.27	16.50	.95
BİKÖ	1096	3	15	9.42	3.14	3.25	.84
KKÖ	1096	5	25	16.62	3.32	5.04	.89
ÖK	1096	3	15	9.79	3.36	3.20	.86
ÖM	1096	4	20	13.19	3.30	4.17	.88
ÇİÖ	1096	3	15	9.84	3.28	3.37	.87

Tablo 2'de yer alan ölçeklerin puan ortalamaları incelendiğinde; öğrencilerin BİÖAÖ ve ÇÖYHÖ'den aldıkları puan ortalamalarının tüm faktörlerde orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada elde edilen ölçeklere ilişkin güvenilirlik değerlerine bakıldığında ise yüksek düzeyde güvenilirliğe sahip oldukları görülmektedir.

Üniversite öğrencilerinin BİÖAÖ ve ÇÖYHÖ'ye ilişkin puan ortalamaları cinsiyet değişkeni açısından incelenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Cinsiyet Değişkenine Göre Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları

Alt Faktörler	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	ss	T	sd	p
BİÖAÖ	Kadın	476	54.08	17.46	-2.950	1094	.004*
	Erkek	620	57.08	15.97			
BİKÖ	Kadın	476	9.32	3.27	-.911	1094	.362
	Erkek	620	9.50	3.24			
KKÖ	Kadın	476	16.34	5.01	-1.624	1094	.105
	Erkek	620	16.84	5.06			
ÖK	Kadın	476	9.55	3.17	-2.177	1094	.030*
	Erkek	620	9.98	3.21			
ÖM	Kadın	476	12.80	4.09	-2.754	1094	.006*
	Erkek	620	13.49	4.21			
ÇİÖ	Kadın	476	9.50	3.38	-2.899	1094	.004*
	Erkek	620	10.10	3.34			

*p<.05

Tablo 4'teki bulgulara göre; öğrencilerin BİÖAÖ'de ve ÇÖYHÖ'nün ÖK, ÖM ve ÇİÖ faktörlerinde erkek öğrenciler lehine olmak üzere anlamlı farklılık olduğu (p<.05) belirlenmiştir. ÇÖYHÖ'nün diğer iki faktöründe ise erkek öğrencilerin puan ortalamaları yüksek olmakla birlikte anlamlı farklılık oluşturacak düzeyde değildir (p>.05). Üniversite öğrencilerinin ekonomik durum değişkeni açısından BİÖAÖ ve ÇÖYHÖ puanlarına uygulanan ANOVA analizleri aşağıda Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Ekonomik Durum Değişkenine ANOVA Testi Sonuçları

Alt Faktörler	Ekonomik Durum	n	$\bar{x}$	ss	Varyans kaynağı	sd	F	p	Anlamlı Farklılık
BİÖAÖ	1. Çok iyi	172	55.33	15.97	Gruplar arası	3	4.433	.004*	*2-3
	2. İyi	526	57.56	17.39					
	3. Orta	350	53.80	16.26	Gruplar içi	1092			
	4. Düşük	48	52.25	11.94	Toplam	1095			
BİKÖ	1. Çok iyi	172	9.38	3.67	Gruplar arası	3	3.130	.025*	*2-3
	2. İyi	526	9.69	3.15					
	3. Orta	350	9.01	3.21	Gruplar içi	1092			
	4. Düşük	48	9.63	2.70	Toplam	1095			

KKÖ	1. Çok iyi	172	16.58	5.21	Gruplar arası	3			
	2. İyi	526	17.01	5.07			3.072	.027*	*2-3
	3. Orta	350	15.99	5.00	Gruplar içi	1092			
	4. Düşük	48	17.17	4.10	Toplam	1095			
ÖK	1. Çok iyi	172	9.67	3.60	Gruplar arası	3			
	2. İyi	526	10.11	3.10			3.966	.008*	*2-3
	3. Orta	350	9.37	3.16	Gruplar içi	1092			
	4. Düşük	48	9.83	2.62	Toplam	1095			
ÖM	1. Çok iyi	172	13.28	4.61	Gruplar arası	3			
	2. İyi	526	13.49	4.02			2.633	.049	Yok
	3. Orta	350	12.84	4.20	Gruplar içi	1092			
	4. Düşük	48	12.21	3.66	Toplam	1095			
ÇİÖ	1. Çok iyi	172	10.27	3.30	Gruplar arası	3			
	2. İyi	526	10.15	3.37			6.787	.000*	*1-3 *2-3
	3. Orta	350	9.22	3.32	Gruplar içi	1092			
	4. Düşük	48	9.33	3.28	Toplam	1095			

*p<.05

Yukarıdaki Tablo 5 incelendiğinde; ekonomik durum değişkeni açısından öğrencilerin BİÖAÖ'den ÇÖYHÖ'nün BİKÖ, KKÖ, ÖK ve ÇİÖ faktörlerinden aldıkları puanların anlamlı farklılık gösterdiği ($p<.05$) saptanmıştır. Bu doğrultuda verilere Tukey analizi yapılarak aralarında farklılık bulunan gruplar belirlenmiştir. Puanların hangi gruplar arasında farklılaştığı yapılan Tukey analiziyle belirlenmiştir. Buna göre anlamlı farklılık gösteren tüm faktörlerde “İyi ile Orta” arasında iyi lehine, ÇİÖ faktöründe ayrıca “Çok iyi ile Orta” arasında çok iyi lehine farklılık olduğu saptanmıştır. Puan ortalamaları genel olarak incelendiğinde en yüksek ortalamaya ekonomik durumu iyi olan öğrencilerin en düşük ortalamaya ise ekonomik durumu orta olan öğrencilerin sahip oldukları görülmektedir.

Üniversite öğrencilerinin ikamet yeri değişkeni açısından BİÖAÖ ve ÇÖYHÖ puanlarına uygulanan ANOVA analizleri aşağıda Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. İkamet Yeri Değişkenine ANOVA Testi Sonuçları

Alt Faktörler	İkamet yeri	n	$\bar{x}$	ss	Varyans kaynağı	sd	F	p	Anlamlı Farklılık
BİÖAÖ	1.Köy	100	48.44	14.64	Gruplar arası	3	27.928	.000*	*3-1, *3-2, *4-1, *4-2
	2.İlçe	272	50.37	16.37	Gruplar içi	1092			
	3.Şehir	594	59.54	16.50					
	4.Büyükşehir	130	55.55	14.76	Toplam	1095			
BİKÖ	1.Köy	100	8.54	3.03	Gruplar arası	3	27.928	.000*	*3-1, *3-2, *4-1, *4-2
	2.İlçe	272	8.22	3.20	Gruplar içi	1092			
	3.Şehir	594	10.14	3.07					
	4.Büyükşehir	130	9.31	3.44	Toplam	1095			
KKÖ	1.Köy	100	15.38	5.04	Gruplar arası	3	20.125	.000*	*3-1,*3-2, *4-2,
	2.İlçe	272	14.97	4.94	Gruplar içi	1092			
	3.Şehir	594	17.60	4.85					
	4.Büyükşehir	130	16.58	5.08	Toplam	1095			
ÖK	1.Köy	100	8.20	3.01	Gruplar arası	3	19.213	.000*	*3-1, *3-2, *2-1, *4-1,
	2.İlçe	272	9.16	3.12	Gruplar içi	1092			
	3.Şehir	594	10.37	3.06					
	4.Büyükşehir	130	9.71	3.46	Toplam	1095			
ÖM	1.Köy	100	11.36	3.72	Gruplar arası	3	33.733	.000*	3-1, *3-2, *3-4,
	2.İlçe	272	11.79	3.86	Gruplar içi	1092			
	3.Şehir	594	14.28	3.94					
	4.Büyükşehir	130	12.57	4.68	Toplam	1095			
ÇİÖ	1.Köy	100	8.76	3.01	Gruplar arası	3	27.190	.000*	*3-1, *3-2, *4-1, *4-2
	2.İlçe	272	8.59	3.43	Gruplar içi	1092			
	3.Şehir	594	10.57	3.15					
	4.Büyükşehir	130	9.91	3.49	Toplam	1095			

*p<.05

Tablo 6'daki bulgular analiz edildiğinde; ikamet yeri değişkenine göre öğrencilerin BİÖAÖ ve ÇÖYHÖ'den aldıkları puanlarda anlamlı farklılık olduğu ($p<.05$) en düşük puanı köyde yaşayanların en yüksek puanı ise şehirde yaşayanların aldıkları görülmektedir. Farklılıkların ise şehir ve büyükşehir lehine olmak üzere olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda köy ve ilçede yaşayanların bilgisayar ve internet yönünden daha dezavantajlı oldukları kabul edilebilir. Üniversite öğrencilerinin BİÖAÖ ve ÇÖYHÖ'den aldıkları puanların mezun olunan lise türü değişkenine göre istatistiksel olarak farklılık ortaya koyup koymadığının belirlenmesi amacıyla uygulanan ANOVA testi sonuçları Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7. Mezun Olunan Lise Türü Değişkenine ANOVA Testi Sonuçları

Alt Faktörler	Mez. lise	n	$\bar{x}$	ss	Varyans kaynağı	sd	F	p	Anlamlı Farklılık
BİÖAÖ	Genel	26	54.77	10.35	Gruplar arası	3			
	Anadolu	496	58.62	16.36					
	Fen	26	61.46	14.12	Gruplar içi	1092			
	Meslek	392	52.81	17.12	Toplam	3	7.084	.000*	*2-4, *2-6
	İHL	60	55.47	14.38					
	Diğer	96	52.13	17.32					
BİKÖ	Genel	26	9.08	2.21	Gruplar arası	1092			
	Anadolu	496	9.77	3.27					
	Fen	26	10.69	3.08	Gruplar içi	3			
	Meslek	392	9.11	3.16	Toplam	1092	3.797	.002*	*2-4
	İHL	60	8.53	2.88					
	Diğer	96	9.17	3.71					
KKÖ	Genel	26	17.62	3.91	Gruplar arası	3			
	Anadolu	496	17.36	4.97					
	Fen	26	18.54	5.72	Gruplar içi	1092			
	Meslek	392	16.03	4.95	Toplam	3	6.651	.000*	*2-4, *2-5, *2-6, *3-5
	İHL	60	14.93	4.10					
	Diğer	96	15.50	5.64					

ÖK	Genel	26	10.62	3.24	Gruplar arası	1092			
	Anadolu	496	10.12	3.24					
	Fen	26	11.00	3.53	Gruplar içi	3			
	Meslek	392	9.37	3.07	Toplam	1092	3.905	.002*	*2-4
	İHL	60	9.30	2.75					
	Diğer	96	9.58	3.40					
ÖM	Genel	26	14.77	3.42	Gruplar arası	3			
	Anadolu	496	13.73	4.20					
	Fen	26	14.46	5.09	Gruplar içi	1092			
	Meslek	392	12.68	4.05	Toplam	3	7.620	.000*	*1-5, *2-5, *3-5, *4-5, *6-5, *2-4
	İHL	60	11.00	3.29					
	Diğer	96	13.06	4.24					
ÇÖ	Genel	26	10.38	3.34	Gruplar arası	1092			
	Anadolu	496	10.20	3.21					
	Fen	26	10.92	3.36	Gruplar içi	3			
	Meslek	392	9.45	3.53	Toplam	1092	3.772	.002*	*2-4
	İHL	60	8.97	2.53					
	Diğer	96	9.65	3.69					

*p<.05

Yukarıda yer alan Tablo 7'deki bulgularda öğrencilerin BİÖAÖ ve ÇÖYHÖ'den puan ortalamalarının mezun olunan lise türü değişkenine göre tüm faktörlerde anlamlı farklılık gösterdiği ($p<.05$) görülmektedir. Genel bir değerlendirme yapılırsa en yüksek puan ortalamalarına sahip öğrencilerin fen lisesinden mezun olanlar en düşük puan ortalamasına ise İHL'den mezun olan öğrencilerin sahip oldukları ifade edilebilir. Yapılan analizlerde özellikle Anadolu lisesi ile meslek lisesi arasında her grupta Anadolu lisesi lehine olmak üzere farklılık bulunduğu saptanmıştır. Üniversite öğrencilerinin internete erişim değişkeni açısından BİÖAÖ ve ÇÖYHÖ puanlarına uygulanan ANOVA analizleri aşağıda Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8. İnternete Erişim Değişkenine ANOVA Testi Sonuçları

Alt Faktörler	İnt. Eriş.	n	$\bar{x}$	ss	Varyans kaynağı	sd	F	p	Anlamlı Farklılık
BİÖAÖ	1.Yok	140	49.33	12.65	Gruplar arası	3			
	2.Kendime ait	488	56.54	17.01	Gruplar içi	1092	12.280	.000*	*2-1, *3-1
	3.Evde var	468	56.91	17.01	Toplam	1095			
BİKÖ	1.Yok	140	7.54	3.17	Gruplar arası	3			
	2.Kendime ait	488	9.83	3.18	Gruplar içi	1092	29.129	.000*	*2-1, *3-1
	3.Evde var	468	9.56	3.15	Toplam	1095			
KKÖ	1.Yok	140	14.26	5.09	Gruplar arası	3			
	2.Kendime ait	488	17.03	4.77	Gruplar içi	1092	18.283	.000*	*2-1, *3-1
	3.Evde var	468	16.90	5.13	Toplam	1095			
ÖK	1.Yok	140	8.57	2.93	Gruplar arası	3			
	2.Kendime ait	488	10.15	3.30	Gruplar içi	1092	13.524	.000*	*2-1, *3-1
	3.Evde var	468	9.79	3.08	Toplam	1095			
ÖM	1.Yok	140	8.57	2.93	Gruplar arası	3			
	2.Kendime ait	488	10.15	3.30	Gruplar içi	1092	23.468	.000*	*2-1, *3-1
	3.Evde var	468	9.79	3.08	Toplam	1095			
ÇİÖ	1.Yok	140	7.93	3.27	Gruplar arası	3			
	2.Kendime ait	488	10.37	3.38	Gruplar içi	1092	30.128	.000*	*2-1, *3-1 *2-3
	3.Evde var	468	9.85	3.17	Toplam	1095			

*p<.05

Tablo 8 incelendiğinde; üniversite öğrencilerinin internete erişim değişkenine göre BİÖAÖ ve ÇÖYHÖ puanlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı ($p<.05$) görülmektedir. Genel olarak kendine ait internet bağlantısı olanların ve ortak olarak internet bağlantısını kullananların birbirine yakın puanlar aldıkları ancak internet bağlantısı olmayanların puanlarının diğerlerine nispeten anlamlı düzeyde düşük olduğu belirlenmiştir. Her iki ölçekle ilgili kazanımlarda bireyin internete erişiminin önemli olduğu görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin BİÖAÖ ve ÇÖYHÖ'den aldıkları puanların bilgisayara erişim değişkenine göre istatistiksel olarak farklılık ortaya koyup koymadığının belirlenmesi amacıyla uygulanan ANOVA testi sonuçları Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 9. Bilgisayara Erişim Değişkenine ANOVA Testi Sonuçları

Alt Faktörler	Bil. Eriş.	n	$\bar{x}$	ss	Varyans kaynağı	sd	F	p	Anlamlı Farklılık
BİÖAÖ	Yok	204	45.55	14.80	Gruplar arası	3	51.95	.000*	*2-1, *3-1, *4-1, *2-3, *2-4,
	Kendime ait	614	65.61	14.22	Gruplar içi				
	Arkadaşıma ait	124	53.45	14.93	Toplam	1092			
	Aileme ait	154	57.18	16.37	Toplam	1095			
BİKÖ	Yok	204	7.89	3.17	Gruplar arası	3	30.229	.000*	*2-1, *2-3, *2-4, *4-1, *4-3
	Kendime ait	614	10.61	2.81	Gruplar içi				
	Arkadaşıma ait	124	8.53	3.24	Toplam	1092			
	Aileme ait	154	9.81	3.16	Toplam	1095			
KKÖ	Yok	204	13.97	5.09	Gruplar arası	3	29.869	.000*	*2-1, *3-1, *4-1, *2-3, *2-4,
	Kendime ait	614	18.51	4.64	Gruplar içi				
	Arkadaşıma ait	124	16.40	4.96	Toplam	1092			
	Aileme ait	154	17.07	4.81	Toplam	1095			
ÖK	Yok	204	8.37	2.98	Gruplar arası	3	21.910	.000*	*2-1, *3-1, *4-1, *2-3, *2-4,
	Kendime ait	614	10.82	3.06	Gruplar içi				
	Arkadaşıma ait	124	9.47	3.09	Toplam	1092			
	Aileme ait	154	10.07	3.17	Toplam	1095			
ÖM	Yok	204	11.15	3.85	Gruplar arası	3	31.231	.000*	*2-1, *2-3, *2-4, *4-1, *4-3
	Kendime ait	614	14.68	4.11	Gruplar içi				
	Arkadaşıma ait	124	12.11	4.05	Toplam	1092			
	Aileme ait	154	13.72	4.03	Toplam	1095			
ÇİÖ	Yok	204	11.15	3.85	Gruplar arası	3	22.293	.000*	*2-1, *2-3, *4-1, *4-3
	Kendime ait	614	14.68	4.11	Gruplar içi				
	Arkadaşıma ait	124	12.11	4.05	Toplam	1092			
	Aileme ait	154	13.72	4.03	Toplam	1095			

*p<.05

Elde edilen bulgular incelendiğinde öğrencilerin bilgisayara erişim değişkeni açısından ölçeklerin tüm faktörlerinde gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu ($p<.05$) belirlenmiştir. Bu farklılığın olduğu gruplar incelendiğinde özellikle bilgisayarı olan veya evde bilgisayara erişim olan öğrencilerin puanlarının bilgisayarı olmayanlara ve arkadaşının bilgisayarı kullananlara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı farklılık oluşturacak düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin bilgisayar kullanım süresi değişkeni açısından BİÖAÖ ve ÇÖYHÖ puanlarına uygulanan ANOVA analizleri aşağıda Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10. Bilgisayara Erişim Değişkenine ANOVA Testi Sonuçları

Alt Faktörler	Bil. Kul.	n	$\bar{x}$	ss	Varyans kaynağı	sd	F	p	Anlamlı Farklılık
BİÖAÖ	1.Bir-iki saat	460	48.59	16.58	Gruplar arası	3	62.377	.000*	*2-1, *3-1, *4-1, *2-4,
	2.Üç-dört saat	446	62.41	14.53	Gruplar içi				
	3.Beş-altı saat	138	58.70	13.66	Toplam	1092			
	4.Yedi saat üz.	52	54.65	17.04	Toplam	1095			
BİKÖ	1.Bir-iki saat	460	8.73	3.02	Gruplar arası	3	12.652	.000*	*2-1, *3-1,
	2.Üç-dört saat	446	10.01	3.32	Gruplar içi				
	3.Beş-altı saat	138	9.77	3.21	Toplam	1092			
	4.Yedi saat üz.	52	9.54	3.62	Toplam	1095			
KKÖ	1.Bir-iki saat	460	15.20	4.97	Gruplar arası	3	26.113	.000*	*2-1, *2-4, *3-1,
	2.Üç-dört saat	446	18.02	4.83	Gruplar içi				
	3.Beş-altı saat	138	17.10	4.61	Toplam	1092			
	4.Yedi saat üz.	52	15.96	5.22	Toplam	1095			
ÖK	1.Bir-iki saat	460	9.06	3.05	Gruplar arası	3	20.845	.000*	*2-1, *2-3, *2-4,
	2.Üç-dört saat	446	10.66	3.08	Gruplar içi				
	3.Beş-altı saat	138	9.65	3.09	Toplam	1092			
	4.Yedi saat üz.	52	9.19	3.94	Toplam	1095			

ÖM	1.Bir-iki saat	460	12.12	4.04	Gruplar arası	3			
	2.Üç-dört saat	446	14.40	3.97	Gruplar içi				
	3.Beş-altı saat	138	12.96	3.88	Toplam	1092	24.214	.000*	*2-1, *2-3
	4.Yedi saat üz.	52	12.92	4.99	Toplam	1095			
çö	1.Bir-iki saat	460	9.05	3.27	Gruplar arası	3			
	2.Üç-dört saat	446	10.60	3.20	Gruplar içi				
	3.Beş-altı saat	138	10.10	3.27	Toplam	1092	17.185	.000*	*2-1, *3-1,
	4.Yedi saat üz.	52	9.50	4.23	Toplam	1095			

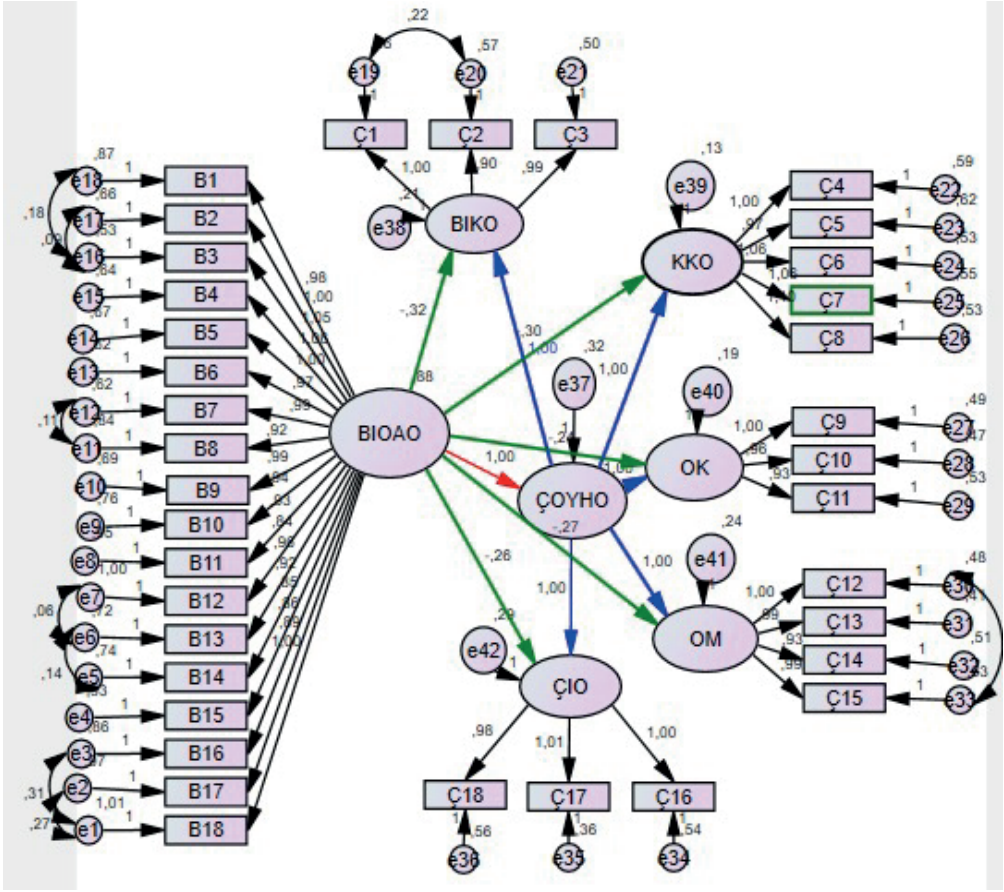
*p<.05

Tablo 10 analiz edildiğinde öğrencilerin bilgisayar kullanım sürelerinin tüm faktörlerde anlamlı farklılık ortaya koyduğu ($p<.05$) görülmektedir. En yüksek puanı günlük ortalama 3-4 saat bilgisayar kullanan öğrencilerin aldıkları görülmektedir. Daha sonraki yüksek puanın ise 5-6 saat aralığında bilgisayar kullanan katılımcılara ait olduğu görülmektedir. Günlük 1-2 saat ve 7 saat ve üzeri kullanan katılımcıların puanlarının düşük olduğu görülmektedir. Bu durumda iki uçta yer alan gruplarda farklılık olduğu belirlenmiştir. Bilgisayar kullanma süresi arttıkça ilgili becerilerin de artmadığı belirli bir düzeyden sonra düştüğü ifade edilebilir.

Araştırma Modelinin Test Edilmesi

Yol analizini yapmak için AMOS istatistik paket programı kullanılmıştır. Yapılan DFA analizleri ölçeklerin yol analizi yapılması için gerekli değerleri karşıladığını göstermiştir. Bunun sonucu olarak da Maximum Likelihood hesaplama yöntemi kullanılarak Kovaryans matrisi oluşturulmuştur. Araştırma amacı ve kurulan modeline uygun olarak örtük değişkenlerle diğer değişkenlerin arasında oluşan etki düzeyinin incelendiği yapısal eşitlik modeli (YEM) uygulanmıştır (Gürbüz, 2019). Üniversite öğrencilerinin bilgisayara ilişkin öz-yeterlik algılarının çevrimiçi öğrenmeye yönelik hazırbulunuşlukları üzerindeki etkisinin belirlenmesi amacıyla bir model oluşturulmuş ve bu model test edilmiştir. Modelde yer alan değişkenlerin, $\chi^2/sd<5$ ve diğer uyum değerleri incelendiğinde kabul edilebilir değer aralığında oldukları görülmüştür. Yol analizinden elde edilen bulgular uyum iyiliği değerlerinin karşılandığını göstermektedir. Kurulan model veri ile uyumludur yargısında bulunulabileceği görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin bilgisayara ilişkin öz-yeterlik algılarının çevrimiçi öğrenmeye yönelik hazırbulunuşlukları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir etkisinin olup olmadığına ilişkin olarak yapılan yol analizine ilişkin model aşağıda Şekil 1’de yer almaktadır.

Şekil 1. Yol Analizi Diyagramı

Şekil 1 incelendiğinde BİÖAO'den ÇÖYHÖ'ye ve onun faktörlerine doğru uzanan yollar görülmektedir. Model oluşturulurken bazı maddelerin birbirine yakın olduğu ve aynı şeyi ölçtüğü belirlendiği için hata terimleri arasında kurulan kovaryanslarla modifikasyon işlemi uygulanmıştır. Bu sayede modeldeki uyum iyiliğinin artırılması ve elde edilen sonuçların daha sağlıklı bir yapıya kavuşturulması amaçlanmıştır. Modifikasyonlar, oluşturulan modelin orijinalinde görülmeyen ancak uyum iyiliğinin artırılması amacıyla uygulanan işlemlerdir (Meydan & Şeşen, 2015). Modelin uyum iyiliğini artıran modifikasyonların gerekli olan durumlarda yapılabileceği belirtilmektedir (Chang, 1994; Yılmaz, 2015). Şekil 1'deki modelin istatistikî çıktılarında yer alan model uyum değerleri Tablo 11'de yer almaktadır.

Tablo 11. Yol Analizine İlişkin Uyum İndeksi Değerleri

Uyum Ölçütleri	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Değerler
χ^2/sd	460	48.59	16.58
GFI	446	62.41	14.53
IFI	≥ 0.95	≥ 0.90	0.934
CFI	≥ 0.97	≥ 0.95	0.934
RMSEA	≤ 0.05	≤ 0.08	0.057

Yapılan analizler sonucu elde edilen bulguların sunulduğu Tablo 11 incelendiğinde; yapılan yol analizinde elde edilen değerlerin kabul edilebilir değerler aralığında olduğu ve dolayısıyla da kriterlere uygun bir sonuç ortaya koyduğu görülmektedir. Ancak bu değerlerin ortaya konulmasına kaynaklık eden yol analizinde varsayılmış olan ilişki yollarının da regresyon katsayıları araştırma sonuçları açısından önemlidir. Bu katsayıların istatistiki olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermesi ve oluşturulan hipotezler doğrultusunda incelenmesi gerekmektedir. Bunun için de aşağıda yer alan Tablo 12'de regresyon katsayılarına ilişkin bulgulara ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 12. Araştırma Modeline Ait Yapısal Model Standardize Yol Katsayıları ve Analiz Sonuçları

Hipotez	Yol	Estimate	Estimate	S.E	C.R	p	Sonuç
		(β) p1	p0				
H₂ : BİÖAÖ →ÇÖYHÖ		1.699	.699	.105	9.018	0.000	Kabul
H₂ : BİÖAÖ →BİKÖ		1.099	.378	.118	9.346	0.000	Kabul
H₃ : BİÖAÖ →KKÖ		1.135	.381	.115	9.836	0.000	Kabul
H₄ : BİÖAÖ →ÖK		1.261	.370	.131	9.657	0.000	Kabul
H₅ : BİÖAÖ →ÖM		1.242	.361	.138	9.025	0.000	Kabul
H₆ : BİÖAÖ →CİÖ		1.292	.372	.139	9.294	0.000	Kabul

Tablo 12 incelendiğinde; araştırmaya ilişkin hipotezlere ilişkin varsayımların doğrulandığı görülmektedir. BİÖAÖ'nün ÇÖYHÖ ve tüm faktörleri üzerinde anlamlı düzeyde etki oluşturduğu ($p<.05$) görülmektedir. Yani faktörlerin yüklenimleriyle gizil olarak kabul edilen değişkenler arasındaki ilişkiler önemlidir. Yukarıdaki Tabloda yer alan hipotezler doğrultusunda veriler yorumlanırsa; öğrencilerin BİÖAÖ'ye ilişkin puan ortalamalarının ÇÖYHÖ'yü pozitif yönde yordadığı ($\beta=1.699$; $p<.05$) saptanmıştır. Faktörlere göre bakıldığında; BİÖAÖ'ye ilişkin puan ortalamalarının ÇÖYHÖ'nün BİKÖ faktörünü pozitif yönde yordadığı ($\beta=1.099$; $p<.05$); KKÖ faktörünü pozitif yönde yordadığı ($\beta=1.135$; $p<.05$); ÖK faktörünü pozitif yönde yordadığı ($\beta=1.261$; $p<.05$); ÖM faktörünü pozitif yönde

yordadığı ($\beta=1.24$; $p<.05$); CİÖ faktörünü pozitif yönde yordadığı ($\beta=1.292$) belirlenmiştir. Bu doğrultuda kurulan hipotezlerin doğrulandığı verilerle de ortaya konulmuş olmaktadır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin BİÖAÖ'de ve ÇÖYHÖ'nün ÖK, ÖM ve ÇİÖ faktörlerinde erkek öğrenciler lehine olmak üzere anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Erkek öğrencilerin her iki ölçekte de daha yüksek puan almalarında teknolojik araçlara daha erken yaşta daha fazla erişimlerinin olmasıyla açıklanabilir. Aynı zamanda erkeklerin kızlara kıyasla teknoloji konusunda daha meraklı oldukları da düşünülebilir. Bilgisayar öz-yeterliği ile ilgili olarak yapılan çalışmalara bakıldığında; Balta (2009) tarafından yapılan çalışmada bu çalışmayla uyumlu sonuçlar elde edilmiş ve erkek öğrencilerin bilgisayar öz-yeterliklerinin kız öğrencilerden anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bunun nedeni olarak bu çalışmadaki yoruma benzer şekilde erkek öğrencilerin bilgisayar kullanma konusundaki yaşantılarının daha fazla olmasının etkili olabileceği ifade edilmiştir. Benzer bir bulgu da Dikmen (2015), Çetin (2008), Çelik ve Çevik'in (2010) çalışmasında elde edilmiştir. Balcı'nın (2013) çalışmasında elde ettiği sonuçlarda cinsiyet değişkeninin anlamlı farklılık oluşturmamasına karşın erkek öğrencilerin puanlarının kız öğrencilere nispetle daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kuş (2005) tarafından yapılan çalışmada ise anlamlı farklılık belirlenmemiştir. ÇÖYHÖ'den alınan bulguların alanyazında da desteklendiği görülmüştür. Kuleli (2018) tarafından yapılan çalışmada cinsiyet değişkenini açısından erkek öğrenciler lehine olmak üzere farklılık bulunduğu saptanmıştır. Benzer bir bulgu da Sakal (2018), Demir ve Eren'in (2015) çalışmasında tespit edilmiştir. Ancak Çakır ve Horzum (2015), Pullu Ve Gömleksiz (2020), Baygeldi, Öztürk ve Dikkartın Övez (2021) tarafından yapılan çalışmada bu çalışmanın aksine olarak cinsiyet değişkeninin anlamlı bir etki oluşturmadığı belirlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin ekonomik durum değişkeni açısından her iki ölçekten aldıkları puan ortalamalarında anlamlı farklılık bulunduğu saptanmıştır. Puan ortalamaları genel olarak incelendiğinde en yüksek ortalamaya ekonomik durumu iyi olan öğrencilerin en düşük ortalamaya ise ekonomik durumu orta olan öğrencilerin sahip oldukları görülmektedir. Çetin (2008) tarafından yapılan çalışmada ekonomik durumu iyi olan öğrencilerin bilgisayar öz-yeterlik puan ortalamalarının bu çalışmayla uyumlu olarak diğer gruplara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma bulguları analiz edildiğinde; ikamet yeri değişkenine göre öğrencilerin BİÖAÖ ve ÇÖYHÖ'den aldıkları puanlarda anlamlı farklılık olduğu en düşük puanı köyde yaşayanların en yüksek puana ise şehirde yaşayanların aldıkları görülmektedir. Farklılıkların ise şehir ve büyükşehir lehine olmak üzere olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda köy ve ilçede yaşayanların bilgisayar ve internet yönünden daha dezavantajlı oldukları kabul edilebilir. Balta'nın (2009) çalışmasında ikamet yeri değişkeninin öğrencilerin bilgisayar öz-yeterlikleri üzerinde farklılık ortaya koyduğu belirlenmiştir. Bu çalışmayla uyumlu olarak en düşük puana ailesi köyde yaşayan öğrencilerin en yüksek puana ise ailesi şehir ve büyükşehirde yaşayan öğrencilerin aldıkları görülmüştür. Bu konuda öğrencilerin üniversiteye gelene kadar bilgisayara erişim ve kullanımına ilişkin deneyime şehir ve büyükşehirlerde diğer yerleşim yerlerine göre daha fazla sahip olmalarının etkili olduğu savunulabilir. Bir diğer etken

de elbette internet bağlantısının şehir ve büyükşehirlerde daha ulaşılabilir olmasıdır. Bu sonuçlar yine Seferoğlu ve Akbıyık (2005) ve Aşkar ve Umay'ın (2001) çalışmalarıyla paralellik göstermektedir.

Öğrencilerin BİÖAÖ ve ÇÖYHÖ'den aldıkları puan ortalamalarının mezun olunan lise türü değişkenine göre tüm faktörlerde anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Genel bir değerlendirme yapılırsa en yüksek puan ortalamalarına sahip öğrencilerin fen lisesinden mezun olanlar en düşük puan ortalamasına ise İHL'den mezun olan öğrencilerin sahip oldukları ifade edilebilir. Yapılan analizlerde özellikle Anadolu lisesi ile meslek lisesi arasında her grupta Anadolu lisesi lehine olmak üzere farklılık bulunduğu saptanmıştır. Balta'nın (2009) yaptığı çalışmada öğrencilerin bilgisayar öz-yeterliklerinin mezun olunan lise türü değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. En yüksek puana bu çalışmadaki sonuçlarla uyumlu olarak Anadolu lisesinden mezun olan öğrencilerin sahip oldukları belirlenmiştir. Alanyazında farklı bulgulara da ulaşılmıştır. Çetin'in (2008) çalışmasında mezun olunan okul türü açısından en yüksek puana fen lisesi öğrencilerinin sahip olmasına karşın bu farklılığın diğer gruplarla anlamlı farklılık oluşturacak düzeyde olmadığı belirlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin internete erişim değişkenine göre BİÖAÖ ve ÇÖYHÖ puanlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Genel olarak kendine ait internet bağlantısı olanların ve ortak olarak internet bağlantısını kullananların birbirine yakın puanlar aldıkları ancak internet bağlantısı olmayanların puanlarının diğerlerine nispeten anlamlı düzeyde düşük olduğu belirlenmiştir. Her iki ölçekle ilgili kazanımlarda bireyin internete erişiminin önemli olduğu görülmektedir. ÇÖYHÖ'ye ilişkin sonuçlarla Pullu ve Gömlüksiz'in (2020) çalışmasının bulgularının paralellik gösterdiği belirlenmiştir. Ancak Baygeldi ve diğ. (2021) tarafından yapılan çalışmada anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Elde edilen bulgular incelendiğinde öğrencilerin bilgisayara erişim değişkeni açısından ölçeklerin tüm faktörlerinde gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu farklılığın olduğu gruplar incelendiğinde özellikle bilgisayarı olan veya evde bilgisayara erişim olan öğrencilerin puanlarının bilgisayarı olmayanlara ve arkadaşının bilgisayarı kullananlara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı farklılık oluşturacak düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Çetin'in çalışmasında kendi bilgisayarına sahip olan öğrencilerin diğer gruplara kıyasla bilgisayar öz-yeterliklerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçta bireyin kendine ait olan bilgisayarı rahatlıkla kullanma avantajının olması ve pek çok uygulamayı deneme şansının olmasının etkili olması kabul edilebilir. Çünkü bilgisayar ilişkin yaşantılar bilgisayar öz-yeterliğini doğrudan etkilemektedir. (2008) Çelik ve Çevik (2010) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin bilgisayara erişim değişkeni açısından puan ortalamalarında anlamlı farklılık saptanmamıştır. Alan yazında çevrimiçi öğrenmeye yönelik hazırbulunuşlukla ilgili çalışmalar incelenmiştir. Baygeldi ve diğ. (2021) yaptıkları çalışmada bilgisayara erişim değişkeninin anlamlı farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin bilgisayar kullanım sürelerinin tüm faktörlerde anlamlı farklılık ortaya koyduğu görülmektedir. En yüksek puanı günlük ortalama 3-4 saat bilgisayar kullanan öğrencilerin aldıkları görülmektedir. Daha sonraki yüksek puanın ise 5-6 saat aralığında bilgisayar kullanan katılımcılara ait olduğu görülmektedir. Günlük 1-2 saat ve 7 saat ve üzeri kullanan katılımcıların puanlarının düşük olduğu görülmektedir. Bu durumda iki uçta yer alan grupların ölçeklerden aldıkları puanların düşük

olduğu belirlenmiştir. 1-2 saat kullanan öğrenciler açısından bilgisayar kullanma süresinin yetersiz olması düşünülse de bu sürenin 7 saat ve üzerine çıktığı durumlarda da becerilerin artmadığı belirli bir süreden sonra düştüğü saptanmıştır. Dikmen (2015) tarafından yapılan çalışmada da bilgisayar kullanım süresine göre yapılan gruplamada 5-10 saat arasında kullanan grupların puanlarının bu sürenin üzerinde ya da altında olanlara kıyasla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Balta (2009) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin BİÖYAÖ'den aldıkları puanlarda bilgisayar kullanma süresi arttıkça puan ortalamalarının da arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Burada vurgulanması gereken noktalardan birinin de bilgisayar kullanma süresinin artmasına paralel olarak kullanmaya ilişkin deneyimin de artması olduğu düşünülmektedir. Bu konuda Aşkar ve Umay (2001) bilgisayar erişimin az ya da kısıtlı olduğu durumlarda bilgisayar öz-yeterliğinin bundan olumsuz etkileneceğini belirtmiştir. Öğrencilerin eğitim ortamlarında bilgisayar eğitimi almaları ve sürekli olarak kullanmalarının da bu konuda pozitif etkiye sahip olduğu kabul edilmiştir (Torkzadeh & Koufteros, 1994). Akkoyunlu ve Orhan (2003), Çetin (2008), Çelik ve Çevik (2010) de benzer çıkarımlarda bulunmuştur. Çevrimiçi öğrenmeyle ilgili olarak alanyazın incelendiğinde Kuleli (2018) tarafından yapılan çalışmada bu çalışmayla uyumlu olarak 3-4 saat bilgisayar kullanan öğrencilerin puanla ortalamalarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç bu çalışmayla uyumluluk göstermektedir. Benzer bir sonuç da Demir ve Eren (2021), Baygeldi ve diğ. (2021) tarafından yapılan çalışma da saptanmıştır. Alanyazında kabul edilen uyum değerleri referans aralığı çerçevesinde ölçeklerin DFA analizi sonucunda elde edilen değerlerinin kabul edilebilir değer aralığında yer aldığı görülmektedir. Yol analizi uygulanacak olan her iki ölçeğin de faktör yapıları doğrulanmış olmaktadır. Bu doğrultuda yapılan yol analizinde BİÖAÖ'den ÇÖYHÖ'ye ve onun faktörlerine doğru uzanan yollar oluşturulmuştur. Model oluşturulurken bazı maddelerin yakın etkiye sahip oldukları tespit edilmiş ve hata terimleri arasında kurulan kovaryanslarla modifikasyon işlemi uygulanmıştır. Bu sayede modeldeki uyum iyiliğinin artırılması ve elde edilen sonuçların daha sağlıklı bir yapıya kavuşturulması amaçlanmıştır. Elde edilen bulgular incelendiğinde; yapılan yol analizinde elde edilen değerlerin kabul edilebilir değerler aralığında olduğu ve dolayısıyla da kriterlere uygun bir sonuç ortaya koyduğu görülmektedir. Ancak bu değerlerin ortaya konulmasına kaynaklık eden yol analizinde varsayılmış olan ilişki yollarının da regresyon katsayıları önemlidir. Bu katsayıların istatistiki olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermesi ve oluşturulan hipotezler doğrultusunda incelenmesi gerekmektedir. Araştırmaya ilişkin hipotezlere ilişkin varsayımların doğrulandığı görülmektedir. BİÖAÖ'nün ÇÖYHÖ'nün tüm faktörleri üzerinde anlamlı düzeyde etki oluşturduğu görülmektedir. Yani faktörlerin yüklenimleriyle gizil olarak kabul edilen değişkenler arasındaki ilişkiler önemlidir. Araştırmanın hipotezleri doğrultusunda veriler yorumlanırsa; öğrencilerin BİÖAÖ'ye ilişkin puan ortalamalarının ÇÖYHÖ'nün BİKÖ, KKÖ, ÖK, ÖM ve CİÖ faktörünü pozitif yönde yordadığı belirlenmiştir. Bu doğrultuda kurulan hipotezlerin doğrulandığı verilerle de ortaya konulmuş olmaktadır.

Alanyazında öğrencilerin bilgisayar öz-yeterlikleriyle diğer değişkenlerin ilişki ve etki düzeylerini belirlemeye yönelik çalışmalara bakıldığında; Balcı (2013) ve Balta (2009) bilgisayar öz-yeterliğiyle bilgi okuryazarlığı arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki belirlemiştir. Bilgisayar öz-yeterliği ile

Usluel ve Seferoğlu (2005) bilgisayar kullanımı, Aşkar ve Umay (2001) bilgisayar kullanma deneyimleri, Kutluca ve Ekici (2010) bilgisayar destekli eğitim arasındaki ilişkiyi araştırmışlar ve aralarına anlamlı ilişkinin bulunduğunu saptamışlardır. Ayrıca çevrimiçi öğrenmeye yönelik hazırbulunuşlukla da farklı değişkenlerin ilişkisi araştırılmıştır. Baygeldi ve diğ (2021) çevrimiçi öğrenmeye yönelik hazırbulunuşlukla e-öğrenme ortamlarına yönelik motivasyon, Pullu ve Gömleksiz (2021) tutum, Kuleli (2018) bilgi işlemsel düşünme becerileri arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar yapmıştır.

Yaşadığımız döneme damgasını vuran Covid 19 pandemisi uzaktan öğrenmeye ilişkin eğitim yöntemlerinin kullanılmasını zaruri kılmıştır. Bu yöntemlerin etkin ve aktif olarak kullanılmasında farklı bileşenlerle etkileşimi elbette önemlidir. Teknolojik araç-gereçler aracılığıyla uygulanan eğitim yöntemlerinde etkililiği artırmak için bu araç-gereçleri öğrencilerin verimli olarak kullanması önemlidir. Bunun içinde araçlara erişimi ve kullanımı konusunda yeterliklerinin olması gerekmektedir. Ayrıca bu yeterliklerine ilişkin kendilerine ilişkin algılarının da olumlu olması önemlidir. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla her iki ölçekten daha yüksek puan aldıklarını ortaya koymuştur. Alan yazındaki çalışmaların ağırlıklı olarak bu sonucu desteklediği görülmektedir. Yapılan birçok çalışmada farklı yetkinlikler açısından kız öğrencilerin genelde daha yüksek puan almasına karşın bu teknoloji alanında düşük puan almalarının nedenleri üzerinde durulmalı ve bunun düzeltilmesi için gerekli çaba gösterilmelidir. Diğer bir çarpıcı sonuç da öğrencilerin kendi bilgisayarlarının olmasının onların puanlarını olumlu etkilediğidir. Uzaktan eğitimin vazgeçilmez bir aracı olan bilgisayar konusunda öğrencilere destek sunulması gerekmektedir. Öğrenciler ağırlıklı olarak telefon kullanmakla birlikte telefonlar bilgisayarın birçok özelliğine sahip değildir. Bu anlamda öğrenciler açısından daha avantajlı bir araçtır. Bir diğer sonuç da öğrencilerin bilgisayar kullanım sürelerinin uç noktalarda olmadığı zaman puanlarını olumlu etkilediğidir. Alanyazında da bunu destekler sonuçlar belirlenmiştir. Deneyimin önemli olduğu gözden kaçırılmamalı ve öğrencilere erken yaşlarda teknolojik araç-gereçler derse yönelik kullanım özellikleri açısından öğretilmelidir. Çünkü uzaktan eğitim artık eğitimin bir parçası olarak algılanmakta ve pandemi sonrasında da bazı dersler açısından devam edebileceğine ilişkin bilgiler kamuoyunda yer almaktadır. Öğrencilerin bilgisayar öz-yeterlik algılarının çevrimiçi öğrenmeye yönelik hazırbulunuşlukları üzerinde pozitif etkisinin olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç da diğer sonuçları desteklemektedir.

Determining the Effect of University Students' Computer Self-Efficacy Perceptions on Their Readiness for Online Learning

Aysel Arslan*

Introduction

The concept of computer self-efficacy, which emerges in connection with the active use of computers in education, is related to the individual's level of computer use and judgments about rapidly changing technology. Computer self-efficacy of university students in distance education applications, which are sometimes preferred and sometimes compulsory in the field of education, has a decisive effect on the results of education. These days when we are experiencing the covid 19 pandemic, students studying at different education levels from the lowest level to the highest level follow their lessons through distance education. There are many different teaching methods based on technology under the name of distance education. It is seen that education methods built on technology have different forms according to the technology or tool used. When the tools and equipment used in the learning process are generally phones, tablets and computers, this type of learning is called with different names such as online learning, computer assisted learning, mobile learning and distance learning. Online learning provides great convenience for students, provides a flexible teaching environment and provides connections with schools in different countries. Through online learning, students can not only follow their courses but also can follow different courses in their school or courses in a school anywhere in the world when they have the necessary connections. Technology-related infrastructure is one of the most important factors affecting students' readiness for

* Assist. Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet University, Educational Sciences, ayselarslan@cumhuriyet.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8775-1119

online learning. In addition to knowing the use of the tools and materials used in the teaching process, their perception of efficacy that they can conduct this process effectively is also important. Students' self-efficacy levels regarding the use of online learning tools directly affect the learning process.

Methodology

A random sampling method, which is included in the survey models, was used to obtain the data. In this method, each unit in the sample has a probability of being selected.

Participants

A total of 1096 students (476 female, 620 male) continuing their education in undergraduate and associate degree programs at Sivas Cumhuriyet University were taken as a sample.

Data Collection Tools

Computer-Related Self-Efficacy Perception Scale: The 18-item scale developed by Aşkar and Umay (2001) has a one-dimensional structure. 11 items of the scale are positive and 7 items are negative, and these items are reverse coded. The Cronbach's alpha value was calculated as .71 in the scale development study, and .95 in the current study.

Online Learning Readiness Scale: The scale, developed by Hung, Chou, Chen, and Own (2010), and adapted into Turkish by İlhan and Çetin (2013), consists of 18 items in total. The scale has a five-factor structure. In the scale development study, the Cronbach alpha values of the factors were between .73 and .87; in the current study, these values were found to be ranging from .84 to .95.

Statistical Analysis

Since the normality assumption was met in the analysis of the scales applied according to the research variables, the independent samples t-test and ANOVA test, which are among the parametric tests, were applied. Tukey analysis was applied to the factors that were found to be significant in the ANOVA test, and the groups in which the significance was found were determined. CFA analysis was conducted on the data obtained from the scales to determine the effect of the participants' computer self-efficacy perceptions on their readiness for online learning. Since it was determined that the CFA values of the scales were within the accepted ranges, the Structural Equation Model (SEM) was applied by using the Maximum Likelihood calculation method. Path analysis was performed to determine the fit values of the variables in the model created as a result of the analysis.

Conclusion, Discussion and Recommendations

It was determined that the scores of the university students from the scales varied in favour of the male students depending on the gender variable. According to the scores obtained from both scales in terms of the economic status variable of the university students, it is seen that the students with good economic status have the highest mean and the students with the lowest economic status have the lowest mean. According to the place of residence variable, it is seen that there is a significant difference between the scores of the students from the scales, while those who live in the village got the lowest mean score and those who live in the city got the highest mean score. It is seen that the scores of the students varied significantly in all factors according to the variable of the type of high school they graduated from. In general, it was determined that those who have their internet connection, access to the internet and their own computer and those who use

a computer for 3-4 hours a day scored higher than the other groups. It is among the other results obtained that students' computer self-efficacy perceptions have a decisive effect on their online learning readiness. To increase the effectiveness of educational methods applied through technological tools, it is important that students use these tools efficiently. To do so, they must have competence in accessing and using the tools. In many studies, although female students generally get higher scores in terms of different competencies, the reasons for low scores in this technology area should be emphasized and necessary efforts should be made to correct this. Another striking result is that students' having their own computers has a positive effect on their scores. It is necessary to support students to have their own computers which are indispensable tools of distance education. Although students mostly use phones, phones do not have many features possessed by computers. In this sense, it is a more advantageous tool for students. Another result is that students' computer usage time affects their scores positively when they are not at the extreme points. In the literature, results supporting this have been reported. The importance of experience should not be overlooked and students should be taught how to use technological tools and equipment at an early age. Distance education is now perceived as a part of education and it is thought that it will continue to be an important part of education in the future.

Kaynakça/References

- Akkoyunlu, B., & Orhan, F. (2003). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi (BÖTE) bölümü öğrencilerinin bilgisayar kullanma öz yeterlik inancı ile demografik özellikleri arasındaki ilişki. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 2(3), 86-93.
- Arslan, A. (2017). Ortaokul öğrencilerinin dinleme kaygıları ve akademik özyeterlik inançlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International e-Journal of Educational Studies (IEJES)*, 1(1), 12-31.
- Arslan, A. (2018). Ortaokul öğrencilerinin konuşma kaygıları ve akademik öz-yeterlik inançlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International e-Journal of Educational Studies (IEJES)*, 2(1), 26-43. <https://doi.org/10.31458/iejes.399014>
- Arslan, A. (2019a). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin sosyal kaygıları ve genel öz-yeterlik algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International e-Journal of Educational Studies*, 3(6), 78-96. <https://doi.org/10.31458/iejes.524860>
- Arslan, A. (2019b, Ekim). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin mobil öğrenmeye yönelik hazırbulunuşluklarının incelenmesi. In *8th Eurasian Conference on Language and Social Sciences* (18-20 Ekim), Antalya.
- Aşkar, P., & Umay, A. (2001). İlköğretim matematik öğretmenliği öğrencilerinin bilgisayarla ilgili öz-yeterlik algısı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(21), 1-8.
- Bagozzi, R. P., & Fornell, C. (1982). Theoretical concepts, measurement, and meaning. Vol. 2, C. Fornell (Ed.) In *a second generation of multivariate analysis*, (pp. 5-23). Chicago: American Marketing Association.
- Balcı, K. (2013). Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık başarıları, bilgisayar öz yeterlik ve bilgi okuryazarlık öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Balta, Y. (2009). *Afyon Kocatepe Üniversitesi'ne yeni başlayan öğrencilerin bilgisayar öz-yeterlik alguları ve bilgisayar ders performansları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Bandura, A. (1986). *Social foundation of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy; The exercise of control*. New York: Freeman. <https://doi.org/10.1891/0889-8391.13.2.158>

- Barker, P. (2002). On being an online tutor. *Innovations in Education and Teaching International*, 39, 3-13. <https://doi.org/10.1080/13558000110097082>
- Baygeldi, M., Öztürk, G., & Dikkartın Övez, F. T. (2021). Pandemi sürecinde eğitim fakültesi öğrencilerinin çevrimiçi öğrenme hazır bulunuşluk ve e-öğrenme ortamlarına yönelik motivasyon düzeyleri. *Electronic Turkish Studies*, 16(1), 285-312. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.44485>
- Berkant, H. G. (2013). Öğretmen adaylarının bilgisayara yönelik tutumlarının ve öz-yeterlik algılarının ve bilgisayar destekli eğitim yapmaya yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Journal of Instructional Technologies and Teacher Education*, 2(2), 11-22.
- Borotis, S. A., & Poulymenakou, A. (2004). *E-learning readiness components: Key issues to consider before adopting e-learning interventions. Proceedings of World Conference on E-Learning in Corporate, Government, Healthcare and Higher Education 2004*. Washington, DC, USA.
- Chang, L. (1994). A psychometric evaluation of 4-point and 6-point Likert-type scales in relation to reliability and validity. *Applied psychological measurement*, 18(3), 205-215. <https://doi.org/10.1177/014662169401800302>
- Chizmar, J. F., & Walbert, M. S. (1999). Web-based learning environments guided by principles of good teaching practice. *Journal of Economic Education*, 30(3), 248-264. <https://doi.org/10.1080/00220489909595985>
- Choucri, N., Maugis, V., Madnick, S., Siegel, M., Gillet, S., O'Donnel, S., ... & Haghseta, F. (2003). Global e-readiness-for what. *Center for eBusiness at MIT*.
- Clever, A. G. & Scarisbrick, D. H. (2001). *Practical statistics and experimental design for plant and crop science*. Jon Wiley & Sons Ltd., U.K., ISBN:0471899089, pp. 182-217.
- Çakır, Ö., & Horzum, M. B. (2015). Öğretmen adaylarının çevrimiçi öğrenmeye hazır bulunuşluk düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 11(1), 1-15.
- Çelen, F. K., Çelik, A., & Seferoğlu, S. S. (2018). Yükseköğretimde çevrim-içi öğrenme: Sistemde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri. *Journal of European Education*, 1(1), 25-34.
- Çelik, C., & Çevik, M. N. (2010). İşsiz gençlerin bilgisayar öz-yeterlik algılarının çeşitli değişkenler açısından karşılaştırılması. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 152-166.
- Çetin, B. (2008). Marmara üniversitesi sınıf öğretmeni adaylarının bilgisayarla ilgili öz-yeterlik algılarının incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 101-114.
- Demir, K. (2005). *Öğretmen adaylarının iletişim ve bilgi teknolojilerine tutumlarını etkileyen faktörler*. 5. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Konferansı. 21-23 Eylül 2005, Sakarya.
- Demir, S., & Eren, E. (2021). *Üniversite öğrencilerinin çevrimiçi öğrenmeye hazırbulunluşluk düzeylerinin incelenmesi*. *Anadolu University Journal of Education Faculty*, 5(2), 144-163. <https://doi.org/10.34056/aujef.852145>
- Dikmen, M. (2015). *Bilgisayar ve öğretim teknolojileri öğretmen adaylarının bilgisayar öz-yeterlik algıları ile siber zorbalık duyarlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gürbüz, S. (2019). *AMOS ile yapısal eşitlik modellenmesi*. (Birinci Baskı). Ankara: Seçkin.
- Hacıömeroğlu, G., & Elmalı, Ö. (2021). Ortaokul öğrencilerinin matematik öz yeterlik düzeylerinin incelenmesi. *Journal of Computer and Education Research*, 9(17), 353-379. <https://doi.org/10.18009/jcer.866760>
- Hukle, D. R. L. (2009). *An evaluation of readiness factors for online education*. Doktora Tezi, Mississippi State University, Mississippi.
- Hung, M. L., Chou, C., Chen, C. H., & Own, Z. Y. (2010). Learner readiness for online learning: Scale development and student perceptions. *Computers & Education*, 55, 1080-1090. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2010.05.004>
- İlhan, M., & Çetin, B. (2013). Çevrimiçi öğrenmeye yönelik hazır bulunuşluk ölçeği-nin (ÇÖHBÖ) Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 3(2), 72-101.
- Kalaycı, Ş. (2014). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (6. Baskı). Ankara: Asil.
- Karsten, R., & Roth, M. R. (1998). The relationship of computer experience and computer self-efficacy to performance in introductory computer literacy course. *Journal of Research on Technology Education*, 31(1), 14-24. <https://doi.org/10.1080/08886504.1998.10782238>
- Kayri, M. (2009). Araştırmalarda gruplar arası farkın belirlenmesine yönelik çoklu karşılaştırma (post-hoc) teknikleri. *Journal of Social Science*, 19(1), 51-64.

- Kish, L. (1965). *Survey sampling*. New York: John Wiley & Sons Inc.
- Koç, C., & Arslan, A. (2017). Ortaokul öğrencilerinin akademik öz yeterlik algıları ve okuma stratejileri bilişüstü farkındalıkları. *Yüzcü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 745-778. <http://dx.doi.org/10.23891/efdyu.2017.29>
- Kuleli, S. Ç. (2018). *Öğretmen adaylarının çevrimiçi öğrenmeye hazırbulunuşluk düzeyleri ve bilgi işlemsel düşünme becerilerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce.
- Kuş, B. B. (2005). Öğretmenlerin bilgisayar öz-yeterlik inançları ve bilgisayar destekli öğretime yönelik tutumları. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ankara.
- Kutluca, T., & Ekici, G. (2010). Öğretmen adaylarının bilgisayar destekli eğitime ilişkin tutum ve öz-yeterlik algılarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(38), 177-188.
- Levine, T., & Donitsa-Schmidt, S. (1997). Commitment to learning: Effects of computer experience, confidence and attitudes. *Journal of educational computing research*, 16(1), 83-105. <https://doi.org/10.2190/QQ9M-4YG0-PXY2-HMMW>
- Lim, C. K. (2001). Computer self-efficacy, academic self-concept, and other predictor of satisfaction and future participation of adult distance learners. *The American Journal of Distance Education*, 15(2), 41-51. <https://doi.org/10.1080/08923640109527083>
- Mason, R. L., Gunst, R. F., & Hess, J. L. (2003). *Statistical design and analysis of experiments with application to engineering and science*. (pp. 200-214). New Jersey: John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/0471458503>
- Meydan, C. H., & Şeşen, H. (2015). *Yapısal eşitlik modellemesi: AMOS uygulamaları*, (2. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Özen, Y., & Gül, A. (2007). Sosyal ve eğitim bilimleri araştırmalarında evren-örneklem sorunu. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 394-422.
- Poole, D. M. (2000). Student participation in a discussion-oriented online course: A case study. *Journal of Research on Computing in Education*, 33(2), 162-177. <https://doi.org/10.1080/08886504.2000.10782307>
- Pullu, E. K., & Gömleksiz, M. N. (2020). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin covid 19 pandemi sürecinde çevrimiçi öğrenmeye ilişkin hazırbulunuşluk ve tutum düzeyleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 757-782. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.788019>
- Sakal, M. (2017). Çevrimiçi öğrenmede öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin demografik özelliklerine göre incelenmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 18(39), 81-102.
- Schumacher, P., & Morahan-Martin, J. (2001). Gender, internet and computer attitudes and experiences. *Computers in Human Behavior*, 17(1), 95-110. [https://doi.org/10.1016/S0747-5632\(00\)00032-7](https://doi.org/10.1016/S0747-5632(00)00032-7)
- Seferoğlu, S. S., & Akbıyık, C. (2005). İlköğretim öğretmenlerinin bilgisayara yönelik öz-yeterlik algıları üzerine bir çalışma. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 19(2), 89-101.
- Telli, S. G., & Altun, D. (2020). Coronavirüs ve çevrimiçi (online) eğitimin önlenemeyen yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 25-34. <https://doi.org/10.32329/uad.711110>
- Usluel, Y., & Seferoğlu, S. (2003). *Eğitim fakültelerindeki öğretim elemanlarının bilgisayar kullanımı ve öz yeterlik algıları*. Bilişim Teknolojileri Işığında Eğitim Konferansı ve Sergisi (BTIE), ODTÜ Kültür ve Kongre Merkezi, Ankara.
- Wang, A. Y., & Newlin, M. H. (2002). Predictors of web student performance: the role of self-efficacy and reasons for taking an on-line class. *Computers in Human Behavior*, 18(2), 151-163. [https://doi.org/10.1016/S0747-5632\(01\)00042-5](https://doi.org/10.1016/S0747-5632(01)00042-5)
- Warner, D., Christie, G., & Choy, S. (1998). *Readiness of VET clients for flexible delivery including on-line learning*. Brisbane: Australian National Training Authority. <http://hdl.voced.edu.au/10707/16910>.
- Yazıcıoğlu, Y., & Erdoğan, S. (2014). *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Detay.
- Yılmaz, V., & Varol, S. (2015). Hazır yazılımlar ile yapısal eşitlik modellemesi: AMOS, EQS, LISREL. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (44), 28-44.
- Yurdugül, H., & Srakaya, D. A. (2013). Çevrimiçi öğrenme hazırbulunuşluluk ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 38(169), 391-406.

Copyright © 2022 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/
Gençlik Araştırmaları Dergisi • Aralık 2022 • 10(28) • 49-64

ISSN 2791-8157
Başvuru | 15 Eylül 2021
Kabul | 18 Şubat 2022

11-12 Yaş Çocuklarda Görsel ve İşitsel Pas Antrenmanlarının Futbol Teknik Becerilerine Etkisi*

Ali Erkek**

Ahmet Uzun***

Öz

Bu çalışmanın amacı, 11-12 yaş çocuklarda görsel ve işitsel pas antrenmanlarının futbol teknik becerilerine etkisinin araştırılmasıdır. Araştırmaya katılan futbolcular (n=101), rastgele örneklem yöntemiyle deney ve kontrol grubu olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Çalışmaya katılan deney grubu futbolcular normal antrenmanlarına devam ederken sekiz haftalık görsel ve işitsel pas antrenmanlarına tabi tutulmuştur. Deney grubu (n=60) futbolcular rastgele yöntemle gruplara ayrılarak sadece ses ile antrenman yapan, sadece ışık ile antrenman yapan ve hem ses hem ışık ile birlikte antrenman yapan grup olmak üzere 3 gruba ayrılmıştır. Kontrol grubu (n=41) ise ekstra bir antrenmana tabi tutulmamış normal antrenmanlarına devam etmişlerdir. Deney grubu ve kontrol grubu futbolculara 8 haftalık çalışma öncesinde ve sonrasında yetenek düzeylerini belirlemek amacıyla Mor-Christian futbol yetenek testi, Yeagley futbol yetenek testi ve Johnson yetenek testi uygulanmıştır. Verilerin analizi SPSS 26.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Araştırmaya katılan deney ve kontrol grubu futbolcuların antrenman modeli ön test sonuçlarına göre deney grupları ile kontrol grubu ayrı ayrı karşılaştırılmış, hiçbir deney grubu ile kontrol grubu arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Araştırmaya katılan deney ve kontrol grubu futbolcuların antrenman modeline göre son test sonuçları incelendiğinde ise bütün deney grupları ile kontrol grubu arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Deney grubu futbolcuların antrenman modeline göre grup içinde son test sonuçları karşılaştırılmış ve yapılan testlerde anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Sonuç olarak; sekiz haftalık antrenman süresince çalışmaya katılan futbolculara programlı şekilde SmartSpeed yardımıyla yapılan görsel ve işitsel pas antrenmanlarının futbol teknik becerilerini geliştirdiği ve görsel, işitsel ve hem görsel hem işitsel birlikte yapılan pas antrenmanlarının benzer düzeyde futbol teknik becerilerini geliştirdiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Futbolu, Görsel, İşitsel, Pas, Teknik

* Bu çalışma ikinci yazarın danışmanlığında birinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Doktora Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, alierkek17@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5656-357X

*** Doç. Dr. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, ahmetuzun@erbakan.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3566-9823

Abstract

The aim of this study is to investigate the effects of visual and auditory pass training on football technical skills of children aged 11-12. The football players (n=101) participating in the study were divided into two groups as experimental and control groups by random sampling method. The experimental group football players participating in the study were subjected to 8-week visual and auditory pass training while continuing their normal training. The experimental group (n=60) football players were randomly divided into 3 groups: the group that trains only with sound, the group that trains only with light, and the group that trains with both sound and light. The control group (n=41), on the other hand, did not undergo any extra training and continued their normal training. Mor-Christian football skill test, Yeagley football skill test and Johnson skill test were applied to the experimental group and control group football players before and after the 8-week study to determine their skill levels. Data analysis was done using SPSS 26.0 program package. According to the pre-test results of the training model of the experimental and control group football players participating in the study, the experimental groups and the control group were compared separately, and no significant difference was found between any of the experimental groups and the control group. When the post-test results of the experimental and control group football players participating in the study were examined according to the training model, a significant difference was found between all the experimental groups and the control group. According to the training model of the experimental group football players, the post-test results were compared within the group and no significant difference was found in the tests. As a result, it was concluded that the visual and auditory pass training given to the experimental group students with the help of SmartSpeed in a programmed manner during the eight-week study period improved their football technical skills, and the visual, auditory and both visual and auditory pass trainings improved their football technical skills to a similar extent.

Keywords: Kids Football, Visual, Auditory, Passing, Technique

Giriş

Futbol, farklı spor branşlarıyla karşılaştırıldığında dünyada en çok ilgi duyulan spor branşları arasında en üst sıralarda yer almaktadır (Zhou vd., 2020). Bu durum özellikle UEFA'nın yetenekli çocukları keşfetmesinde daha çok önem vermesine neden olmaktadır (Serkan & Tuna, 2019).

Futbolda niteliği arttıran etken, maç koşullarında temel tekniklerin doğru ve akılcı bir şekilde uygulanabilmesidir (Çağlayan, 2015). Futbolda başarı için sporcunun, hem toplu hem topsuz pozisyonlarda rakiplerinden daha süratli olması, yüksekte gelen toplarda rakibinden iyi sıçraması, ikili mücadelelerde rakibinden daha güçlü kalması, onu her zaman bir adım öne çıkaracaktır. Bu nedenle çocuk futbolcuların gelecekteki başarısı için, beceri ve yetenekle birlikte üstün fiziksel ve motorsal performans çok önemli olmaktadır (Taşkın vd., 2015). Topa hükmedebilme ve topu istediği şekilde kontrol altına alabilmek temel teknik beceriler açısından önemlidir. Topa hükmederek topu kontrol altına almanın ön koşullarından olgunlaşma ve büyüme, çocuğun bedensel hacmi ve hacim kuvveti yeterliliği ile ilgilidir (Topkaya, 2013).

Futbolda teknik, futbolcunun topla uyumunu göstermesini ifade eder ve oyundan ayrı olarak pas verme, çalım atma gibi yalnız hareketlerin performansını açıklar (Deliceoğlu & Müniroğlu, 2005). Futbolda teknik beceriler, futbolcunun o anı veya durumu en iyi şekilde değerlendirebilmek için toplu veya topsuz pozisyonlarda oyunu lehine döndürebilmesidir. Bu nedenle futbolcuların teknik gelişimlerinin

desteklenmesinde beceri geliştirmeye yönelik antrenman programlarına yer verilmesi gerekmektedir (Tokgöz & Dalgakıran, 2014). Aynı zamanda, farklı hareketlere karşı ustalıklı hazır bulunmayı da temsil etmektedir (Okan, 2016). Futbolcunun teknikleri verimli şekilde yerine getirebilmesi için çocuk ve gençlere temel ve teknik gelişim antrenmanlarına yer verilmesi gerekmektedir (Genç, 2015).

10 ile 12 yaş arası çocuklar için oyun yaşıdır. Bu nedenle pas verme, top sürme ve şut çekme gibi temel futbol tekniklerinin oyun formatında çocuklara öğretilmesi bu tekniklerin öğreniminin aktarılmasını kolay hale getirmektedir. Aynı zamanda oyun formatında verilen teknikler çocukların daha çok dikkatini çekmeye yardımcı olacaktır (Tutkun, 2007). Çocuklarda 10 ile 12 yaş arasındaki koordinasyon yeteneği üst düzeydedir. Aynı zamanda bu yaş grubu çocuklar oyun çağında olduğu için pas ve top sürme gibi yüksek koordinasyon gerektiren bu teknikler çocuklara oyun şeklinde aktarılmalıdır (Çolak, 2016). Ancak bazı çalışmalar bu yaş grubunun temel teknik becerilerin müsabaka tekniği düzeyinde gerçekleştirebileceğini de belirtmektedir (Topkaya, 2013). Bu konuda oyun ya da müsabaka formatı konusunda bir fikir birliği olmasa da bu yaş döneminde futbol için temel teknik becerilerin verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Futbolda yeni geliştirilen pas çalışma materyallerinin kullanımı Almanya futbol takımlarının başarısı ile gündeme taşınmış ve güncel bir konu olarak yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu materyallerin ülkemizdeki futbol takımlarının alt yapısına gelmesiyle birlikte çocuklarda (altyapıda) kullanım kriterleri de önemli hale gelmiştir. Bu materyallerin futbolda en kritik dönemlerden biri olan 11-12 yaş grubunda pas tekniğinin antrenmanına yönelik inceleme yapılması ve bu sonuçların iyi analiz edilmesi, futbolcuların teknik kapasitelerinin gelişmesi açısından önemli olacaktır. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, 11-12 yaş çocuklarda görsel ve işitsel pas antrenmanlarının futbol temel teknik becerilerinden pas, şut, top sürme, top sektirme ve duvar pasına etkisinin araştırılmıştır. Ayrıca 11-12 yaş grubu çocuklarda pas antrenmanının bu yaş grubu için uygunluk düzeyi araştırılmaktadır.

Yöntem

Araştırmaya Konya ilinde çeşitli altyapı kulüplerinde futbol oynayan 11 yaş 51 futbolcu çocuk ve 12 yaş 50 futbolcu çocuk olmak üzere toplam 101 futbolcu çocuk (101 erkek) katılmıştır. Futbolcular rastgele yöntemle deney ve kontrol grubu olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Futbolcuların seçiminde son 1 yıl içerisinde fizyolojik rahatsızlık ve son 6 ay içerisinde ekstremitelerde sakatlığı geçirmemiş olması hususlarına dikkat edilmiştir. Futbolcularla birlikte ailelerine araştırma hakkında detaylı bilgilendirme yapılmıştır. Araştırma için etik kurul onayı alınmıştır. Araştırmaya 06.01.2020 tarihinde ön test ölçümleri alınarak başlanmış, deney grubu futbolcular normal antrenmanlarına devam ederken bununla birlikte 8 haftalık görsel ve işitsel pas antrenmanlarına tabi tutulmuş, antrenmanlarından sonra 06.03.2020 tarihinde son test ölçümleri alınmıştır. Deney grubu 60 futbolcu rastgele yöntemle gruplara ayrılarak sadece ses ile antrenman yapan (n=20), sadece ışık ile antrenman yapan (n=20) ve hem ses hem ışık ile birlikte antrenman yapan (n=20) grup olmak üzere 3 gruba ayrılmıştır. Futbolcular haftada 3 gün görsel ve işitsel pas antrenman programında belirtilen şekilde (Örneğin 1. Hafta, süregelen her antrenmanda 10 pas toplamda 30 pas) antrenman yaptırılmıştır. Kontrol grubu (n=41) ise ekstra bir antrenmana tabi tutulmamış normal antrenmanlarına devam etmişlerdir. Uygulama sürecinde üç antrenman üst üste

antrenmana çıkmayan veya uygulama sürecinde sakatlık yaşayıp toplamda 5 antrenmana katılmayan futbolcular deney grubundan çıkarılmıştır. Çalışmaya başlamadan bir hafta önce futbolcuların ön test değerleri için futbol tekniğine yönelik testler uygulanmıştır. 8 haftalık saha uygulamalarından sonra ise son test değerleri için futbol tekniğine yönelik testler tekrar uygulanmıştır. Araştırma ön test – son test modeline uygun olarak yapılmıştır.

Antropometrik Ölçümler

Futbolcuların yaşları nüfus cüzdanındaki bilgilere göre belirlendikten sonra boy uzunluğu ve vücut ağırlığını belirlemek için ölçümler yapılmıştır. Ölçümler sabah kahvaltısından önce, katılımcılar herhangi bir besin maddesi yemeden yapılmıştır.

Vücut ağırlığı: Katılımcıların vücut ağırlıkları; üzerlerinde sadece şort ve tişört varken, çıplak ayak ve anatomik duruş pozisyonundayken Biyoelektrik impedans analizörüne entegre elektronik baskül (Tanita TBF-401A USA) ile kg olarak ölçülmüştür.

Boy uzunluğu: Katılımcıların boy uzunlukları; anatomik duruşta, çıplak ayak, ayak topukları birleşik, nefesini tutmuş, baş frontal düzlemde, baş üstü tablası verteks noktasına değecek şekilde pozisyon alındıktan sonra, ölçüm cm olarak kaydedilmiştir. Duvara monte stadiometre (HoltainLtd, England) ile ölçülmüştür.

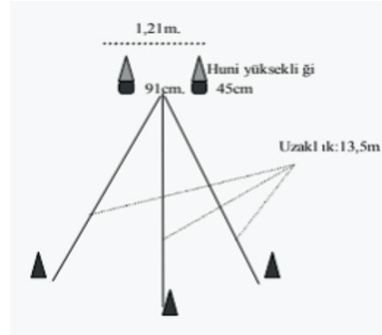
Teknik Testler

Mor-Christian Futbol Genel Yetenek Testi

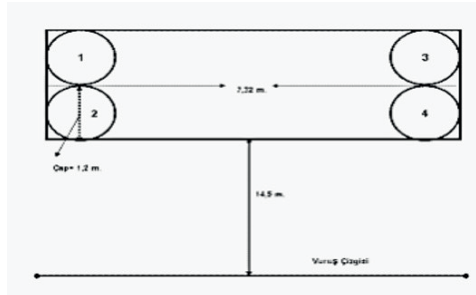
Şekil 1. Mor-Christian Futbol Genel Yetenek Testi

Şekil 1.1 Top Sürme Test İstasyonu

Şekil 1.2 Pas Test İstasyonu

Şekil 1.3 Şut Test İstasyonu

Top sürme test istasyonu şekil 1.1'deki gibi hazırlanır. İstasyon çapı 18 m. ölçülür ve işaretlenir. 12 tane futbol konisi (45 cm. yükseklik) 4,5 m. aralıklar ile daire şeklinde koyulur. 1 m.'lik başlangıç çizgisi dairenin dışından işaretlenir. Komutla beraber öğrenci başlangıç çizgisinde bulunan topla koniler arasında olabildiğince hızlı top sürerek başlangıç çizgisine geri döner. İki deneme yapılır, saat yönünde ve saat yönünün tersinde uygulanır.

Puanlama: İki denemeden iyi olan süre testin sonuç skoru olarak kaydedilir.

Pas verme test istasyonu şekil 1.2'deki gibi hazırlanır. 91 cm. genişlik ve 45 cm. yükseliğe sahip bir kale (iki koni 91 cm. aralıkla) konur ve kalenin arkasına 1.20 m.'lik ip gol çizgisi olarak yerleştirilir. 2 koni gol çizgisinin merkezinden 45 derecelik açı yapacak şekilde 13,5 m. uzaklığa konur, üçüncü koni ise gol çizgisine 90 derece açı ile 13,5 m. mesafeye yerleştirilir. 3 koninin de bulunduğu noktadan kaleye doğru dörder kez vuruş yapılır (toplam 12 pas), öğrenci pas verirken her iyi ayağını da kullanabilir. Her noktadan ayrı ayrı alıştırmaya yapılmasına müsaade edilir.

Puanlama: Her başarılı pas 1 puan eder. Kale konilerine dokunan toplar başarılı olarak kaydedilir. Sonuç skoru 12 pastan başarılı vuruşunun toplamıdır.

Şut atma test istasyonu şekil 1.3'deki gibi hazırlanır. 1,21 m. çapındaki 4 daire kalenin köşelerine yerleştirilir. Vuruş çizgisi kale çizgisi merkezinden 14,5 m. uzaklığa kaleye paralel olarak işaretlenir. Vuruş çizgisinin gerisinden herhangi bir yere top yerleştirilerek istenilen ayak ile hedefe doğru vuruşlar yapılır. Köşelerdeki 4 adet bulunan çember hedeflerin her birine dörder kez vuruş yapılır (toplam 16 şut).

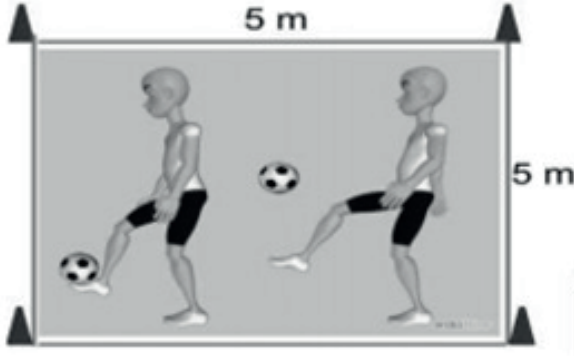
Puanlama: Top doğru hedefe giderse 10 puan verilir, yanlış hedefe giderse 4 puan verilir. Örneğin, üst-sağ hedefe atılan şut başarılı ise 10 puan, vuruş alttaki hedefe girerse 4 puan verilir. Top hedefe doğrudan gitmelidir. Yerden sekerek veya yuvarlanarak giden hedefe giren toplar başarısız sayılır. Sonuç skoru, 16 şutun isabet puanına göre kaydedilir (Mor & Christian, 1979).

Yeagley Futbol Testi (Top Sektirme)

Öğrenci eline topu alarak test alanının merkezine geçer. Komut ile birlikte topu yere vurarak vücudunun el ve kol hariç bütün kısımlarını kullanarak düşürmeden sektirmeye başlar. 30 saniye içerisinde düşürmeden sektirmeye çalışır. Top yere düşerse ceza verilmez fakat alanın dışına çıkılırsa yaptığı sektirmeler skora eklenmez. Top kontrolü için el veya kol kullanılırsa 1 puan düşülür. İki kez deneme yapılır.

Puanlama; Top sektirme için, 30 saniyelik süre içerisinde geçerli sektirmelerin sayısı skoru oluşturur. İki denemeden en iyi olan skor kaydedilir (Yeagley, 1972).

Şekil 2. Yeagley Futbol (Top Sektirme) Testi

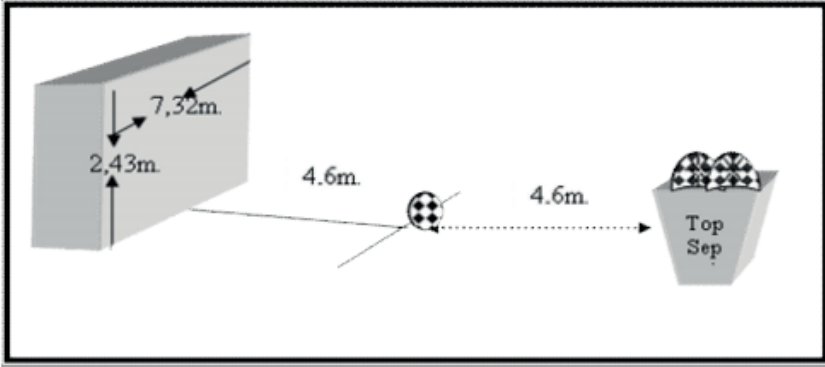

Johnson Futbol Yetenek Testi

Genişliği 7,32 m., yüksekliği 2,43m., (standart futbol kalesi) ölçülerinde olan bir duvar belirlenir. Duvar merkezinden 4,6 m. uzaklığa vuruş çizgisi çizilir. Yedek topların bulunduğu top sepeti de 4,6 m. geriye yerleştirilir. Öğrenci komut ile birlikte vuruş çizgisinde bulunan topa vurarak belirlenen duvar alanına arka arkaya vuruşlar yapar. Top havadan veya yerden sekerek gelebilir. 30 saniye içerisinde mümkün olduğu kadar fazla vuruş yapılır. Vuruş çizgisinin gerisinden istenildiği vuruş tekniği ile topa vurulabilir. Top kontrolden çıkarsa öğrenci kaçan topu almak yerine top sepetinden başka bir top alarak devam edebilir. 2 defa 30 saniyelik deneme yapılır ve en iyi süre kaydedilir.

Puanlama; Sonuç skoru iki denemeden en iyi olanıdır (Strand & Wilson, 1993).

Şekil 3. Johnson Futbol Genel Yetenek Testi

Futbol beceri düzeyini tespit etmek için kullanılan Mor-Christian Futbol Genel Yetenek Testi, Yeagley Top Sektirme Testi ve Johnson Duvarda Hızlı Pas Testleri geçerli ve güvenilir kabul edilmiştir.

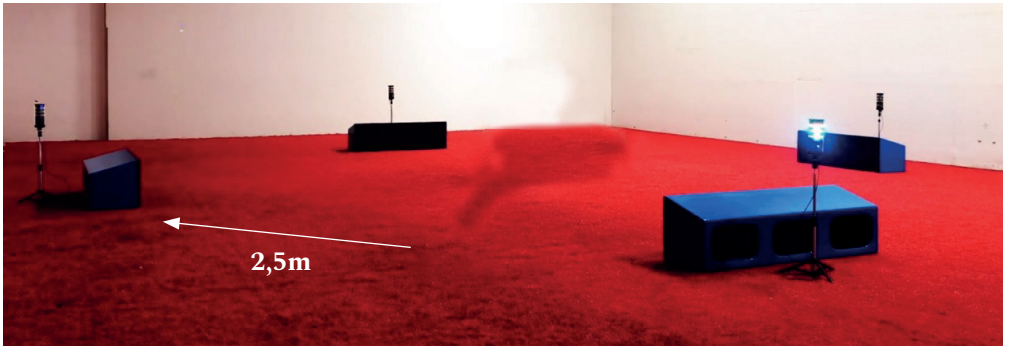
Görsel ve İşitsel Pas Antrenman Programı

Tablo 1. 8 Haftalık Görsel ve İşitsel Pas Antrenman Programı

Haftalar	Ses Grubu	Işık Grubu	Ses-Işık Grubu
1	10 PAS	10 PAS	10 PAS
2	12 PAS	12 PAS	12 PAS
3	14 PAS	14 PAS	14 PAS
4	16 PAS	16 PAS	16 PAS
5	18 PAS	18 PAS	18 PAS
6	20 PAS	20 PAS	20 PAS
7	22 PAS	22 PAS	22 PAS
8	24 PAS	24 PAS	24 PAS

Futbolcular haftada 3 gün tabloda belirtilen şekilde (Örneğin 1. Hafta, süregelen her antrenmanda 10 pas toplamda 30 pas) antrenman yaptırılmıştır. Çalışmada antrenmanlar Fusion Sport (Smart Speed, Queensland, Australia) cihazı kullanılarak yaptırılmıştır. Futbolcu 4 duvardan oluşan alanın merkezine geçerek komut bekler. Her bir pas duvarı merkeze 2,5m uzaklığındadır. Tablet kullanılarak Smartspeed programı üzerinden antrenman türü (Sadece ses, sadece ışık ve hem ses hem ışık birlikte) ve pas sayısı ayarlanarak başla komutu verilmiştir. Antrenman türü sadece ses olarak ayarlandığında herhangi bir pas duvarının arkasındaki SmartSpeed kapısından ses çıkar ve futbolcu topu o duvara vurur. Topun duvara temasının hemen ardından o duvardaki ses kesilir ve hemen rastgele başka bir duvarın arkasındaki SmartSpeed kapısından ses çalar. Futbolcu duvar pası yaptığı top ile seri şekilde dönerek sesin geldiği duvara pas atar. Bu şekilde antrenman programında yer alan pas sayısı kadar tekrar eder. Sadece ışık ile antrenman yapan grupta ise antrenman türü ışık seçilir ve duvarın arkasındaki kapıdan ses çalmaz ve yalnızca ışık belirir. Aynı şekilde top duvara vurduğunda ışık söner ve derhal başka bir duvarın arkasındaki kapının ışığı yanar. Hem ses hem ışık antrenman türünde ise duvarın arkasındaki kapıdan hem ses çalar hem ışık yanar.

Şekil 4. SmartSpeed Görsel ve İşitsel Pas Antrenman Cihazı

Verilerin Toplanması

Araştırma futbol branşı müsabaka sezonu devam ederken toplam 8 hafta, haftada 3 gün olarak planlanmıştır. Deney grubu çocuklara futbol antrenmanlarının devamında ve antrenman sonunda 20 çocuğa görsel (ışık) ile pas antrenmanı, 20 çocuğa ses ile pas antrenmanı ve 20 çocuğa hem görsel hem işitsel pas antrenmanı verilmiştir. Kontrol grubu 41 çocuk ise müsabaka sezonu boyunca antrenmanlarına devam etmiştir. Görsel ve işitsel egzersizlerinin öncesinde ve sonrasında katılımcıların bazı fiziksel parametrelerini değerlendirmek için test ve ölçümler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara çalışmanın amacı ve önemi hakkında bilgi verilerek yapılacak test, ölçüm ve egzersizleri uygulama istekleri ve motivasyon düzeyleri yükseltilmiştir. Katılımcılara yapılacak test ve ölçümlerin nasıl yapılacağı ayrıntılı bir şekilde anlatılıp uygulamalı olarak gösterilmiştir. Katılımcıların antropometrik ölçümlerinden sonra, testlere başlamadan önce 15 dakikalık ısınma süresi verilmiştir. Yapılacak olan ön test ve son testlerin günün aynı saatlerinde yapılmasına dikkat edilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi SPSS 26.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Tanımlayıcı istatistik olarak verilerin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanarak verilmiştir. Değişkenlerin normallik dağılımları Shapiro-Wilk testi ile incelenmiştir. Deney ve kontrol gruplarının karşılaştırılmasında Bağımsız Örneklemeler için t-testi, ön test – son test karşılaştırılmasında Bağımlı Örneklemeler için t-testi, gruplar arası farklılıklar ANOVA testi kullanılarak belirlenmiştir. Bu çalışmada hata düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Deney ve Kontrol Grubu Futbolculara Ait Tanımlayıcı Bilgiler

Değişkenler	Grup	N	Ort±SS
Yaş (Yıl)	Deney	60	11,50±,50
	Kontrol	41	11,50±,51
Spor Yaşı (Yıl)	Deney	60	2,50±,79
	Kontrol	41	11,50±,51
Boy (Cm)	Deney	60	148,47±5,05
	Kontrol	41	149,02±5,03
Kilo (Kg)	Deney	60	42,83±2,86
	Kontrol	41	42,33±2,36
VKİ	Deney	60	19,42±,58
	Kontrol	41	19,07±,93

Tablo 1 incelendiğinde deney grubu yaş ortalaması 11,50±,50 yıl, spor yaşı ortalaması 2,50±,79 yıl, boyları ortalaması 148,47±5,05 cm, vücut ağırlıkları ortalaması 42,83±2,86 kg, vücut kitle indeksi ortalaması 19,42±,58 kg/m² olarak tespit edilmiştir. Kontrol grubu ise yaş ortalaması 11,50±,51 yıl, spor

yaşı ortalaması 2,27±,63 yıl, boyları ortalaması 149,02±5,03 cm, vücut ağırlıkları ortalaması 42,33±2,36 kg, vücut kitle indeksi ortalaması 19,07±,93 kg/m² olarak bulunmuştur.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Deney ve Kontrol Grubu Futbolcuların Antrenman Modeline Göre Ön Test Ölçüm Sonuçları ve Karşılaştırılması

Değişkenler	Grup	N	Ort±SS	t	p
Top Sektirme	Ses	20	36,15±5,15	-1,308	,196
	Kontrol	41	38,70±7,94		
	Işık	20	41,60±9,24	1,265	,211
	Kontrol	41	38,70±7,94		
	Ses-Işık	20	40,65±7,31	,919	,349
	Kontrol	41	38,70±7,94		
Şut (Puan)	Ses	20	38,50±10,72	1,628	,109
	Kontrol	41	32,95±13,25		
	Işık	20	36,45±13,75	,956	,343
	Kontrol	41	32,95±13,25		
	Ses-Işık	20	40,65±7,31	,875	,385
	Kontrol	41	38,70±7,94		
Pas (Puan)	Ses	20	6,50±1,79	,786	,435
	Kontrol	41	6,19±1,20		
	Işık	20	7,15±1,57	2,624	,091
	Kontrol	41	6,19±1,20		
	Ses-Işık	20	6,70±1,89	1,263	,211
	Kontrol	41	18,33±1,28		
Top Sürme (sn)	Ses	20	18,97±1,51	-1,620	,110
	Kontrol	41	18,36±1,11		
	Işık	20	18,97±1,51	-1,613	,112
	Kontrol	41	12,60±2,46		
	Ses-Işık	20	12,78±2,46	-,269	,789
	Kontrol	41	6,19±1,20		

Duvar Pası	Ses	20	12,60±2,46	-,269	,789
	Kontrol	41	12,78±2,46		
	Işık	20	13,55±3,33	1,017	,313
	Kontrol	41	12,78±2,46		
	Ses-Işık	20	12,90±2,88	,168	,867
	Kontrol	41	12,78±2,46		

* $p < 0,05$

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan deney grubu (Antrenman modeline göre) ve kontrol grubu futbolcularına uygulanan Top Sektirme (Yeagley), Şut, Pas, Top Sürme ve Duvar Pası testlerinde Ön Test değerlerinin bütün antrenman modellerinde istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p > 0,05$).

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Deney ve Kontrol Grubu Futbolcuların Antrenman Modeline Göre Son Test Ölçüm Sonuçları ve Karşılaştırılması

Değişkenler	Grup	N	Ort±SS	t	p
Top Sektirme	Ses	20	45,70±5,37	3,538	,001*
	Kontrol	41	38,63±8,08		
	Işık	20	48,95±10,47	4,238	,000*
	Kontrol	41	38,63±8,08		
	Ses-Işık	20	50,65±8,54	5,350	,000*
	Kontrol	41	38,63±8,08		
Şut (Puan)	Ses	20	58,00±8,21	9,593	,000*
	Kontrol	41	33,75±9,72		
	Işık	20	55,30±11,76	7,757	,000*
	Kontrol	41	33,75±9,72		
	Ses-Işık	20	56,20±11,62	7,930	,000*
	Kontrol	41	33,75±9,72		
Pas (Puan)	Ses	20	8,85±1,23	8,410	,000*
	Kontrol	41	6,41±,97		
	Işık	20	9,15±1,31	9,175	,000*
	Kontrol	41	6,41±,97		
	Ses-Işık	20	8,75±1,25	7,993	,000*
	Kontrol	41	6,41±,97		

Top Sürme (sn)	Ses	20	17,16±,86	-5,269	,000*
	Kontrol	41	18,89±1,34		
	Işık	20	16,58±1,32	-6,351	,000*
	Kontrol	41	18,89±1,34		
	Ses-Işık	20	16,64±1,13	-6,472	,000*
	Kontrol	41	18,89±1,34		
Duvar Pası	Ses	20	17,90±2,81	6,502	,000*
	Kontrol	41	13,17±2,59		
	Işık	20	19,40±2,41	8,992	,000*
	Kontrol	41	13,17±2,59		
	Ses-Işık	20	18,45±2,39	7,639	,000*
	Kontrol	41	13,17±2,59		

*p<0,05

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan deney grubu (Antrenman modeline göre) ve kontrol grubu futbolcularına uygulanan Top Sektirme (Yeagley), Şut, Pas, Top Sürme ve Duvar Pası testlerinde Son Test değerlerinin bütün antrenman modellerinde kontrol grubundan istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur (p<0,05).

Tablo 5. Araştırmaya Katılan Deney Grubu Futbolcuların Antrenman Modeline Göre Grup İçinde Son Test Karşılaştırıldığı ANOVA Testi

Değişkenler	Grup	N	Ort±SS	t	p
Top Sektirme	Ses	20	45,70±5,37	1,796	,175
	Işık	20	48,95±10,47		
	Ses-Işık	20	50,65±8,54		
	Ses	20	58,00±8,21		
	Işık	20	55,30±11,76		
	Ses-Işık	20	56,20±11,62		
Şut (Puan)	Ses	20	8,85±1,23	,333	,718
	Işık	20	9,15±1,31		
	Ses-Işık	20	8,75±1,25		
	Ses	20	17,16±,86		
	Işık	20	16,58±1,32		
	Ses-Işık	20	16,64±1,13		

Pas (Puan)	Ses	20	17,90±2,81	,544	,584
	Işık	20	19,40±2,41		
	Ses-Işık	20	18,45±2,39		
	Kontrol	20	6,41±,97		
Top Sürme (sn)	Ses-Işık	20	8,75±1,25	1,611	,209
	Kontrol	20	6,41±,97		
	Ses	20	17,16±,86		
	Kontrol	20	18,89±1,34		
Duvar Pası	Işık	20	16,58±1,32	1,776	,178
	Kontrol	20	18,89±1,34		
	Ses-Işık	20	16,64±1,13		
	Kontrol	20	18,89±1,34		
	Ses	20	17,90±2,81		
	Kontrol	20	13,17±2,59		
	Işık	20	19,40±2,41		
	Kontrol	20	13,17±2,59		
	Ses-Işık	20	18,45±2,39		
	Kontrol	20	13,17±2,59		

*p<0,05

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan deney grubu (Antrenman modeline göre) futbolcularına uygulanan Top Sektirme (Yeagley), Şut, Pas, Top Sürme ve Duvar Pası testlerinde Son Test değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir (p>0,05).

Tablo 6. Araştırmaya Katılan Deney Grubu Futbolcuların Yaşlara Göre Ön Test Sonuçları ve Karşılaştırılması

Değişkenler	Grup	N	Ort±SS	t	p
Top Sektirme	11 Yaş	30	36,10±6,12	-3,754	,000*
	12 Yaş	30	42,83±7,68		
Şut (Puan)	11 Yaş	30	34,20±16,40	-1,706	,093
	12 Yaş	30	39,96±8,58		
Pas (Puan)	11 Yaş	30	6,10±1,39	-3,768	,002*
	12 Yaş	30	7,46±1,81		
Top Sürme (sn)	11 Yaş	30	6,10±1,39	-3,768	,002*
	12 Yaş	30	7,46±1,81		
Duvar Pası	11 Yaş	30	17,40±2,45	-3,974	,000*
	12 Yaş	30	19,76±2,14		

*p<0,05

Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya katılan deney grubu futbolcularına uygulanan Top Sektirme (Yeagley), Pas ve Duvar Pası testlerinde Yaşlara Göre Son Test değerlerinde 12 yaş lehine anlamlı farklılık gözlemlenirken ($p<0,05$), Şut ve Top Sürme değerlerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlemlenmemiştir. ($p>0,05$).

Tartışma

Bu çalışmada, 11-12 yaş futbolculara düzenli olarak uygulanan 8 haftalık görsel ve işitsel pas antrenmanlarının futbol teknik becerilerine etkileri araştırılmıştır.

Araştırmaya katılan deney grubu futbolcuların yaş ortalaması 11,50±,50 yıl, spor yaşı ortalaması 2,50±,79 yıl, boy uzunlukları ortalaması 148,47±5,05 cm, vücut ağırlıkları ortalaması 42,83±2,86 kg, vücut kitle indeksi ortalaması 19,42±,58 kg/m² olarak tespit edilmiştir. Kontrol grubu yaş ortalaması ise 11,50±,51 yıl, spor yaşı ortalaması 2,27±,63 yıl, boy uzunlukları ortalaması 149,02±5,03 cm, vücut ağırlıkları ortalaması 42,33±2,36 kg, vücut kitle indeksi ortalaması 19,07±,93 kg/m² olarak bulunmuştur (Tablo 1).

Alanyazın incelendiğinde bu yaş grupları ile ilgili çalışmaların son dönemde arttığı görülmektedir. 10-12 yaş çocuklara uygulanan futbol beceri antrenmanının motor beceri gelişimine etkisinin incelendiği çalışmada, 30 futbolcunun yaş ortalaması 10,83±0,87 yıl, spor yaşı ortalaması 2±0,26 yıl olarak tespit edilirken, boy uzunlukları ortalaması 1,44±0,08 m, vücut ağırlığı ortalaması 37,64±8,53 kg., VKİ ortalaması 18,15±3,06 kg/m² olarak tespit edilmiştir (Oztekin, 2019). 8-14 yaş grubu futbolcuların fiziksel özelliklerinin yaş gruplarına göre incelendiği çalışmada 174 futbolcu yaş gruplarına göre 3 gruba ayrılmış ve 10-12 yaş grubunun yaş ortalaması 11,53±0,5 yıl, spor yaşı ortalaması 2,7±1,8 yıl olarak bulunmuştur. Boy uzunlukları ortalaması ise 147,9±8,6 cm, vücut ağırlığı ortalaması 40,2±9,4 kg ve vücut kitlesi indeksi ortalaması 17,9±2,6 kg/m² olarak tespit edilmiştir (Diker & Müniroğlu, 2016). 10-12 yaş grubu futbolcuların motorik performansının değerlendirildiği araştırmada ise deney grubu futbolcuların yaş ortalamaları 11,44±0,76 yıl, boy uzunlukları 144,3±5,45 cm, vücut ağırlığı 34,8±4,22 kg olarak bulunmuştur. Kontrol grubunun yaş ortalaması ise 11,21±0,56 yıl, ağırlık değişkenleri 35,41± 7,83 kg, boy değişkenleri 143,93± 6,28 cm olarak saptanmıştır (Kumartaşlı vd., 2014). Araştırma grubundaki erkek çocuk futbolcuların değerleri aynı yaş grubunda yapılan diğer çalışmalarla karşılaştırıldığında boy uzunlukları, vücut ağırlıkları ve vücut kitle indeksi değerleri paralellik göstermektedir. Ayrıca bu yaş grubunun fiziksel ve antropometrik özellikleri sonuçlarının benzer olması çalışmamızın güvenilirliği açısından önemli bir alan yazın desteği olarak kabul edebiliriz.

Araştırmaya katılan deney ve kontrol grubu futbolcuların antrenman modeline ön test sonuçları (Tablo 2) incelendiğinde deney gruplarından hem ses ile antrenman yapan grup hem ışık ile antrenman yapan grup hem de ses ve ışık birlikte antrenman yapan grup kontrol grubuyla ayrı ayrı karşılaştırılmış ön test sonuçlarına göre hiçbir deney grubu ile kontrol grubu arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu sonuçlar deney grubundaki sporcuların homojen olarak dağıldığını göstermektedir. Araştırmaya katılan deney ve kontrol grubu futbolcuların antrenman modeline göre son test sonuçları (Tablo 3) incelendiğinde ise bütün deney grupları ile kontrol grubu arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Özellikle küçük yaş grubu futbolcularda teknik performansı belirlemek amacıyla top sektirme testi kullanılmaktadır. Bu testin uygulama ve ölçme aşaması kolay olduğu için ve çocuk futbolculara uygun

olduğu için kullanıldığı görülmektedir. Futbol antrenmanlarının 10-13 yaş grubu çocukların teknik gelişimlerine etkisinin araştırıldığı çalışmada top sektirme değerlerinin ön test ortalamaları ile son test ortalamaları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Top sektirme yeteneği için ön test ortalaması 36,33±10,83 puan ve son test ortalaması 43,40±10,38 puan olarak belirlenmiştir (Kurban, 2008). Futbol koordinasyon antrenmanlarının 10-13 yaş grubu çocukların teknik gelişimine etkisinin araştırıldığı çalışmada, yaş ortalamaları 11,94±1,08 yıl olan 15 futbolcunun (deney grubu 1) top sektirme ön test sonuçları 30,20±8,73 puan bulunurken, son test sonuçları 33,80±8,29 puan bulunmuştur. Aynı çalışmada yaş ortalamaları 11,83±1,06 yıl olan 15 futbolcu ise (deney grubu 2) ön test 26,07±7,24 puan bulunurken, son test 30,20±5,57 puan olarak saptanmıştır. Yine aynı çalışmada yaşları ortalamaları 12,13±1,01 yıl olan kontrol grubu futbolcuların ise ön testleri 19,13±4,96 puan ve son testleri 21,07±3,62 olarak tespit edilmiştir (Köksal, 2020). Yaş grupları benzer olmasına rağmen çalışmamızdaki futbolcuların top sektirme değerlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun sebebinin deney ve kontrol grubunun yaşlarına göre elit düzeydeki bir ligde mücadele etmesi ve antrenmanlarının sayı ve nitelik açısından farklılık olduğu düşünülmektedir.

Literatürde farklı antrenmanların şut tekniği üzerine araştırıldığı birçok bilimsel çalışma bulunurken, pas antrenmanlarının şut tekniği üzerine etkisinin araştırıldığı çalışma nispeten daha azdır. Sekiz haftalık futbola özgü egzersiz programı sonunda kontrol grubunda şut değerlerinde anlamlı farklılık bulunmazken, deney grubunda anlamlı farklılığa rastlanmıştır (Baştaş, 2021). 10-12 yaş erkek grubu futbolculara uygulanan kor antrenmanın teknik beceri düzeyine etkisinin araştırıldığı çalışmada, yaşları ortalaması 11,50±,516 yıl olan 16 futbolcunun (deney grubu 1), şut ön test sonuçları 58,50±17,44 puan olarak belirlenmiştir. Şut son test sonuçları ise 64,00±15,38 puan olarak bulunmuş ve anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Yaşları ortalaması 11,31±,479 yıl olan 16 futbolcunun (deney grubu 2) ise şut ön test sonuçları 61,13±19,58 puan, şut son test sonuçları 62,13±15,80 puan olarak belirlenmiş ve ön test-son test arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir (Savaş vd., 2020). Video destekli zihinsel antrenman programının futbolda şut etkisi üzerine yapılan araştırmada ise sadece zihinsel antrenman yapan grubun ön test-son test değerleri arasında anlamlı farklılık bulunmazken hem fiziksel hem zihinsel antrenman yapan grubun test değerleri arasında anlamlı farklılık saptanmıştır (Özdal vd., 2013). Literatür incelendiğinde aynı yaş grupları olmasına rağmen şut test sonuçlarının farklı değerler olduğu görülmektedir. Bunun sebebinin şut testinin özellikle bu yaşlarda daha çok kuvvetle alakalı olması ve yapılan çalışmalarda kuvvet gelişiminin önemli rol oynadığı söylenebilir.

Futbolda pas tekniği kalitesi özellikle çocuk yaşlarda geliştirilmesi gerekmektedir. Literatür incelendiğinde özellikle çocuklarda pas tekniğini geliştirmek amacıyla farklı çalışmaların olduğu görülmektedir. Çocuk futbolcularda sekiz haftalık futbola özgü egzersiz programının pas tekniğine etkisinin incelendiği araştırmada pas testine ilişkin ön test değerlerinde deney ve kontrol grupları arasında anlamlı farklılık bulunmazken, son test değerleri arasında anlamlı farklılık belirlenmiştir. Yine aynı çalışmada çalışmamıza paralel olarak sekiz haftalık egzersiz öncesi ve sonrası pas değerlendirilmesinde kontrol grubunda anlamlı farklılık olmazken deney grubunda anlamlı derecede iyileşme olduğu görülmüştür (Baştaş, 2021). Benzer çalışmada futbol antrenmanlarının 10-13 yaş grubu

çocukların teknik gelişimlerine etkisinin araştırıldığı çalışmada pas değerlerinin ön test ortalamaları ile son test ortalamaları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir (Kurban, 2008). Beceri ve oyun tabanlı antrenmanların adölesan erkek futbolcuların fiziksel performans ve teknik beceri gelişimi üzerine etkilerinin incelendiği farklı çalışmada, beceri grubuna ilişkin pas özelliğinin ön test ve son test değerlerinin ortalamaları sırasıyla $8,67 \pm 0,77$ puan ve $10,75 \pm 0,79$ puan olarak anlamlı bir artışa sahip olmuştur. Oyun grubunun pas özelliğine ilişkin ön ve son test değerlerinin ortalaması $8,50 \pm 1,16$ puan ve $9,83 \pm 1,07$ puan olarak bulunmuştur. Beceri grubu ile oyun grubu arasındaki gelişim analiz edildiğinde, pas verme özelliği bakımından beceri grubu daha yüksek oranda anlamlı düzeyde gelişim gösterdiği bildirilmiştir (Akar, 2013). Literatür incelendiğinde geleneksel pas antrenmanları yerine, çocukların ilgisini çekebilecek materyaller kullanıldığında daha verimli sonuçlar alınabileceği görülmektedir. Özellikle erken ergenlik ve orta ergenlik döneminde yapılan futbola özgü antrenmanlar, futbol teknik becerilerini geliştirmekle beraber futbolun temeli olarak sayılabilecek pas tekniğini en iyi şekilde geliştiren metotlarından biridir.

Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde görsel ve işitsel pas antrenmanlarının top sürme tekniğine etkisi veya pas antrenmanlarının top sürmeyle ilişkisini sorgulayan çalışmalara rastlanmamıştır. Endonezyalı 10-12 yaş futbolcularda dar alan oyunlarının top sürme ve pas verme yeteneği üzerine etkisinin araştırıldığı çalışmada 6 haftalık dar alan oyunları antrenmanlarının sonunda futbolcuların top sürme yeteneğinde %7,73 oranında bir artış gözlemlenirken, pas verme yeteneğinde ise %14,66 oranında artış saptanmıştır (Doewes vd., 2020). İlköğretimde futbol becerilerinin kazandırılmasında eğitsel oyunların etkisinin araştırıldığı çalışmada, çocuk futbolcular slalom yaparak top sürme ön test - son test değerleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir (Mihriay, 2006). 11-12 yaş çocuklarda 8 haftalık bilateral futbol antrenman programının öğrenme transferi ve öğrenme kalıcılığı üzerine yapılan çalışmada top sürme yeteneğinde çalışma bulgularına bakıldığında, deney ve kontrol grupları test erişim puanları bakımından deney gruplarının kontrol grubuna göre daha düşük sürelerle eriştiği belirtilmiştir (Erdil vd., 2016). Elde edilen değerler incelendiğinde, sekiz haftalık görsel ve işitsel pas antrenmanlarının deney grubunun top sürme ortalamalarında anlamlı değişikliğe yol açtığı görülmektedir. Çalışmamızda yapılan görsel ve işitsel pas antrenmanları, futbol teknik kapasiteyi geliştirdiği gibi, topa hakim olmayı da geliştirmektedir. Top sürme yeteneğinin temelinde topa hakim olmanın önemi düşünüldüğünde, futbolculardaki bu artış futbol tekniği için oldukça önemlidir.

Araştırmaya katılan deney grubu futbolcuların antrenman modeline göre grup içinde son test sonuçları (Tablo 4) karşılaştırılmış ve yapılan testlerin tümünde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Sonuçlar incelendiğinde, 11-12 yaş grubundaki futbolculara; görsel, işitsel ve hem görsel hem işitsel antrenmanlardan herhangi birini yaptırmak çocuk futbolcunun futbol teknik becerilerini geliştirmektedir.

Araştırmaya katılan deney grubu futbolcuların yaşlara göre ön test sonuçlarına (Tablo 5) bakıldığında, şut ve top sürme değerlerinde anlamlı farklılık saptanmazken, top sektirme, pas ve duvar pası testlerinde 12 yaş lehine anlamlı farklılık bulunmaktadır. Araştırmaya katılan deney grubu futbolcuların yaşlara göre son test sonuçları (Tablo 6) incelendiğinde ise ön test sonuçlarına paralel olarak şut ve top

sürme değerlerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmazken, top sektirme, pas ve duvar pası testlerinde 12 yaş lehine anlamlı farklılık görülmektedir.

Literatür incelendiğinde çocuklarda bağıl yaş etkisi üzerine birçok çalışma bulunurken, ardışık yaşlar arasındaki farkın incelendiği çalışmaların az olduğu görülmektedir. Orta ergenlik dönemindeki futbolcularda ardışık yaşın sürat performansı üzerine etkisinin araştırıldığı çalışmada, sürat testleri sonucunda 15-16 yaş arasında 5m, 10m ve 30m süratin istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklı olduğu tespit edilirken 14-15 yaş ve 16- 17 yaş arasında 5m, 10m ve 30m süratin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır (Erkek vd., 2021). 11-12 yaşındaki erkek çocukların fiziksel ve motorik özelliklerinin bağıl yaş etkisi açısından incelendiği çalışmada, 12 yaş erkek çocukların boy uzunluğu ve vücut ağırlıklarında doğum aylarına göre incelendiğinde anlamlı farklılık saptanırken, 11 yaş erkek çocuklarda fiziksel özellik bakımından anlamlı bir farkın olmadığı belirtilmektedir. Performans testleri açısından incelendiğinde ise, 11 yaş erkek çocuklarında doğum aylarına göre patlayıcılık özelliklerinde anlamlı farklılık bulunurken, 12 yaş çocuklarda bu farklılığın çok az olduğu görülmektedir (Erdoğan vd., 2020).

Sonuç

Sonuç olarak; sekiz haftalık antrenman süresince çalışmaya katılan deneklere programlı şekilde SmartSpeed yardımıyla yapılan görsel ve işitsel pas antrenmanlarının futbol teknik becerilerini geliştirdiği ve görsel, işitsel ve hem görsel hem işitsel pas antrenmanlarının benzer düzeyde futbol teknik becerilerini geliştirdiği belirlenmiştir. Ayrıca gelişme çağında olan futbolculara görsel ve işitsel uyaranları aynı anda vermek zorunda olmadığımız, sadece görsel uyaran veya sadece ses uyaran ile antrenman yaptırarak da futbol teknik becerilerinin geliştirildiği görülmüştür. Özellikle gelişim çağında olan çocuk futbolcularda, antrenman programına görsel ve işitsel pas antrenmanlarının dahil edilmesi, çocukların teknik gelişimi için oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

The Effect of Visual and Auditory Pass Training on Football Technical Skills of 11-12 Years Old Children*

Ali Erkek**

Ahmet Uzun***

Introduction

Compared to different sports branches, football ranks among the top sports branches in the world (Zhou et al., 2020). The factor that increases the quality of football is the correct and fluent application of basic techniques in match conditions (Çağlayan, 2015). For success in football, the athlete's being faster than his opponents both with and without the ball, jumping better than his opponent in high balls, staying stronger than his opponent in double fights will always take him one step ahead. For this reason, superior physical and motor performance along with skill and talent are very important for the future success of child football players (Taşkın et al., 2015). Technique in football expresses the player's compliance with the ball and explains the performance of solo movements such as passing and dribbling apart from the game (Deliceoğlu & Müniroğlu, 2005). In order for the football player to perform the techniques efficiently, basic and technical development trainings should be given to children and young people (Genç, 2015). Children between the ages of 10 and 12 have a high level of coordination ability. At the same time, these techniques, which require high coordination such as passing and dribbling, should be transferred to children in the form of games, since children in this age group are in the playing age (Çolak, 2016). However, some studies indicate that this age group can perform basic technical skills better in a competition environment (Topkaya, 2013). Although there is no consensus on the game or match format on this issue, it is emphasized that basic technical skills should be given for

* This study was produced from the master's thesis of the first author under the supervision of the second author.

** PhD Student, Necmettin Erbakan University, Institute of Education Sciences, Department of Physical Education and Sports, alierkek17@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5656-357X

*** Associate Professor, Necmettin Erbakan University, Ahmet Keleşoğlu Education of Faculty, Department of Physical Education and Sports, ahmetuzun@erbakan.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3566-9823

football in this age period. The aim of this study was to investigate the effects of visual and auditory pass training on football technical skills of 11-12 year old children.

A total of 101 football players (101 boys) participated in the study, including 51 football players aged 11 and 50 football players aged 12 years. Football players were randomly divided into two groups as experimental and control groups. In the selection of the football players, attention was paid to the fact that they did not have physiological discomfort in the last 1 year and severe injuries in the last 6 months. Detailed information about the research was given to the families of the football players. While the experimental group football players participating in the study continued their normal training, they were also subjected to weekly visual and auditory pass training during a 8-week training period. Football players who did not attend three training sessions successively during the implementation period or who were injured during the implementation process and could not attend 5 training sessions in total were excluded from the experimental group. One week before the start of the study, tests for football techniques were applied as a pre-test. After 8 weeks of field practice, the tests for football techniques were applied again as a post-test. The study was carried out in accordance with the pre-test-post-test model. Mor-Christian football skill test, Yeagley football skill test and Johnson skill test were applied to the experimental group and control group football players before and after the 8-week study to determine their skill levels. According to the pre-test results of the training model of the experimental and control group football players participating in the study, the experimental groups and the control group were compared separately, and no significant difference was found between any of the experimental groups and the control group. When the post-test results of the experimental and control group football players participating in the study were examined according to the training model, a significant difference was found between all the experimental groups and the control group. According to the training model of the experimental group football players, the post-test results were compared within the group and no significant difference was found in the tests. As a result, it was concluded that the visual and auditory pass training given to the experimental group students with the help of SmartSpeed in a programmed manner during the eight-week study period improved their football technical skills, and the visual, auditory and both visual and auditory pass trainings improved their football technical skills to a similar extent.

Kaynakça/References

- Akar, F. (2013). *Beceri ve oyun tabanlı antrenmanların adölesan erkek futbolcuların fiziksel performans ve teknik beceri gelişimi üzerine etkileri*. (Yüksek Lisans Tezi), Aksaray Üniversitesi, Aksaray.
- Baştaş, K. (2021). *Sekiz haftalık futbola özgü egzersiz programının iç vuruş ve şut tekniğine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi.
- Çağlayan, A. (2015). *Genç erkek futbolcularda dinamik denge uygulamalarının pliometrik antrenmanlara göre izokinetik kas kuvveti, pozisyon hissi belirleme ve top sürme becerisi üzerine etkisi*. (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Çolak, V. (2016). *Futbolda 11-12 yaş erkek çocuklarında farklı boyut ve ağırlıktaki topların top sürme ve pas tekniği gelişimine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Deliceoğlu, G., & Müniroğlu, S. (2005). The Effects of the speed function on some technical elements in soccer. *The Sport Journal*, 8(3), 21-26.
- Diker, G., & Müniroğlu, S. (2016). 8-14 yaş grubu futbolcuların seçilmiş fiziksel özelliklerinin yaş gruplarına göre incelenmesi. *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14(1), 45-52.

- Doewes, R. I., Purnama, S., Syaifullah, R., & Nuryadin, I. (2020). The effect of small sided games training method on football basic skills of dribbling and passing in Indonesian players aged 10-12 years. *Int J Adv Sci Technol*, 29(3), 429-441.
- Erdil, G., Yorulmaz, H., Olcucu, B., & Bulbul, A. (2016). Effect of 8 weeks bilateral football training program for 11-12 age group children over learning transfer and permanency of the learning transfer. *International Journal of Academic Research*, 8.
- Erdoğan, Y., Pekel, H. A., & Bağcı, E. (2020). 11-12 Yaşındaki Erkek Çocukların Bazı Fiziksel ve Motorik Özelliklerinin Bağlı Yaş Etkisi Açısından İncelenmesi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 25(4), 331-347.
- Erkek, A., Ahmet, U., & Mehmet, E. (2021). Orta Ergenlik Dönemindeki Futbolcularda Yaşın Sürat Performansına Etkisi. *Sportive*, 4(1), 57-68.
- Genç, H. (2015). *Utbolda farklı antrenman metotlarının çocukların fiziksel fizyolojik ve teknik kapasiteleri üzerine etkilerinin karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi.
- Köksal, M. (2020). *Futbol koordinasyon antrenmanlarının 10-13 yaş grubu çocukların teknik gelişimlerine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi.
- Kumartaşlı, M., Topuz, R., & Dağdelen, S. (2014). 10-12 yaş grubu futbolcuların motorik performansının değerlendirilmesi. *International Journal of Sport Culture and Science*, 2(Special Issue 2), 101-113.
- Kurban, M. (2008). *Futbol antrenmanının 10-13 yaş grubu çocukların teknik gelişimlerine etkisinin araştırılması*. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Mihriay, M. (2006). İlköğretimde futbol becerilerinin kazandırılmasında eğitsel oyunların etkisi. (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi.
- Mor, D., & Christian, V. (1979). The development of a skill test battery to measure general soccer ability. *North Carolina Journal of Health and Physical Education*, 15(1), 30.
- Okan, İ. (2016). Futbolculara Uygulanan Koordinasyon ve Sürat Çalışmaları Bazı Fiziksel Fizyolojik ve Teknik Özelliklere Etkilerinin İncelenmesi.
- Oztekin, B. (2019). *10-12 yaş grubu çocuklara uygulanan futbol beceri antrenmanının motor beceri gelişimlerinin üzerine etkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdal, M., Akcan, F., Abakay, U., & Dağlioğlu, Ö. (2013). Video destekli zihinsel antrenman programının futbolda şut becerisi üzerine etkisi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 40-46.
- Savaş, S., Eşkil, K. G., Türkmen, İ., Yılmaz, S. H., & Fakazlı, A. E. (2020). 10-12 Yaş Grubu Erkek Futbolculara Uygulanan Kor Antrenmanın Teknik Beceri Düzeylerine ve FMS Skorlarına Etkilerinin İncelenmesi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 25(4), 349-364.
- Serkan, E., & Tuna, U. (2019). Türkiye'de 6-12 Yaş Futbolunun (Grassroots) Geliştirme ve Sürdürülmesine Yönelik Model Önerisi. *Journal of Health and Sport Sciences*, 2(3), 99-108.
- Strand, B. N., & Wilson, R. (1993). *Assessing Sport Skills*. Illinois: Human Kinetics Publishers.
- Taşkın, C., Karakoç, Ö., Acaroglu, E., & Budak, C. (2015). Futbolcu çocuklarda seçilmiş motorik özellikler arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 101-107.
- Tokgöz, M., & Dalgakıran, O. (2014). Üniversite erkek futbol takımı oyuncularında bazı motorik ve koordinatif özelliklerin futbol teknik becerisi üzerine etkilerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Burdur.
- Topkaya, İ. (2013). *Futbolda Altyapı Eğitimi*. Spor Yayınevi ve Kitapevi.
- Tutkun, E. (2007). *Futbol ve futbolda yetenek seçim modelleri*: İstanbul: Akademi Basım ve Yayıncılık.
- Uzun, A., & Boyalı, E. (2020). *Ergenlik Dönemleri ve Spor*. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınevi.
- Yeagley, J. (1972). Soccer Skills Test. *Unpublished manuscript, Indiana University, Bloomington*.
- Zhou, C., Gómez, M.-Á., & Lorenzo, A. (2020). The evolution of physical and technical performance parameters in the Chinese Soccer Super League. *Biology of Sport*, 37(2), 139.

İNCELEME / ARAŞTIRMA

Ütopik Bir Mekân Olarak Instagram: Sanal Temsiller*

Nesibe Tuba Boynikar**

Musa Öztürk***

Öz

Sosyal medya araçları günümüzde gündelik hayatın seyrine, konuşma diline, düşünce tarzına nüfuz etmiş durumdadır. Yeni sosyalleşme mekânları haline gelen bu araçlar gündelik hayata dahil oluşumuzda önemli bir role sahiptir. Sosyal medya, kullanıcıyı, bu dünyaya adım attığı andan itibaren sadece bir içerik tüketicisi olmaktan çıkarıp aynı zamanda kaçınılmaz bir şekilde üretici formuna da sokmaktadır. Bu platformlardan biri olan Instagram görsel içerikleriyle, herkesin en iyi temsili ile dış dünyaya açıldığı popüler bir meca haline gelmiştir. Kullanıcılarının görünür olma arzusunu sürekli tetikte tutan Instagram'ın en etkin rolünü beden üzerinden müşahade edebilmekteyiz. Instagram'ın beden üzerindeki etkin rolüne eşlik eden en önemli araçların başında güzellik filtreleri gelmektedir.

Bu çalışma filtre kullanımının bireyler üzerindeki etkisini anlamaya yöneliktir. Çalışmada nitel araştırma yöntem ve tekniklerinden yararlanılarak 20-30 yaş aralığının yer alan 16 genç kızla yarı-yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde, katılımcıların Instagram'da filtrelili fotoğraf paylaşma motivasyonları ve etkileri üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın sonucuna göre güzellik filtreleri aracılığıyla birey en iyi temsiliyle görünür olmaya çalışmaktadır. Filtrelerin kullanımı bireyleri ideal güzellik anlayışına uymaya teşvik etmekte ve gerçek hayatta kendilerini kusurlu görmelerine sebep olmaktadır. Olumlu geri bildirimlerin filtre kullanımını artırdığı ve teşvik ettiği görülmektedir. Ayrıca çalışmada filtre kullanımının tüketim alışkanlıklarını ve kişinin bedeni üzerinde değişiklikler yapma düşüncesini tetiklediği de görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Instagram, Filtre, Doğallık, Tüketim, Beden.

* Bu çalışma, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Nesibe Tuba Boynikar tarafından Doç. Dr. Musa Öztürk danışmanlığında 2021-2022 akademik yılı bahar döneminde hazırlanmış olan "Sosyal Medyada Doğallığın Tüketimi: Instagram Filtreleri Örneği" isimli yüksek lisans projesinden türetilmiştir.

** Doktora öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, nesibetubaboynikar@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3910-4160

*** Doç. Dr. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, musaozturk724@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8438-1821

Abstract

Today, social media tools have permeated into nearly all aspects of daily life, affecting spoken language and people's way of thinking. Being milieus for socialization, these tools play an important role in facilitating more meaningful inclusion in daily life activities. As soon as an individual steps into the world of social media, he becomes both a consumer and producer of content. One such platform, Instagram, has become a popular venue for people to use visual content to present their best face to the outside world. As Instagram takes advantage of users' desire to be seen by others, it has a profound effect on users' body image. Accordingly, beauty filters are among the most effective tools in manipulating how one presents him or herself.

This study aims to understand how the use of Instagram filters affects young women. To this end, we conducted in-depth, semi-structured qualitative interviews with sixteen young women aged between twenty and thirty. Participants' motivations and the effects of sharing filtered photos on Instagram were emphasized during interviews.

The results indicate that young women use beauty filters to put forward an idealized representation of themselves. The use of filters encourages young women to conform to the current beauty ideal and causes them to see themselves as flawed in real life. Positive feedback increases and encourages the use of filters. In addition, the research shows that the use of filters pushes young women to consume more and make aesthetic changes to their bodies.

Keywords: Instagram, Filter, Naturalness, Consumption, Body.

Giriş

Her şeyin tüketim nesnesi haline geldiği dünyamızda bireyin giyiminden, konuşmasına, bedeninden, ideolojisine kadar var oluşunu temellendiren hemen her şey tüketim malzemesine dönüşmüş vaziyettedir. Tüketim toplumuna entegre olan bedenlerimiz de her an dizayn edilebilir bir pozisyonda hazır tutulmaktadır. Bedenin sağlıklı, güzel ve moda uygun hale getirilmesi, dönemin konjonktürüne uygun bir biçimde dizayn edilmesi bireye yüklenen en önemli sorumluluklardan biri haline gelmiştir. İdeal beden ölçülerinin teşhir edilerek ekranlardan sürekli servis edilmesi ve yeni medya araçlarının devreye girmesiyle bedeni hizaya getirme aygıtları bir hayli çeşitlenmiş vaziyettedir.

Gündelik hayatın olağan seyrine, konuşma diline, düşünce tarzına nüfuz eden sosyal medya araçları bedenleri de önemli ölçüde etkilemektedir. Görünürlüğün sanal benlik imgeleri ile serimlendiği bu mecralarda kusursuz insan imgesine ulaşma arzuları tetiklenmekte ve bedenimize yönelik bakış açılarımızı olumsuz yönde etkilemektedir (Ahadzadeh vd., 2017; McLean vd., 2015; Özgür ve Uçar, 2020; Perloff, 2014; Türk ve Bayrakçı, 2020).

Instagram'da kötü görünen, estetik olmayan herhangi bir şeyle karşılaşmak pek mümkün değildir. Herkes mutlu, kusursuz görünmekte ve en iyi hayatı yaşıyor izlenimi vermektedir. Bu çalışmada doğallık tüketiminin başat merkezi olan Instagram, görüşülen kişilerden alınan cevaplar doğrultusunda ütopik bir mekân olarak ele alınmıştır. Ütopiyalar gerçekleşmesi imkânsız tasarımlardır. Bu tasarımların sanal düzlemde gerçekleştirilmeye çalışıldığı ve sunulduğu alan Instagram'da hayat bulmuştur. Her zaman en iyi, en güzel haliyle kendini sunan insanların bulunduğu tasarı mekânın bu açıdan ütopik bir mekân olduğunu söyleyebiliriz. Katılımcıların Instagram'da sürekli en güzel ve en iyi halleriyle paylaşımlarda

bulunması Instagram'ı ütöpk bir mekân olarak karşımıza çıkardığı için bu şekilde adlandırılmıştır. Bütün olumsuzluklardan arındırılan, görsel içeriklerin öne çıktığı mecra, güzeli paylaşma arzusunun bir zorunluluk haline de getirebilmektedir. Han'ın (2018) "şeffaflık Toplumu" adlı eserinde ifade ettiği üzere şeffaflık kendini olumluluk toplumu olarak göstermekte ve olumsuzluk tasfiye edilerek, yerine olumluluk geçmektedir. Olumluluk ve pürüzsüzlük dayatmasının başat mecrası haline gelen Instagram'ı da bu bağlamda ele almak önemlidir. Güzellik algısı her ne kadar sosyal medya platformları ve çeşitli fotoğraf uygulamalarından önce gazetelerde, dergilerde, televizyonlarda ünlü ve tanınmış kişilerle görünürlük kazanmış olsa da bugün bu araçlarla çok daha kolay bir şekilde hayatlarımıza girmektedir. Goffman'ın (2018) deyiimi ile hayatın seyirlik bir oyuna kişilerin de birer oyuncuya dönüşmesi süreci hızlanmaktadır. Böylece iletişimde olunan diğer kimseler ise seyirci konumunda birer izleyici olarak karşımıza çıkmaktadır. İzleyicilerden alkış almak için yapılan performanslar, yerini sosyal medyada beğeni almak için yapılan sergilemelere bırakmıştır.

Görme kadar görünmenin/göstermenin kolay hale geldiği platformlarda Instagram'ın görsel içerikli akışıyla bu sürece önemli bir etkisi olmaktadır. Birçok kullanım pratiğinin yanında adeta sanal bir podyum görevi gören bu platform kullanıcılarını en iyi temsili ile dış dünyaya açılmaya davet etmektedir. Bu durum aynı zamanda bedeni manipölasyona açık hale getirmektedir. Bu bağlamda Instagram filtrelerinin de mevcut güzellik algılarının taşınmasında, içselleştirilmesinde önemli bir rol oynadığı görölmektedir. Bedenlerimizi sanal ortamda hizaya getirmek için büyük bir fırsat olan filtrelerle sevmediğimiz şeyleri sanal olarak değiştirip yerlerine mükemmel benlikler inşa ediyor ve "dismorfimizi dijitalleştirebiliyoruz". Dijital olarak değiştirilen görüntülerin yaygınlığı kişinin dismorfik algısını yani kendi bedenine yönelik hayali veya önemsiz kusurlarla yoğun zihinsel uğraşını büyük ölçüde etkilemektedir. Olması gerektiği algısı ile dayatılan görüntüler için maddi bedenlerin takas edildiği görölmektedir (Coy-Dibley, 2016).

Instagram'ın artan kullanıcı sayısı ve geliştirilen özellikleriyle bireyler üzerindeki etkileri onun sosyolojik önemini de açığa çıkarmaktadır. Bu bağlamda Türkçe literatürde çalışmamıza en yakın çalışmalardan biri Güzel ve izmecici (2018) tarafından kaleme alınan "Filtreli Güzellik" kitabında bulunmaktadır. Bu alışma 2000 yılı ve sonrası "Türkiye Güzeli" ve "Best Model" unvanına sahip kamuoyunun yakından tanıdığı kişilerle gerçekleştirilmiş, bu kişilerin kullanmış olduğu filtre uygulamalarının güzellik algıları üzerine etkileri irdelenerek değerlendirilmiştir. Bu çalışmada farklı olarak ünlü olmayan kadınların da temelde aynı motivasyonlarla hareket ettiğini görmekteyiz. Erdem (2021) tarafından yapılan "Instagram'da Sunulan Beden: Kimlik İnşasında Beden İmgesine Teknolojik Müdahale Olarak Photoshop Uygulamalarının Rolü" başlığıyla hazırlanmış olan tez çalışmasında photoshop uygulamalarından kastedilen çeşitli fotoğraf düzenleme uygulamalarının arasına Instagram'ın kendi filtreleri de girmektedir. Çalışmada photoshop uygulamalarının kadın ve erkek kullanıcılarının kimlik inşasındaki rolü araştırılmıştır. Instagram'da photoshop ile müdahale edilerek paylaşılan fotoğraflar üzerinde durulmuş ve farklı olarak kimlik inşa süreci üzerindeki etkileri ele alınmıştır. Photoshop uygulamaları ile toplumun idealize ettiği kimlik sunumları gerçekleştirilmektedir.

Instagram güzeli ve kusursuzluğu paylaşmada her şeyi bakışın nesnesi haline getirdiğinden kullanıcılarının en iyiyi ve en güzeli göstermek için eline geçen büyük bir fırsat alanı olarak nitelendirilebilir. Kusursuz bir güzelliğe ulaşma yöntemi olarak kullanılan ‘güzellik filtreleri’ kişiye en iyi temsili ile dış dünyaya açılma imkânı sunmaktadır.

Güzellik filtrelerinin kişinin beden algısına yönelik etkisinin araştırıldığı bu çalışmada tüketim toplumunda güzellik endüstrisinin etkin rolü, sosyal medya ve filtreler üzerinden ele alınmıştır. Ünlü olsun veya olmasın herkesi her an tetikte tutan görünür olma hali sürekli bir gerilimi de içinde barındırmaktadır. Artık yalnızca ünlülerin sürekli dizayn edip hizaya getirdiği bir halden çıkan beden, sosyal medya platformları aracılığıyla sıradan insanlar için de bir sermaye aracı haline gelmiştir. Instagram platformu herkesin kendini en iyi temsiliyle dış dünyaya gösterme çabasında olduğu bir alan olduğu için bu alanda güzellik filtrelerinin payını yadsıyamayız.

Çalışmada beden sosyolojik bir kavram olarak değerlendirilmiş, tarihsel süreçler bağlamında tüketim ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi doğrultusunda ele alınmıştır. Popüler bir sosyal medya uygulaması olan Instagram özelinde filtreli fotoğraflar aracılığıyla beden algımıza yönelik değişim dönüşümler incelenmiştir.

Tüketim Toplumunda Kuşatma Altındaki Beden

Günümüzde tüketimin göstergeler aracılığıyla kendini en net biçimde gösterdiği alanların başında beden gelmektedir. Anlamın imge, semboller ve göstergeler aracılığıyla temsil edildiği bir ortamda beden birey için biyolojik bir varlık olmanın ötesinde bir anlam ifade etmektedir.

Beden esnek yapısı sayesinde çeşitli biçimlere evrilebilir, her an farklı şekillere girebilir nitelikte olduğundan tüketim nesnesi haline gelmesi kaçınılmazdır. Baudrillard (2021) tüketilebilir şeyler arasındaki en kıymetli, en eşsiz nesne olan bedenın bakımlarla, fedakârca uygulamalarla, bedeni kuşatan arzu söylemleri ile adeta bir kurtuluş nesnesine dönüştüğünü belirtmektedir. Bu özellikleri ile beden tüketim toplumunun vazgeçilmez bir unsurudur.

Bedenin sunumu ve yaşam tarzları toplumsal bir statü göstergesi olarak algılandığından insanlar sürekli olarak bedenlerine yatırım yapma arzusu içindedirler. Tüketim toplumunda beden doyurulması gereken, en güzel, sürekli bakımlı ve sağlıklı olması gereken bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Şimşek, 2016). Bu alanı belirleyen yeni “ideal” sınırlar bulunmaktadır. Estetik cerrahi, sağlık, moda ve reklam endüstrileri bu yeni idealin sınırlarını belirlemektedir. Yeni normlar, belirleyiciler ve tekniklerle beden hizaya getirilmek için zorlanmaktadır. Beden ideal beden ölçütlerine yaklaştıkça simgesel değeri de artmaktadır. Böylece bu ölçülere ulaşmak için yapılan bütün müdahaleler aynı zamanda kendini konumlandırarak meşru bir zemin yaratmaya da hizmet etmektedir. Sağlıklı olmak sağlıklı bir beden görünümü ile özdeş sunulmakta sağlıklı görünümün şartı ise güzellikle bağlantılı bir biçimde ilerlemektedir, böylece kozmetiğin tıbbileştirilmesi gibi bir süreç karşımıza çıkmaktadır diyebiliriz (Sezgin, 2011).

Beden üzerine yoğunlaşan pazarlama tekniklerine bakıldığında insanın bir nesne konumunda ele alındığı, maddi unsurlara indirildiği görülmektedir. Bedenin endüstriyel bir meta haline getirilerek güzelliğinin, çekiciliğinin ön plana çıkarılması bedenlerin kurtuluşun yegâne öznesi olarak

görülmesine yol açmaktadır (Akçay, 2004). Beden içinde pek çok yan anlam barındıran bir meta haline gelmiştir diyebiliriz. “Göstergeler olarak beden ve nesnelerin kuramsal eşdeğerliliği aslında “satın alınız; kendinizle barışık olacaksınız” sihirli eşdeğerliliğine olanak tanır” (Baudrillard, 2021: 172). Bu pazarlama dili ile kişinin kendi bedenine yönelik bakış açısı da maddi bir anlam kazanmaktadır.

İdeal beden asla ulaşılamayacak, içinde birçok muğlaklık barındıran ve uğruna mücadele edilmesi gereken bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Bauman, 2020). İdeal beden kalıpları dışında kalan herkese güzellik endüstrisi tarafından tüketim odaklı bir reçete sunulmaktadır. Kozmetik ürünleri, sağlıklı ve zayıf görünmek için yapılan diyet programları, estetik cerrahi gibi yatırımlarla toplumdaki insanlar birbirine benzer reflekslerle ortak imajlar oluşturmaya kanalize edilmektedir. İnsanı tekillikten vazgeçiren bu uygulamalar bir kırılma noktasıdır. Doğal güzelliğe karşıt bir biçimde geliştirilen güzellik anlayışı herkesi tek tip bir güzellik anlayışında buluşturmaktadır (Baudrillard, 2009). İmgeler aracılığıyla herkesin birbirine benzemeye başladığı bir süreç ortaya çıkmakta ve küresel markalar eliyle hazırlanan kıyafetlere uygun bedenler oluşturulması arzusu tetiklenmektedir. Kimin neye, nasıl ve ne kadar benzeyeceği, nasıl giyilmesi gerektiği, medya imgeleriyle oluşturulup sürekli pazarlanmaktadır. Medya bize nasıl giyineceğimizi, nasıl bakacağımızı ve neler tüketeceğimizi gösteren etkili bir alandır (Kellner, 2014).

Bu medya imgelerinin gerçeklikle ilgili hiçbir bağ yoktur. Tüketim toplumunun kısır döngüsü tam da bu noktada başlamaktadır. Gerçekte olmayan ve medya tarafından yaratılan imgelere benzemeye çalışan birey kendi bedeninin de tüketicisi olmaktadır. Medya eliyle üretilen imgelere benzeme çabası farkında olmadan kişiyi kendi bedeninin tüketicisi yaparak zamanla kişiyi kendine yabancılaştırmaktadır.

Görünürlüğün Tahakkümü Altında Beden

Sosyal medya araçları iletişimin seyrini değiştirmekte, kullanıcıya ne yaptığını gösterebilmek ve başkalarının neler yaptığını izleyebilmek adına geniş imkânlar sunmaktadır. Görme ve gösterme birbirini besleyen bir süreç halinde çağımız insanını ontolojik olarak tanımlayan bir “varoluş” biçimi haline gelmiştir (Can, 2018). Sosyal medya araçları sayesinde bireyler (kullanıcılar) “vitride yaşayan insanlar” haline gelmiştir (Gürbilek, 1992: 25). Bu vitrinlerde bireyler imajlar üzerinden kurgulanan beden görüntüsünü en iyi hali ile göstermek zorunda hissetmektedir.

Bireyin bedenini dizayn edebileceği çeşitli mobil cihaz uygulamaları cebinde, çantasında, elinde ve parmaklarının ucundadır. Böylece birey bedenini istediği biçimde dizayn ederek iletişime sunabilmektedir. Sosyal medya uygulamaları da her biri nev-i şahsına münhasır bir özerklikle kullanım kolaylığı sağlamak ve değişim dönüşümlerde öncü bir rol oynamaktadır. Sokakta yürüyen bir kadından, evinde oturan, yaşlanmış bir modele kadar herkesin nasıl görünmesi gerektiğine dair anlatıların ekranlardan iletilmesiyle kişi kendi beğeni haline gelmektedir.

Instagram, Türkiye’de WhatsApp ait %93,2 kullanım oranından sonra %92.5 oranı ile en yaygın kullanıma sahip olan ikinci sosyal medya uygulaması olarak öne çıkmaktadır (We Are Social, 2022). Dijital bir gösteri sahnesi olan Instagram her şeyi bakışın nesnesi haline getirmekle beraber, herkesin en iyiyi ve en güzeli göstermek için eline geçen büyük bir fırsat alanı olarak görülmektedir. “Gösteri Toplumu” yazarı Guy Debord’a (2018: 37) göre gösterinin temelden totolojik karakteri, araçlarının aynı zamanda

amaç olması gibi basit bir olgudan kaynaklanır. O, modern edilgenlik imparatorluğunun asla batmayan güneşidir. Dünyanın tüm yüzeyini örter ve ihtişamını sonsuza dek korur. Kendini tartışılmaz ve erişilmez devasa bir olumluluk olarak sunan gösterinin asıl vurguladığı şey “görünen şey iyidir, iyi olan şey görünür” şeklindedir. İlkel olarak talep ettiği tutum da bu edilgen kabullenıştır. Instagram gibi görsel içeriklerin ön planda olduğu mecralarda da bu edilgen kabulleniş bir hayat tarzı haline gelmiştir. Çeşitli prototipleri öne çıkaran Instagram ideal olarak kodlanan güzellik algılarını vurgulamakta, filtreleri aracılığıyla da bu temsilleri kullanıcılarına sunmaktadır. Sosyal medya uygulamalarının birçoğunda bulunan “filtre” özelliği güzellik algısının belirleyiciliği noktasında önemli roller oynamaktadır. Bu uygulamalar kullanıma sunulmadan önce de çeşitli bilgisayar programlarıyla fotoğraflar manipüle edilebilmekte, düzenlenebilmekteydi fakat filtre uygulamalarının kullanım kolaylığı, herhangi bir fotoğraf düzenleme bilgisine sahip olmayı gerektirmemesi her yaşta kullanıcı için kullanım kolaylığı sağlamıştır. Fotoğrafı paylaşmadan önce filtre özellikleri fotoğraf üzerinde görülebilmektedir yani fotoğraf çekerken aslında düzenlenmiş bir resim ile karşılaşmaktadır. Böylece gerçek hali görmeden düzenlenmiş bir fotoğraf karesi içerisinde kişi kendini bulmaktadır. Neredeyse tüm güzellik filtrelerinde mükemmel ve pürüzsüz bir görünüm için aranan her şey mevcuttur. Cilt tonundan kırışıklıklara, rahatsızlık duyulan cilt lekelerine kadar her şey filtreler aracılığıyla kamufle edilebilmektedir. Kısacası ideal bir güzellik algısı oluşturmak, dijital estetik deneyimleri yaşamak ve ideal makyaj tarzlarına ulaşmak bu filtreler aracılığıyla gerçekleştirilebilmektedir. Dijital güzelin bütün kusurlardan arınarak hiçbir çatlak ve aralığı içermeyen negatiflikten arındırılmış bir beğeni nesnesi haline gelmesi (Han, 2020) filtreler aracılığıyla mümkün görünmektedir.

Görüntülerin ön plana çıktığı mecralarda “her şey iletişim ve görünürlüğün elinde teşhir edilmektedir. Kendini sergileme imkânının güzel görünümle bağlantısı böylelikle güzellik ve dinçlik zorlamasını da beraberinde getirmektedir. Estetik operasyonlarla bireyler sergilenme değerlerini de en üst düzeyde gerçekleştirmeye çalışmaktadır” (Han 2018: 29). Fotoğrafların manipüle edilmesi ile oluşturulan gerçekçi olmayan bu görüntülerin sahibi olma arzusu tetiklenen filtre kullanımının kişiyi olumsuz etkileyerek estetik cerrahiye yönlendirmesini içeren bir kavram olan Snapchat Beden Algısı Bozukluğu (Snapchat Dysmorphia) da artan filtre kullanımına bağlı oluşan beden memnuniyetsizliğini ifade etmektedir. Kullanıcıların filtreli fotoğraflar çektikten sonra kendilerinde çeşitli kusurlar bulduğu, filtreli görünüme benzeme arzusunda olabildikleri görülmektedir (Belluz, 2018; Chen vd., 2019; Rajanala vd., 2018; Rodner vd., 2021). Aynı zamanda filtre kullanımının daha iyi görünme arzusuyla dermatoloğa gitme ve bu fikre sahip olma noktasında kişileri etkilediği de görülmektedir (Martel vd. 2020). Böylece Instagram filtrelerinin güzellik endüstrisinin çarklarını döndüren bir amaca hizmet ettiğini de görebilmekteyiz.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada bireylerin Instagram’da filtreli fotoğraflar çekmeye başladıktan sonra, kendi bedenlerine ve başkalarına yönelik bakış açıları, doğallık algıları üzerinde ne gibi değişimlerin meydana geldiği, estetik ve kozmetik sektörüne yönelik bakış açıları sosyolojik olarak analiz edilmiştir.

Instagram’ın birçok olguya yönelik etkileriyle ilgili çalışmalar bulunmakta birlikte filtrelerin aracılık

ettiği değişimlerle ilgili çalışmalar oldukça sınırlıdır. Özellikle son dönemlerde oldukça popülerleşen filtreler aracılığıyla bireylerin çektikleri fotoğraflarda sıklıkla bedenlerinin görüntülerini manipüle ettikleri dikkat çekmektedir.

Instagram filtreleri kullanımının genç kızlar üzerinden araştırıldığı bu çalışmamızda görüşme yoluyla aktif olarak sürece katılıp bir etkileşim ağı oluşturulmuştur. Veriler rastlantısal olmayan amaçsal örneklem ve derinlemesine mülakat teknikleri kullanılarak toplanmıştır. Görüşmelerde kullanılan sorular araştırma konusuna uygun olacak şekilde hazırlanmıştır. Saha çalışmasından önce pilot görüşme yapılarak soruların genel çerçevesi çizilmiş, uzman onayı alınmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Çalışmada derinlemesine görüşme tekniğinin kullanılmasının temel nedeni, bu tekniğin açık uçlu soruların sorulmasını, dinlenmesini, cevapların kaydedilmesini ve ilişkili ilave sorularla araştırma konusunun detaylı bir biçimde incelenmesini mümkün kılmasıdır. Bu teknik aynı zamanda bir konuşma ve ilişki başlatma sürecini kapsadığından araştırmacının konuşmacıyı yönlendirerek kendini rahatça ifade edebileceği cevapları vermesine olanak sağlamaktadır (Kümbetoğlu, 2008). Amaçsal örneklem tekniği de “araştırmacının incelediği, araştırma problemine yönelik en iyi bilgileri alacağı kasıtlı seçilen bir grup insanı ifade etmektedir” (Creswell, 2013: 147). Niteliksel çalışmalarda birçok teorik örneklem biçimi kullanılmaktadır. Bu çalışmada ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak katılımcıların hangi özelliklere sahip olacağı belirlenmiş ve bu ölçütlere uygun kişilerle görüşülmüştür. Görüşme için Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (AYBÜ) Etik Kurul’dan 06.01.2022 tarihli 36 sayılı karar numaralı onay alınmıştır. Araştırmaya başlamadan önce katılımcılara hem sözlü hem yazılı şekilde bildirimlerde bulunularak kişilerin rızası alınmış ve yarı-yapılandırılmış görüşmelerde katılımcıların kimlik bilgisinin gizli tutulacağına dair gerekli bilgiler verilmiştir. Görüşmeler katılımı kabul eden gönüllü kişilerle sınırlandırılmıştır. Farklı eğitim alanlarından ve meslek gruplarından katılımcılar örneklem grubuna seçilmiştir. Araştırma grubunun temel özellikleri aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Katılımcıların anonimliğini korumak amacıyla katılımcıların gerçek isimleri kullanılmamış bunun yerine katılımcı (K) numaraları şeklinde sıralanarak belirtilmiştir. Görüşmelere doyuma ulaşınca kadar devam edilmiştir. Katılımcıların kendilerini ve diğer katılımcıları tekrar etmeye başladıkları andan itibaren makul bir süre içerisinde görüşmeler sonlandırılmıştır.

Katılımcıların beden konusunda mahremiyet kaygıları taşımaları ve filtre kullanımını özgüven ile özdeş algılamaları sonucunda çekimser kalabildikleri görülmüştür. Bu sebeple görüşme öncesinde katılımcılarla sohbet edilerek uzun süreli etkileşime girilmiş ve görüşmeye hazır hale getirmek amaçlanmıştır. Görüşme esnasında katılımcı teyidinde başvurulmuş, saha araştırmasından sonra toplanan verilerin analizi eş zamanlı olarak gerçekleştirilmiştir. Yapılan her görüşmeden sonra deşifre işlemi yapılmış ardından görüşme esnasında ele alınan notlar karşılaştırılarak elde edilen ham verilerin analizine geçilmiştir. Veri analizleri kayıtlar dinlenerek gerçekleştirilmiş ve bire bir yazıya aktarılmıştır. Ardından kuramsal çalışmalardan yararlanılarak, konular belirli temalara ayrılmıştır. Betimsel analiz ve içerik analiz ile ulaşılan temalar yorumlanarak açıklanmıştır.

Tablo 1. Instagram Filtre Özelliğini Kullanan Kadınların Tanıtıcı Özellikleri

Katılımcı	Yaş	Meslek	Eğitim Durumu
K1	27	Öğretmen	Lisans
K2	26	Mühendis	Yüksek Lisans
K3	28	Öğrenci	Doktora Öğrencisi
K4	22	Protokol Garsonu	Lise Mezunu
K5	24	Çalışmıyor	Lisans Mezunu
K6	21	Öğrenci	Lisans Öğrencisi
K7	26	Psikolojik Danışman	Lisans Mezunu
K8	22	Öğrenci	Lisans Öğrencisi
K9	21	Öğrenci	Lisans Öğrencisi
K10	22	Öğrenci	Lisans Öğrencisi
K11	21	Öğrenci	Lisans Öğrencisi
K12	28	Psikolog	Yüksek Lisans Öğrencisi
K13	25	Öğrenci	Yüksek Lisans Öğrencisi
K14	27	Öğrenci	Yüksek Lisans Öğrencisi
K15	21	Öğrenci	Lisans Öğrencisi
K16	23	Öğrenci	Lisans Öğrencisi

Bu çalışma, Instagram kullanıcısı olan ve fotoğraflarında filtre uygulamalarını kullanan genç kızların deneyimleri ile sınırlandırılmıştır. Diğer sosyal paylaşım ağları ve mevcut filtrelerinin kullanımı bu çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Bunun nedeni Instagram'ın yaygın kullanıma sahip olmasıdır. Katılım sağlayacak bazı kişilerin çalışmayı bir özgüven meselesi bağlamında algılaması ve önyargılı olması, filtre özelliğini aşırı şekilde kullanan kişilerin çekimsiz kalması, estetik operasyon geçirenlerin katılımı reddetmesi şeklinde açığa çıkmıştır. Çalışma yalnızca gönüllü katılımcılarla yürütülmüştür. Ayrıca çalışma yalnızca aktif Instagram kullanıcısı ve Instagram'da filtre özelliğini kullanan 20-30 yaş arasında genç kızları kapsadığı için ele alınan konu bu grupla sınırlı olmuştur.

Bulgular ve Tartışma

Bu bölümde Instagram kullanıcısı genç kızların filtre kullanım motivasyonları ve bunun doğallığın tüketimine olan etkilerinin anlaşılması için yapılan araştırmada elde edilen veriler analiz edilmiştir. Katılımcıların Instagram hakkındaki görüşleri, filtre kullanımının doğallık algısı ve alışkanlıklar üzerindeki etkileri bağlamındaki soruların cevapları *Olumluluk Şiddeti: Güzel(liğ)in Paylaşımı, Dijital Pazarlamacılar: Yeni Şöhretler, Güzellik Tahakkümü Tarafından Ele Geçirilme Stratejisi: Kusurlusun!, Gerçek ve Sanal İmge Arasında Doğallığın Salınımı* başlıkları altında değerlendirilmiştir. Bu bölümde katılımcıların görüşlerinden yola çıkılarak elde edilen bulgular başlıklandırılmış, uzman teyidi stratejisi uygulanmıştır. Elde edilen bulgular literatür bağlamında ele alınarak tartışılmıştır.

Olumluluk Şiddeti: Güzel(liğ)in Paylaşımı

Instagram'ın güzeli göstermek için bir araç olması, zamanla onu bir amaç haline de getirmiştir. Güzeli paylaşmak için değil, paylaşım yapabilmek için güzeli yakalamanın, oluşturmanın, dizayn etmenin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Görünürlüğün başat ögesi olan iyi olma, güzel olma hali bir şeyin iyiyse görünebileceğini, sahnede sunulabileceğini ifade etmektedir. Herkesin bu beklentilere uygun hareket ettiği gündelik hayatta birer dramaturg olduğumuzu da ifade edebiliriz (Goffman, 2018). Tasfiye edilen şey temelde olumsuzluk, pürüzler ve kusurlar şeklinde karşımıza çıkmakta ve bunlar olumlulaştırılmadan sergilenmemektedir (Han, 2018). Katılımcıların ifadelerinden de bu durumun Instagram'ı güzelin paylaşımında hem bir araç hem de bir amaç konumuna getirebildiğini görebilmekteyiz:

“... İlk çok hoşuma gittiğini hatırlıyorum hatta bi kaç defa çekmişim arkadaşlarımı çekmişim a bak ben ne kadar güzelim hatta şey yapmışım bak gözlerim çekik olursa daha güzel oluyomuşum, burnum küçük olursa daha güzel görünüyomuşum, işte dudaklarım kalın olunca daha güzel görünüyomuşum gibi. Filtreyle ilk o tanışma anım ve heyecanım ordan geliyo sonra tabi Instagram'da filtreler artmaya başladı çeşitlilik arttı benim o ilk açtığım çok aşırı bi estetik veren filtreydi sonra zamanla biraz daha sadece makyaj olan oldu sadece gözü çeken oldu sadece burnu düzelten oldu falan. Niye çekme ihtiyacı duyuyosun dediğinde o hani hafif bi pürüzsüzlük o kusursuzluğu verdiği hissi sana güzel geliyo a güzel bi hissiyat daha güzelim daha güzel görünüyorum, insanlara bunu göstereyim düşüncesi var galiba.” (K12, 29 yaşında, Psikolog)

“... kusurumu bilsem bile bunu çok sorgulamam hani herkeste bi ayrı ayrı bakınca bi kusur olabilirdi benim için ama bir bütün olarak da gayet güzel olunabilir hiçbi sıkıntı yok diye düşünürken şuan hayır her şey mükemmel olabilir tek tek de bakınca mükemmel olabilir, çoğu insan mükemmele ulaşabiliyosa ben niye ulaşmıyım diye sorguladığım olayo sosyal medyada.” (K8, 22 yaşında, Öğrenci)

İnsanların sürekli en iyi ve en güzel halleriyle görünmelerinin bir zorunluluk olarak dayatıldığı mecrada olumluluk şiddeti ve yoğun baskısı kendini rahatlıkla hissettirebilmektedir. Özgürlük olarak takdim edilen olumluluk şiddeti olumsuzluğun şiddetinden beterdir. Çünkü içerisinde paradoksal bir özgürlük söz konusudur (Han, 2016). Olumsuzluğu tasfiye eden ve pürüzsüzlüğü öne çıkaran Instagram'da filtre kullanımının temel motivasyonlarını kendi içinde barındırdığını görebilmekteyiz. Filtre kullanımının bu manada güzeli ve kusursuzu paylaşma zemininde kolaylık sağladığı görülmektedir. Kullanıcıların kusurlarını kapatmak ve hikayelerini cilalayabilmek adına kullandığı filtreler bu süreçte bir “kusursuzlaştırma” aracı olarak okunabilir (Uğurlu, 2015).

Olumsuzlukları ve pürüzleri tasfiye etmek için birçok kolaylığı beraberinde getiren dijital sahnede katılımcıların da kendilerini dizayn ederek profillerini rahatlıkla oluşturabildiği görülmektedir.

“... Instagram'da kötü anı paylaşan yoktur diye düşünüyorum herkes güzel anısını, güzelliği paylaşmaya çalışıyor ya keza benim içinde aynı şekilde, yani çok anlam yüklememeye çalışıyorum herkes en güzel halini paylaşmaya çalışıyor güzel anını yüklemeye çalışıyor. ... Güzeli paylaşmak Instagram'ın amacı gibi görüyorum ben... Sen nasıl bakıyosun diğer Instagram kullanıcıları da o şekil bakıyo, hepimiz güzel bir şeyler görmek için bakıyoruz o filtrelerde onun için var merakımıza yenik düşüyoruz paylaşıyoruz ve ama herkeste o paylaşma isteği oluyo ...” (K1, 27 yaşında, Öğretmen)

Güzeli paylaşmanın Instagram'ın asıl amacı olduğunu söyleyen katılımcımız bu amaç doğrultusunda hareket ettiğini ve herkesin bu amaçla bu mecrayı kullandığını ifade etmektedir. Kişinin kendi rızasına dayalıymış gibi görünen paylaşımlar aslında kendi bilinçlilik haliyle oluşturulmuş bir illüzyon şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Akıner ve Küngeri, 2015). Dayatılan kusursuzluk ideali bireyleri en iyi olma ve ideale ulaşma arzusu ile sürekli kışkırtmaktadır. Katılımcıların ifadelerinden de filtre kullanım motivasyonlarının pürüzsüz ve kusursuz görünüm dayatmasından hareketle olduğunu görmekteyiz:

“... Olduğundan daha iyi hissediyorum çünkü şöyle bi şey var makyaj yapılı bi şekilde fotoğraf çekiniyoruz ama tabi ki her insanda olduğu gibi kusurlarımız var Instagram'ın da bu konuda birazcık acımasız olduğu gerçeği de var bu kusurlarımızı ortaya çıkarma konusunda. Yani kendimi ben her türlü seviyorum ama sanırım toplumsal olarak kendimi dışarıya ifade etme şeklim böyle daha güvenli oluyo yani kendimi daha güvende hissediyorum diyebilirim... (K10, 22 yaşında, Öğrenci)

Pürüzsüzlüğün güzelin yerine ikame edildiği ve çağımızın başat ögesi (Han, 2020) olarak görüldüğü günümüzde filtreler kullanıcısının imdadına yetişmektedir. İnsanlarla sürekli iletişim halinde olmayı sağlayan sosyal medya uygulamaları kendini denetleyen içsel bir mekanizmayı beraberinde getirmektedir. Instagram'ı çevrimiçi şekilde kullanmayan bireyin fotoğrafları ve videoları sürekli dolaşımında olarak diğer insanlarla sürekli bir iletişim hali meydana getirmektedir. Katılımcıların ifadelerinden anladığımız üzere kendini denetleyen bu içsel mekanizma pürüzleri ortadan kaldırmaya yönelik arzuları da beraberinde getirmektedir. Ve aslolan güzelin paylaşımı olduğu için güzel olarak görülme her ne varsa filtrelerin süzgecinden geçirilerek paylaşıma hazır bir hale getirilmektedir.

Dijital Pazarlamacılar: Yeni Şöhretler

Günümüzde birçok şey fotoğraflanmak için özel olarak dizayn edilmektedir. Mekân tasarımlarından sofranın sunumlarına, arkadaşlarla geçirecek güzel bir ana kadar hemen her şey fotoğraf karesine sığmak için tasarlanmaktadır. Ne paylaşıldığından ziyade ne kadar beğeni aldığı önemli hale geldiğinden çoğu zaman gönderilerin içerikleri de önemsizleş(ebil)mektedir. Goffman'ın (2018) hayatı bir tiyatro oyununa, insanları da performanslarını sergileyen oyunculara benzettiği dramaturji yaklaşımından yola çıkarak tüketimin dijital sahnesinde herkes iyi bir dramaturg olarak bu platformu kullanıyor diyebiliriz.

Herkesin kendi içeriğini üretip paylaşabildiği bir alanda ünlü olma çabası da kolaylaşmaktadır. Ünlü olma çabası bireyin görünür olma arzusuna karşılık gelmekte ve diğer insanların gözünde yer edinebilme kaygısını karşılamaktadır. Bu kaygıya karşılık gelen sosyal medya araçları kendi yeni şöhretlerini oluşturmuştur. Takipçi sayısı, beğeniler, yorumlar ve etkileşimlerin kişilere sosyal hayatta da bir itibar kazandırdığı görülmektedir. Sosyal medya fenomenleri, influencerler (etkileyiciler) şeklinde ifade edebileceğimiz bu yeni şöhretlerin etki alanı oldukça geniştir. Pazarlama yöneticilerinin de tüketiciye en rahat ulaşabileceği bir alan olan sosyal medyada yeni şöhretler ile işbirliği yapmak, takipçi sayısı fazla olan kişileri bu pazarın bir işbirlikçisi haline getirmekte ve tüketicilerin satın alma davranışı üzerinde etkili roller oynamaktadırlar (Erdoğan, 2021; Gönülşen, 2020; Şeker, 2022; Yaman, 2021).

Katılımcılarımız takipçisi olduğu influencerların ürün tanıtırken kullandıkları filtreli fotoğrafların

kendilerini olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. Katılımcıların ifadesinden anlaşılacağı üzere bu yeni sanal otoritelerin hem tüketim hem de beden algısı üzerinde ciddi etkileri bulunmaktadır.

“ ... aslında şunu da fark ettim influencerlar kullandıkları makyaj malzemesini sunarken filtre kullanarak sunuyo çünkü filtre insanı gerçekten çok fazla değiştiriyö ve ben de ilk zamanlar hani filtreden değil de makyaj malzemesinden güzelliğini geldiğini düşünerek o makyaj malzemelerini aldığım oldu... Tanıtım amaçlı bir şey cilt bakımı malzemesi bile paylaşıırken influencerlar bir filtre kullanarak paylaşıyo. Filtreli haliyle bi story paylaşıyo mesela ister istemez insanda şu algı oluyo cildi mükemmelmış bunun bak bunu kullanıyo ben de aliyim kullanıyım algısı oluyo fakat öyle aldığım ürünler oldu ama herhangi bi değişim görmedim belki çok fazla kullanmadığım için ama dediğim gibi o tarz videolar aslında beni teşvik etti. Yine filtre kullanarak yüzümü kusursuz gösterip yüzümün güzelliğini aslında buna borçluyum, şuna borçluyum şu ürüne borçluyum diye reklam yaptıkları için ben de alıp kullandığım ürünler oldu.” (K3, 28 yaşında, Öğrenci)

Takip ettiği influencerların kullandığı ürünleri alan katılımcımız aslında tanıtım yaparken filtre kullanıyor olmalarının kendisini etkilediğini ifade etmiştir. Takipçilerine kusursuz bir görünüm sergileyerek tanıtım yapan influencerların filtre kullanımı takipçilerini kozmetik ürün alımına da yönlendirebilmektedir. Bedenini filtreler aracılığıyla manipüle ederek kozmetik aracılığıyla ulaşılabilir bir güzellik algısı oluşturan influencerlar takipçilerini kendi güzellik normlarına maruz bırakarak standart güzellik algılarını da dayatmaktadır. Bu görüntüye ulaşmak için takipçilerin önerilen kozmetik ürünleri satın aldığı ve benzer uygulamalar yaptığı görülmektedir (Macit, 2020). Hem kendi filtreli halini hem de takip ettiği influencerların filtreli hallerini gören bir katılımcımız da sonrasında kendi cildinden rahatsız olmaya başladığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Hem kendi filtreli halimi gördükten sonra hem de o çok takip ettiğimiz, beğenerek takip ettiğimiz influencerların filtreli halleri bize artık gerçek suratlarıymış gibi geliyo çünkü sanki onlar öyleymiş... Hani o bana kendimi rahatsız hissettirdi ben niye böyle değilim olmaya başladım yani. ... filtrede işte sivilcem görünmüyodu o yüzden kesinlikle sivilcenin bir kusur olduğunu düşünmeye başladım ve onu hemen değiştirmeye çalıştım daha çok cilt bakımı paylaşan influencerları takip etmeye başladım direk halen bile dün bile onların paylaştığı bir bakım ürününü aldım direk alıyorum çünkü kurtulmak istiyorum bundan yani. Dediğim gibi o makyaj malzemelerini de paylaşan ve hani işte ya zaten Instagram’da şu anda şöyle bir şey var filtreli görünüm genelde influencerlar bir şey pazarlarken şöyle söylüyo filtreli görüntü, filtre etkisi yaratıyo. ... Yani makyajda aldım cilt bakımında da baya bi aldım hala da almaya devam ediyorum.” (K6, 21 yaşında, Öğrenci)

Filtredeki kusursuz görünüm kişiyi cilt bakım ürünlerine yöneltirken takip ettiği ve otorite olarak kabul ettiği yeni şöhretlerin peşine takılmaya da zorlamaktadır. Filtreli görünüm etkisi oluşturan ürünler pazarlanıp tanıtımı yapılırken filtreli çekimlerin kullanılarak paylaşım yapılması sürecin ironik kısmını oluşturmaktadır. Bu durum gerçekliğin çarpıtılmasının en net örneklerinden biridir diyebiliriz.

Filtrelerle verilen ideal güzellik kalıplarına uymaya çalışan birey gerçek hayatta da bu yönde bir eğilim göstermektedir. Bedenin kendine dönük bakışı onu müşteri olarak kodlayan kapitalist istenci de yeniden üretmektedir. Sanal temsilin filtre etkisi oluşturacak ürünlerle gerçek hayatta ikame edilmeye çalışıldığını

katılımcıların ifadelerinde görmekteyiz, bu bağlamda filtrelerin tüketime yönlendirip yönlendirmediği, gerçek hayatta nasıl etkilere sebep olduğu şeklinde sorulara alınan cevaplar durumu betimlemektedir:

“Kesinlikle özellikle eyeliner filtreleri var. Mükemmel eyeliner çekiyo sana o bana bu tarz eyeliner yakıştırmış diyip hemen o eyelineri denediğim oluyo. Çok oluyo... Yani benim makyaj düzenime de bi şey katıyo. Ondan sonra demiştim sana yüz hatlarını biraz daha yumuşatmak ben biraz daha yuvarlak yüzlü biri olduğum için bu böyle consiler dediğim hani yüz hatlarını biraz daha yumuşatma geçişleri biraz daha keskinleştirme oluyo e onlarda filtrelerle yeterince sana veriliyo e filtrelerden sonra biraz daha consiler uyguluyim elmacık kemiklerim biraz daha ortaya çıksın falan evet oluyo yani makyaj alışkanlıklarım da büyük bi etkisi var... Geçen gün denediğim filtredeki ruj rengine bayıldım hemen sipariş verdim artık turuncu rujum var.” (K1, 26 yaşında, Mühendis)

Birçok ünlü kozmetik markasının “filtreli görünüme sahip bir cilde ne dersiniz” teması kullanmaya başlaması oldukça yaygınlaşan bir reklam dili haline gelmiştir. Görüntülerin sanal filtrelerle hizaya getirilip, güzelliğin biricik olduğu algısının köpürtüldüğü dijital sahnede filtrelerin dayatılan bu görüntülere referans olduğu görülmektedir:

“... filtreli fotoğraf çektikten sonra daha çok fondöten kullanmak istedim. Cildim daha pürüzsüz görünmesi için ve şeyde de çok etkili olmuştü filtreler gözlerimi çok büyüttüğü için o şekilde filtredeki gibi eyeliner çekmek istiyodum mesela ben eyeliner hiç çekemem kaç tane eyeliner aldım güzel çekebilmek için ama olmadı yani denedim ve olmadı... Dudakta da çok etkili oldu mesela gördüğüm şekilde mesela dudak kalemi almaya çalıştım, dudakımı daha büyük çizmeye çalıştım filtredeki gibi, kesinlikle oldu hayır diyemem. ... şu maskara filtre etkisi yaratıyo o bile hani dilimize pelesenk olmuş artık kesinlikle makyajda cilt bakımında ben filtreli gibi görünsün diye ürün aldım buna asla hayır diyemem.” (K6, 21 yaşında, Öğrenci)

“Ya aslında böyle çok makyaj kullanan biri değilim yani şey değilim ama illaki insan bi fondöten ya da bb krem sürmek istiyoy ya bi ne biliyim beyazlatıcı pudra falan sürüyo o beyaz görünüm gelsin diye illaki etkiliyo makyaj kullanımını bence. Beni de etkiliyo...” (K16, 23 yaşında, Öğrenci)

Filtrelerden önce de estetik yaptırma fikrine sahip olan katılımcılar, sonrasında nasıl görüneceklerini tasavvur edemediklerinden dolayı bu fikre uzak kaldıklarını ifade etmişlerdir. Ancak filtreli fotoğraflarını gördükten sonra bu görünüme benzeme arzusunun tetiklendiği görülmektedir (Chen vd., 2019; Eshiet, 2020). Filtredeki dijital estetikli görüntünün kendilerine bir öngörü sunarak cesaretlendirdiğini katılımcıların ifadelerinden görebilmekteyiz:

“Yani mesela atıyorum göz renklerini şu deniyorum mesela bu göz rengi bana yakıştıyormuş acaba renkli göz lensi alsam mı diye bi düşünüyorum ya da atıyorum işte burnumu beğenmiyorum orda mesela burun efekti var kullanıyorum hoşuma gidiyo acaba estetik yaptırısam mı bu şeyler düşünceler oluşuyo... Öncesinde vardı hani öyle bi düşünce vardı ama olsa da olur olmasa da olur gibi ama ondan sonra birazcık daha nasıl desem yani daha çok böyle teşvik etti ikna etti diyelim... Yani şuan öğrenci olmasaydım olabilirdi. İmkânım olsa düşünmez direk yapardım. Hani zaten öyle düşünce vardı bi tık daha etkili oldu hani ikna etme açısından, ikna açısından.” (K14, 27 yaşında, Öğrenci)

Le Breton'un (2019), "Bedene Veda" adlı kitabında sözünü ettiği estetik cerrahi öncesi cerrahların bekleme salonlarına koydukları kataloglarla modifiye edilecek yüz veya beden parçasına bakılması durumunu ameliyatsız bir estetik yöntemi olan filtreler günümüzde sağlayabilmektedir. Dijital estetik ameliyatlarını filtre kullanımıyla gerçekleştiren birey için aslında filtreler bir tür öngörü de sağlamakta ve kişinin bu konudaki çekincelerini giderebilmektedir diyebiliriz. Tüketim ekonomisinde beden önemli bir yeri bulunmaktadır ve bu sürece moda, kozmetik sektörünün yanı sıra estetik sektörü de eşlik etmektedir. Güzellik endüstrisinin her daim hedef kitlesi olan kadınların kozmetik ve estetik sektörüne devamlılığını sağlayacak her türlü ürün aslında bu endüstrinin devamlılığı için önemli bir konumdur. Filtrelerinde bu konuda ideal güzellik biçimlerini topluma dayatmada önemli bir araç olduğu karşımıza çıkmaktadır.

Güzellik Tahakkümü Tarafından Ele Geçirilme Stratejisi: Kusurlusun!

Mevcut güzellik algılarını bireyler artık gönüllü bir biçimde benimsemektedir. Kendi rızası ile en özel anlarını dahi fotoğraflayan insanlar bunları başkalarının beğenisine sunmaktadır. Beğeniye sunulan her fotoğraf düzenlenmekte, pürüzsüzleştirilmekte ve ekseriyetle bu şekilleri ile paylaşılmaktadır. Instagram'da en iyi temsili ile var olan birey zamanla gerçekliğinden koparak dijital sahnede varlığını sürdürmektedir. Filtrelerin de eşlik ettiği bu süreçte oluşturulan sanal benlik temsillerinin, gerçeğin yerine geçebildiğini, hatta gerçekliği sorgulanabilir kıldığı görülmektedir.

"... filtreli olarak gördüğümde aslında zihinsel olarak verdiği mesaj şu: Kusurlusun. Yani dedim ya az önce gözlerin çekikken daha güzelmişsin hissi geliyo işte burnun küçükken daha güzelmişsin, o normal filtrede verilen güzellik algısı senin için de olması gerekiyormuş hissi veriyö ve bi süre sonra kusurlu algısı hissi veriyö hani sen kusurlusun sen iyi görünmüyösün hissiyatı veriyö... Yani eskiden belki şey fikrin olur aynaya bakarsın ve dersin ki evet işte burnum daha küçük olsa daha iyi olurdu, dudağımı kalınlaştırsam mı bunun sebebi de tabiki de yine sosyal medyanın verdiği şeyler çok fazla güzellik algısının dayatmaları ama bunlarla bi süre mücadele edebiliyösün dışarda kalıyo belki ama filtre sana direk senin yüzünde değişiklik veriyö ve direk yüzünde değişiklik olunca a daha güzelmişim hissiyatı veriyö hani filtre sana direk aslında maruz bırakma dediğimiz şeyi yapıyo yani belki diğer insanlar söylese etkilemeyeceği şeyi direk canlı bi şekilde değişim görüyösün bu seni etkiliyo tabi ve kusurlu görüyösün." (K12, 29 yaşında, Psikolog)

Katılımcımızın ifade ettiği şekilde "sen kusurlusun" mesajı aslında yıllarca çeşitli araçlarla verilen ve ideal güzellik algısı dışında kalanları kusurluluk şeması ile kodlayan birçok vasıta ile bizlere ulaşmaktaydı. Fakat artık dışarıdan bir sese, bakışa gerek kalmadan filtrelerle sunulan görünümle kişiye sanal imgesi üzerinden "sen kusurlusun" mesajı vermekte ve böylece ideal güzellik algısına direk maruz bırakılmaktadır. Dışarıdan dayatılan güzellik algısıyla bir süre mücadele edebildiğini fakat filtreli halini gördüğünde bu görüntüye maruz kalarak kendini kusurlu hissettiğini ifade eden katılımcımız kendi ile sanal temsili arasında kalarak bu tahakkümün altına girmektedir.

"Şimdi şöyle örnek vererek açıklıyım mesela ben dudaklarımın aşırı kalın olmadığını farkındayım ama filtre kullandığım zaman dudaklarım daha büyük oluyo. Sonra filtersize bi tane kaydırduğım zaman Instagram'da böyle bi anda dudaklarım çok küçülüyö o zaman daha da net biçimde dudaklarımın ince olduğunu fark ediyörüm aslında filtre daha da böyle

kusurlarımızı belirginleştiriyö kötü yani negatif yönde bir farkıdanlık kazandırıyor. Göz altı morluklarımın bu kadar belirgin olduğunu bilmiyodum filtre kullanana kadar.” (K9, 21 yaşında, Öğrenci)

Kendinde kusur olarak algılamadığı her ne varsa kullanıcıasına kusur olarak dayatmaya başlayan filtre kullanımının bireyleri kendiyile daha fazla meşgul olmaya davet ettiği görölmektedir.

“Bacaklarımı hiç beğenmem bazı boydan fotoğraflarımda bacaklarımı falan inceltmeye çalışıyodum onu hatırlıyorum şuan da onu pek yapmıyorum daha çok barışmaya çalışıyorum vücudumla ama kesinlikle zayıflamak istiyorum o filtreler yüzünden. Artık göğüslerimden ve bacaklarımdan memnun olmuyorum o filtreler yüzünden.” (K6, 21 yaşında, Öğrenci)

“Filtreli halimi görünce öyle olmak istiyorum ve daha böyle toplumun benimsediğı bu güzellik algısına kapıldığım oluyo. Devam ediyim bu benimsenmiş güzellik algısına bende kapılmış oluyorum kendi kusurlarımı bu sefer aynaya bakınca üzöldüğüm ya da keşke düzeltsem ya da şuan imkânım olsa hemen acele bi şekilde mesela burnum ı daha estetiksiz şekilde daha gözümeye batıyo bu konuda biraz tedirginlik yaşıyorum işte üzöldüğüm falan oluyo filtreli halimi görünce... Eskiden bu konuda daha az şeydim tedirgindim şuan Instagram’da, sosyal medyada vakit geçirdikçe bu tedirginlik artıyo yani o güzelliğın sahibi olmamak tabi ki arada üzüyo. (K8, 22 yaşında, Öğrenci)

Filtreli fotoğraflarına bakan katılımcılar için mevcut güzellik algısı ulaşılması gereken bir hedef haline gelmektedir. Katılımcıların ifade ettiği üzere mevcut güzellik algısının ağına düşen bireyler dayatılan görüntölere sahip olmadığı müddetçe tedirginlik yaşamaya devam etmektedir. Janelle Eshiet (2020) tarafından hazırlanan “Real Me Versus Social Media Me:” Filters, Snapchat Dysmorphia, and Beauty Perceptions Among Young Women” başlıklı yüksek lisans tezinde çalışmamıza benzer sonuçların elde edildiğı görölmüştür. Çalışmada filtrelerin kadınları gerçek görünüşlerine karşı güvensiz hissettirdiğı, filtreli görünömlerine benzeme kaygısının beden algısında olumsuz etkilere sebep olduğı bulgularına ulaşılmıştır.

“... filtrelerde de zaten büyük dudak kalkık burun burun ucunda işte parıltı gibi ciltte yansımalar gibi şeyler olduğı için içimizden şöyle geçiyo ince dudağın olmamalı işte burnunun ucu aşağı bakmamalı gibi şeyler de oluşuyo insanların kafasında ben bunu daha çok yenebildiğimi düşünüyorum ama ister istemez insan bi şeye kapılabiliyo çünkü herkes öyle diyosun demek ki doğrusu bu mu acaba güzeli bu mu diye düşünüyosun o yüzden.” (K10, 22 yaşında, Öğrenci)

Manipöle edilmiş görsellere maruz kalmanın kişinin kendi vücut memnuniyeti üzerindeki olumsuz etkisi bu tarz görsellerle karşılaşmayla artmaktadır (Kleemans vd., 2018). Filtrelerle dayatılan güzellik algısına karşı koyamadığını ifade eden katılımcılar için güzellik tahakkümünün kaçınılmaz olarak kendilerini ele geçirdiğini görmekteyiz. Aynı zamanda bu uygulamaları kullanım pratiklerimizle doğrudan ilgili olan kusurluluk algısının önceden bu kadar baskın olmadığı görölmektedir. Birçok katılımcı filtreli fotoğraflar çekmeye başladıktan sonra kendini kusurlu görmeye başladığını ifade etmektedir. Sürecin içine dahil olduktan sonra dayatılan algının bir parçası olmak ve bu duruma rıza göstermek gerektiğı düşüncesi oluşmaktadır. Bedenin “özgürleşmesi” durumu, bedenin bir ilgi nesnesi olarak oluşturulmasına sebep olur ve burada bir tür rıza ekonomisi mantığı işletildiğı görölür. Kadının

idealleştirilmiş vücut ölçülerine uzaklığı ile mutsuzluğu doğru orantılı ilerlemektedir bu sebeple bu ölçülere ulaşabilmek adına harcaması gereken paraya, zamana ve çekeceği acılara razı olabilmektedir (İnceoğlu ve Kar, 2010).

Filtreli fotoğraflar çekmeden önce kendinde kusur olarak görmediği şeyleri sonrasında kusur olarak görmeye başlayan kullanıcılar için bu durum kendini bir gerçeklik olarak dayatmaktadır. Böylece kendini sanal gerçekliğinin bir kopyası haline getirmek isteyen birey için filtre kullanım pratiği özünde bireyin iradesiyle gerçekleşen bir süreç gibi görünse de mevcut güzellik algılarının yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır.

Gerçek ve Sanal İmge Arasında Doğallığın Salınımı

Yoğun bir imaj bombardımanına maruz kalan bireyin doğallığa ve güzel olana yönelik bakış açısında ciddi değişiklikler meydana gelmektedir. Filtre kullanmayı seven fakat bu kullanımın kendisini kötü hissettirdiğini düşünen bireyler için gerilimli bir durum söz konusudur. Bu durumdan kurtulmak isteyen kişiler için reçete doğallığı standardize ederek makul ölçülerde değişiklikler yapmaya gitmekten geçmektedir. Kişi bir yandan ekrandaki imgesine hayranlık duymakta öbür yandan aynadaki kendisine yabancılaşmaya başlamaktadır. Bu durumda ortaya çıkan gerilimli ruh hali kişiyi kendisinin hem faili hem kurbanı durumuna getirmektedir. Han'ın (2018) ifade ettiği şekilde insanların kendini gönüllü bir biçimde panoptik bakışa teslim etmesi ve dijital panoptikonun oluşuna katkıda bulunması onu hem kurban hem fail konumuna getirmektedir. Bu durumda bulunan birey için gerçek ve sanal imgesi arasında gerilimli bir durumun olduğu görülmektedir.

“... Yapaylıktan uzak bi filtre kullanmayı seviyorum. ... hani yoğun filtreleri hani mesela bana benzemeyen filtreleri sevmiyorum çok uçuk uçarı kaçırı filtreleri değil de hani daha doğallıktan yana daha natural doğal kusurları kapatıcı hani sivilceleri siyah noktaları kapatan hani fiziki hatlarında yüzündeki bazı işte örnek veriyorum hani alt çene kısmındaki yağları daha keskin hatlar oluşturan filtreleri hani onun dışında çok yoğun aşırı filtrelerde yoğun makyajdır ya da rujlar saç rengindeki değişiklikleri sevmiyorum hani kendim olduğunu da düşünmüyorum. Hani kendime zarar verdiğimi işte hani doğallığın daha çok ön planda olması gerektiğinin de farkındayım.” (K7, 26 yaşında, Psikolojik Danışman)

Yoğun ve aşırı filtrelerden kaçındığını ifade eden katılımcının aslında kullanımdan yine de vazgeçemediğini ifade etmesi ve sözlerini kendime zarar verdiğimi, doğallığın daha çok ön planda olması gerektiğinin farkındayım şeklinde ifadelerle sonlandırması yaşanan bu çelişkili durumu da ifade etmektedir. Bazen de asıl görüntünün ekrandan yansıtılan görüntü olması gerektiği düşüncesine sevk eden filtreler, kişinin doğallık algısını elinden alarak ekrana vermektedir diyebiliriz:

“... malesef biz kadınların benim içinde vardır özellikle kilo ve boy mesela şöyle oluyo bende mesela şu da bende şu da var çok kilolu olduğumu düşünmüyorum ama bazen çok kilolu çıktığımı düşünüyorum o yüzden belki de kendimi kandırıyorumdur. Filtre yaparken benim asıl görünmem gereken bu diyip filtre uyguladığım oluyo bedenime...” (K1, 27 yaşında, Öğretmen)

Gerçekliğin yerini temsillere bıraktığı Baudrillard'cı (2021) bir anlamda simülakr'a bıraktığı bir alanda anlamlı mutluluklar gerçekliğin yerine geçebiliyor. Ekranda gördüğü kendilik algısı ile kişi doğallık

ve yapaylık arasında bir salınıma uğramakta en nihayetinde tercihini doğallığı standardize etmekte bulunmaktadır. Bedenin içten dışa doğru evrilen öyküsünde güzelin tanımı yapılırken doğal olan reddedilmekte ve güzellik standartları dışında kalan kişiler kusurluluk şemasına yerleştirilmektedir. Kusursuz görünümü tetikleyen medya araçları eliyle yapboz bedenler çoğalmakta ve çizilen kalıpların içinde yeni bir kendilik algısı oluşturulmaktadır (Kesim ve Kar, 2010).

Birey ekrandaki görüntüsünü parlatmak uğruna kendinden taviz verebilmektedir. Filtreler aracılığıyla manipüle edilen görüntü kişiye ekrandan yeni kendilik görüntülerini izleme ve seçme imkânı sunmaktadır, böylece kusursuzluk imgesine ulaşma çabasına sevk etmektedir. Bir katılımcımızın da ifade ettiği üzere “ekrandan kendine bakmak dışarıdan bir gözle bakmayı beraberinde getirmektedir”. Aslında dışarıdan bakmak, hareket halinde olan dünyanın gözleriyle, ideal güzellik algısının çizdiği sınırlar çerçevesinde kendimizi bu bakışa hapsedtiğimiz anlamına gelmektedir.

“Hani filtrede pürüzsüz görününce insan ayna karşısında da pürüzsüz gözükmek istiyi. Çünkü dışardan hani çekince dışardan bi gözle bakıyosun, yani hoşuna gidiyo aynaya karşı bakınca da hani onda bi değişiklik ay keşke böyle olsa işte bi inceleme yüzde başlıyo.” (K16, 23 yaşında, Öğrenci)

Dışarıdan bir gözle kendine bakmak kendine ayar vermenin, bir düzenlemeye gitmenin en önemli adımı olmaktadır. Ekrandaki imgesine hayran olan kişinin kendine yabancılaştığı ve aynalarla arasına mesafe koyduğu gerçekliği de ifadelerinden ortaya çıkmaktadır:

“... ikisi aynı kişi olmuyo genelde birazcık şaşırıyorum ama artık yani böyle şey oluyo nasıl desem kafada bütünleşiyi bi şeyler hani filtreli halimi de kabullendim bi şekilde filtersiz halimi artık kabullenemiyorum yani nasıl desem filtersiz halim yok gibi, her şey filtreli. Yani aşırı aşırı kullanıyorum ben.” (K15, 21 yaşında, Öğrenci)

Kişiyi kendi bedenine bu denli yabancılaştıran yoğun filtre kullanımı kendi gerçekliğini kabullenemeye kadar varmaktadır.

“... İnsanlar sadece seni sosyal medyadan tanıyosa ve hiç bu zamana kadar görüşmediğin insanlarla sosyal medyada arkadaşsan ve bi anda reel ortamda bir araya geldiğinde ister istemez insanların kafasında şu olabilir aa normalde Instagram’da cildi ne kadar pürüzsüzümü, demek ki filtrenin etkisiymiş ya da ı ya da kullandığı shop programının etkisiymiş bu tarz düşünceler ister istemez insanı endişeye kapıyo kapılıyo yani tedirgin oluyosun. Aslında bi yönde kullanmak seni mutlu ederken bi yönde de tedirgin ediyi. İnsanların tepkisi nasıl olur, acaba doğal halimi görünce ne düşünür acaba bu tarz şeylerde insan ister istemez bu tarz düşüncelere kapılıyo.” (K3, 28 yaşında, Öğrenci)

Kişinin ekrandaki görüntüsünü benimsemesi onu dışarıdan izleyen kişilerin de o görüntülere alışması durumunu beraberinde getirmektedir. Böylece başkaları üzerinden kendine bakan birey filtrelerle kendini pürüzsüzleştirirken yine başkalarının olası değerlendirmeleri üzerinden kendini hesaba çekmekte, sosyal hayat içerisinde bir karşılaşmanın olumsuz düşüncelerle sonuçlanacağı fikrini taşımaktadır. Bu bilinçle katılımcıların yaşadığı içsel gerilimler gerçek ve yapay imgeleri arasında bir salınıma uğradıklarını göstermektedir.

Sonuç ve Öneriler

İçinde bulunduğumuz görüntü çağında varlıklar ancak görüntülere indirildiği vakit anlamlı bulunmaktadır. Elde edilen bulgulardan hareketle sanal bir sahne işlevi gören Instagram'ın herkese kendini sergileme imkânı sunarken aynı zamanda ödül-ceza sistemi ile işleyen bir düzeni de içinde barındırdığını söyleyebiliriz. Beğeni almak için yapılan paylaşımlar bu durumu ifade etmektedir. Güzel ve kusursuz görünmek Instagram platformunun üyelik kaydı sırasında çıkan sözleşmede yazılı olmayan bir kuralı gibi karşımıza çıkmaktadır.

Katılımcıların ifadelerinden de görüldüğü üzere beğenilmek ve güzeli paylaşmak arzusu bir yarış halinde zaman zaman gerçeklikten kopmaya varan bir hâl almıştır. Güzellik endüstrisinin artık televizyon ekranlarından, gazete ve dergilerden, reklam afişlerinden bize göz kırpmasına gerek yoktur. Birey kendi rızasıyla kullanıcı olduğu araçlarla kendisini bu endüstrinin kurbanı haline getirebilmektedir. Elimizdeki cihazlarla yüzümüze, bedenimize uyguladığımız filtreler tenimize yer yer de ruhumuza kadar nüfuz etmektedir. Güzel-çirkin, sanal-gerçek, yapay-doğal dikotomisinin kendini gösterdiği mecrada doğallığın da standart kalıplar içerisinde yeni biçimler kazandığı çalışmadan elde edilen bulgularla görülmektedir. Aşırı filtre kullanımının herkesi birbirine benzer bir hale getirmesinden rahatsızlık duyan katılımcılar bu durumu doğallığı standardize ederek yumuşatmaya çalışsa da ekrandaki imge kendisine yabancı olmaya devam etmektedir.

Medya araçları ile sürekli pompalanan güzellik algısı artık görsel imgelerin öne çıktığı sanal mecralarda kişinin sanal imgesi üzerinden kendi bakışına sunularak dizayn edilmesini sağlamaktadır. İnsani standartları aşkın olan bu idealleştirilmiş görüntüler bireyi filtre kullanımı gibi yüzeysel çözümlerle tatmin olmaya yönlendirmektedir. Anlık hazlar karşısında doğallık tüketime kurban edilmekte, bireyi huzursuzluk, tedirginlik ve kaygıyla baş başa bıraktığı görülmektedir. Çünkü filtreler aracılığıyla oluşturulan sanal imgelerin gerçeklikle hiçbir bağı bulunmamaktadır.

Ekran üzerinden bireyi tahakküm altına alan güzellik endüstrisinin bireyin kendisine ve çevresine yönelik bakışını bu çerçeveye hapsettiği görülmektedir. Bireyi retinal boyuta indirgeyen bu bakış insanı bedeninin hem sahibi hem kölesi haline getirmektedir. Bir süre sonra filtre olduğu unutulmuş görüntülerin kişiyi gerçek hayattan koparabildiği görülmektedir. İdeal güzelliğe sahip değilsen bu durumun üstesinden rötuş yaparak gelebilirsin şeklinde bir kolaylık gibi görünen filtrelerin güzellik endüstrisinin önemli bir parçası olduğunu tüketime teşvik eden bir bakış açısı kazandırmasından anlayabilmekteyiz. Sosyal medya mecraları güzellik endüstrisinin değirmenine su taşıırken çalışmamız bağlamında ele aldığımız Instagram filtreleri kişiye dayatma ve güzellik baskısı kurmanın en basit ve kendiliğinden hali olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tarih boyunca dayatılan güzellik algısı Instagram filtreleri üzerinden de kendini yeni biçimlerde sunmaktadır. Kişi sanal temsili ile gerçek temsili arasında gerilimler yaşamakta ve kendini kusurlu olarak görmeye başlamaktadır. Yeniden düzenlenebilecek bir proje olarak beden, kapitalizmin elinde bir tüketim aracı olmaktadır. Böylece sürekli kusurlu ve eksik görülen beden yenilenmesi gereken bir metaya dönüşmekte ve kendisini güzellik endüstrisinin kollarına bırakmaktadır. Kısaca ifade edecek olursak özünde bireyin tercihi gibi görülen filtre kullanımının da aslında mevcut güzellik algılarının

yeniden üretilmesine kaynaklık ettiği görülmektedir. Bu sebeple bu tarz filtrelerin kullanımının bilinçli bir şekilde yapılması ve bu konuda gençlere farkındalık kazandırılması önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda mevcut araştırma genişletilerek farklı yaş grupları ve erkekler üzerinden de ele alınabilir. Genç kadınların sosyal medyadaki güzellik algılarından nasıl etkilendiğini incelemek yerine erkeklerin de mevcut güzellik filtrelerinin kullanımından nasıl etkilendikleri, manipüle edilmiş görsellerle kendilerini kıyaslayıp kıyaslamadığı, filtre kullanımının beden algıları üzerindeki etkileri ve harekete geçirici bir etkisi olup olmadığı kendi deneyimleri üzerinden ele alınabilir. Mevcut çalışma 20-30 yaş arasındaki genç kadınları kapsarken çalışma ergen kullanıcılar üzerine yoğunlaştırılabilir, yapılan araştırmadaki etkiler de değerlendirilerek daha geniş kapsamlı çalışmalar yürütülebilir. Böylece güzellik filtrelerinin etkileri daha anlaşılabilir bir hale gelerek olumsuz etkilerine yönelik çalışmalar arttırılabilir.

Bu araştırma birçok kişi tarafından bilinen bir konuda farkındalığı artırma amacıyla yapılmıştır. Sosyal medyadaki güzellik filtrelerinin ve manipüle edilmiş beden görsellerinin birçok kadının kendi bedenine yönelik algısını etkilediği görülmektedir. Katılımcıların çoğu filtreli fotoğraflarda kendilerini gördükten sonra olumsuz etkilendiklerini, kendi bedenlerine yönelik güvensizlik yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Güzellik filtreleri ve manipüle edilmiş görüntülerin beden algısına yönelik etkileri ve sosyal medyanın kullanımı hakkında alanda uzman kişilerce çeşitli eğitim atölyeleri düzenlenerek bilgiler verilebilir. Her geçen gün kullanımı yaygınlaşan sosyal medya uygulamaları ve içerikleri hakkında verilecek eğitimler erken yaşta sosyal medya araçlarıyla tanışan gençler için farkındalık kazanılmasına sebep olacaktır. Bu bağlamda güzellik filtrelerinin olumsuz etkileri ve kişinin bedenine yönelik bakış açısındaki etkilerini önleme amacıyla, eğitim çalışmaları, okullarda sosyal medya okuryazarlığının verilmesi ve içeriklerinin zenginleştirilmesiyle de genişletilebilir.

Instagram Filters: Consuming Naturalness in Social Media*

Nesibe Tuba Boynikar**

Musa Öztürk***

Introduction

This study investigates the effect of beauty filters on young women's body image perceptions and discusses how, through beauty filters, the beauty industry influences consumer society. We have, for the purposes of our study, approached the human body as a sociological phenomenon, considering how developments in consumer and communication technologies have evolved over recent history. Specifically, we have focused on how notions of body image have changed with the recent proliferation of filtered photos on Instagram.

Methodology

We conducted semi-structured interviews to analyze how young women who commonly post filtered images of themselves on Instagram view their own and others' bodies, how their views on what is considered natural have changed, and how they regard the body modification and cosmetics sectors in general. Participants were selected through non-random purposeful sampling. A total of sixteen young women of various educational backgrounds and professions volunteered to participate in the study. All of the participants were active Instagram users between the ages of twenty and thirty. Moreover, they were university students (undergraduate or graduate) or worked in one of a variety of capacities (e.g., as a waitress, teacher, psychologist, engineer, and psychological counselor). The interviews continued until saturation was reached.

The interviews were audio recorded with the participants' consent. We analyzed the data collected by

* This study was derived from the master's thesis titled "Consumption of Naturalness in Social Media: An Example of Instagram Filters", which was carried out by Nesibe Tuba Boynikar, a graduate student at Yıldırım Beyazıt University Social Sciences Institute. The thesis was prepared in the spring semester of the 2021-2022 academic year under the supervision of Assoc. Dr. Musa Öztürk.

** PhD student, Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Letters, Department of Sociology, nesibetubaboynikar@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3910-4160

*** Assoc. Dr., Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Sociology, musaozturk724@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8438-1821

listening to and transcribing the recordings verbatim. Descriptive analysis and content analysis techniques were used in the analysis of the data, and the data were thematized and interpreted. All discussion was limited to the specific cohort interviewed (i.e., 20–30 year-old female Instagram users).

Findings

Participants' responses reveal that they believe being seen in the best and most beautiful manner on Instagram has become a necessity. Participants stated that Instagram's primary purpose is to share beautiful images and that they were only acting accordingly just like everyone else. The motivation of the users to use filters stems from the imposition of a smooth and flawless appearance.

The flawless image produced by such filters leads Instagram users to follow micro-celebrities they consider authorities that direct them to use certain cosmetic products.

The participants stated that they had considered plastic surgery before using filters but had refrained from doing so because they could not foresee how they would look afterward. Participants' statements indicate that the image produced by such filters offers them such foresight and thus encourages them to undergo plastic surgery.

Filtered photos now give users the message that "you are imperfect", thus imposing ideal beauty. Participants stated that they struggled with this imposed perception of beauty for a while, but felt flawed when they saw their filtered photos.

Conclusion

The perception of beauty imposed by media tools is presented in virtual channels where visual images come to the fore, forcing people to design themselves according to this point of view. These idealized photos, which are out of human standards, lead the individual to be satisfied with superficial solutions such as the use of filters. By sacrificing naturalness to consumption in the face of instant pleasures, the individual is left alone with a real stress, restlessness, uneasiness, and anxiety. Because virtual images created through filters have no connection with reality. While social media channels lend support to the beauty industry, the Instagram filters that we have debated in the context of our work appear as the simplest form of dictating on the person and establishing a beauty pressure. To put it briefly, the use of filters, which is seen as the choice of the individual, actually causes the reproduction of existing perceptions of beauty. For this reason, it is an important issue to make the use of such filters consciously and to raise awareness among young people on this issue.

Kaynakça/References

- Akıner, N. ve Küngeri A. (2015). Küresel hegemonik ideolojinin popüler tektipleştirme pratiklerine bir örnek: Selfie. *Akdeniz İletişim Dergisi*, (24), 132–146. Erişim adresi: <https://doi.org/10.31123/akil.437434>
- Ahadzadeh A. S., Sharif, S.P. and Ong F. S. (2017). Self-schema and self-discrepancy mediate the influence of Instagram usage on body image satisfaction among youth, *Computers in Human Behavior*, (68), 8–16. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.11.011>

- Baudrillard, J. (2021). *Tüketim toplumu*. (N. Tatal, F. Keskin Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2021). *Simülaklar ve simülasyon*. (O. Adanır, Çev.). Doğu Batı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2009). *Gösterge ekonomi politikği hakkında bir eleştiri*. (O. Adanır, A. Bilgin Çev.). Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Bauman, Z. (2020). *Akışkan hayat*. (A. E. Pilgir Çev.). Ayrıntı Yayınları
- Belluz, J. (2018). "Snapchat dysmorphia": Why people are getting plastic surgery to look like edited photos. <https://www.vox.com/science-and-health/2018/8/10/17434088/plastic-surgery-face-lips-photo-snapchat-dysmorphia>
- Can, İ. (2018). Teşhir toplumu: Kavramlar, kuramlar ve pratikler. *Sosyoloji Divanı Dergisi*, (11), 9–26.
- Chen J., Ishii M., Bater K. L., Darrach H., Liao D., Huynh P. P., Reh P. I., Nellis J. C., Kumar A. R., and Ishii L. E.. (2019). Association between the use of social media and photograph editing applications, self-esteem, and cosmetic surgery acceptance. *JAMA Facial Plastic Surgery*, 21(5), 361–367. <https://doi.org/10.1001/jamafacial.2019.0328>
- Coy-Dibley I. (2016) "Digitised dysmorphia" of the female body: The re/disfigurement of the image. *Palgrave Communications*, 2, Article: 16040. <https://doi.org/10.1057/palcomms.2016.40>
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (M. Bütün, S. B. Demir, Çev.). Siyasal Kitabevi.
- Çağan, K. (2018). Postmodern toplumda mahremiyetin dönüşümü. *Sosyoloji Divanı Dergisi*, (11), 27–54.
- Debord, G. (2018). *Gösteri toplumu*. (A. Ekmekçi, O. Taşkent, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Erdem, A. (2021). Instagram'da sunulan beden: Kimlik inşasında beden imgesine teknolojik müdahale olarak photoshop uygulamalarının rolü. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi].
- Erdoğan, E (2022). *Moda kuramında influencerların moda tüketimine etkisi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Başkent Üniversitesi].
- Eshiet J., (2020). *Real me versus social media me: Filters, snapchat dysmorphia, and beauty perceptions among young women*. [Master dissertations, California State University] Retrieved from : <https://scholarworks.lib.csusb.edu/etd/1101>
- Goffman, E. (2018). *Günlük yaşamda benliğin sunumu*. (B. Cezar, Çev.). Metis Yayınları.
- Gönülşen, G. (2020). Olumlu marka imajı yaratmada influencer pazarlama stratejisinin marka algısı üzerindeki etkisi: Foreo Türkiye markasının uygulamalarına yönelik bir araştırma. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AKSOS)*, 8, 9–34. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1183836>
- Güzel, E. & Çizmeçi, E. (2018). *Filtreli güzellik*. Postiga Yayınları.
- Gürbilek, N. (1992). *Vitrinde yaşamak*. Metis Yayınları.
- Han, B. C. (2016). *Şiddetin topolojisi*. (D. Zaptçioğlu, Çev.). Metis Yayınları.
- Han, B. C. (2018). *Şeffaflık toplumu*. (H. Barışcan, Çev.). Metis Yayınları.
- Han, B. C. (2020). *Güzeli kurtarmak*. (K. Filiz, Çev.). İnsan Yayınları
- İnceoğlu, Y. & Kar, A. (2010). Yeni güzellik ikonları: İnsan bedeninin özgülüğü mü, mahkumiyeti mi?. İnceoğlu Y. ve Kar A. (Ed.), *Dişilik, güzellik ve şiddet sarmalında kadın ve bedeni*. (s. 65–90). Ayrıntı Yayınları
- Kesim, S. & Kar. A. (2010). Plastik cerrahi, "Tanrım beni baştan yarat!.." metaforunu mümkün kılabilir mi?. İnceoğlu Y. ve Kar A. (Ed.), *Dişilik, güzellik ve şiddet sarmalında kadın ve bedeni*. (171-194). Ayrıntı Yayınları.
- Kleemans, M., Daalmans, S., Carbaat, I., & Anschutz, D. (2018). Picture perfect: The direct effect of manipulated instagram photos on body image in adolescent girls. *Media Psychology*, 21(1), 93–110. <https://doi.org/10.1080/15213269.2016.1257392>
- Kocaman, G. & Kazan, H. (2021). Lise düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin instagram bağımlılıkları ve sosyal görünüş kaygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(40), 2638–2664. <https://doi.org/10.26466/opus.877656>
- Kümbetoğlu, B. (2008). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. Bağlam Yayıncılık.
- Le Breton, D. (2019). *Bedene veda* (A. U. Kılıç, Çev.). Sel Yayıncılık
- Macit, A. (2020). Bir güzellik miti olarak kozmetiğin yeni medyada algı yaratısı: Instagram'da influencer. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Başkent Üniversitesi].

- McLean S.A., Paxton S.J., Wertheim E.H, J.(2015). Masters photoshopping the selfie: Self photo editing and photo investment are associated with body dissatisfaction in adolescent girls. *International Journal of Eating Disorders*, 48, 1132-1140, <https://doi.org/10.1002/eat.22449>
- Özgür, M. & Uçar, A. (2020). Üniversitede eğitim gören kız öğrencilerde sosyal medya bağımlılığı ve beden algısı ile beslenme bilgi düzeylerinin karşılaştırılması. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(2), 46-54. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ausbid/issue/59001/778304>
- Kellner, D. (2014). Cultural studies, multiculturalism and media culture. 7-19. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:47926600>
- Perloff, R.M. (2014). Social media effects on young women's body image concerns: Theoretical perspectives and an agenda for research. *Sex Roles*, 71, 363-377. <https://doi.org/10.1007/s11199-014-0384-6>
- Rajanala S, Maymone MB, Vashi N. A., (2018). Selfies-living in the era of filtered photographs. *JAMA Facial Plastic Surgery*, 20(6), 443-444. <https://doi.org/10.1001/jamafacial.2018.0486>
- Rodner, V., Goode, A. and Burns, Z. (2022). "Is it all just lip service?": on Instagram and the normalisation of the cosmetic servicescape. *Journal of Services Marketing*, 36(1), 44-58. <https://doi.org/10.1108/JSM-12-2020-0506>
- Sezgin, D. (2011). Yaşam tarzı önerileri bağlamında sağlık haberlerinin analizi. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 52-78.
- Sözlük (2022), Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/SET:23.04.2022>
- Şeker, A. (2022). Influencerların tüketici satın alma tutum ve davranışlarına etkileri üzerine nitel bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 22(1), 19-42. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.598299>
- Şimşek, M. E. (2016). *Modernite, postmodernite ve Bauman*. Belge Yayınları.
- Tokay, S.B. & Akın, M.Ş. (2021). Influencer takip etme ve bırakma kararına yönelik kullanıcı deneyimleri. *Erciyes İletişim Dergisi*, 8(2), 911-929. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.885499>
- Türk, G. D. ve Bayrakçı, S. (2020). Sosyal medya ve toplumda değişen estetik işlem yaptıırma algısı. *Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 10(39), 118-135.
- Uğurlu, Ö. (2015). Kadının benlik sunumunun güncel bir aracı olarak sosyal ağlar bir tasarım unsuru: "kusursuzlaştırma". *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 231-248.
- Yaman, F. (2021). Tüketici davranışında bir fikir lideri olarak influencerlar. *Alanya Akademik Bakış*, 5(2), 953-970. <https://doi.org/10.29023/alanyaakademik.881073>
- We Are Social. *Global digital report (2022)*, Erişim adresi: <https://wearesocial.com/uk/blog/2022/01/digital-2022-another-year-of-bumper-growth-2/> SET:06.06.2022

Copyright © 2022 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/
Gençlik Araştırmaları Dergisi • Aralık 2022 • 10(28) • 90-105

ISSN 2791-8157
Başvuru | 9 Ekim 2021
Kabul | 10 Aralık 2022

İNCELEME / ARAŞTIRMA

Bağımlılıkta Arkadaş Etkisini Anlamaya Yönelik Bir İnceleme: Youtube Videolarına Konuk Olan Madde Kullanıcılarının Röportajları Üzerinden Bir İçerik Analizi

Melike Semerci*

Hakan Karaman**

Ömer Miraç Yaman***

Öz

Bireyin uyuşturucu madde kullanımına yol açan çevresel risk faktörlerinden birini akran etkisi oluşturmaktadır. Akran grubu, madde kullanımının her aşamasında farklı süreç ve şekillerde etkisini göstermektedir. Araştırmamızda bağımlılık sürecinde arkadaş ilişkilerinin nasıl bir etkiye sahip olduğuna ilişkin Youtube platformu üzerinden bir içerik analizi çalışması yapılmıştır. Bu kapsamda Youtube platformu üzerinde uyuşturucu madde bağımlılarının konuk olarak alındığı ve 100.000 üzeri izlenme oranına sahip 11 video incelenmiştir. Bu videolarda bağımlılık hikayelerini anlatan katılımcıların anlatılarında arkadaşlık ve akran ilişkilerine yönelik yorum ve tecrübeleri değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda, arkadaş ilişkilerinin bireylerin maddeyi ilk deneyimleme aşamasında etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, bağımlılığı devam ettirme ve iyileşme süreçlerinde de arkadaşlar ile olan ilişkilerin son derece etkin bir rol oynadığı bulunmuştur. Son olarak, arkadaş çevresi ile gelişen madde kullanım sürecinin; bağımlıların bir kısmı açısından ihtiyaçların karşılanması noktasında satıcılık aşamasına geçtiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bağımlılık, Arkadaş İlişkileri, Youtube, İçerik Analizi.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, melikesemerci1997@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6383-8340

** Araştırma Görevlisi, İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, karamannhakann@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5729-6012

*** Prof. Dr. İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, omermirac@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9989-8575

Abstract

One of the environmental risk factors that lead to the use of drugs is peer influence. Peer group shows its effect in different processes and ways at every stage of substance use. In our research, a content analysis study was conducted on the Youtube platform on how peer relations have an effect on the addiction process. In this context, 11 videos with over 100,000 viewings on the Youtube platform, in which drug addicts were hosted, were examined. The comments and experiences mentioned by the participants in their addiction stories in these videos on friendship and peer relations were evaluated. As a result of the study, it was concluded that relationships with friends play an extremely important role at the first stage of substance use. Moreover, it was found that the relations with friends are also influential on the likelihood of their continuing substance use and the recovery processes from addiction. Finally, it was revealed that the substance use process that starts within the circle of friends is taken further in some addicts, and they switch to the salesman stage to meet their own needs.

Keywords: Addiction, Friend Relations, Youtube, Content Analysis.

Giriş

Bağımlılık; genetik ve çevresel etmenler sonucu oluşan, insan beyninin karmaşık etkilerini içeren, tedavisi mümkün bir kronik hastalıktır (ASAM, 2019). Davranış-uyaran örüntüsü üzerinde gelişen bağımlılık; bağımlılık yapıcı güce sahip bir uyarının birkaç kez tekrarlanması sonucu oluşmaktadır (West, 2001). Bağımlılık yapıcı maddelerin tümünde kimyasal açıdan beyin ödül merkezini etkileyerek dopamin seviyesini artırma ve kişide uyarıcı ya da rahatlatıcı bir etki uyandırma söz konusudur (Mutlu, 2018).

Bağımlılık yapıcı maddeler içerisinde yaygın olarak bilinen uyuşturucu madde; Yunanca uyku anlamındaki narke kelimesinden türeyerek İngilizceye narkotik olarak geçmiştir (SEKAM, 2016). Psikoaktif madde olarak da ele alınan uyuşturucu/uyarıcı maddeler zihinsel süreçleri, davranışları ve farkındalığı geçici olarak değiştirerek etkileyen kimyasal maddelerdir (Gerrig ve Zimbardo, 2014, s. 152). Uyuşturucu/uyarıcı maddelerin kullanım yaygınlığına bakıldığında; Dünya Madde Raporu'nun 2014 yılında yaptığı araştırmaya göre dünyada 15-64 yaş arasındaki yaklaşık 247 milyon insanın (her 20 kişide 1) en az bir yasadışı madde kullandığı, bunlardan en az 29 milyonunun kullanım bozukluğu yaşadığı bildirilmiştir. Rapora göre dünyada kullanım oranlarının esrar %3.8, opioid %0.7, opiyat %0.37, kokain %0.38, amfetamin %0.8, ekstazi %0.4 şeklinde olduğu tahmin edilmektedir (World Drug Report, 2016). Türkiye'de şu ana kadar yapılan en kapsamlı çalışmalardan biri olan Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi'nin (TUBİM) 2011 yılında gerçekleştirdiği araştırma sonuçlarına göre ise; 15-64 yaş grubunda herhangi bir uyuşturucu maddeyi en az bir defa deneyenlerin oranı %2,7 iken, 15-16 yaş grubunda %1,5 olarak tespit edilmiştir. Yaşam boyu uyuşturucu madde

kullanıcıların %2,6'sının eğitiminin olmadığı, %2,4'ünün ilköğretim, %3,2'sinin ortaokul, %2,6'sının lise, %3,1'inin üniversite mezunu olduğu belirtilmiştir (TUBİM, 2019).

Madde kullanımının nedenleri Barret ve Turner'e göre (2006) aile, akran grubu ve sosyal çevre bileşenlerinin birlikte risk faktörü içermesi sonucu oluşmaktadır. Bu risk faktörleri arasında akran etkisi önemli bir faktör olarak kendini göstermektedir. Araştırmalara bakıldığında madde kullanımına yol açan çevresel risk faktörlerinde arkadaş özellikleri ve akran etkisinin ön plana çıktığı ve özellikle bireyin madde kullanan bir arkadaşına sahip olmasının bu durumu tetikleyici bir unsur oluşturduğu görülmektedir (Svensson, 2000; Friedman, 2000; Erdem ve ark. 2006; Allen ve ark. 2011). Bireyin özellikle ergenlik döneminde arkadaş çevresine yönelik ilgisi akran grupları arasında madde kullanımının bir kabul aracı olarak ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Sosyal çevrenin etkisi sonucu bağımlı olan birey ise arkadaş çevresini bağımlılık ekseninde şekillendirerek bağımlılık ve sosyal çevre arasında bir döngü oluşturmaktadır. Bir başka ifadeyle birey çevresi sonucu bağımlı olmakta ve bağımlı olması nedeniyle bu çevrede yer almaktadır (Ünlü ve Evcin, 2014). Bu açıdan gençler için madde kullanımı merak, akran baskısı, kabul görme, kimlik kazanımı gibi çeşitli etkenler sonucu anlam kazanmakta ve bireyin madde kullanımına başlama eğilimlerinde akran grubu önemli bir rol oynamaktadır (Hammersly ve ark. 2001; Ögel, 2010).

Bağımlılık davranışını devam ettirmede de önemli bir etken olan arkadaş faktörü; madde kullanan arkadaşlıkların gelişmesiyle birlikte maddeye yönelik bir sosyal ağın oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Bu sosyal ağ, bireyin maddeye erişimini kolaylaştırarak bağımlılığı artırıcı bir unsur oluşturmaktadır (Altuner, 2009; Arılık, 2019; Sevin ve Erbay, 2021). Nitekim bağımlılık ve sosyal çevrenin gelişmesiyle de farklı maddelere geçiş süreci olası durumlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Ögel, 2010). Zira arkadaş çevresi uyuşturucu kullanımının başlangıcında belirleyici olabildiği gibi bağımlılığın ilerlemesinde de önemli bir etkenidir (Aka ve ark., 2020). Bu yöndeki bir çalışmada Bahar'ın (2018) ulaştığı verilere göre kullanıcıların %68'i uyuşturucu maddeye eğilimlerinden, kullanımlarından ve bağımlı olmalarından olumsuz arkadaş çevresini sorumlu tutmaktadır. Ayrıca uyuşturucu maddeleri arkadaş vasıtasıyla elde etme yolu, yaklaşık %23 oran ile önemli bir istatistiği içermektedir. Bu açıdan uyuşturucu maddenin ilk kullanımı, farklı maddelere geçiş, madde temini gibi bağımlılığın çeşitli aşamalarında akran ilişkileri ön plana çıkarak buna yönelik süreçlerde arkadaş desteğinin ihtiyacı söz konusu olmaktadır.

Yöntem

We Are Social 2020¹ raporuna göre; dünyada sosyal medya kullanıcı sayısının 3.80 milyar olduğu (%49), bu sayının her yıl %9,2 (321 milyon) oranında artış gösterdiği ve sosyal medya içerisinde en çok kullanılan platformların Facebook (2.49 milyar), Youtube (2 milyar) ve WhatsApp (1,6 milyar) olduğu tespit edilmiştir. Sosyal medya içerisinde popüler medya araçlarından biri olan YouTube ise içerik çeşitliliği ve hitap edilen kitle genişliği gibi yönleriyle aktif bir kullanıcı profiline sahiptir. Bu araştırmada, en çok kullanıcı sayısına sahip 2. Sosyal medya platformu olarak Youtube'da Türkçe

1 https://www.eticaret.gov.tr/static/Pdf/be67689eccc420e8926b839c7254556_637159836475893573.pdf, Erişim Tarihi:05.08.2021

olarak hazırlanmış ve izlenme sayısı 100.000 ve üzeri olan bağımlılık temalı videolar, içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Önemli sayıda izlenme alan bu videolarda kendi bağımlılık hikayelerini anlatan katılımcıların anlatılarında arkadaşlık ve akran ilişkilerine yönelik yorum ve aktarımları tespit edilmiştir. Bu tespitler, bağımlılık sürecinde akran/arkadaş ilişkilerinin nasıl bir etkiye sahip olduğuna ilişkin bir okuma ile yeniden yorumlanmıştır.

Veri Toplama Süreci

Araştırma kapsamında; Youtube platformu üzerinden uyuşturucu madde bağımlılarının konuk olarak alındığı videolar incelenmiştir. Video içeriklerde; en çok izlenen videoların tercih edilmesine ve uygun sayıda videoya ulaşılmasına özen gösterilmiştir. Bu amaçla 100 bin üzeri izlenme oranına sahip videolar ölçüt olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte video içerikler örneklem grubuna dahil edilirken bağımlıların madde deneyimlerinin ele alınması sebebiyle videoların röportaj niteliği taşımasına dikkat edilmiştir. Bu açıdan bazı videolar izlenme kriterini sağlasa bile haber niteliğinde olması sebebiyle çalışmaya dahil edilmemiştir. Video içerikleri psikoloji, din, sosyoloji gibi farklı alanları kapsamakla birlikte araştırma için bağımlılık konusu temel alınmıştır. Bu kapsamda toplamda 11 video incelenmiştir. İncelenen videolara ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda sunulmaktadır:

Kanal İsmi	Abone Sayısı	Video Başlığı	İzlenme Oranı	Yayın Tarihi	
1	321GO	1,23 Mn	Soramazsın: Eski Eroin Bağımlısı	2,4 Mn	1.03.2019
2	Bana Göre TV	1,15 Mn	Katarsis XTRA: Uyuşturucu Bağımlılığı-Yücel Kuran	2,2 Mn	27.12.2019
3	Hayalhanem	2,02 Mn	Uyuşturucudan Jilet Atacak Yerim Kalmadı- KEŞ	1,4 Mn	17.08.2020
4	Bana Göre TV	1,15 Mn	Katarsis XTRA: Bir Gencin Eroin Bağımlılığı ile Mücadelesi-Kadir Soylu	866 B	22.08.2020
5	Sözler Köşkü	2,45 Mn	Eski Madde Bağımlısı Ünlü Dj'e Sorduk	588 B	13.11.2019
6	Mesken	250 B	Eski Uyuşturucu Bağımlısı ve Satıcısına Sorduk (+16)	354 B	13.10.2019
7	Adem Özköse	59,9 B	17 Yıl Uyuşturucu Kullanan Gencin Hikayesi/İçimizden Biri	226 B	16.10.2019
8	Osman Demir	171 B	Uyuşturucu ve Madde Bağımlıları ile RÖPORTAJ	138 B	19.03.2016
9	321GO	1,23 Mn	Soramazsın: Madde Bağımlısı	114 B	14.05.2021
10	Vuslat Derneği	10,2 B	Madde Bağımlısı Bir Kardeşimizin Dramı	112 B	08.03.2016
11	Cevdet Albay	20,5 B	Almanya/Madde Bağımlısı Türkler	108 B	24.03.2013

Verilerin Analizi

Araştırmada veri analiz yöntemi olarak içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, birbirleriyle ilişkili olan verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmeye ve okuyucunun anlayabileceği şekilde yorumlamaya dayanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu anlamda yazılı, işitsel ve görsel veri setlerinde yer alan içeriklerde açık/gizli anlamlar kodlanarak yeniden yorumlanmaktadır (Gül ve Nizam, 2021). Bu kapsamda çalışma için öncelikle her bir videonun bilgisayar ortamına deşifresi yapılmıştır. Daha sonra verilerin kodları oluşturularak ilişkili kodlar alt temalar şeklinde ortaya konulmuştur. Bu alt temaların tasnif edilmesiyle ana temalar belirlenmiş ve bunun sonucunda veriler üç ana tema altında tasnif edilerek okuyucuya sunulmuştur.

Bulgular

Çalışma kapsamında elde edilen veriler “İlk Kullanım Sürecinde Arkadaş Etkisi”, “Bağımlılık Sürecinde Arkadaş Etkisi” ve “İyileşme Sürecinde Arkadaş Etkisi” olmak üzere 3 ana tema altında tasnif edilmiştir. Bu temalar ise kendi içerisinde alt temalara ayrılmıştır. “İlk Kullanım Sürecinde Arkadaş Etkisi” teması; “Maddeye Yönelik Merak ve Özeni”, “Bir Baskı Unsuru Olarak Arkadaş Çevresi” ve “Değerli Hissedilme ve Özgüven İhtiyacı” olmak üzere 3 alt başlıktan oluşmaktadır. “Bağımlılık Sürecinde Arkadaş Etkisi” ise; “Madde Kullanım Ortamında İlişkiler”, “Madde Temininde Arkadaş İlişkileri” ve “Satıcılıkta Arkadaş İlişkileri” olarak 3 temaya ayrılmıştır. Son olarak “İyileşme Sürecinde Arkadaş Etkisi” başlığı ise “Eski Arkadaşlıkları Terk Etme Süreci” ve “Tedavi Edici Bir Unsur Olarak Yeni Arkadaş Çevresi” olmak üzere iki tema altında ele alınmıştır.

1. İlk Kullanım Sürecinde Arkadaş Etkisi

Arkadaş etkeni maddeyi ilk kullanım sürecinde ön plana çıkan temel etkenlerden birini oluşturmaktadır. Nitekim bireylerin madde kullanımına başlama hikayeleri farklılık göstermesine rağmen bağımlıların ifadelerinde en fazla yoğunlaştıkları alanın arkadaş çevresi olduğu ve sıklıkla birincil etken olarak bu noktayı ifade ettikleri görülmektedir.

“Bu aslında şununla ilgili bir şey. O arkadaşım o gün olmasaydı, farklı bir arkadaşım olsaydı, o madde benim karşıma çıkmamış olsaydı ben ona bağımlı olmayacaktım. Biraz ben şansa bağılıyorum bu işi. Karşına çıkıyorsa, kötü bir anındaysan maalesef insan hata yapıyor. Yani hiçbir eroin bağımlısı ben gidip bugün eroin içeceğim diye bağımlı olmuştur. Kesin bir kötü arkadaşı alıştırılmıştır.” (V-1)

“Mutlaka ki bir yerden bir arkadaş çevresinden bir şey geliyor”(V-10) “En çok arkadaş seçimi insanı yoldan çıkartır. Bir arkadaş bir arkadaş düzeltemez ama bir arkadaş bir arkadaş çok rahat bozar”(V-5)

Bu kapsamda arkadaş faktörü; merak/özeni sonucu kullanım, akran baskı unsuru olarak kullanım ve değerli hissedilme ihtiyacı olarak kullanım olmak üzere 3 başlık altında ele alınmıştır.

Madde kullanılan ortamı merak eden gençlerin bu ortama çekilme veya dahil edilme tuzakları ise V-5'te şu şekilde ifade edilmektedir:

“Benim zamanında mesela okulda en yakışıklı çocuğu seçerler ve en güzel kıızı. Bunlara kendi ulaşamayacağı paraları verirler. Ve bir house party dedikleri ev partisi düzenlerler. Burada da işte okuldaki masum çocuklara hani siz de gelin falan derler ama kapıya geldiği zaman biz ex alacağız ne bileyim masum gösterirler şeker alacağız uyuşturucu değil derler bir şey olmaz derler ve sonra okuldaki bir çocuk güzel bir kıızın karşısında ben kullanmıyorum demez süt çocuğuyum durumuna düşmemek için girer içeri ve kullanır.”(V-5)

Bireylerin maddeye yönelik isteğinde madde kullanılan ortamın yanında maddenin kişide bıraktığı etki de merak konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcı ifadelerine göre maddenin keyfi ve rahatlatıcı hissi, maddeye duyulan isteği artırıcı bir unsur oluşturmaktadır. Buna ilişkin video içeriklerdeki ifadelerden birkaçı şu şekilde aktarılmıştır:

“Tabi birinci kere insan deniyor. Niye mesela bazı kişiler böyle rahat rahat konuşuyordu. Keyfi yerindeyse niye keyfin yerinde ya da niye çok gülüyorsun diyorsun. Diyor ben biraz esrar çektim. E bu neyin nesi sormaya başlıyordun.”(V-11)

“Bir gün ben yine içki içiyordum. Onlar içiyor esrar. Dedi içtin mi? Yani içtim diyorum. İçmedim desem vermeyecek çünkü. Merak da ediyorum. Yani göre göre artık istiyor, bu acaba nasıl, bunun kafası nasıl, sürekli onu merak ediyorum.”(V-6)

1.1. Maddeye Yönelik Merak ve Özenti

Video içeriklerde gençlerin madde kullanımında önemli bir etken olarak merak/özenti sonucu kullanım yer almaktadır. Gençlerin madde kullanılan ortama yönelik bir merakının söz konusu olduğu ve o ortama dahil olma isteği ile kullanıma başlayabildiği ilgili videolardaki ifadelerde kendini göstermektedir.

Buna ilişkin video içeriklerdeki birkaç ifade şu şekildedir:

“İnsan genç olduğu zaman otomatikman kötü niyetli olan bir insana daha çok ilgi gösteriyor. İyi bir insan gördüğü zaman ilgisini çekmiyor gençlerin. Çünkü adam sonuçta hiç hayatında bir şey yaşamıyor. Ama öbür kişiler eroin kullanan veyahut da hırsızlık yapan cebinde para bol olan kişiler de daha çok ilgimizi çekiyordu. Bunlar parayı nerden alıyor, bu güzel arabaları niye sürüyor, nasıl sürüyor. Bilmem altın zincirler takıyor, elbiseler tam şey, biz de onları istiyorduk genç olarak. Biz öyle kişilerle takılıyorduk”(V-11)

“Uyuşturucuya 15-16 yaşında tamamen meraktan başladım. Ben, arkadaşlarımın alkol içmesine bile karşı olan bir insandım. Ama en güvendiğim, dindar ortamda bulunan arkadaşlarımın bir kere denemesiyle benim de işte buna olan korkum tamamen kayboldu. Ondan sonra bir kere denememle gerisi geldi.”(V-5)

Madde kullanılan ortamı merak eden gençlerin bu ortama çekilme veya dahil edilme tuzakları ise V-5’te şu şekilde ifade edilmektedir:

“Benim zamanında mesela okulda en yakışıklı çocuğu seçerler ve en güzel kıızı. Bunlara kendi ulaşamayacağı paraları verirler. Ve bir house party dedikleri ev partisi düzenlerler. Burada da işte okuldaki masum çocuklara hani siz de gelin falan derler ama kapiya geldiği zaman biz ex alacağız ne bileyim masum gösterirler şeker alacağız uyuşturucu değil derler bir şey olmaz derler ve sonra okuldaki bir çocuk güzel bir kızın karşısında ben kullanmıyorum demez süt çocuğuyum durumuna düşmemek için girer içeri ve kullanır.”(V-5)

Bireylerin maddeye yönelik isteğinde madde kullanılan ortamın yanında maddenin kişide bıraktığı etki de merak konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcı ifadelerine göre maddenin keyfi ve rahatlatıcı hissi, maddeye duyulan isteği artırıcı bir unsur oluşturmaktadır. Buna ilişkin video içeriklerdeki ifadelerden birkaçı şu şekilde aktarılmıştır:

“Tabi birinci kere insan deniyor. Niye mesela bazı kişiler böyle rahat rahat konuşuyordu. Keyfi yerindeyse niye keyfin yerinde ya da niye çok gülüyorsun diyorsun. Diyor ben biraz esrar çektim. E bu neyin nesi sormaya başlıyordun.”(V-11)

“Bir gün ben yine içki içiyordum. Onlar içiyor esrar. Dedi içtin mi? Yani içtim diyorum. İçmedim desem vermeyecek çünkü. Merak da ediyorum. Yani göre göre artık istiyor, bu acaba nasıl, bunun kafası nasıl, sürekli onu merak ediyorum.”(V-6)

1.2. Bir Baskı unsuru Olarak Arkadaş Çevresi

Video içeriklerde bağımlıların maddeye başlama sebeplerinden biri de akran baskı unsuru olarak kullanımdır. Bireylerin farklı ortamlarda teklif edilen madde için ortama uyum sağlamak adına maddeyi kullanabildikleri görülmektedir.

Bu durum video içeriklerde şu şekilde ele alınmıştır:

“18 yaşındaydım. Yeğenim bir arabanın içinde arkadaşı bana esrar uzattı. İnanın sigara bile içmiyordum. Ben buna akran zorbalığı diyorum. Yani o gruba dahil olmak için, onların yanında süt çocuğu tabirleri kullanılmasın diye, büyümenin alametleri olsun diye o dumanı aldım. Ve böylelikle başlamış oldum.”(V-7)

“Biz genelde o zamanlar alkol alıp alkol içerdik yani işte alırdık 2-3 bira otururduk arkadaşla içerdik. Fakat o gün o arkadaşın yanına farklı bir arkadaşı gelmişti. Ve de bir yerlere gittiler bir şeyler aldılar. Benim daha olaydan haberim yok tabi. Ondan sonra park gibi bir yere oturduk. Orada onlar içmeye başladı, ben de tabi bir iki tane bira içince genciz tabi o zamanlar daha da gencim. Baktım hani onlar içiyor, bana da teklif ettiler. Birinde hayır desen bile hani aklına bir kere girdi ya yani bir de arkadaş ortamın illaki içmek istiyorsun. İlk esrarla o zaman tanıştım.”(V-4)

1.3. Değerli Hissedilme ve Özgüven İhtiyacı

Video içeriklerde değerli hissedilme ihtiyacının aile, okul, sosyal çevre gibi farklı ortamlarda karşılanamaması bireyi maddeye yönelten nedenlerden birini oluşturmaktadır.

Bu durum ilgili videoda şu şekilde aktarılmıştır:

“Dersle alakam yoktu. Ailede de kendimi yalnız hissediyordum. Okulda da yalnız hissediyordum. Öğretmenlerim sürekli azarlama modundaydı. İşte böyle bir boşluğun içerisinde kendimi çok yalnız hissetmeye başladığımdan her bağımlı olanın yaşadığı gibi ben de yanlış arkadaş seçimine tutuldum. Çünkü o arkadaş ortamında kendimi değerli hissettiğimi, var olduğumu zannediyordum.”(V-9)

Değerli hissedilmeye yönelik bir diğer boyut ise bireyin özgüvenini kazanmasıyla birlikte kendini daha değerli bir pozisyonda var etme çabası olarak kendini göstermektedir. Buna ilişkin videolardaki birkaç ifade şu şekildedir:

“İlk madde deneyimlediğimde, o zaman bulduğum o arkadaş grubunda ilk başta bir bira ve ortamda esrar vardı. İlk içtiğimde işte sen çok iyisin, hayatımda senin kadar iyi bir arkadaş görmedim cümlelerini duyduğum için bir özgüven yüksekliği hissettim. Ve maddenin kafası o içimdeki özgüven eksikliğini, değersizlik duygularını sanki yok etmişti.”(V-9)

“Küçüklüğümden ergenliğime, ergenliğimden gençliğime gelen kısımda olan o özgüvensizliği, süt çocuğu tabirli oluşumu bunların yerini hep alkolle uyuşturucu kapattı benim. Çünkü o maddeleri içince dünyanın en özgüvenli insanı oluyorsunuz bir anda. Sanırım ben özgüvenimi geri kazanmak için maddelere sığınyordum.”(V-4)

2. Bağımlılık Sürecinde Arkadaş Etkisi

Bu başlık altındaki temalar; madde kullanım ortamındaki ilişkiler, maddeye erişimde/teminde arkadaş ilişkileri ve satıcılıkta arkadaş ilişkileri olmak üzere 3 alt başlık halinde ele alınmıştır.

2.1. Madde Kullanım Ortamındaki İlişkiler

Video içeriklerde bağımlılığa adım atma ile birlikte bireylerin arkadaş ilişkilerinde farklılıklar söz konusu olmaktadır. Farklılaşan sosyal çevre ise bireyler için birlikte kullanım sürecini beraberinde getirmektedir.

Buna yönelik birkaç alıntı şu şekildedir:

“Arkadaş ortamıyla önceden işte olduğu zaman kullanıyordum ilk süreler. Haftada bir on günde bir bazen ayda bir. Sonra arkadaş ortamı genişledikten sonra artık madde hemen hemen her güne dönmeye başladı.”(V-3)

“Eski hayatımdan iyi arkadaşlarım vardı, bu arkadaşlarımla ben bütün günümü geçirebilirdim oturup. Diğer eski arkadaşlarımla hiçbiriyle görüşmüyorum 15 dakika bile oturamayacak duruma gelmişim.” (V-5)

Arkadaş çevresinin değişimi bazı durumlarda kişilerin tercihine göre şekillense de madde ile birlikte eski arkadaşlıkların zorunlu olarak bitmesi de söz konusu olmaktadır. Buna yönelik alıntılar şu şekildedir:

“Bazı arkadaşlarım benle bunu kullanıyorsan görüşme dedi o zaman. Bunu bırakana kadar da yüzüme bakma dedi. Onlarla bir süre görüşmedik.”(V-5)

Bir tane uzun süren bir ilişkim vardı. Bağımlı olduğumu zaten daha tanışma anında söyledim, hiçbir şey saklamadım her şeyimi biliyordu. Yani ona zerre kadar da yansıtmıyordum. Biraz böyle devam ettikten sonra yavaş yavaş işler bozulmaya başladı. Buluşmaya çağırıyor, onun yanına gidersem maddeye param kalmaz, maddeye para verirsem onun yanına gidemem. Hep bu ikilem içinde kaldığım için ve de maalesef hep de eroini seçiyordum. (V-4)

Video içeriklerde bağımlılık sürecinde sosyal çevrenin değişimi ile birlikte kişilerin karakter yapısının da şekillendiği bahsedilen ifadeler arasındadır. Bireylerin bu noktada madde ortamına uyum sağlamak adına farklı bir yapıya büründükleri ve bu ortamın belirli davranış kalıplarını benimseyerek hareket ettikleri görülmektedir:

“Esrarla beraber artık çok farklı bir ortamın içine girmeye başladım. Ve o ortama girdiğin zaman muhatap olduğun insanlar çok fazla değişmeye başlıyor. Hiç yoktan artık bir torbacıya gitmeye başlıyorsunuz. Ve torbacıya boynunuz eğiş bir şey gibi gidemezsiniz. Korkusuz olmanız lazım, sürekli gide gide artık hani belli bir aşamadan sonra değişmeye başlıyorsunuz. Yani karakteriniz de değişiyor, zaten o ortamda insanlar olduğu için onlardan da bir karakter alıyorsunuz. İşte o nasıl davranıyor, ona ayak uydurayım diyorsunuz. Ortamın adabı diyorlar güya.”(V-4)

Video içeriklerde arkadaş ilişkilerinin bireydeki diğer bir etkisi ise farklı bir maddeye geçişte kendini göstermektedir. Madde ortamı kişilerin kullandıkları maddelerden farklı bir maddeye geçişini kolaylaştırmakta ve yoğun maddelere geçişin adımı sıklıkla arkadaşlarla birlikte atılmaktadır. Buna yönelik ilgili videolardaki alıntılar şu şekildedir:

“Esrar kullanmaya başladıktan sonra arkadaş ortamlarında genelde şöyle konuşulur: biz sadece esrar içeriz hap atmamız. Hani çünkü daha ilerisi haptır onun. İşte sadece esrar içeriz. İşte hap atanları aramızda istemeyiz falan diye böyle mevzular konuşulmaya başlıyor. Fakat sonrasında kimse buna

uyamıyor. Örnek veriyorum: Bir gün birisi ortama hap getiriyor çünkü o ortam madde ortamı. Yani orda hap da olur diğer maddeler de olur ya diğer maddeleri için de olur. Bir kere bir deneyim diyorsun, bakayım nasılmış zaten esrar içiyorsun onu da biliyorsun. Aman diyorsun hap atsan ne olacak? Bir kere attuktan sonra onun kafasını alınca, kafasını yaşayınca diyorsun ki bu daha güzelmiş, ben niye esrar içiyorum?” (V-4)

“%99 kalınmıyor farklı maddeler arıyor insan. Ben de ekstaziyle işte gençler, Taksim, kulüpler falan. Ekstaziyle orada tanıştım” (V-2)

Madde ortamına yönelik video içeriklerde dikkat çeken bir nokta ise askerlik dönemindeki madde ortamıdır. Askerlik dönemi içerisinde madde kullanımına ilişkin elverişli bir ortamın varlığı ilgili videolarda şu şekilde ifade edilmektedir:

“Askeriyede biz dışardan daha rahatlık. Dışarıda ben biraz içeyim dedim yakalandım hemen polise. İçeride hiç yakalanmıyorsunuz. Yakalandığımız da oldu da. Yani içeride daha rahatlık.”(V-6)

“Askere gidince bırakacağım. Askere gittim. Hatay’a düştüm, Sivas sonra Hatay. Bir çıkıyorum çarşıya asker ağa ne lazım, asker ağa ne lazım. Var orada da var. Bırakamadım askerde de.”(V-2)

“Bonzai diye bir illetle tanıştım orda, askeriyede. İstanbul’da meşhur zaten. Bizim burada içtiğimiz esrar orada yoktu. Kubar satıyorlardı orada, esrarın toz hali o da.”(V-6)

Askeriyedeki ortama ilişkin kurulan arkadaş ilişkilerinin ise farklı durumlarda ön plana çıktığı görülmektedir. İlgili videolarda bağımlılığın madde kullanımında veya maddeye yönelik yaşadığı krizlere müdahalede arkadaş ilişkilerinin destekleyici bir tutumu askerlik ortamında varlığını göstermektedir. Buna ilişkin video içeriklerdeki ifadelerden birkaçı şu şekildedir:

“Hap İstanbul’a askere gittiğimde yani çok üstüne düştüm. Adana’da da yutuyordum ama bu şekilde patlanacağını bilmiyordum... Biz bu Adana’da hapi yutardık. Kendimize işkence ederdik. İzmirli bir arkadaşım dedi oğlum sen manyak mısın kulaklık takmışsın Müslüm dinliyorsun. Açtı bir müzik falan. Ben de hiç ahlakım değil, yabancı müzik dinlemem. Bu yabancı müzik geldi böyle daha bir farklı oldu kafası. Hoşuma gitmeye başladı. Dedim böyle patlanıyormuş demek ki.”(V-6)

“Ben bağımlı olduğumu bilmiyordum. Ve askere gitmem gerekti. Askere gittim. Askerde bir kriz yaşadım... Orada askerde bir arkadaşım vardı. Yanıma geldi. Kadir dedi sen dedi eroin krizi çekiyorsun dedi. Ben eroin krizini o zaman öğrendim.”(V-1)

2.2. Madde Temininde Arkadaş İlişkileri

Madde temininde arkadaş ortamı video içeriklerde öne çıkan bir diğer başlığı oluşturmaktadır. Özellikle kişilerin madde ortamıyla gelişen arkadaş ilişkilerinin maddeyi temini oldukça kolaylaştırıcı bir unsur oluşturduğu ilgili videolarda şu şekilde ifade edilmektedir:

“Ya eğer arkadaşın varsa, bu yolları biliyorsa her türlü buluyorsun zaten. Onun dışında çevrende tanıdık torbacıların oluyor. Buralardan bulabiliyorsun. Çok nadir zorlandığım noktalar olmuştur.”(V-9)

“Tabi insan bir süre sonra kişileri tanıyor. Mesela biliyor bu oğlanın kontakları var, bu oğlan eroin getirebiliyor, öbürü mesela esrar getirebiliyor, öbürü hap getirebiliyor.”(V-11)

Madde temini ile ilgili diğer bir durumu ise finansal kaynağa ulaşmak için kullanılan yöntemler oluşturmaktadır. Bu noktada bağımlıların bir kısmının bireysel ilişkilerini kullandıkları ifade edilirken, bir kısmının ise arkadaş grubu ile birlikte hareket ederek zarar verici tutumlar sergiledikleri video içeriklerden anlaşılmaktadır.

Bu durum ilgili videodaki bir katılımcı tarafından şu şekilde dile getirilmiştir:

“İşte o zaman yine eski çevre geliyor. Arkadaşlara söylüyorsun, mesela şuan cebimizde para yok, nasıl yapacağız? Şimdi bir kişi düşünse akıllarına belki bir şey gelmez. Ama üç dört kişi beş kişi beraber olursa naparız, bir yer soyalım veyahut da bir şey çalalım, oradan para yaparız, bir şey yaparız. Biz tabi ki öyle yaptık. Çalardık, küçük ufak tefek şeyler çalardık. Böyle dükkanlara giderdik, değerli bir şeyler cep telefonları çalardık. Öyle kendimize harçlık yapıyorduk, eroin esrar yapmak için parayı öyle biz şey yapıyorduk.”(V-11)

2.3. Satıcılıkta Arkadaş İlişkileri

Video içeriklerde satıcılıkla ilgili arkadaş ilişkileri farklı alanlarda öne çıkmaktadır. İlk olarak kişinin madde teminini sağlamak adına maddeyi çevredeki kişilere alıştırma süreci hem satıcılığı hem de madde teminini beraberinde getirmektedir.

Buna ilişkin ilgili videolardaki birkaç ifade şu şekildedir:

“İstanbul'daki her semtte her sokakta torbacı var. Yani torbacı dediğiniz öyle büyük uyuşturucu baronları, mafyaları aklınıza gelmesin. Ben uyuşturucu içiyorum, para bulamıyorum, mesela günde 2 gram içiyorsam gidip 5 gram alıyorum. O kalan 3 gramı arkadaşlarıma, o sokakta tanıdığım çocuklara satıyorum, 2 gramı bedavaya getiriyorum. Torbacılık, uyuşturucu satıcılığı buralardan başlıyor.” (V-7)

“Bu ortamlarda şöyle bir şey vardır. Yani satıcı değildir aslında çoğu insan. Ama örnek veriyorum parası yoktur, yanlarına başka birini alıştırıp onu parasının artmasıyla ortak alır, kendi içer, ona da içirir.” (V-1)

Röportajlarda satıcılıkta arkadaş etkenini öne çıkaran diğer bir nokta ise birlikte hareket edilerek satıcılık faaliyetinin gerçekleştirilmesidir. Kullanıcılar arasında gerçekleştirilen örgütlenme süreci ile birlikte faaliyeti genişletme ya da daha yüksek para elde etme gibi hedefler video içeriklerdeki katılımcılar tarafından şu şekilde aktarılmıştır:

“Ya illaki gidiyorsun geliyorsun o adamlar sana para veriyor, yüzüne kaşına şey yapmıyor, oturup içirmiyor. Satıyorsun, yola gidiyorsun, geliyorsun yani tam manasıyla İstanbul'da askeriyenin içinde yaptım. Hepimiz içiyoruz, 30 kişilik koğuş 3 kişi içmiyor, geri alayı içiyor. Bir aldık, iki aldık, etki etmiyor, kafamıza girmiyor yani. Dedik bu böyle olmaz, yetiştiremeyiz yani hiç kimsenin parası yetmez buna. İlk çarşıda gittik bonzai aldık. Onu bir şekilde içeri soktuk. Biz bunu bir paketledik içeride. Lan dedik bunu satsak mı filan ama içiyoruz aynı zamanda. Biz kendi içeceğimiz çıksın niyetiyle girdik bu yola. Böyle bir oldu, iki oldu. Böyle böyle biz baya ünlendik yani orada. Belki günde 400 paket falan sattığımız zamanlar oluyordu.” (V-6)

“Tabi sonradan bir zaman geliyor insana kullandığı eroin esrar yetmiyor. O zaman otomatikman insan satışa başlıyordu. Büyük bir parti olarak alıyorduk mesela 500 gr, onları satıyorduk. Kendimiz kullanıyorduk satıyorduk, o parayı yine çıkartıyorduk. Biz bu işleri yavaş yavaş büyümeye uğraşıyorduk. Sonuçta böyle mafya gibi şey yapmaya uğraşıyorduk. Bu düşünceler de bizde vardı. Hani biz 3-4-5 arkadaş oluyorduk, büyüyelim diyorduk.” (V-11)

3. İyileşme Sürecinde Arkadaş Etkisi

Video içeriklerde bağımlılar tarafından iyileşme sürecine yönelik arkadaş etkisi iki açıdan ortaya konulmuştur. Bu noktalar; eski arkadaşlıkları terk etme süreci ve tedavi edici bir unsur olarak yeni arkadaş çevresi şeklinde başlıklar halinde ele alınmıştır.

3.1. Eski Arkadaşlıkları Terk Etme Süreci

Videolarda bağımlıların ifade ettikleri üzere arkadaş ilişkileri iyileşme sürecinde de önemli bir etken olarak öne çıkmaktadır. Bu noktada bağımlıların vurguladığı temel adım maddeden tam anlamıyla kurtulabilmek için eski arkadaş çevresinin ve madde ortamının terk edilmesi gerektiği şeklindedir.

Buna yönelik birkaç alıntı şu şekildedir:

“Yani bu dönemde ilk yapacağı şey arkadaş ortamını değiştirmek, o arkadaşlarla görüşmek. Gerekirse arasını bozsun. Telefon numarasını da değiştirsin.” (V-5)

“Şu anda %90 ı ile görüşmüyorum. Birkaç tane arkadaşım var. Onlar da şuanda cezaevinde. Benden mektup yazmamı istiyorlar. Onları kıramıyorum. Onlarla görüşüyorum. Onun haricinde zaten eski çevrem çoğu ya cezaevine girdi ya da madde bağımlısı.” (V-1)

“Arkadaşlıktan uzak olacaksın. Hiçbir yere gitmeyeceksin. Evinden işine işinden evine.”(V-8)

Video içeriklerden V-11 ve V-5'te ise eski arkadaşlıkların bitirilmesine yönelik süreçler şu şekilde aktarılmıştır:

“Ben hapishaneden sonra tedavi gördüm, terapi aldım. Ondan sonra ben başka bir merkeze taşındım. Son 3-3,5 seneden beri orada yaşıyorum. Ve ben bu eski hayatımı kapattım... O yüzden benim düşündüğüm en önemli olan insan eski çevresini mecbur terk edecek. Yoksa onun çaresi yok. Çünkü insan kendi çevresine geri dönse otomatikman kafanda o düşünce gelse, hani yine düşünüyorsun canın çekiyor, o zaman o çevrede olduğun zaman eski kişileri görse şansın hiç yok kaçmaya.” (V-11)

“Uyuşturucuyu bırakma hikayemde bir gün sahneye çıktım. Benim en çok istediğim şey, herkes adımı haykırıyor. Millet tanışmak için sıraya girmiş vip salonuna ve benim istediğim her şey var. Uyuşturucu kullanmışım. Yani kocaman bir gece kulübü ve herkes adımı sesleniyor. Böyle bir baktım zerre kadar keyif almıyorum. Bir eksiklik var ya. Bir sıkıntı var. Anladım o gün... Yavaş yavaş diğer arkadaşlarımla kavga ettim. Her şeyde bir hayır var. Görüşmemeye başladım. Eve kapandım.”(V-5)

3.2. Tedavi Edici Bir Unsur Olarak Yeni Arkadaş Çevresi

Video içeriklerde bağımlıların iyileşme sürecinde önemli bir diğer nokta tedavi aşamasındaki arkadaşlıkların rehabilite edici bir işlev görmesidir. Bu noktada kişilerin madde kullanımı olmayan arkadaşlar tercih etmesi ile birlikte eski madde kullanıcısı kişilerden destek alarak da tedavi sürecini yürütebildikleri görülmektedir.

“Bu tanıştığım program, moral motivasyon açısından beni hayata bağladı, benim gibi bağımlıların, hayatla baş edebildiğini görünce ben de hayata bağlandım.” (V-3)

“Çünkü içmediğin arkadaşlarıyla yani kullanmış olmayan arkadaşlarıyla, ailenle ya da adstz alkolikler, narkotik adstzlar kullanımı bırakmış ve bunu uzun süreye çıkarmış, tecrübeli, deneyimli, umutlarını paylaşabilen insanlarla devam ettirdiğinde, kendini yalnız hissetmediğinde çok fazla

İçmek için çabalıyorsun. Yalnız kalmadığını bilmek çok keyif veriyor. Zaten bu hastalık, bağımlılık hastalığı aslında bir yalnızlık hastalığıdır.” (V-9)

Videolarda bahsedilen diğer bir durum ise bağımlıların iyileşme süreci ile birlikte çevresindeki diğer bağımlılara yardım etmeyi misyon edinmeleridir. Özellikle sivil toplum kuruluşları aracılığı ile gerçekleştirilen bu faaliyetler kişilerin arkadaşlık/rehberlik sistemi içerisinde tedavi sürecine dahil olmasını sağlayabilmektedir.

Buna yönelik ilgili alıntılar şu şekildedir:

“Buradaki o manevi havayı ben de nasıl devam ettirebilirim diye görev edinmeye başladım. Yani daha önceden yaşadığım o kadar çirkin, o kadar kötü tiksindiğim olaylar vardı ki; yani bu kötü tecrübelerin bir başka kardeşimi hayata bağladığına şahit oldum. İlaçların ya da ne bileyim bütün işte profesörlerin yoğun uğraşlarının sonuç vermediği konuda ben normal kendi hayatımdan bir şeyler anlatınca, diğer insanın ilgisini çekiyor madde bağımlısın. Ve müthiş bir dostluk kardeşlik havasında iyileşme süreci başlıyor.”(V-3)

“Mesela eroinman geliyor buraya şimdi bu çocuk evde olsa, eroini bıraksa kendini kapıya vuruyor, camı kırıyor, annesine vuruyor, babasına vuruyor. Niye? Bunların neticesinde para alıp tekrar madde içeceğini biliyor. Ama şimdi burada bizim yanımızda kaldığı zaman ben biliyorum, ben yemem. Onun cebinde para yok, cep telefonu yok dışarı gidemez. Tamam diz kapağı ağrır. Ama annesi babası değilim ben onun. Benim yanımda kendini kapıya atmaz, cama atmaz. Ağabey bu son, bir kere içeceğim bir daha içmeyeceğim diyemez. Çünkü ben onu biliyorum o yollardan geçmişim. Bu burada başarıyı sağlıyor.”(V-7)

Tartışma

İçerik analizini kullanarak ortaya koyduğumuz bu çalışmada Youtube platformunda uyuşturucu madde kullanıcılarının röportaj formatında kendi bağımlılık hikayelerini anlattığı 11 video ele alınmıştır. Bu kapsamda, bağımlıların madde kullanım hikayelerinde arkadaş ilişkileri incelenerek bu ilişkilerin bağımlılık serüveninde ilk kullanım, kullanımı sürdürme ve sonlandırma süreçlerindeki etkileri ortaya koyulmuştur.

Akran grubunun madde kullanım sürecindeki ilk etkisi, bireyin maddeyle ilk karşılaşma sürecinde ortaya çıkmaktadır. Sosyalleşmenin temel bir alanını oluşturan akran grupları, bireylerin psiko-sosyal gelişimleri açısından önemli rol oynarken, sorunlu akran ilişkileri, bireyin ergenlikte ve yetişkinlikte farklı problemler ile karşılaşmasına neden olmaktadır (Steinberg, 2013). Bu açıdan madde kullanımında da bireyin madde kullanan arkadaşına sahip olması en önemli risklerden biri olarak kabul edilmektedir (Friedman ve Glassman, 2000; Erdem, 2006; Ögel, 2010). TUBİM (2019) verilerine göre Türkiye’de ilk madde kullanımında maddenin %72’lik oranla en çok arkadaş çevresinden temin edildiği aktarılırken bu durum madde kullanıcısı arkadaşına sahip olmanın riskini ortaya koymaktadır. Çalışmamızda bireylerin madde kullanımına başlama hikayelerinde, arkadaş etkeninin birincil bir faktör olarak sunulduğu ve bu konuda merak/özenti, akran baskısı ve değerli hissedilme ihtiyacı olmak üzere üç ögenin ön plana çıktığı belirlenmiştir. İlk faktör olarak merak unsuru, arkadaş etkisiyle birlikte bireylerin madde kullanılan ortama dahil olma ve maddeye yönelik isteği neticesinde ortaya çıkmaktadır. Özellikle

gençlerin maddeyi tanınmasına, maddeye istek duymasına ve ulaşmasına zemin hazırlayan arkadaş ortamının varlığı madde kullanımının başlangıcında etkili olabilmektedir (Ögel ve ark., 2007). Diğer bir faktör olan akran baskısı sonucu kullanım ise literatürde sıklıkla değinilen bir alana işaret ederek arkadaşlık ilişkilerinde dışlanmama, ortama uyum sağlama veya sosyalleşme gibi nedenlerle kendini göstermektedir (Yang ve ark., 1998; La Greca ve ark., 2001; Andrews ve ark., 2002; Alper ve ark., 2006; D'Amico ve McCarthy, 2006; Tsakpinoglou ve Poulin, 2017). Bireyin kendine yönelik değersizlik algısı ve özgüven eksikliği de madde kullanımında dolaylı olarak arkadaş etkeni ile ilişkilendirilebilecek bir unsur oluşturmaktadır. Çalışma bulgularında ifade edildiği üzere bireyin değer görme ihtiyacının aile, okul, sosyal çevre gibi farklı ortamlarda karşılanamaması, kendini arkadaş ortamında var etmesine sebep olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, arkadaş grubunda inanç ve davranışların sosyal olarak desteklenmesi bireyin bağımlılık sürecinin başlamasında etken olabilmektedir (Erdem ve ark., 2006). Bu çalışmada ulaşılan veriler de bağımlılık öncesinde riskli arkadaşlık ilişkilerinin varlığının, madde kullanımı açısından kişinin yaşamında bir tehlike unsuru oluşturduğu fikrini doğrulamaktadır. İlk kullanımın ardından bağımlılığa evrilen süreçte de arkadaş faktörü önemli bir etken olarak kendini göstermektedir. Çalışmada ulaşılan sonuçlara göre madde kullanımında “ortam”, temin ve satıcılık gibi temel süreçler arkadaş desteğini gerektiren durumları içermektedir. Madde ortamı, farklılaşan arkadaşlık ilişkilerinin bir sonucu olarak sosyal çevrenin değişimini beraberinde getirmektedir. Nitekim sosyal çevrenin etkisiyle kullanıma başlayan kişi, gelecek arkadaşlık ilişkilerini madde ekseninde şekillendirerek bağımlılık ve sosyal çevre arasında bir döngü oluşturmaktadır (Ünlü ve Evcin, 2014). Çalışmamıza göre bu durum, bağımlılığın doğası gereği kullanıcının vaktini büyük oranda madde ekseninde harcamasına bağlı iken kişinin madde kullanıcısı olmayan çevreden zamanla dışlanmasına bağlı olarak da oluşabilmektedir. Literatürdeki araştırmalarda da bireylerin madde kullanımına başladıktan sonra bu çevre içerisindeki arkadaşlıkları tercih ettiğini ve madde kullanmayan arkadaşlarının da kendisinden uzaklaştığını doğrulamaktadır (Sevin ve Erbay, 2021; Arılık, 2019). Dolayısıyla, madde kullanımının başlamasıyla birlikte bireyin sosyal çevresinde madde kullanıcılarıyla ilişkiyi arttırmaya yönelik bir değişimin yaşanması söz konusudur. Bu süreçte etkili olan unsurlara bakıldığında, madde ortamındaki ilişkilerin büyük oranda “madde” merkezli olarak kurulması ve kullanıcının zamanla bu ortamın gerektirdiği tutum ve davranışları sergilemesi öne çıkmaktadır. Bu noktada literatürdeki ilgili çalışmalar, aynı ortamda sosyalleşen uyuşturucu madde kullanıcılarının benzer davranış kalıplarını taşıdığını ve madde kullanımı olmayan bireylerden tutum ve davranış örüntüleri açısından ayrıştığını ifade etmektedir (Kandel, 1985; Dinges ve Oetting, 1993; Beauvais ve Oetting, 2002). Dolayısıyla bireyin madde kullanmasının yanında, diğer kullanıcılarla sosyalleşiyor olması kendisinde karakteristik açıdan bir değişime neden olmakta; bu değişim ise kişiyi kullanım arkadaşlığının olmadığı diğer ortamlardan uzaklaştırmaktadır. Bu anlamda madde kullanıcıları ile birlikte bulunmak kişinin diğer sosyal ilişkilerinde bozulmalar yaşamasına ve bağımlılık sürecinin derinleşmesine neden olmaktadır. Burada dikkat çekici husus, kişinin sadece bir davranış olarak madde kullandığı için değil, diğer kullanıcılarla sosyalleştiği için bağımlılık hikayesinin derinleşmesidir. Zira bu sosyalleşme, kişide kullanım arkadaşlığının olmadığı sosyal çevreden dışlanmasına neden olan

davranış eğilimlerinin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu nokta ise, bir olgu olarak bağımlılıkta sosyal ilişkilerin kritik rolünü vurgulamak itibarıyla önemlidir.

Araştırmanın önemli bulgularından bir diğeri, yeni maddeleri deneme sürecindeki arkadaş etkenidir. Madde ortamı, birey için yeni olan bir maddeyi deneme sürecini kolaylaştırmakta; özellikle eroin, kokain gibi daha ağır maddelere arkadaş ortamıyla birlikte geçildiği anlaşılmaktadır. Bu açıdan madde kullanan birey için arkadaş ortamı, diğer maddeleri deneme konusunda özendirici bir etki oluşturarak madde temininin kolaylaşmasına ve çeşitlenmesine neden olmaktadır (Ögel, 2010). Alan yazında madde kullanımında daha ağır maddelere yönelim sürecinde geçiş maddesi olarak esrar öne çıkarılmaktadır (Lynskey ve ark., 2003). Esrarın kullanım kültürüne bakıldığında da hazzı arttırma, madde teminini kolaylaştırma ve güvenli kullanım alanı oluşturma gibi nedenler çerçevesinde bir “ortam” maddesi olduğu aktarılmaktadır (Ögel ve ark., 2000; Aka ve ark., 2021). Bu çalışmada esrarın bir geçiş maddesi olduğuna ilişkin bir tespit bulunmamakla birlikte bunu ifade eden çalışmalarda geçiş sürecinde akran ve arkadaş ortamının etkili olduğu öne çıkarılmıştır. Dolayısıyla arkadaş ortamının çoklu madde kullanımına geçişte başat unsurlardan biri olduğu fikri bu çalışmada da doğrulanmaktadır.

Bu süreçte arkadaş ortamının etkilerinden bir diğeri de maddelere ulaşılabilirliği arttırma olarak belirlenmiştir. Bu aşamada arkadaş ilişkilerinin kullanıcıya yeni maddeleri duyuran/tanıtın bir etki oluşturmasıyla beraber, kullanım sürecini kolaylaştıran bir finansal kaynağa dönüştüğü belirlenmiştir. Özellikle finansal kaynak olarak arkadaşlık ilişkilerinin, suç unsuru içeren davranışların ortaya çıkmasına zemin hazırladığı, kullanıcıların madde temini için ihtiyaç duydukları finansal kaynağa hızlıca ulaşabilmek adına; torbacılık, gasp, hırsızlık gibi davranışlara başvurduğu tespit edilmiştir. Bu davranışların gelişmesi sürecinde merkezde “maddenin” bulunduğu arkadaşlık ilişkilerinin önemli bir rol oynadığı anlaşılmıştır. Uyuşturucu madde ile suç davranışı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda da bağımlıların madde temini için; torbacılık, gasp, hırsızlık, cinayet, fuhuş gibi suçlara yönelebildiği belirlenmiştir (Nurco; 1998; Bennett ve ark., 2008; Lundholm ve ark., 2013; Ögel vd., 2018). Bu açıdan madde temini amacıyla gerçekleştirilen ve suç unsurlarını barındıran davranışların gelişmesinde arkadaş ortamının öğretici ve cesaretlendirici bir yapıda olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim çalışmada tespit edilen suç unsuru davranışlarda, torbacılık yaparken çevredekileri maddeye alıştırmaya veya satıcılıkta örgütlenme gibi unsurlar suçun kullanım arkadaşlığı üzerinden geliştiğini göstermektedir. Bu yönüyle bağımlıların suça yönelme sürecinde bağımlılık hikayelerini derinleştiren arkadaşlık ilişkilerinin önemli bir hareket noktası olduğu anlaşılmaktadır. Bu tespit Altuner ve arkadaşlarının (2009) madde kullanıcılarının suç unsuru davranışlara yönelmesinde arkadaş ortamının önemli bir etken olduğu fikriyle paraleldir.

Çalışmamızda madde ortamına ilişkin dikkat çekici bir diğer bulgu askerlik dönemine ilişkin olmuştur. Bulgularımızda askeriyeye ortamının; kullanıcılarla birlikte bulunma, maddeyi temin edebilme, güvenli kullanım ortamı oluşturma gibi etkenler neticesinde bağımlılık açısından risk teşkil edebileceği görülmüştür. Anlatıcıların ifadelerinde bu risk, hem yeni kullanım davranışı kazanma hem mevcut kullanım davranışını askeriyeye ortamında sürdürme açısından mevcuttur. Bu konudaki

mevcut çalışmalar askerler arasında madde kullanım oranının ve/veya kullanım yönündeki normatif inançların yüksek olduğunu (Ames ve ark., 2008; Seal ve ark., 2011; Teeters ve ark., 2017) ifade ederken askeriye ortamının madde kullanımı açısından ne düzeyde etkili olduğunu ifade eden herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu yöndeki araştırmalar hiç şüphesiz her ülkenin ulusal askeri sistemi açısından ayrıca değerlendirilmelidir. Bu konuda ülkemizde yürütülen çalışmaların oldukça sınırlı olmasının yanında mevcut çalışmaların daha çok demografik değişkenler bağlamında yürütüldüğü belirlenmiştir (Sevincok, Küçükardalı ve Dereboy, 1997; Koçhan ve İlhan, 2015). Türkiye’de yürütülmüş çalışmalarda bu yönde ulaşılan sınırlı çalışmaların birinde ise (Sevin; 2017) AMATEM’de tedavi olan madde kullanıcılarının askeriye ortamının madde kullanımı açısından elverişli olduğu yönündeki görüşlerini ifade etmektedir. Diğer yandan Aktürk (2021) tarafından yapılan bir diğer çalışmada madde kullanıcılarının bağımlılık hikayelerinde askeriye ortamına yönelik söylemlerinin tamamı askerlik ve madde kullanımını arasında pozitif ilişkiler kurmaktadır. Dolayısıyla konuya ilişkin ulaşılan veriler, askerlik ortamının madde kullanımı açısından bir risk olduğuna işaret etmektedir. Ancak askerlik sürecinin ortam ve ilişki itibarıyla madde kullanımında ne düzeyde ve hangi boyutlarda etkili olduğuna ilişkin daha detaylı çalışmaların yürütülmesi gerekmektedir.

Uyuşturucu madde kullanımında tedavi süreci zorlu bir süreç olup iyileşmeyi etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bu faktörlerden arkadaş ve sosyal çevre ilişkilerinin düzenlenmesi, bağımlılık tedavisinin sürdürülebilirliği açısından oldukça elzemdir (Ögel, 2010). Çalışmamızda arkadaşlık ilişkilerinin madde kullanımında etkin olduğu alanlardan bir diğeri tedavi süreci olarak belirlenmiştir. Buna göre bağımlılık tedavisinde arkadaş etkisi iki boyutta etkili olmaktadır: Bunlardan ilki bireylerin madde kullanan arkadaş çevresinden uzaklaşarak kullanım arkadaşlığı ilişkilerini terk etme sürecine girmesidir. Maddenin ulaşılabileceği bir ortamda bulunmak, bağımlılık tedavisine devam eden bir birey için nüks, kayma gibi süreçleri tetikleyerek iyileşme dönemini sekteye uğratması yönüyle risk unsuru içermektedir (Knight ve Simpson, 1996; Gandhi ve ark., 2006; Ögel, 2010; Polat, 2014; Sevin ve Erbay (2021). Bu durum, araştırmadaki tedavi sürecine ilişkin anlatılarda kullanıcının eve kapanma, adres ve telefon değişikliği yapma gibi arayışları üzerinden belirlenmiştir. Diğer nokta ise tedavi aşamasındaki arkadaşlıkların rehabilite edici işlevidir. Çalışmaya göre; kullanıcıların özellikle eski madde kullanıcılarının desteğini içeren ilişkiler geliştirmesi, tedavi sürecini destekleyen bir unsur olarak öne çıkmıştır. Eski madde kullanıcılarının tedavi sürecine yönelik destekleyici tutumu, kullanıcıların yalnızlık ve suçluluk duygularından arınması ve tedavi motivasyonunu yüksek tutması açısından son derece önemlidir (Zemore ve ark., 2004; Segal ve Silverman, 2002; Uzun ve ark., 2020; Kesgin ve Yaman, 2021). Alan yazındaki kanaate paralel olarak bu çalışmada da eski kullanıcılarla kurulan ilişkilerin, tedavi sürecindeki kişilerin kendisini yalnız hissetmemesi, paylaşım kurabileceği bir alan oluşturması ve diğer tecrübeleri kendi tedavi sürecini koruyucu bir unsura dönüştürmesi gibi etkileri olduğu öne çıkmıştır. Dolayısıyla tedavi sürecinde arkadaş ilişkilerinin ve sosyal çevrenin etkisi üzerine literatürle paralellik arz eden verilere ulaşıldığı söylenebilmektedir.

Sonuç

Bağımlılığın birçok noktasında arkadaş/akran etkisi farklı şekillerde kendini göstermektedir. Araştırmamız, bu konuyu Türkiye’de izlenme oranı yüksek YouTube içerikleri üzerinden ele almıştır. Bu anlamda kendi bağımlılık hikayelerini anlatan anlatıcılar üzerinden bağımlılıkta akran/arkadaş ilişkilerinin nasıl bir etkiye sahip olduğu incelenmiştir. Uyuşturucu madde kullanımına yol açan çevresel risk faktörleri arasında akran/arkadaş etkisi ön plana çıkan alanlardan biridir. Bu ilişkiler, bireylerin maddeyi ilk deneyimleme aşamasında etkili olduğu gibi bağımlılığı devam ettirme ve sonlandırma süreçlerinde de son derece etkin bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla bireylerin riskli akran/arkadaş ilişkileri madde kullanımının başlamasında etkili olabilirken, madde teminini kolaylaştıran ve kullanımı yoğunlaştıran bir etkiye de sahip olabildiği ifade edilebilmektedir. Yine bağımlılık ekolojisi içinde satıcılık/torbacılık faaliyetlerinin gelişmesine de zemin hazırlayabilmekte ve madde kullanımına bağlı sorunların derinleşmesine neden olabilmektedir. Diğer yandan kullanımı sonlandırma sürecinde eski arkadaşlıkların terkedilmesi ve kullanım davranışının olmadığı yeni ilişkilerin kurulması, sonlandırma sürecinde arkadaşlık ilişkilerinin etkinliğini göstermektedir.

A Study on Understanding the Effect of Friends in Addiction: A Content Analysis on the Interviews of Substance Users Visiting Youtube Videos*

Melike Semerci*

Hakan Karaman**

Ömer Miraç Yaman***

Introduction

According to Barret and Turner (2006), the reasons leading to substance use may arise from risk factors related to the family, peer group and social environment. Among these risk factors, peer influence is an important factor. When we look at the studies, it is seen that friend characteristics and peer influence come to the fore in the environmental risk factors that lead to substance use. It is known that the individual's having a friend who uses drugs can be a main motivator for substance use (Svensson, 2000; Friedman, 2000; Erdem et al., 2006; Allen et al., 2011).

The friend factor, which is also an important factor in the continuation of the addiction as a result of developing circles of friends using drugs, paves the way for the formation of a drug-oriented social network. This social network creates a factor that increases addiction by facilitating the individual's access to the substance (Altuner, 2009; Arılık, 2019; Sevin and Erbay, 2021). Thus, with the development of the addiction and substance use-centered social environment, the transition process to different substances emerges as one of the possible situations (Ögel, 2010).

* Graduate Student, Istanbul University, Cerrahpaşa, Faculty of Health Sciences, Department of Social Work, melikesemerci1997@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6383-8340

** Research Assistant, Istanbul University – Cerrahpaşa, Faculty of Health Sciences, Department of Social Work, karamanhakann@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5729-6012

*** Prof. Dr. Istanbul University, Cerrahpaşa, Faculty of Health Sciences, Department of Social Work, omermirac@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9989-8575

Research Methodology

In this research, addiction-themed videos prepared in Turkish on Youtube with 100,000 or more viewings were examined by content analysis method. In these videos, which received a significant number of viewings, the comments and evaluations of the participants who told their own addiction stories about friendship and peer relations were determined in their narratives.

Findings

It was observed that the circle of friends and peers is one of the main factors that come to the fore in the first use of the substance. Although the stories on the first use of substance of individuals differed, it was observed that the area in which addicts concentrated most in their expressions was the circle of friends and they often expressed this as the primary factor. Thus, it can be told that the circle of friends has effects such as arousing curiosity about the substance and encouraging the use of substance, putting pressure for the use of substances as a means of adapting to this circle of friends and thus, new addicts feel valuable in this circle of friends.

It was understood that friendship relations started to develop in a substance-centred manner after substance use started. Most of the users willingly or unwillingly left their old circles of friends and entered a substance-centred socialization process. With the development of such relationships, it was understood that the supply of substances became easier and the frequency of use increased. In addition, it was observed that the substance-centred friendship environment facilitated the transition to the use of other substances.

The friendship relations were also found to be main factor in the success of efforts to end substance use. It was understood that there were rapid and sharp breaks from the circle of substance-addicted friends during the process of giving up substance and treatment. In addition, it was observed that safer social relations were established after the process of giving up substance and treatment. In this sense, although the friend factor is a factor that increases the risk of substance use, it can be argued that it can also be a factor that contributes to the individuals' struggle with the substance addiction during the treatment process when it can be organized appropriately.

Results

In many points of addiction, friend/peer influence manifests itself in different ways. Our research has addressed this issue through YouTube content with a high number of viewings in Turkey. In this sense, the effect of peer/friend relationships on addiction was examined through the narrations of addicts who told their own addiction stories. Among the environmental risk factors leading to substance use, peer/friend influence is one of the prominent areas. These relationships play an extremely active role in the processes of continuation and termination of addiction, as well as in the first stage of individuals' experience of the substance. Therefore, it can be stated that while individuals' risky peer/friend relationships may be effective in the onset of substance use, they may also have an effect that facilitates substance supply and intensifies use. It can also pave the way for the development of sales/bagging activities within the ecology of addiction and may cause problems related to substance use to deepen. In addition, the abandonment of old friendships in the process of terminating the use and the establishment of new relationships show the effectiveness of friendship relations in the termination process.

Kaynakça/References

- Aka, V., Karaman, H., Yaman, Ö. M. (2020). Gençlerin Esrar Kullanımında Akran/Arkadaşlık İlişkilerinin Etkisi: Bingöl İli Örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(50), 129-161.
- Aktürk, İ. (2021). *Madde Bağımlısı Bireylerin Ailelerinde Babanın Temsili Ve Konumu Üzerine Nitel Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa, İstanbul.
- Allen, J. P., Chang, J., Szewo, D., Schad, M., Marston, E. (2011). Predictors of Susceptibility to Peer Influence Regarding Substance Use in Adolescence. *Child Development*, 83(1), 337-350.
- Allen, J. P., Porter, M. R., McFarland, F. C. (2006). Leaders and Followers in Adolescent Close Friendships: Susceptibility to Peer Influence as A Predictor of Risky Behavior, Friendship Instability, And Depression. *Development and Psychopathology*, 18(01), 155-172.
- Altuner, D., Engin, N., Gürer, C., Akyay, İ., Akgül, A. (2009). Madde Kullanımı ve Suç İlişkisi: Kesitsel Bir Araştırma, *Tıp Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 87-94.
- Ames, G. M., Duke, M. R., Moore, R. S., & Cunradi, C. B. (2009). The Impact Of Occupational Culture On Drinking Behavior Of Young Adults In The US Navy. *Journal of Mixed Methods Research*, 3(2), 129-150.
- Andrews, J., Abd-Ellah, M. F., Randolph, N. L., Kenworthy, K. E., Carlile, D. J., Friedberg, T., Houston, J. B. (2002). Comparative Study of The Metabolism of Drug Substrates by Human Cytochrome P450 3A4 Expressed in Bacterial, Yeast and Human Lymphoblastoid Cells, *Xenobiotica*, 32(11), 937-947.
- Arılık, M. (2019). Madde Bağımlılarının Damgalanma Sonrası Bağımlılık Döngüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.
- ASAM. (2019). Definition of Addiction. (URL: [https://www.asam.org/docs/default-source/quality-science/asam's-2019-definition-of-addiction-\(1\).pdf?sfvrsn=b8b64fc2_2](https://www.asam.org/docs/default-source/quality-science/asam's-2019-definition-of-addiction-(1).pdf?sfvrsn=b8b64fc2_2))
- Bahar, A. (2018). Uyuşturucu Madde Kullanımının Nedenleri Ve Bağımlılık Oluşum Sürecinde İletişimsel Yaklaşımların Rolü Ve Önemi: Polis Kayıtları Üzerinden Olgusal Bir İnceleme, *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*, 55, 1-36.
- Barret, A., Turner, R. (2006). Family Structure and Substance Use Problems in Adolescence and Early Adulthood: Examining Explanations for the Relationship. *Addiction*, 101, 109- 120.
- Beauvais, F., Oetting, E. R. (2002). Variances In The Etiology of Drug Use Among Ethnic Groups of Adolescents. *Public Health Reports*, 117 (Suppl 1), S8.
- Bennett, T., Holloway, K., Farrington, D. (2008). The Statistical Association Between Drug Misuse and Crime: A Meta-Analysis, *Aggression and Violent Behavior*, 13(2), 107-118.
- Dinges, M. M., Oetting, E. R. (1993). Similarity In Drug Use Patterns Between Adolescents And Their Friends. *Adolescence*, 28(110), 253.
- D'Amico, E. J., McCarthy, D. M. (2006). Escalation And Initiation of Younger Adolescents' Substance Use: The Impact of Perceived Peer Use. *Journal of Adolescent Health*, 39(4), 481-487.
- Friedman, A. S., Glassman, K. (2000). Family Risk Factors Versus Peer Risk Factors for Drug Abuse, A Longitudinal Study of An African American Urban Community Sample, *Journal of Substance Abuse Treatment*, 18, 267-275.
- Gandhi, D. H., Kavanagh, G. J., Jaffe, J. H. (2006). Young Heroin Users in Baltimore: A Qualitative Study, *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 32, 177-188.
- Erdem, G., Eke C. Y., Ögel, K., Taner, S. (2006). Lise Öğrencilerinde Arkadaş Özellikleri ve Madde Kullanımı, *Bağımlılık Dergisi*, 7(3), 111-116.
- Gerring, J. R., Zimbardo, G. P. (2014). *Psikoloji ve Yaşam* (Çev. Ed. Gamze Sart), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim ve Danışmanlık.
- Gül, S.S., Nizam, Ö, K. (2021). Sosyal Bilimlerde İçerik ve Söylem Analizi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 42, 181-198.
- Hammersley, R., Jenkins, R., Reid, M. (2001). Cannabis Use and Social Identity, *Addiction Research & Theory*, 9(2), 133-150.
- Kandel, D. B. (1985). On Processes of Peer Influences In Adolescent Drug Use: A Developmental Perspective. *Advances in Alcohol & Substance Abuse*, 4(3-4), 139-162.
- Kesgin, D., Yaman, Ö. M. (2021). Madde Bağımlısı Bireylerin Kendine Yardım Gruplarına Katılımı Sonrasında Toplumsal Yaşama Uyum Süreçleri Üzerine Nitel Bir Araştırma: Adsız Narkotik Grupları Örneği, *Turkish Studies - Economy*, 16(2), 873-892.

- Knight, D. K., Simpson, D. D. (1996). Influences of Family And Friends on Client Progress During Drug Abuse Treatment, *Journal of Substance Abuse*, 8(4), 417-429.
- Koçhan, K., İlhan, T. (2015). Erbaş/Erlerin Ebeveynle Bağlanma Stilleri, Depresyon Düzeyleri ve Stresle Başa Çıkma Stillerinin Madde Kullanımı Açısından İncelenmesi, *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, (2), 61-109.
- La Greca, A. M., Prinstein, M. J., Fetter, M. D. (2001). Adolescent Peer Crowd Affiliation: Linkages with Health Risk Behaviors and Close Friendships, *Journal of Pediatric Psychology*, 26: 131-143
- Lynskey, M. T., Heath, A. C., Bucholz, K. K., Slutske, W. S., Madden, P. A., Nelson, E. C., Martin, N. G. (2003). Escalation Of Drug Use In Early-Onset Cannabis Users vs Co-Twin Controls. *Jama*, 289(4), 427-433.
- Lundholm, L., Haggard, U., Möller, J., Hallqvist, J., Thiblin, I. (2013). The Triggering Effect of Alcohol and Illicit Drugs on Violent Crime in A Remand Prison Population: A Case Crossover Study, *Drug and Alcohol Dependence*, 129(1-2), 110-115.
- Mutlu, E. (2018). Madde Bağımlılığı ve İnsan Evrimi, *Bağımlılık Dergisi*, 19(1), 17-22.
- Nurco, D. N. (1998). A Long-Term Program Research on Drug Use and Crime, *Substance Use and Misuse*, 33(9), 1817-1837.
- Ögel, K., Tamar, D., Evren, C., Sır, A. (2018). *Madde Kullanımı ve Suç*, http://www.ogelk.net/makale/suc_madde_yayin.pdf
- Ögel, K., Armağan, E., Eke, C. Y., Taner, S. (2007). Madde Deneyen ve Denemeyen Ergenlerde Sosyal Aktivitelere Katılım: İstanbul Örnekleme, *Journal of Dependence*, 8, 18-23.
- Ögel, K. (2010). Bağımlılık Yapan Maddeler. (İçinde: *Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları: Tanı, Tedavi ve Önleme*) İstanbul: Yeniden Yayınları.
- Ögel, K., Tamar, D., Evren, C., Çakmak, D. (2000). Bir Geçiş Maddesi Olarak Esrar. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2, 30-35.
- Polat, G. (2014). Madde Bağımlılığı Tedavisinde Sosyal Hizmet Mesleği, *Okmeydanı Tıp Dergisi* 30 (Ek sayı 2), 143-148.
- SEKAM, Türkiye Gençlik Raporu Gençliğin Özellikleri, Sorunları, Kimlikleri ve Beklentileri, İstanbul, 2016.
- Seal, K. H., Cohen, G., Waldrop, A., Cohen, B. E., Maguen, S., Ren, L. (2011). Substance Use Disorders In Iraq And Afghanistan Veterans In VA Healthcare, 2001-2010: Implications For Screening, Diagnosis And Treatment. *Drug And Alcohol Dependence*, 116 (1-3), 93-101.
- Segal, S., Silverman, C. (2002). Determinants of Client Outcomes in Self-Help Agencies, *Psychiatric Services*, 53, 304-309.
- Sevin, D. M. (2017). İkinci Kez AMATEM’de Tedavi Gören Madde Bağımlılarının Madde Kullanımına İlişkin Yaşam Deneyimleri, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Sevin, D. M., Erbay, E. (2021). Eroin Arkadaşlığı: Çevresi İçerisinde Birey Perspektifi İle Madde Bağımlılarının Yaşam Deneyimleri, *Journal of Dependence*, 22(1), 65-75.
- Sevincok, L., Küçükardalı, Y., Dereboy, C. (1997). Askerlik Çağındaki Gençlerde Madde Kullanım Bozukluklar, 33. Ulusal Psikiyatri Kongresi Bildiri Özet Kitabı içinde (s. 75). Antalya: Türkiye Psikiyatri Derneği.
- Steinberg, L. (2013). Ergenlik, Ankara: İmge Kitabevi.
- Svensson, R. (2000). Risk Factors for Different Dimensions of Adolescent Drug Use, *Journal of Child & Adolescent Substance Abuse*, 9, 67-90.
- Teeters, J. B., Lancaster, C. L., Brown, D. G., Back, S. E. (2017). Substance Use Disorders In Military Veterans: Prevalence And Treatment Challenges. *Substance Abuse And Rehabilitation*, 8, 69.
- Tsakpinoglou, F., Poulin, F. (2017). Best Friends’ Interactions and Substance Use: The Role of Friend Pressure and Unsupervised Co-Deviancy, *Journal Of Adolescence*, 60, 74-82.
- TUBİM (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi), Bağımlılık Yapıcı Maddeler ve Bağımlılık ile Mücadele, 2019 Türkiye Raporu, Ankara: TUBİM. <http://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%20M/ulusal%20Yay%20C4%B1nlar/2019-TURKIYE-UYUSTURUCU-RAPORU.pdf>
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2016, World Drug Report, Vienna. https://www.unodc.org/doc/wdr2016/WORLD_DRUG_REPORT_2016_web.pdf

- Uzun, B., Kırca, N. B., Çetinkaya, Z., Yaman, Ö.M., Karaman, H. (2020). Adsız Alkoliklere Devam Eden Bireylerin İlk Kullanımdan Ayık Kalmaya Evrilen Serüvenine Bir Bakış: Nitel Bir Araştırma, *Turkish Studies – Social Sciences*, 15 (3), 1605 – 1624.
- Ünlü, A., Evcin, U. (2014). 2008 ve 2010 Yılları Arasında İstanbul Bağcılar İlçesinde Gençler Arasında Madde Kullanım Yaygınlığı, Risk ve Koruma Faktörlerinin Değerlendirilmesi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(3), 127-140.
- West, R. (2001). Theories of Addiction, *Addiction*, 96, 3-13.
- Yang, M. S., Yang, M. J., Liu, Y. H., Ko, Y. C. (1998). Prevalence and Related Risk Factors of Licit and Illicit Substances Use by Adolescent Students in Southern Taiwan, *Public Health*, 112, 347-352.
- Yıldırım, A. Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zemore, S. E., Kaskutas, L. A., Ammon, L. N. (2004). In 12-Step Groups, Helping Helps The Helper, *Addiction*, 99, 1015-1023.

Copyright © 2022 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>
 Gençlik Araştırmaları Dergisi • Aralık 2022 • 10(28) • 111-126

ISSN 2791-8157
 Başvuru | 10 Kasım 2021
 Kabul | 6 Temmuz 2022

Spor Bilimlerinde Öğrenim Gören Üniversite Öğrencilerinin Kariyer Farkındalıklarının İncelenmesi: Karadeniz Bölgesi Örneği*

Oğulcan Güner**

Serkan Hacıcaferoğlu***

Öz

Bu araştırmanın amacı; üniversitelerde spor bilimleri alanında lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin kariyer farkındalık düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesidir. Araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Karadeniz bölgesi sınırları içerisinde yer alan devlet üniversitelerinde, 2020-2021 eğitim öğretim yılı içerisinde spor bilimleri alanında öğrenim gören 6067 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini ise evrenden basit tesadüfi yöntemle seçilmiş olan 1374 gönüllü öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcıların kariyer farkındalıklarını ölçmek için Sunay ve Yaşar (2019) tarafından geliştirilen “Mesleki Kariyer Farkındalık Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmamızda normal dağılım gösteren verilerin incelenmesinde; betimsel analizler, bağımsız örneklem t testi (Independent sample T test) ve tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) kullanılmıştır. Anlamlı farklılıkların bulunduğu ikiden fazla gruplar arasındaki karşılaştırmalarda Post-Hoc testlerinden Scheffe ve Tamhane’s T2 kullanılmıştır. İstatistiki açıdan anlamlılık derecesi Alpha (α), yanılma düzeyi ise $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir. Araştırmada katılımcı öğrencilerin mesleki kariyer farkındalık ölçeğine vermiş oldukları cevaplardan hareketle; ölçeğin alt boyutları olan mesleki gelişim yatkınlığı, mesleki hazır bulunma, mesleki bilinç ve mesleki özgüven alt boyutlarında orta üstü ve yüksek düzeyde kariyer farkındalıklarının olduğu görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin mesleki kariyer farkındalıkları; aile aylık geliri, mezuniyet sonrası yönelmeyi düşündükleri çalışma alanı ve spor yapma durumları değişkenlerine göre ölçeğin tüm alt boyutlarında anlamlı farklılık gösterirken; cinsiyet, yaş, okudukları bölüm ve sınıf değişkenlerine göre ölçeğin tüm alt boyutlarında anlamlı farklılık göstermediği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Spor, Kariyer, Farkındalık, Öğrenci.

* Bu makale “Spor Bilimlerinde Öğrenim Gören Üniversite Öğrencilerinin Kariyer Farkındalıklarının İncelenmesi: Karadeniz Bölgesi Örneği” başlıklı tez çalışmasından türetilmiştir.

** Arş. Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü, ogulcan.guner@erdogan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4880-3166

*** Doç. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, Beden Eğitimi Bölümü, Ayazağa Kampüsü, Maslak/İstanbul, hacicaferoglus@itu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8301-304X

Abstract

The purpose of the current study is to examine the career awareness levels of undergraduate students in sports sciences according to some demographic variables. The general survey model was used in the study. The population of the research consists of 6067 students studying in the field of sports sciences in the state universities located within the borders of the Black Sea region in the 2020-2021 academic year. The research sample consists of 1374 volunteer students selected from the population with the simple random method. The "Vocational Career Awareness Scale" developed by Sunay and Yaşar (2019) was used to measure the career awareness of the participants. In the examination of the data showing normal distribution, descriptive analyses, independent sample t test and one-way analysis of variance (One-way ANOVA) were used. In comparisons between more than two groups with significant differences, Post-Hoc tests Scheffe and Tamhane's T2 were used. The statistical significance level was accepted as Alpha (α), and the error level was accepted as $p < 0.05$. From the answers given by the participating students to the professional career awareness scale; it was found that they had medium and high levels of career awareness in the following sub-dimensions of the scale; professional development aptitude, professional readiness, professional consciousness and professional self-confidence. In addition, while the students' professional career awareness was found to vary significantly depending on the variables of family monthly income, the field of study they intend to focus on after graduation and their status of doing sports in all the sub-dimensions of the scale, it was found to not vary significantly depending on the variables of gender, age, department and grade level.

Keywords: Sport, Career, Awareness, Student.

Giriş

Kariyer Kavramı

Kariyer insanların yaşantıları içerisinde birçok unsura ömür boyu etkisi olabilen, son derece geniş bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Kariyer insanların yalnızca çalışmaları ile ilgili boyutları değil, genel anlamda hayattaki hedefleri, arzuları ve istekleri gibi boyutları da kapsamaktadır (Akkoç, 2012). Geçmiş dönemlerde kariyer kavramının geleneksel bir anlayış çerçevesinde değerlendirildiği söylenebilir. Ancak yenilenen hayat şartlarına göre bu anlayış değişime uğramış ve kariyer kavramı farklı şekillerde tanımlanmıştır. Geçmişte kariyer kavramı; yalnızca hiyerarşik bir çerçevede ele alınmış ve kurum içerisinde daha iyi bir iş pozisyonuna yükselme şeklinde tanımlanmıştır (Zamir, 2018). Günümüzde ise kariyer; kişinin yaşamı süresince üstlendiği tüm roller (Super, 1980), iş hayatı süresince zamanla oluşan bilgi birikimi ve beceri gelişimi (Carson ve Bedeian, 1994), çalışma ortamında edindiği tüm deneyimler (Arthur ve Rousseau, 1996; Hall vd., 2004) gibi çeşitli ifadelerle tanımlanmaktadır.

Kariyer tanımının genişlemesinde, kavram üzerine araştırmacılar tarafından geçmişten günümüze ortaya koyulan çeşitli teorilerin önemli etkisi olduğu söylenebilir. Bu teoriler, kavram üzerinde odaklandıkları boyutlar bakımından "özellik-tip odaklı, yaşam döngüsü odaklı ve özel odaklı" olmak üzere üç kategori altında değerlendirilebilmektedir (Sharf, 2013).

Özellik - Tip Odaklı Teoriler

Frank Parsons 1909 yılında yayınlanan "Choosing a Vocation" isimli meslek seçimine dair unsurları içeren kitabında özellik-faktör teorisini geliştirmiştir. Özellik-Faktör Teorisi, iş görenlerin kişisel

özelliklerinin ve çalışma özelliklerinin değerlendirilmesini belirtir (Sharf, 2013). Parsons'a göre; bireylerin kendilerini tanımaları, mesleğe dair yeterli bilgiye sahip olmaları ve bu iki unsur arasında ilişkiler kurabilmeleri meslek seçiminin üç temel unsurunu oluşturmaktadır. (Parsons, 1909). Edgar Schein ortaya koyduğu “kariyer çapaları” isimli teorisinde, kariyer çapalarını; bireylerin bilgi ve becerileri, birincil değerleri, duygu ve talepleri gibi özellikleri kapsamında algıladıkları benlikleri olarak ifade etmektedir (Schein, 1980). Schein kariyer çapalarını “teknik ve fonksiyonel yeterlik”, “yönetimsel yeterlik”, “otonomi ve bağımsızlık”, “güvenlik ve istikrar”, “girişimcilik ve yaratıcılık”, “hizmet ve adanmışlık”, “meydan okuma”, “yaşam tarzı” olarak sekiz başlıkta incelemektedir (Schein, 1990). John L. Holland “mesleki kişilik teorisi” ile meslekleri, modelleri ve kişilik tipleri bakımından incelemiştir. Holland'a göre realist, araştırmacı, sanatkâr, sosyal, müteşebbis ve gelenekçi olmak üzere altı adet mesleki model bununla birlikte realist, araştırmacı, sanatkâr, sosyal, müteşebbis ve gelenekçi olmak üzere bu meslek modellerine uyumlu altı adet kişilik tipi bulunmaktadır (Holland, 1997).

Yaşam Döngüsü Odaklı Teoriler

Linda S. Gottfredson ortaya koyduğu “sınırlama teorisinde”, bireylerin kariyer gelişimlerinde cinsiyet ve toplumsal sınıf farklarını, bu farkların ne gibi engellere sebep olduğunu araştırmıştır. Gottfredson'a göre bireylerin kariyer tercihlerinde belirleyecekleri meslek gruplarındaki alternatiflerin azlığı, sınırlama olarak kabul edilmektedir (Gottfredson, 2002; Leung, 2008). Ginzberg ve arkadaşları tarafından geliştirilen bir diğer teori ise meslek seçimi teorisi olarak adlandırılmaktadır. Ginzberg ve arkadaşları kariyer seçimini, bireylerin gelişimleri ile bağlantılı olan bir süreç olarak görmekte ve bu süreci hayal kurma dönemi, deneme dönemi, gerçekçilik dönemi olarak üç aşamada açıklamaktadır (Osipow ve Fitzgerald, 1996). Ginzberg'in öğrencisi olan Donald E. Super hocası ve arkadaşlarının geliştirdiği teoriyi analiz etmiştir ve “seçim” terimi yerine “geliştirme” teriminin kullanılması gerektiğini öne sürerek mesleki gelişim teorisini ortaya koymuştur. Ona göre seçim, sadece tercihleri kapsar ve farklı yaş dönemlerine göre farklı anlamlara gelir, ancak geliştirme kariyer seçimi, uyumu ve ilerlemesi gibi daha fazla unsuru ve daha geniş yaş dönemlerini kapsar (Super, 1953).

Özel Odaklı Teoriler

1980'li yıllarda kullanılmaya başlanan Sosyal Bilişsel Kariyer Teorisi; mesleki ve akademik isteğin artmasını, bireylerin kariyer tercihlerini yapmalarını, öğrenim ve kariyer başarısı ile başarının devamlılığını sağlamayı hedefleyen üç boyutlu fakat birbirileri ile ilişkili kariyer ilerleme biçimi sergilemektedir. Bu biçim ise; öz yeterlik, sonuç beklentileri ve kişisel hedefler olmak üzere farklı unsurlara vurgu yapan üç temel değişken etrafında şekillenmektedir (Leung, 2008). Krumboltz ve arkadaşları ise sosyal öğrenme teorisini geliştirerek bireylerin öğrenim, mesleki donanım gibi özelliklerini nasıl kazandıklarına ve kariyer tercihlerini nasıl belirlediklerine açıklık getirmeyi amaçlamışlardır. Krumboltz ve arkadaşlarına göre; “genetik miras ve özel beceriler”, “çevresel koşullar ve etkinlikler”, “bilgi birikimi” ve “görev yaklaşım becerileri” olmak üzere kariyer kararı vermede etkili olan dört adet unsur bulunmaktadır (Krumboltz vd., 1976).

Mesleki Kariyer Farkındalığı

Mesleki kariyer farkındalığı, kişilerin zekâ ve yeteneklerinin mesleki başarılarına ve kariyer yönetimlerine katkı sağlayan unsurlar olarak ele alınan, birçok alanda değerlendirilen bir kavramdır (Wiroterat, 2013). Ayrıca mesleki kariyer farkındalığı, mesleki hazır bulunuşluk, deneyim ve beklenti gibi çeşitli kavramlarla ilişkisi olan bir değişken olarak değerlendirilmektedir (Algadheeb, 2015). Mesleki kariyer farkındalığı içerisinde meslek grupları hakkında bilgileri, iş için gerekli beceri ve tecrübeleri, mesleki seçimleri, bireylerin ihtiyaçları ve beklentileri gibi birçok kavramı barındırdığından mesleki gelişim bakımından son derece önemlidir (Nasir ve Lin, 2013). Hayatlarının erken dönemlerinde meslek ve kariyer yönelimlerine sahip olmayan bireyler, gelecekte yapacakları iş tercihlerinde sorunlar yaşamaktadır (Biol, 2013). Meslek ve kariyer planlanması üzerine farkındalığın oluşmasını sağlayacak programlardaki eksikliklerin, bireylerin bu durumlar ile karşılaşmasının altında yatan sebeplerden biri olduğunu söyleyebiliriz (Algadheeb, 2015).

Sporda Kariyer

Günümüzde son derece büyük bir endüstri olarak da değerlendirilen spor, bireyler için oldukça geniş meslek ve kariyer seçenekleri sunmaktadır. Spor alanındaki kariyer seçenekleri, spor endüstrisi odaklı ve sporun içerdiği endüstriler odaklı olarak iki grupta değerlendirilebilir. Direkt olarak spor endüstrisi içerisindeki meslek gruplarına baktığımızda sporcu, antrenör, spor eğitimcisi ve yöneticisi gibi çalışma alanları karşımıza çıkmaktadır. Spor endüstrisi içerisinde yer alan endüstrilerde iş seçeneklerine baktığımızda ise sosyal medya, spor fotoğrafçılığı, spor yazarlığı, spor pazarlaması, menajerlik, fizyoterapistlik, spor avukatlığı, spor psikologluğu gibi birçok meslek alanı bulunmaktadır. Bireyler ayrıca spor bilimleri alanında eğitimlerine lisansüstü ve doktora düzeylerinde devam ederek akademik bir kariyer tercihinde de bulunabilmektedir.

Kariyer üzerine yapılmış araştırmalar sonucu ortaya koyulan teoriler içerisinde de yer verilen bireylerin özellikleri ve ilgi alanları, meslek gruplarından kendilerine uygun olana yönelmelerindeki etkenlerdendir. Bireyler spor alanında meslek tercihlerine yönelirken öncelikle spor içerisinde ilgilendikleri çalışma pozisyonu, bu çalışma pozisyonu içerisinde ise yapılan faaliyetlere ve sunulan iş imkânlarına dair bilgi sahibi olmalıdırlar. Bireyler bu bilgileri, ilgili mesleğe yönelik kariyer farkındalıkları ile edinmektedirler.

Hayatlarında meslek tercihlerini yapmaya en yakın dönemde olan üniversite öğrencilerinin kariyer farkındalığına sahip olmaları, doğru tercihlerde bulunabilmeleri gelecekleri için son derece önem arz etmektedir. Bu bağlamda araştırmada, üniversitelerin spor bilimleri alanlarında öğrenim gören öğrencilerin kariyer farkındalık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırma nicel araştırma yöntemi kullanılarak yapılmış betimsel bir çalışmadır. Gerek fen bilimlerinde gerekse sosyal bilimlerde geleneksel olarak en yaygın biçimde kullanılan gelen araştırma yöntemleri 'nicel araştırma yöntemleri' olmuştur (Yıldırım, 1999).

Araştırma Modeli

Araştırmada nicel araştırma modellerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Genel tarama modeli, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü veya ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2012).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu spor bilimleri alanında lisans düzeyinde öğrenim gören üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın evrenini Karadeniz bölgesi sınırları içerisinde yer alan devlet üniversitelerinde spor bilimleri alanında lisans düzeyinde öğrenim gören 6067 öğrenci oluşturmaktadır. Evren, araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği elemanlar bütünüdür (Karasar, 2012). Araştırma örneklemi ise evrenden basit tesadüfi yöntemle seçilmiş olan 1374 gönüllü öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem, belli bir evrenden, belli kurallara göre seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliği kabul edilen küçük kümedir (Karasar, 2012). Basit tesadüfi örnekleme, evrendeki tüm birimlere eşit olasılıkta seçim şansı tanıyarak, seçilen birimler ile örneklemin belirlendiği bir yöntemdir (Büyüköztürk vd., 2018).

Verilerin Toplanması

Araştırmada nicel veri toplama tekniklerinden anket tekniği kullanılmıştır. Anket, belli bir konuda tespit edilmiş hipoteze ya da sorulara bağlı olarak, bir evren ya da örnekleme oluşturan kaynak kişilere sorular yönelmek suretiyle sistemli veri toplama tekniğidir (Balcı, 2010). Araştırma anketi katılımcıların demografik özelliklerinin ölçüldüğü veri formu ve kariyer farkındalıklarının ölçüldüğü bir ölçekten oluşmaktadır. Araştırmada veriler, pandemi sürecinde olmamız dolayısıyla anketin katılımcılara çevrimiçi ortamlar aracılığıyla ulaştırılması sağlanmış ve veriler toplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Anket tekniği kullanılarak verilerin toplandığı bu araştırmada veri toplama araçları; katılımcıların demografik özelliklerinin incelenmesinde, araştırmacı tarafından oluşturulan sosyodemografik veri formu ve kariyer farkındalıklarının ölçülmesinde, Sunay ve Yaşar (2019) tarafından geliştirilen "Mesleki Kariyer Farkındalık Ölçeği" olarak belirlenmiştir.

Mesleki Kariyer Farkındalık Ölçeği (MKFÖ)

Spor bilimleri alanında eğitim alan üniversite öğrencilerinin kariyer farkındalıklarını ölçmek amacıyla Sunay ve Yaşar (2019) tarafından geliştirilen ölçek 4 alt boyuttan (Mesleki Gelişim Yatkınlığı, Mesleki Hazır Bulunma, Mesleki Bilinç ve Mesleki Özgüven) oluşmaktadır. Ölçek içerisinde, Mesleki Gelişim Yatkınlığı alt boyutunda 6 madde, Mesleki Hazır Bulunma alt boyutunda 4 madde, Mesleki Bilinç alt boyutunda 4 madde ve Mesleki Özgüven alt boyutunda 4 madde olmak üzere toplam 18 madde bulunmaktadır. Ölçek içerisinde ters kodlanan herhangi bir madde bulunmamaktadır. Sunay ve Yaşar (2019) tarafından tüm ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0.92, alt boyutların ise; mesleki gelişim yatkınlığı 0.83, mesleki hazır bulunma 0.82, kariyer bilinci 0.80, mesleki özgüven 0.79 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada ise tüm ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0.87 olarak, alt boyutların; mesleki gelişim yatkınlığı

0.78, mesleki hazır bulunma 0.75, kariyer bilinci 0.75, mesleki özgüven 0.69 olarak hesaplanmıştır. Mesleki Kariyer Farkındalığı Ölçeği içerisinde 5'li likert tipi ile derecelendirilen ifadeler yer almaktadır. Bu derecelendirmelerden elde edilen puanlama aşağıdaki formül ile belirlenerek farkındalık düzeyleri seçenek aralıklarıyla verilerek gerekli olan yorumlama yapılmıştır.

$$SA = \frac{EYD - EDD}{SS} = \frac{5 - 1}{5} = 0,8$$

Formül Açılımı	1) Kesinlikle katılmıyorum: 1.00-1.79/Düşük düzey
SA: Seçenek Aralığı	2) Katılmıyorum: 1.80-2.59/Orta altı düzey
EYD: En Yüksek Değer	3) Kararsızım: 2.60-3.39/Orta düzey
EDD: En Düşük Değer	4) Katılıyorum: 3.40-4.19/Orta üstü düzey
SS: Seçenek Sayısı	5) Tamamen katılıyorum: 4.20-5.00/Yüksek düzey

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin analizi SPSS 25 istatistiksel paket programı kullanılarak yapılmıştır. Verilerin analizinde öncelikle tanımlayıcı istatistiksel metodlar (frekans, yüzde, ortalama, standart sapma vb.) uygulanmıştır. Daha sonra araştırmadan elde edilen verilerin normallik dağılımları incelenmiştir. Verilerin normallik dağılımlarını test etmek için basıklık-çarpıklık değerlerine bakılmış ve bu değerlerin -1,5 ve +1,5 arasında olduğu görülmüştür. Tabachnick ve Fidell (2013) çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1,5 ve -1,5 değerleri arasında olduğu durumlarda veri dağılımının normal dağılım olarak gerçekleştiğini ifade etmektedirler. Verilerin normal dağılım göstermesi dolayısıyla yapılan analizlerde parametrik testler uygulanmıştır. İki gruplar arasındaki karşılaştırmalarda bağımsız örneklem t testi (Independent sample T test), ikiden fazla gruplar arasındaki karşılaştırmalarda ise tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) kullanılmıştır. Gruplar arasındaki karşılaştırmalarda anlamlı farklılık düzeyi $p < 0.05$ üzerinden değerlendirilmiştir. Anlamlı farklılıkların bulunduğu ikiden fazla gruplar arasındaki karşılaştırmalarda, bu farklılıkların kaynağını belirlemek amacıyla Post-Hoc testlerinden Scheffe ve Tamhane's T2 testleri kullanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerden elde edilen verilere ve bu verilere ilişkin istatistiksel bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular (N=1374)

Değişken	Demografik Özellik	Frekans	Yüzde %
Cinsiyet	Erkek	765	56
	Kadın	609	44
Yaş	18-21 arası	668	49
	22-24 arası	546	40
	25 ve üzeri	160	11

	Antrenörlük	337	25
Okudukları Bölüm	Beden Eğitimi Öğretmenliği	431	31
	Spor Yöneticiliği	485	35
	Rekreasyon	121	9
Okudukları Sınıf	1.sınıf	368	27
	2.sınıf	349	25
	3.sınıf	339	25
	4.sınıf	318	23
Aile Aylık Geliri	Asgari ücret ve altı	449	33
	Asgari ücret – 4000 TL arası	226	16
	4001 TL – 6000 TL arası	555	40
	6001 TL ve üzeri	144	11
Mezun Olduklarında Yönelmeyi Düşündükleri Çalışma Alanı	Antrenörlük	176	13
	Beden Eğitimi Öğretmenliği	651	47
	Spor Yöneticiliği	155	11
	Polislik/Askerlik	179	13
	Akademisyenlik	213	16
	Lisanslı olarak yapıyorum	592	43
Spor Yapma Durumu	Boş zaman geçirme amaçlı yapıyorum	623	45
	zYapmıyorum	159	12

Araştırmada yapılan betimsel istatistiklere göre katılımcıların 765'i erkek (%56), 609'u kadın (%44) öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin 668'i 18-21 yaş (%49), 546'sı 22-24 yaş (%40) aralığında, 160'ı ise 25 ve üzeri yaşta'dır (%11). Okudukları bölüme göre katılımcıların 337'si antrenörlük (%25), 431'i beden eğitimi öğretmenliği (%31), 485'i spor yöneticiliği (%35) ve 121'i rekreasyon (%9) bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin 368'i 1.sınıf (%27), 349'u 2.sınıf (%25), 339'u 3.sınıf (%25) ve 318'i 4.sınıf (%23) düzeyinde öğrenim görmektedir. Öğrencilerin ailelerinin aylık gelirine bakıldığında 449'unun asgari ücret ve altı (%33), 226'sının asgari ücret ile 4000 TL arasında (%16), 555'inin 4001 TL ile 6000 TL arasında (%40), 144'ünün 6001 TL ve üzerinde (%11) bir aylık gelire sahip oldukları belirlenmiştir. Mezun olduklarında öğrencilerin 176'sı antrenörlük (%13), 651'i beden eğitimi öğretmenliği (%47), 155'i spor yöneticiliği (%11), 179'u polislik/akademisyenlik (%13), 213'ü akademisyenlik (%16) çalışma alanına yönelmeyi düşünmektedir. Son olarak öğrencilerin 592'si (%43) lisanslı olarak, 623'ü boş zaman geçirme amaçlı (%45) spor yaparken, 159'u spor yapmamaktadır (%12).

Tablo 2. Cinsiyet Değişkenine Göre Katılımcıların Mesleki Kariyer Farkındalık Ölçeğine Verdikleri Yanıtlara İlişkin T-testi (N=1374)

Ölçek Alt Boyutları	Cinsiyet	N	Ort.	Ss.	t	p
Mesleki Gelişim Yatkınlığı	Erkek	765	3.60	.64	-2.95	.00*
	Kadın	609	3.70	.60		
Mesleki Hazır Bulunma	Erkek	765	4.03	.58	-1.13	.25
	Kadın	609	4.07	.65		
Mesleki Bilinç	Erkek	765	4.12	.58	-4.16	.00*
	Kadın	609	4.25	.48		
Mesleki Özgüven	Erkek	765	3.88	.59	1.66	.09
	Kadın	609	3.82	.61		

Araştırmaya katılan öğrencilerin mesleki kariyer farkındalık ölçeğine cinsiyet değişkenine göre verdikleri yanıtların puan ortalamalarında; mesleki hazır bulunma ve mesleki özgüven alt boyutlarında istatistiki açıdan anlamlı farkın olmadığı [$t(1374)=-1.13;1.66, p>.05$], mesleki gelişim yatkınlığı ve mesleki bilinç alt boyutlarında ise istatistiki açıdan anlamlı bir farklılığın olduğu [$t_{(1374)}=-2.95;-4.16, p<.05$], saptanmıştır. T-testi sonuçlarına göre kadın öğrencilerin mesleki gelişim yatkınlıklarının ve mesleki bilinçlerinin erkek öğrencilere kıyasla istatistiki açıdan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Yaş Değişkenine Göre Katılımcıların Mesleki Kariyer Farkındalık Ölçeğine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (N=1374)

Ölçek Alt Boyutları	Yaş	N	Ort.	Ss.	t	p	Fark (Scheffe)
Mesleki Gelişim Yatkınlığı	18-21 arası	668	3.61	.60	9.86	.00*	3 >1-2
	22-24 arası	546	3.62	.62			
	25 ve üzeri	160	3.85	.68			
Mesleki Hazır Bulunma	18-21 arası	668	4.00	.63	11.75	.00*	3 >1-2
	22-24 arası	546	4.04	.60			
	25 ve üzeri	160	4.27	.57			
Mesleki Bilinç	668	4.17	.54	.63	1.23	.29	-
	546	4.16	.53	.60			
	160	4.24	.57	.57			
Mesleki Özgüven	668	668	3.82	.61	11.34	.00*	3 >1-2
	546	546	3.83	.57			
	160	160	4.08	.60			

Örneklemedeki öğrencilerin mesleki kariyer farkındalık ölçeğine yaş değişkenine göre verdikleri yanıtların puan ortalamalarında; mesleki gelişim yatkınlığı, mesleki hazır bulunma ve mesleki özgüven alt boyutlarında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılığın olduğu [$F_{(2,1371)}=9.86;11.75;11.34, p<.05$], mesleki bilinç alt boyutunda ise istatistiki açıdan anlamlı farklılığın olmadığı [$F_{(2,1371)}=1.23, p>.05$] saptanmıştır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre 25 ve üzeri yaştaki öğrencilerin mesleki gelişim yatkınlıklarının, mesleki hazır bulunmalarının ve mesleki özgüvenlerinin daha küçük yaştaki öğrencilere kıyasla istatistiki açıdan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. Okudukları Bölüm Değişkenine Göre Katılımcıların Mesleki Kariyer Farkındalık Ölçeğine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (N=1374)

Ölçek Alt Boyutları	Okudukları Bölüm	N	Ort.	Ss.	t	p
Mesleki Gelişim Yatkınlığı	Antrenörlük	337	3.64	.56	.34	.80
	Beden Eğitimi Öğretmenliği	431	3.65	.63		
	Spor Yöneticiliği	485	3.63	.64		
	Rekreasyon	121	3.67	.71		
Mesleki Hazır Bulunma	Antrenörlük	337	4.04	.55	1.55	.20
	Beden Eğitimi Öğretmenliği	431	4.09	.62		
	Spor Yöneticiliği	485	4.01	.67		
	Rekreasyon	121	4.09	.56		
Mesleki Bilinç	Antrenörlük	337	4.10	.53	1.72	.16
	Beden Eğitimi Öğretmenliği	431	4.18	.53		
	Spor Yöneticiliği	485	4.19	.55		
	Rekreasyon	121	4.21	.53		
Mesleki Özgüven	Antrenörlük	337	3.81	.52	1.77	.51
	Beden Eğitimi Öğretmenliği	431	3.87	.61		
	Spor Yöneticiliği	485	3.85	.64		
	Rekreasyon	121	3.90	.61		

Araştırmada okudukları bölüm değişkenine göre katılımcıların mesleki kariyer farkındalık ölçeğine verdikleri yanıtların puan ortalamalarında, tüm alt boyutlarda istatistiki açıdan anlamlı farklılık bulunmadığı [$t(3,1370)=.34;1.55;1.72;1.77, p>.05$] saptanmıştır.

Tablo 5. Okudukları Sınıf Değişkenine Göre Katılımcıların Mesleki Kariyer Farkındalık Ölçeğine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (N=1374)

Ölçek Alt Boyutları	Okudukları Sınıf	N	Ort.	Ss.	t	p
Mesleki Gelişim Yatkınlığı	1. Sınıf	368	3.56	.68	2.44	.06
	2. Sınıf	349	3.67	.54		
	3. Sınıf	339	3.67	.64		
	4. Sınıf	121	3.67	.71		
Mesleki Hazır Bulunma	1. Sınıf	349	4.03	.59	.43	.73
	2. Sınıf	339	4.06	.59		
	3. Sınıf	318	4.02	.70		
	4. Sınıf	121	3.67	.71		
Mesleki Bilinç	1. Sınıf	368	4.23	.55	2.55	.06
	2. Sınıf	349	4.18	.49		
	3. Sınıf	339	4.15	.56		
	4. Sınıf	318	4.11	.55		
Mesleki Özgüven	1. Sınıf	368	3.81	.61	1.55	.19
	2. Sınıf	349	3.90	.52		
	3. Sınıf	339	3.84	.63		
	4. Sınıf	318	3.85	.63		

Araştırmada okudukları sınıf değişkenine göre katılımcıların mesleki kariyer farkındalık ölçeğine verdikleri yanıtların puan ortalamalarında, tüm alt boyutlarda istatistiki açıdan anlamlı farklılık bulunmadığı [$t_{(3,1370)} = 2.44; .43; .06; 1.55, p > .05$] saptanmıştır.

Tablo 6. Aile Aylık Geliri Değişkenine Göre Katılımcıların Mesleki Kariyer Farkındalık Ölçeğine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (N=1374)

Ölçek Alt Boyutları	Okudukları Sınıf	N	Ort.	Ss.	F	p	Fark (Tamhane's T2)
Mesleki Gelişim Yatkınlığı	Asgari ücret ve altı	449	3.49	.68	16.48	.00*	4 > 1-2-3 3 > 1 2 > 1
	Asgari ücret – 4000 TL arası	226	3.67	.54			
	4001 TL – 6000 TL arası	555	3.69	.64			
	6001 TL ve üzeri	144	3.90	.63			
Mesleki Hazır Bulunma	Asgari ücret ve altı	449	3.99	.59	5.13	.00*	4 > 1-2-3
	Asgari ücret – 4000 TL arası	226	4.04	.59			
	4001 TL – 6000 TL arası	555	4.05	.59			
	6001 TL ve üzeri	144	4.24	.70			
Mesleki Bilinç	Asgari ücret ve altı	449	4.09	.55	5.37	.00*	3 > 1
	Asgari ücret – 4000 TL arası	226	4.14	.49			
	4001 TL – 6000 TL arası	555	4.22	.56			
	6001 TL ve üzeri	144	4.23	.55			
Mesleki Özgüven	Asgari ücret ve altı	449	3.77	.61	10.74	.00*	4 > 1-2-3
	Asgari ücret – 4000 TL arası	226	3.82	.52			
	4001 TL – 6000 TL arası	555	3.86	.63			
	6001 TL ve üzeri	144	4.12	.63			

Araştırmada aile aylık geliri değişkenine göre katılımcıların mesleki kariyer farkındalık ölçeğine verdikleri yanıtların puan ortalamalarında, tüm alt boyutlarda istatistiki açıdan anlamlı farklılık bulunduğu [$t_{(3,1370)}=16.48;5.13;5.37;10.74, p<.05$] saptanmıştır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Tamhane's T2 testi sonuçlarına göre ailesinin aylık geliri 6001 TL ve üzeri olan öğrencilerin mesleki gelişim yatkınlıklarının, mesleki hazır bulunmalarının ve mesleki özgüvenlerinin ailesinin aylık geliri daha düşük olan öğrencilere kıyasla istatistiki açıdan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Aile aylık geliri 4001 TL ile 6000 TL arasında olan öğrencilerin mesleki bilinçlerinin aile aylık geliri asgari ücret ve altı olan öğrencilere kıyasla istatistiki açıdan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca asgari ücret ve altı aile aylık geliri olan öğrencilerin mesleki gelişim yatkınlıklarının aile aylık geliri daha yüksek olan öğrencilere kıyasla istatistiki açıdan anlamlı düzeyde daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Tablo 7. Mezuniyet Sonrası Yönelmeyi Düşündükleri Çalışma Alanı Değişkenine Göre Katılımcıların Mesleki Kariyer Farkındalık Ölçeğine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (N=1374)

Ölçek Alt Boyutları	Mezuniyet Sonrası Yönelmeyi Düşündükleri Çalışma Alanı	N	Ort.	Ss.	F	p	Fark (Scheffe)
Mesleki Gelişim Yatkınlığı	Antrenörlük	176	3.73	.64	7.51	.00*	1 > 5 4 > 2-3-5
	Beden Eğitimi Öğretmenliği	651	3.63	.59			
	Spor Yöneticiliği	155	3.53	.67			
	Polislik/Askerlik	179	3.81	.67			
	Akademisyenlik	213	3.52	.62			
Mesleki Hazır Bulunma	Antrenörlük	176	4.13	.58	6.21	.00*	1 > 3 4 > 3 5 > 3
	Beden Eğitimi Öğretmenliği	651	4.02	.59			
	Spor Yöneticiliği	155	3.87	.72			
	Polislik/Askerlik	179	4.16	.59			
	Akademisyenlik	213	4.09	.62			
Mesleki Bilinç	Antrenörlük	176	4.21	.57	6.71	.00*	2 > 5 4 > 3-5
	Beden Eğitimi Öğretmenliği	651	4.19	.53			
	Spor Yöneticiliği	155	4.07	.50			
	Polislik/Askerlik	179	4.29	.51			
	Akademisyenlik	213	4.05	.57			
Mesleki Özgüven	Antrenörlük	176	3.93	.61	2.89	.02*	4 > 2
	Beden Eğitimi Öğretmenliği	651	3.82	.58			
	Spor Yöneticiliği	155	3.79	.72			
	Polislik/Askerlik	179	3.96	.56			
	Akademisyenlik	213	3.85	.58			

Araştırmada mezuniyet sonrası yönelmeyi düşündükleri çalışma alanı değişkenine göre katılımcıların mesleki kariyer farkındalık ölçeğine verdikleri yanıtların puan ortalamalarında, tüm alt boyutlarda istatistiki açıdan anlamlı farklılık bulunduğu [$t_{(4,1369)}=7.51;6.21;6.71;2.89, p<.05$] saptanmıştır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre mezuniyet sonrası polislik/askerlik çalışma alanına yönelmeyi düşünen öğrencilerin mesleki gelişim yatkınlıklarının diğer alanlara yönelmeyi düşünen, mesleki hazır bulunmalarının spor yöneticiliğine

yönelmeyi düşünen, mesleki bilinçlerinin spor yöneticiliği ve akademisyenliğe yönelmeyi düşünen, mesleki özgüvenlerinin beden eğitimi öğretmenliğine yönelmeyi düşünen öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, antrenörlüğe yönelmeyi düşünen öğrencilerin mesleki gelişim yatkınlıklarının akademisyenliğe yönelmeyi düşünen, mesleki hazır bulunmalarının spor yöneticiliğine yönelmeyi düşünen öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bunların yanında, akademisyenliğe yönelmeyi düşünen öğrencilerin mesleki hazır bulunmalarının spor yöneticiliğine yönelmeyi düşünen öğrencilerden, beden eğitimi öğretmenliğine yönelmeyi düşünen öğrencilerin de mesleki bilinçlerinin akademisyenliğe yönelmeyi düşünen öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 8. Spor Yapma Durumu Değişkenine Göre Katılımcıların Mesleki Kariyer Farkındalık Ölçeğine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (N=1374)

Ölçek Alt Boyutları	Spor Yapma Durumu	N	Ort.	Ss.	F	p	Fark (Tamhane's T2)
Mesleki Gelişim Yatkınlığı	Lisanslı olarak yapıyorum	592	3.71	.61			
	Boş zaman geçirme amaçlı yapıyorum	623	3.62	.64	11.74	.00*	1 > 2-3 2 > 3
	Yapmıyorum	159	3.45	.59			
Mesleki Hazır Bulunma	Lisanslı olarak yapıyorum	592	4.10	.55			
	Boş zaman geçirme amaçlı yapıyorum	623	4.03	.63	8.00	.00*	1 > 3
	Yapmıyorum	159	3.89	.73			
Mesleki Bilinç	Lisanslı olarak yapıyorum	592	4.19	.52			
	Boş zaman geçirme amaçlı yapıyorum	623	4.21	.55	13.24	.00*	1 > 3 2 > 3
	Yapmıyorum	159	3.97	.52			
Mesleki Özgüven	Lisanslı olarak yapıyorum	592	3.91	.61			
	Boş zaman geçirme amaçlı yapıyorum	623	3.85	.63	10.45	.00*	1 > 3 2 > 3
	Yapmıyorum	159	3.85	.60			

Araştırmada mezuniyet sonrası yönelmeyi düşündükleri çalışma alanı değişkenine göre katılımcıların mesleki kariyer farkındalık ölçeğine verdikleri yanıtların puan ortalamalarında, tüm alt boyutlarda istatistiki açıdan anlamlı farklılık [$t_{(2,1371)}=11.74;8.00;13.24;10.45, p<.05$] saptanmıştır. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Tamhane's T2 testi sonuçlarına göre lisanlı olarak veya boş zaman geçirme amaçlı olarak spor yapan öğrencilerin mesleki gelişim yatkınlıklarının, mesleki hazır bulunmalarının, mesleki bilinçlerinin ve mesleki özgüvenlerinin spor yapmayan öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tartışma

Bu bölümde katılımcıların Mesleki Kariyer Farkındalık Ölçeği 'ne verdikleri cevapların analizi sonucu ortaya koyulan bulguların yorumlanması ve literatürde konu ile ilgili yapılan çalışmaların bulguları ile karşılaştırılarak incelenmesine yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan spor bilimlerinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre Mesleki Kariyer Farkındalık Ölçeğine verdikleri yanıtların; mesleki hazır bulunma ve mesleki özgüven alt boyutlarında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği, mesleki gelişim yatkınlığı ve mesleki bilinç alt boyutlarında ise istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. En düşük ortalama puanların mesleki gelişim yatkınlığı alt boyutunda her iki cinsiyet grubunda da orta üstü düzeyde, en yüksek ortalama puanların ise mesleki bilinç alt boyutunda erkek öğrencilerde orta üstü düzeyde, kadın öğrencilerde ise yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Kadınların kariyer farkındalıklarında erkeklere kıyasla mesleki bilinçlerinin daha yüksek olmasında, iş hayatında karşılaştıkları engellerin etkisi olduğu söylenebilir. Cinsiyet, bireylerin mesleklere yönelimlerine etki eden faktörlerin başında gelmektedir (Altuntaş, Atlı ve Kış, 2016). Kadınlar ülkemizde popülasyonun yarısını oluşturmalarına karşın, iş dünyasında erkekler kadar yer edinememektedirler (Barutçugil, 2002). Araştırmaya katılan spor bilimlerinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin yaş değişkenine göre Mesleki Kariyer Farkındalık Ölçeğine verdikleri yanıtların; mesleki bilinç alt boyutunda istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği, mesleki gelişim yatkınlığı, mesleki hazır bulunma ve mesleki özgüven alt boyutlarında ise istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. En düşük ortalama puanların mesleki gelişim yatkınlığı alt boyutunda tüm öğrencilerde orta üstü düzeyde, en yüksek ortalama puanların ise mesleki hazır bulunma alt boyutunda 25 ve üzeri yaşta öğrencilerde yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin yaşları arttıkça ortalama puanlarının da arttığı görülmüştür. Bireylerin yaşları arttıkça daha çok deneyim ve tecrübe edinerek olgunlaşmalarının, mesleki kariyer farkındalıklarını arttırmalarında etkili olduğu düşünülebilir. Literatürde konu ile ilgili yapılan bazı araştırmalarda ortaya koyulan sonuçların araştırmamızı destekler nitelikte olduğu söylenebilir (Guan vd., 2016; Şentürk ve Buran, 2015; Van Der Heijden vd., 2009).

Araştırmaya katılan spor bilimlerinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin okudukları bölüm değişkenine göre Mesleki Kariyer Farkındalık Ölçeğine verdikleri yanıtların; tüm alt boyutlarda istatistiki açıdan anlamlı farklılık göstermediği saptanmıştır. En düşük ortalama puanların mesleki gelişim yatkınlığı alt boyutunda tüm bölümlerdeki öğrencilerde orta üstü düzeyde ve en yüksek ortalama puanların ise mesleki bilinç alt boyutunda antrenörlük beden eğitimi ve spor yöneticiliği bölümleri öğrencilerinde orta üstü düzeyde, rekreasyon bölümü öğrencilerinde yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Üniversitelerde spor bilimleri alanında yer alan programların, öğrencilerin kariyer farkındalıklarını şekillendirme açısından benzer düzeyde etki gösterdikleri söylenebilir. Literatürde konu ile ilgili yapılan bazı araştırmalarda (Ayaz, 2017; Karakaya vd., 2013; Şentürk, 2019; Yanatma, 2019) araştırmamız sonuçları ile benzer doğrultuda sonuçlar yer almaktadır.

Araştırmaya katılan spor bilimlerinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin okudukları sınıf değişkenine göre Mesleki Kariyer Farkındalık Ölçeğine verdikleri yanıtların; tüm alt boyutlarda istatistiki açıdan anlamlı farklılık göstermediği saptanmıştır. En düşük ortalama puanların mesleki gelişim yatkınlığı alt boyutunda tüm sınıflardaki öğrencilerde orta üstü düzeyde ve en yüksek ortalama

puanların ise mesleki bilinç alt boyutunda 1. sınıf öğrencilerinde yüksek düzeyde, 2. sınıf, 3. sınıf ve 4. sınıf öğrencilerinde orta üstü düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bu durum, üniversitelerde spor bilimleri alanında verilen eğitimlerin, öğrencilerin kariyer farkındalıklarını arttırmalarında eksik kaldığının bir işareti olarak düşünülebilir. Spor bilimlerinde öğrenim gören öğrencilerin meslek hayatlarında başarıya ulaşabilmeleri için donanımlı ve nitelikli olmaları gerekmektedir. Bireylerin donanım ve nitelik kazanmalarında ise en temel görev eğitime düşmektedir (Hacıcaferoğlu, 2020; Karataş vd., 2015). Araştırmaya katılan spor bilimlerinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin aile aylık geliri değişkenine göre Mesleki Kariyer Farkındalık Ölçeğine verdikleri yanıtların; tüm alt boyutlarda istatistiki açıdan anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. En düşük ortalama puanların mesleki gelişim yatkınlığı alt boyutunda, ailelerin geliri fark etmeksizin tüm öğrencilerde orta üstü düzeyde ve en yüksek ortalama puanların ise mesleki hazır bulunma alt boyutunda 6001 TL ve üzeri aile aylık geliri olan öğrencilerde yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca ailelerinin aylık gelir düzeyi arttıkça öğrencilerin mesleki kariyer farkındalık düzeylerinin de arttığı görülmüştür. Buna göre maddi imkânı daha iyi olan ailelerin çocuklarını mesleklere yönelik bilinçlendirmede daha başarılı oldukları düşünülebilir. Literatürde konu ile ilgili araştırmalar incelendiğinde, araştırmamız sonuçları ile paralellik gösteren çalışmaların (Akbaş, 2019; Gökçe ve Traş, 2017; Uğurlu, 2020) yer aldığı görülmüştür. Buna karşın, literatürde araştırma sonuçlarımız ile paralellik göstermeyen çalışmalara da rastlanmıştır. Çetin ve Karalar (2016) araştırmalarında X, Y ve Z kuşağı öğrencilerinin kariyer algılarını incelemiştir. Araştırma bulgularına göre; ailesi daha düşük gelir düzeyindeki öğrencilerin, ailesinin gelir düzeyi yüksek öğrencilere kıyasla, daha yüksek kariyer algısına sahip oldukları ortaya koyulmuştur.

Araştırmaya katılan spor bilimlerinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin mezuniyet sonrası yönelmeyi düşündükleri çalışma alanı değişkenine göre Mesleki Kariyer Farkındalık Ölçeğine verdikleri yanıtların; tüm alt boyutlarda istatistiki açıdan anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. En düşük ortalama puanların mesleki gelişim yatkınlığı alt boyutunda, mezuniyet sonrası yönelmeyi düşündükleri çalışma alanı fark etmeksizin tüm öğrencilerde orta üstü düzeyde ve en yüksek ortalama puanların ise mesleki bilinç alt boyutunda polislik/askerlik çalışma alanına yönelmeyi düşünen öğrencilerde yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca araştırmamızda mezuniyet sonrası yönelmeyi düşünülen çalışma alanı değişkenine göre öğrencilerin betimsel istatistikleri değerlendirildiğinde, okudukları bölüm ile ilgili alanlara yönelimlerinin oldukça düşük olduğu görülmüştür. Mesleki kariyer farkındalık puan ortalamaları orta üstü ve yüksek düzeyde olan öğrencilerin, mezun olduktan sonra bu şekilde okudukları bölümden farklı meslek alanlarına yönelmeyi düşünmelerinin, okudukları alanın sunduğu iş seçeneklerini cazip görmediklerinin göstergesi olduğu söylenebilir. Ayrıca analizlerde mezuniyet sonrasında polisliğe/askerliğe yönelmeyi düşünen öğrencilerin mesleki özgüvenlerinin, öğretmenliğe yönelmeyi düşünen öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Buna ek olarak mezun olduktan sonra polisliğe/askerliğe yönelmeyi düşünen öğrencilerin diğer tüm öğrencilere kıyasla en yüksek mesleki özgüvene sahip oldukları tespit edilmiştir. Polislik ve askerliğin meslek doğası gereği son derece cesaret ve özgüvene sahip olmayı gerektirmesi göz önüne alındığında böyle bir analiz sonucu ile karşılaştırılması düşünülebilir. Çünkü bireyler kişilik özelliklerine uyan meslek alanlarına yönelmekte ve bu mesleklerde başarı göstermektedir (Super, 1953).

Araştırmaya katılan spor bilimlerinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin spor yapma durumu değişkenine göre Mesleki Kariyer Farkındalık Ölçeğine verdikleri yanıtların; tüm alt boyutlarda

istatistiki açıdan anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. En düşük ortalama puanların mesleki gelişim yatkınlığı alt boyutunda mesleki gelişim yatkınlığı alt boyutunda tüm öğrencilerde orta üstü düzeyde ve en yüksek ortalama puanların ise mesleki bilinç alt boyutunda boş zaman geçirme amaçlı spor yapan öğrencilerde yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca lisanslı olarak ve boş zaman geçirme amaçlı spor yapan öğrencilerin mesleki kariyer farkındalıklarının, spor yapmayan öğrencilere kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmamıza katılan öğrencilerin spor bilimleri alanında eğitim aldıkları göz önüne alındığında aktif olarak spor yapmalarının, bu alanı benimsemelerinde ve bu alana yönelik mesleki benliklerini oluşturmalarında katkısı olduğu düşünülebilir. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde, araştırma sonuçlarımızı destekler nitelikte çalışmaların yer aldığı görülmüştür (Eratlı ve Aydın, 2020; Eroğlu, 2020; Temel ve Nas, 2018; Yaşar, 2020).

Sonuç ve Öneriler

Spor bilimleri alanında lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin kariyer farkındalık düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırma sonucunda, katılımcıların ölçek maddelerine vermiş oldukları cevaplardan hareketle, katılımcı öğrencilerin kariyer farkındalıklarının genel olarak orta üstü ve yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Ölçeğin alt boyutlarında yer alan maddelere verdikleri yanıtların puan ortalamalarına bakıldığında ise; mesleki gelişim yatkınlığı alt boyutunda en düşük, mesleki bilinç alt boyutunda ise en yüksek düzeyde bir algının olduğu görülmüştür. Öğrencilerin demografik özelliklerine göre kariyer farkındalıklarının değişkenlikler gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin kariyer farkındalıklarını cinsiyet, yaş, aile aylık geliri, mezuniyet sonrası yönelmeyi düşündükleri çalışma alanı ve spor yapma durumu değişkenleri etkilerken; okudukları sınıf ve okudukları bölüm değişkenlerinin etkilemediği sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda spor bilimleri alanında öğrenim gören öğrencilerin daha yüksek kariyer farkındalığına sahip olabilmeleri ve daha iyi kariyer gelişimi gösterebilmeleri için üniversitelerde; meslek seminerleri, kariyer farkındalık programları gibi farkındalık eğitimleri vb. verilmesi ve öğrencilerin lisans eğitim süreçlerinde almış oldukları eğitimler ile alakalı farklı meslek gruplarına sahip kurumlarda (işletmelerde, vb) uygulamalı olarak bilgilerinin harmanlanmasının sağlanması önerilir.

Examining Career Awareness of University Students Studying in Sport Sciences: Case of Black Sea Region*

Oğulcan Güner**

Serkan Hacıcaferoğlu***

Introduction and Aim

Career is an extremely broad process that can have a lifetime effect on many elements in people's lives (Akkoç, 2012). Professional career awareness is a concept that is considered to be one of the factors that contribute to the professional success and management of individuals' intelligence and talents and it is evaluated in many areas (Wiroterat, 2013). Today, sports, which is also considered as an extremely large industry, offers a wide range of career opportunities and career options for individuals such as athletes, trainers, sports trainers and managers, sports lawyers, sports psychologists and managers and those working in social media, sports photography, sports writing and sports marketing sectors. It is extremely important for the future of university students, who are in the closest period to make their career choices, to have career awareness and to make the right choices. In this context, the purpose of the current study is to examine the career awareness levels of students studying in the fields of sports sciences at universities.

Material and Method

The study is a descriptive study using quantitative research method. The general survey model was used in the study. The population of the study consists of 6067 students studying at the undergraduate level in the field of sports sciences at state universities located within the borders of the Black Sea region. The sample consists of 1374 volunteer students selected from the population with the simple random method.

* This article derived from the thesis study titled "Examination of Career Awareness of University Students Studying in Sports Sciences: The Black Sea Region Example".

** Research Asst., Recep Tayyip Erdoğan University, Faculty of Sport Sciences, Department of Sport Management, ogulcan.guner@erdogan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4880-3166

*** Assoc. Prof. Dr., İstanbul Teknik University, Department of Physical Education, Ayazağa Campus, Maslak/İstanbul, hacicaferoglus@itu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8301-304X

Questionnaire technique was used in the study. Sociodemographic data form created by the researcher was used to examine demographic characteristics of participants and the “Professional Career Awareness Scale” developed by Sunay and Yaşar (2019) was used to measure career awareness. The scale consists of 18 items gathered in 4 sub-dimensions (Professional Development Aptitude, Professional Readiness, Professional Consciousness and Professional Self-Confidence). The analysis of the data was made using SPSS 25 statistical program package. Descriptive statistical methods (frequency, percentage, mean, standard deviation, etc.), independent sample t-test and one-way analysis of variance were used in the analysis of data.

Results

In the study, while there was a significant difference in all the sub-dimensions according to the variables of professional career awareness of the students, the status of doing sports, the field of study they intend to focus on after graduation and the family monthly income, no significant difference was found in any of the sub-dimensions depending on the variables of grade level and department attended. Moreover, a significant difference was found in the sub-dimensions of professional development aptitude, professional readiness and professional self-confidence depending on the age variable and in the sub-dimensions of professional development aptitude and professional consciousness depending on the gender variable.

Conclusion and Recommendations

As a result of this study, which was conducted to examine the career awareness levels of students studying at the undergraduate level in the field of sports sciences, it was determined that the career awareness of the participant students was generally above medium and high. When the mean scores of the answers given to the items in the sub-dimensions of the scale were examined, it was observed that the lowest level of awareness was in the sub-dimension of professional development aptitude and the highest level of awareness was in the sub-dimension of professional consciousness. In order for students studying in the field of sports sciences to have higher career awareness and to show better career development, they should be provided with opportunities to take part in career awareness raising trainings such as vocational seminars, career awareness programs, etc

Kaynakça/References

- Akbaş, M.G. (2019). *Lise Öğrencilerinin Kariyer Kaygısı Üzerine Bir Araştırma: Antalya İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Sakarya.
- Akkoç, F. (2012). Lise öğrencilerinin mesleki kararsızlıkları ile kariyer inançları arasındaki ilişki. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 49-70.
- Algdheeb, N.A. (2015). Professional/Career Orientation, Awareness, and Their Relationship to Locus of Control. *Journal of College Teaching & Learning*, 12(1), 13-38.
- Altuntaş, S., Atlı, A. & Kış, A. (2016). Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin cinsiyetlerine göre meta analizi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 88-106.
- Arthur, M.B., & Rousseau, D.M. (1996). *The boundaryless career: A new employment principle for a new organizational era*. New York: Oxford University Press.
- Ayaz, A. (2017). Üniversite Öğrencilerinde Kariyer Uyumluluğunun Yordanmasında Psikolojik İhtiyaçlar Ve Azmin Rolü. Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Gaziantep.

- Balcı, A. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Sekizinci Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Barutçugil, İ. (2002). *İş Hayatında Kadın Yönetici*. Birinci baskı. İstanbul: Kariyer Yayınevi.
- Birol, H. (2013). *Pozitif Kariyer*. Birinci.baskı. İstanbul: Akit Kitap.
- Büyükköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Erkan-Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Yirmi beşinci baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Carson, K.D. & Bedeian A.G. (1994). Career Commitment: Construction of a Measure and Examination of Its Psychometric Properties. *Journal of Vocational Behavior*, 44(3), 237-262.
- Çetin, C. & Karalar, S. (2016). X, Y ve Z Kuşağı Öğrencilerin Çok Yönlü ve Sınırsız Kariyer Algıları Üzerine Bir Araştırma. *ÇOMÜ Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14(28), 173-196.
- Eratlı Şirin, Y. & Aydın, Ö. (2020). Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Kariyer Değerlerinin İncelenmesi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 3(2), 317-330.
- Eroğlu, Y.S. (2020). Career Planning Levels: A Study on Students of Physical Education and Sports School. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 5(11), 596-630.
- Gottfredson, L.S. (2002). Gottfredson's theory of circumscription, compromise, and self-creation. Brown D & Associate (Ed.), *Career choice and development içinde* (85-148. ss.). San Francisco: Jossey-Bass.
- Gökçe, Z. & Traş, Z. (2017). Lise Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri ve Ego Kimlik Statülerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(1), 58- 69.
- Guan, P., Capezio, A., Restubo, S.L.D., Read, S., Lajom, J.A.L. & Li, M. (2016). The role of traditionality in the relationships among parental support, career decision-making selfefficacy and career adaptability. *Journal of Vocational Behavior*, (94), 114-123.
- Hacıcaferoğlu, S. (2020). Farklı illerde öğrenim gören spor lisesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(64), 3999-4004.
- Hall, L.M., Waddell, J., Donner, G. & Wheeler, M.M. (2004). Outcomes of A Career Planning and Development Program For Registered Nurses. *Nursing Economics*, 22(5), 231-238.
- Holland, J.L. (1997). *Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments*. Third edition. Florida: Psychological Assessment Resources.
- Karakaya, Y.E., Karataş, Ö., Özdenk, Ç. & Karataş, F. (2013). Üniversiteli Sporcu Öğrencilerin Kariyer Değeri Algıları. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1), 86-94.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 23. Baskı. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karataş, Ö., Korkmaz, M., Yücel, A.S., Hacıcaferoğlu, S. & Atalay, A. (2015). Beden Eğitimi ve Spor Yükseköğretiminde Okuyan Bayan Öğrencilerin Okuma Alışkanlıklarının İncelenmesi (Fırat Üniversitesi Örneği). *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi*, 4(1), 161-181.
- Krumboltz, J.D., Mitchell, A.M. & Jones, G.B. (1976). A Social Learning Theory of Career Selection. *The Counseling Psychologist*, 6(1), 71-81.
- Leung, S.A. (2008). The Big Five Career Theories. Athanasou, J.A & Esbroeck, V.R. (Ed.), *International Handbook of Career Guidance içinde* (123-127. ss.). Dordrecht: Springer.
- Nasir, R. & Lin, L.S. (2013). The Relationship Between Self-Concept And Career Awareness Among Students. *Asian Social Science*, 9(1), 193-197.
- Osipow, S.H. & Fitzgerald, L.F. (1996). *Theories of Career Development*. Fourth edition. Needham Heights: Allyn and Bacon.
- Parsons, F. (1909). *Choosing a Voocation*. First edition. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Schein, E.H. (1980). *Organizational Psychology*. Third edition. New Jersey: Prentice-Hall Inc.
- Schein, E.H. (1990). *Career Anchors (Discovering Your Real Values)*. X Edition. San Francisco: Jossey-Bass Pfeiffer.
- Sharf, R.S. (2013). *Applying Career Development Theory to Counseling*. Sixth edition. Belmont: Cengage Learning.
- Sunay, H. & Yaşar, O.M. (2019). Spor Bilimleri Öğrencilerine Yönelik Kariyer Farkındalığı Ölçeğinin (KFÖ) Geliştirilmesi. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 7-22.
- Super, E.D. (1953). A theory of vocational development. *American Psychologist*, 8(5), 185-190.
- Super, E.D. (1980). A Life-Span, Life-Space Approach to Career Development. *Journal of Vocational Behavior*, 16, 282-298.

- Şentürk, E.E. & Buran, K. (2015). Ön lisans öğrencilerinin kariyer değerlerini etkileyen faktörler üzerine bir araştırma. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 14, 162-180.
- Şentürk, M. (2019). *Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Kariyer Uyumlarının Duygusal Zekâ, Bölüm Ve Sınıf Düzeyleri Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.
- Tabachnick, B.G. & Fidell, L.S. (2013). *Using multivariate statistics*. Sixth edition. Boston: Allyn and Bacon.
- Temel, V. & Nas, K. (2018). Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Kariyer Geleceği Algı Düzeylerinin İncelenmesi. İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 5(3), 35-45.
- Uğurlu, P. (2020). *Devlet ve Vakıf Üniversiteleri İşletme Lisans Öğrencilerinin Kariyer Bilinci ve Kariyer Planlama Konusundaki Farkındalıkları Üzerine Bir Değerlendirme*. Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Ankara.
- Van Der Heijden, B.I., De Lange, A.H., Demerouti, E. & Van Der Heijde, C.M. (2009). Age effects on the employability-career success relationship. *Journal of Vocational Behavior*, 74(2), 156-164.
- Wiroterat, W. (2013). Dynamic Audit Knowledge and Audit Success of CPAS in Thailand: An Empirical Investigation Of The Antecedents And Consequences. *International Journal of Business Strategy*, 13(3), 89-106.
- Yanatma, R. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Kariyer Tercihlerinin Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muğla.
- Yaşar, O.M. (2020). *Spor Eğitimi Alan Üniversite Öğrencilerinin Kariyer Farkındalıklarının İncelenmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Spor Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 7-10.
- Zamir, S. (2018). A Teaching Career: Mobility and Stagnation. *Athens Journal of Education*, 5(2), 145-160.

Copyright © 2022 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>
 Gençlik Araştırmaları Dergisi • Aralık 2022 • 10(28) • 131-146

ISSN 2791-8157
 Başvuru | 10 Mayıs 2022
 Kabul | 21 Temmuz 2022

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları (BESYO) ve Spor Bilimleri Fakülteleri (SBF) Özel Yetenek Sınavlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesi

Mehmet Altun*

Reha Bozgüney**

Mehmet Ali Üzgü***

Mehmet Denктаş****

Öz

Bu çalışma ile Türkiye’de yapılan Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulları (BESYO) ve Spor Bilimleri Fakülteleri (SBF) özel yetenek sınavlarının mevcut durumunun incelenmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evren ve örneklemini Yüksek Öğretim Kurumları Sınavı (YKS) 2021 kılavuzunda yer alan 104 Üniversitenin BESYO ve SBF özel yetenek sınav yönerge ve uygulamaları oluşturmuştur. Kaynak tarama metodunun kullanıldığı araştırmada, öğrenci alan tüm BESYO ve SBF sınav kitapçıkları incelenmiş ve sınavların tamamına ulaşılarak benzer ve farklı yönler ortaya konularak, sayısal verilere ve tablolara dönüştürülmüştür. 2021 YKS kılavuzunda yer alan 104 Üniversiteden; 78 üniversitenin Özel Yetenek Sınavı (ÖYS) ile öğrenci yerleştirdiği, ÖYS ve Öğrenci Seçme ve Yerleştirme (ÖSYM) tercihinin göre alım yapan 17 üniversite olduğu, 9 üniversitenin ise sadece ÖSYM tercihi ile öğrenci yerleştirdiği görülmektedir (tablo 2). Özel Yetenek sınavlarında branş etabına yer veren 9 üniversite olduğu gözlenirken; sporcu özgeçmişini dikkate alan 44 üniversite olduğu belirlenmiştir (tablo 2). Özel yetenek koordinasyon parkurlarında en fazla kullanılan sınav etabının slalom (46 etap) ve bank üzerinden sıçrama (42 etap) olduğu, uluslararası test ve batarya tercihlerinde ise en fazla 30 metre sürat testi (10 üniversite) ve İllinois çeviklik testinin (8 üniversite) tercih edildiği gözlenmiştir (tablo 3). Sonuç olarak bu çalışma bulgularına bağlı olarak; özel yetenek sınav sistem, usul ve uygulamalarında okullar arasında heterojen ve kararsız bir yapı sergilendiği, sınavlarda kullanılan ölçüm ve test bataryalarının, sınav alan ve etaplarının tüm üniversitelerde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Özel Yetenek, Spor, BESYO, SBF.

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü, mealtin@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6439-7997.

** Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Egzersiz ve Spor Bilimleri Anabilim Dalı, reha.bozguny@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3873-8054

*** Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, maliuzgu@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6612-1276

**** Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı, denktasmehmet42@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8205-8764

Abstract

In this study, it is aimed to examine and evaluate the current state of Physical Education and Sports School and Sports Sciences Faculties special ability exams held in Turkey. The universe and sample of the study consisted of Physical Education and Sports School and Sports Sciences Faculties special ability exam guidelines and applications of 104 universities included in the 2021 Higher Education Institutions Exam (YKS) guide. In the study, in which the literature review method was used, all exam booklets of the Physical Education and Sports School and Sports Sciences Faculties that accept students with the special ability exam were examined and similar and different aspects were revealed by reaching all of the exams and they were converted into numerical data and tables. Out of 104 universities included in the 2021 Higher Education Institutions Exam guideline, 78 universities accept students with Special Ability Exam (ÖYS) scores, 17 universities accept students according to Special Ability Exam and Student Selection and Placement (ÖSYM) scores and 9 universities accept students by using only ÖSYM scores (table 2). While there are only 9 universities that include the branch stage in the Special Ability exams, there are 44 universities that take into account the athlete's CV (table 2). Slalom (46 stages) and jumping over the bench (42 stages) are the most used exam stages in special ability coordination tracks, and 30 meters speed test (10 universities) and Illinois agility test (8 universities) are the most preferred international test and battery preferences (table 3). As a result, it was concluded that there is a heterogeneous and unstable structure among the universities in terms of their special ability examination system, procedures and applications, the measurement and test batteries used in the examinations and the examination areas and stages.

Keywords: Special Ability, Sports, Physical Education and Sports School, Sports Sciences Faculty.

Giriş

Ülkemizde Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen okullarının açılması ve öğretmen yetiştirme çalışmaları oldukça köklü bir geçmişe sahiptir ve günümüz Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulları (BESYO) ve Spor Bilimleri Fakültelerinin (SBF) temelini oluşturmaları bakımından da önem taşımaktadır. Kahraman (1995) "Osmanlı Devleti'nde Spor" adlı eserinde, Sultan Abdülaziz tarafından Osmanlı İmparatorluğu içinde batılı öğretim yapan "Mekteb-i Sultani", şimdiki adı ile Galatasaray Lisesi'nin faaliyete geçirildiğini bildirmektedir. Bu durum Beden Eğitimi öğretmenliğinin ve Spor Bilimleri alanında eğitim öğretim verecek kurumların tarihini oluşturacak bir yapıda olması bakımından büyük önem taşımaktadır.

Topuz (1975) "Konuklar Geçiyor" adlı eserinde, Türkiye'de Beden Eğitiminin tarihinde önemli bir isim olan Ali Faik Bey (Üstünidman) [Faik Hoca]'ın 1871 yılında girdiği Galatasaray Lisesi'nden 1879 yılında mezun olarak aynı okulda öğretim görevlisi olduğundan ve 1923 yılına kadar görev yaparak, yüzlerce sporcu cimnastikçi yetiştirdiğinden bahsetmektedir. Faik Hoca'nın kendi mezun olduğu okula 44 yıl tüm benliği ile hizmet etmesi bu mesleği liyakat sahibi olarak sürdürecektir. Meslektaşlarına örnek olması bakımından oldukça değerlidir. Aynı çalışmada Beden Eğitimi Öğretmenleri için "**Bu öğretmenler**

öğrencilerine sadece spor yapmayı değil, vatansızlığı, insanlığı, haşin olmayı, sağlam olmayı, gürlüğünü çıkarmadan memleket sevgisini en yüksek bir ölçüde yüreklerinde taşımaya davranışları ile öğretiyorlardı” ifadelerini kullanıyordu ki, bu ifadeler beden eğitimi öğretmenliğinin ne kadar kutsal bir meslek olduğunun göstergesi niteliğinde olması bakımından önemlidir. Türkiye’de Beden Eğitiminin tarihinde önemli isimlerden bir diğeri olan Selim Sırrı Tarcan 1908 yılında “Terbiye-i Bedeniye Mektebi” adında ülkemizdeki ilk Beden Eğitimi Okulunu açar (Ergin, 1977). Beden Eğitimi ve Spor ile ilgili bu okul 1909 yılında Tarcan’ın Yüksek Öğrenim tahsili nedeniyle kapansa da daha sonra açılacak okullara örnek teşkil etmesi bakımından değerlidir. 1911 yılında Tarcan; zorunlu olmasa da liselerin 1. ve 2. sınıflarına Beden Eğitimi derslerinin konulmasını sağlar. 1913 yılında yayınlanan Tedrisat-ı İptidaiye Kanunu Muvakkatı’nda ilkokul derslerinin arasına Terbiye-i Bedeniye ve Mektep oyunları dersi konulur (Okan, 1975). 15 Temmuz- 15 Ağustos 1923 tarihleri arasında Maarif Kongresi; I. Heyet-i İlmiyye (Bilimsel Heyet) toplanarak eğitim tarihimize geçer, 5’nci madde de “İzçilik ve Beden Eğitimi” kavramına da yer verilir. Bu heyetin aldığı en önemli kararlardan bir tanesi de, “Beden Eğitimi Öğretmeni Yetiştirmenin bir Hükümet Görevi” olarak belirlenmesidir (Arun, 1990). 1927 yılında tamamlanan İstanbul Çapa’daki spor salonunda Selim Sırrı Tarcan müdürlüğünde “Beden Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme Kursu” açılması sağlanır ve Tarcan bazı derlere bizzat girer. Adayların bir dizi mesleki kabiliyet sınavına girdikleri sürecin sonunda başarılı olanlar “Beden Eğitimi Öğretmeni” sıfatıyla mezun olur ve orta dereceli okullarda görevlendirilirler (Aktaran Güven, 1996).

Günay (2013) Eğitimde uzman kişi ve kurulların fikrinden yararlanmanın, Cumhuriyetin ilk yıllarının en önemli karakteristik özelliği olduğunu bildirmektedir. Cumhuriyet döneminde Beden Eğitimi Öğretmenlerine verilen değeri; yurt dışına tahsil için gönderilip geri geldiklerinde öğretmen okullarında çalışan öğretmenlerden de anlayabiliriz. Selim Sırrı Tarcan’ın 1908 yılında Meşrutiyetin ilanından bir süre sonra İsveç Stockholm Yüksek Beden Eğitimi Enstitüsüne kendisini yetiştirmek amacıyla gitmesiyle (Arun, 1990) şekillenen ve başarılı öğrencilerin teşvik edilmesini sağlayan bir süreç de başlamış olur. Tarcan’ın “İsveç’e pazılarımı gittim, kafamla döndüm” (Arun, 1990) ifadesi, bu eğitimin ne kadar üst düzeyde olduğunun da bir göstergesi niteliğindedir. 1925 yılında Tarcan’ın öğrencisi Nizamettin Kırşan, Galatasaray Lisesi mezunu Vildan Aşır Savaşır da İsveç Stockholm Yüksek Beden Eğitimi Enstitüsüne kendilerini geliştirmeleri için gönderilirler. Bunu ilerleyen dönemlerde Zehra Alagöz takip eder. Bu spor insanları daha sonraki dönemlerde Beden Eğitimi Öğretmenlerinin geleceğini etkileyecek birçok göreve gelecek ve kararlara imza atacaklardır. Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi Bölümü 1934-1935 yılında ilk mezunlarını verir ve Cemal Alpman ve Mehmet Arkan Bakanlıkça üç yıl süreli olarak Almanya’ya tahsile gönderilir. İkinci mezunlardan Cevdet Arun, Hasan Örengil, Ahmet Yaraman, Bakanlıkça Almanya Berlin Devlet Beden Eğitimi Akademisine tahsile gönderilirler. 1932 yılında Gazi Eğitim Enstitüsüne 3 yıllık Beden Eğitimi Bölümü eklenmesi beden eğitimi öğretmenliği mesleğinin de önünü açmıştır. Açıkada (1997) 1932 yılında Gazi Pedagoji Enstitüsünün Kurulması ve 1933 yılında eğitime başlamasıyla beden eğitimi öğretmenliğinin formal olarak başladığını belirtmiştir. 1937 yılında beden eğitimi öğretmeni ihtiyacı nedeni ile öğretim süresi 2 yıla indirilir. Bu arada beden eğitimi öğretmeni olacakları ilerde bu işi yapamayacak hale geldiklerinde veya buldukları okulda

ihtiyaç duyulduğunda ikinci bir branşı da yapabilmeleri maksadıyla beden eğitimi derslerine ek olarak dört saat Türkçe, Tarih-Coğrafya dersleri ek branş olarak okutulmuştur (Arun, 1990).

Gazi Eğitim Enstitüsüne ilk açıldığı dönemde lise mezunlarıyla öğretmen okulu mezunlarından en az bir yıl öğretmenlik yapmış 120 erkek, mayolu fotoğraflarına bakılarak tespit edilerek kabul edilmiş, öğretmenlik mesleği ile ilgili bir sınav yapılarak 23 aday Beden Terbiyesi Bölümüne öğrenci olma hakkını elde etmiştir. 4 Eylül 1935'te Gazi Orta Öğretmen Okulu ile Gazi Terbiye Enstitüsünün bütün bölümlerine öğrenci alınacağı kamuoyuna duyururken Beden Eğitimi ve Resim İş bölümlerine seçilecek öğrenciler için ayrıca seçme sınavı yapılacağı haber verilmiştir (Aktaran; Altunya, 2006). Gazi Eğitim Enstitüsü yatılı ve gündüz eğitimi olmak üzere iki şekilde öğrenci alıyordu ve yatılı öğrenciler müsabaka sınavına tabi tutuluyordu. Gazi Terbiye Enstitüsünün 1937 yılı itibari ile sınav ve öğrenci kabulü talimatnamesinde "Bu şubeye yatılı olarak girmek isteyen öğrencilere, İnsan Teşrih ve Fizyolojisi ve Beden Terbiyesi Tarihi derslerinden sınav uygulanacağı, bu şubeye girmek isteyenler ayrıca başka bir kâğıda; 100 ve 300 m. mesafeleri ne kadar zamanda koştuğunu, ne kadar uzun ve yüksek atlayabildiğini, beş kiloluk bir ağırlığı (taş veya gülle) ne kadar uzağa atabildiğini, hangi sporda veya spor oyununda hususi bilgi ve tecrübesi olduğunu, yazarak bunu sınav kâğıdına ilâştirecektir. Beden Terbiyesi Şubesine kabul edilerek Enstitüye çağrılmış olan talebenin bildirdikleri beden kabiliyetini haiz olup olmadıkları bir kere de enstitü tarafından yoklanır" ifadelerine yer verilmekteydi (aktaran Günay, 2013). Yapılan bu uygulama özel yetenek sınavlarının tarihsel gelişimi açısından da oldukça önemli bir yere sahiptir. Ülke, Cumhuriyet sonrası oldukça güç bir dönemde olmasına karşılık, öğretmen adaylarının bir sınava tabi tutularak seçilmesi oldukça kayda değer bir durumdur. Teknoloji ve dijital yenilikler ne yazık ki maddi yetersizlikler nedeniyle spor bilimleri alanında eğitim veren okullar tarafından kullanılmamaktadır. Yapılan sınavlarda kullanılan test ve ölçüm yöntemlerinde bir tutarlılık olmadığı gibi, hangi özelliklerin hangi kriterlere bağlı olarak ölçüldüğü ile ilgili ayrıntılı açıklamalara da rastlanmamaktadır. Tüm okullar tarafından ortak fikrin ürünü ve yapıdaki Özel Yetenek Sınavı Uygulama ve Yönergelerinin önemi sınavların objektifliği açısından oldukça değerlidir. İlerleyen dönemlerde, hangi sınıfta, hangi derslerin haftada kaç saat okutulacağı, müfredat metinlerinin neler olacağı tespit edilmiş; enstitünün diğer bölümleriyle birleştirmek üzere bütünlüğe uyularak hazırlanmış; her şubenin ve derslerinin hedefi müfredat başlarında belirtilmek suretiyle bütün olarak Bakanlık Talim ve Terbiye Kurulundan geçirilip bir kitap halinde basılmış; böylece çok gerekli olan "Şubenin nasıl çalışacağı" tespit olunmuştur. 1942-43'te Şube öğrenim süresi tekrar üç yıla çıkarıldığından ve Yardımcı Ders sistemi kaldırıldığından müfredat programları üç yıla göre hazırlanmıştır (Arun, 1990). Belirli bir sistem ve programa bağlı olmayan öğretilerin mesleğin geleceğine katkı sağlamayacağı bu yıllarda düşünülmüş olacak ki, öğretmen yeterlik ve vasıflarının artırılmasına yönelik adımlar bu dönemlerde atılmıştır.

1960'lı yılların başlarında Ortaöğretimde öğretmen ihtiyacının artması nedeniyle İstanbul-Çapa ve İzmir-Buca Eğitim Enstitülerinde de birer Beden Eğitimi Bölümü açılmış ve Gazi Eğitim Enstitüsünün öğretmenlerinden bazıları buralarda görevlendirilerek meslekte çalışan eski mezunların temayüz

edenlerinden de buralarda öğretim elemanı olarak yararlanılmıştır. 1970'li yılların başlarında kurulmuş bulunan Gençlik ve Spor Bakanlığınca “Spor İdarecisi” ve “Bir branş öğretim elemanı (Antrenör)” yetiştirilme düşüncesiyle Ankara’da bir “Spor Akademisi” açılması yoluna gidilmiş; daha sonra buna İstanbul-Anadoluhisarı ile Manisa’daki de eklenmiştir .

ÖSYM (2022) internet sayfasında; Türkiye’de Üniversitelerin 1960’lı yıllara kadar lise mezunlarının ancak bir kısmını sınavsız olarak kabul ettiğini, kontenjanlarını aşan talepler karşısında, başvuru sırasına göre ihtiyaç kadar adayı kabul etmek, fakültede verilen eğitimin niteliğini dikkate alarak liselerin fen ya da edebiyat kolu mezunlarını kabul etmek ve başvuranları lise bitirme derecesine göre sıralayarak öğrenci yerleştirdiğini, lise mezunlarının artması ve lise dengi okul mezunlarına da yükseköğretime başvuru hakkı verilmesiyle birlikte, öğrenci seçme yöntemleri ihtiyaca cevap veremez duruma geldiği, fakültelerin kendi amaçlarına uygun sınav düzenlemeye çalıştığı ve adayların sınavlara katılabilmek için ülke içerisinde şehirden şehre katılmaya çalıştıkları ve sınav tercih etmek zorunda kaldıkları ifade edilmektedir (<https://www.osym.gov.tr/TR,8789/hakkinda.html>).

Bu problemleri halletmek için, 1974 yılında, Üniversitelerarası Kurul, üniversiteye giriş sınavlarının tek merkezden yapılmasına karar vererek 19 Kasım 1974 tarihinde Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezini (ÜSYM) kurmuştur. Üniversitelere öğrenci seçme ve yerleştirme işlemleri, 1981 yılına kadar bu merkez tarafından yürütülmüştür. ÜSYM, 1981 yılında 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 10. ve 45. maddeleriyle Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) adı ile Yükseköğretim Kurulunun bir alt kuruluşu hâline dönüştürülmüştür. 2011 tarihinde Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı (ÖSYM) adını alan Kurum mezkûr Kanun, Kararname ve ilgili diğer mevzuatla verilen görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak üzere yetkilendirilmiş, kamu tüzel kişiliğine, idari ve mali özerkliğe sahip, Yükseköğretim Kurulu ile ilgili, merkezi Ankara’da bulunan özel bütçeli bir kuruluş halini almıştır. (<https://www.osym.gov.tr/TR,8789/hakkinda.html>). 1980’e gelindiğinde Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) oluşunca, bütün Yüksek Öğrenim Kurumlarının Üniversitelere bağlanması söz konusu olmuştur. Meslek elemanı yetiştiren bütün Yüksek Öğrenim Kurumları gibi, Eğitim Enstitülerinin Beden Eğitimi Bölümleri de Üniversitenin Eğitim Fakülteleri bünyesinde bir bölüm haline getirilmiş, Spor Akademisi hevesi de bu bölümle kaynaştırılmıştır ve halen bu uygulama devam etmektedir. Ülkemizdeki Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları bünyesindeki bölümlerin lisans ders programları ve içerikleri (beden eğitimi ve spor öğretmenliği programı hariç) ilgili kurumca hazırlanmakta ve yürütülmektedir. Ancak bu bölümlerden biri olan beden eğitimi ve spor öğretmenliği lisans programları 1999 yılından önce Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarınca hazırlanırken (Erdoğan, 1998) bu tarihten sonra Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) tarafından hazırlanmış ve standartlaştırılmıştır.

2021 YKS kılavuzunda yer alan Özel Yetenek Sınavı ile Seçme Yöntemi bölümünde yer alan esaslara ve formül doğrultusunda yerleştirme yapılması istenmektedir. İlgili kılavuzda; özel yetenek gerektiren programların sınavları ile seçme ve yerleştirme işlemleri yükseköğretim kurumlarının yapıldığını, özel yetenek gerektiren programlara başvuruların doğrudan programın bağlı bulunduğu yükseköğretim

kurumuna yapılacağı, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliğine başvuru yapabilmeleri için ilgili sınavda ilk 800 bin kişi içinde yer alma zorunluluğu getirildiği ve sınav ve değerlendirme işlemlerinin ilgili yükseköğretim kurumu tarafından yürütüleceği ifadesine yer verilmiş, adayların sınavdan almaları gereken puan ve başvurularla ilgili genel bilgiler belirtildikten sonra kitapçıkta belirtilen formül ve esasla dikkate alınarak yerleştirme yapılması istenmiştir (2021 YKS Kılavuzu; Tablo 1).

2000 yılından itibaren 2021 yılına kadar aynı formül kullanılmasına rağmen Özel Yetenek Yerleştirme Puan katsayı ve çarpanları dönem dönem değiştirilerek uygulamaya konulmuştur. Aynı şekilde adayların lise mezuniyet alanlarının spor olması durumunda avantajlı katsayı ve çarpanlarla desteklenmesi de söz konusu olmuştur. Bu pozitif ayrımcılık milli ve engelli öğrenci adayları içinde farklı yöntem ve uygulamalarla yapılabilmektedir.

Kitapçıkta, her adayın bir ÖYSP Standart Puanı (ÖYSP-SP) olacaktır, ÖYSP-SP dağılımının ortalaması 50, standart sapması 10 olduğu, Özel Yetenek Sınavı Puanının (ÖYSP) ağırlıklandırmaya girebilmesi için bu puanların standart puanlara çevrilmesi gerektiği, ÖYSP'lerin standart puana çevrilmesi için önce ÖYSP dağılımının ortalaması ve standart sapması hesaplanacak, daha sonra da her aday için aşağıdaki formül kullanılarak ÖYSP Standart Puanı hesaplanacaktır şeklinde belirtilmiştir. Ayrıca kitapçıkta Yerleştirme Puanı aynı alandan ve farklı alandan gelen öğrenciler için nasıl hesaplandığına yönelik açıklamalara yer verilmiş, Engelli ve Milli adaylar için kayıt kabul ve yerleştirme usul ve esasları belirtilmiştir (2021 YKS Kılavuzu).

Yüksek Öğretim Kurumları Sınavı 2022 (YKS) kılavuzunda ise 2021 YKS kitapçığından farklı olarak Özel Yetenek Sınavı ile Seçme Yöntemi bölümünde bazı değişikliklere gidildiği görülmektedir. Yerleştirme Puanının hesaplanmasında; ÖSY, OBP ve TYT puanının belirli ağırlıklarla çarpılarak hesaplanması istenmektedir. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği için başvuru şartı olan Y-TYT'den ilk 800 bin öğrenci içinde yer almak ifadesi aynen korunurken, diğer adaylar için belirtilen formüllerin kullanılması istenmektedir. Bu katsayı dönem dönem değişikliğe uğramasına rağmen 2021 YKS Kılavuzu için ilk 800 bin öğrenci içinde yer almak ifadesi kabul görmüştür. Kitapçıkta en dikkat çekici farklılık ise 2021 YKS Kılavuzunda yer alan “TYT puanı olmayan, TYT puanı hesaplanmayan veya TYT puanı 150'nin altında olan adayların, AYT ve/veya YDT'ye girmiş olsalar da SAY, SÖZ, EA, DİL puanları hesaplanmayacaktır” ifadesinin yerine “TYT puanı olmayan, TYT puanı hesaplanmayan adayların, AYT ve/veya YDT'ye girmiş olsalar da SAY, SÖZ, EA, DİL puanları hesaplanmayacaktır” şeklinde değiştirilmesidir. Bu değişikliğin, özel yetenek sınavlarına katılacak adaylardan istenilecek başarı sırası ve puan barajı konusunda bir karışıklığa neden olabileceği düşünülmektedir.

Adaylar yerleştirme puanlarına (YP) göre en yüksek puandan başlamak üzere sıraya konacak ve kontenjan sayısı kadar aday sınavı kazanmış olacaktır. 2022 Yüksek Öğretim Kurumları Sınavı Kitapçığında belirtilen yeni formülün okulların yapacağı sınavlarda ki oluşacak Yerleştirme Puanını da artırdığı görülmektedir. Okulların yapacakları sınavların öğrencilerin ve ülkenin geleceğini ne kadar etkileyeceği göz önüne alınacak olursa Ülke genelinde ortak bir sınavın ne kadar gerekli olduğu da bir kez daha ortaya konulmuş olacaktır.

Tablo 1. 2021 ve 2022 YKS Kılavuzları Özel Yetenek Sınav Yerleştirme Katsayı ve Puan Değişimleri

2021 YKS Kılavuzu	2022 YKS Kılavuzu
<p>Özel Yetenek Sınavı Puanının (ÖYSP) ağırlıklandırılmaya girebilmesi için bu puanların standart puanlara çevrilmesi gerekir. ÖYSP'lerin standart puana çevrilmesi için önce ÖYSP dağılımının ortalaması ve standart sapması hesaplanacak, daha sonra da her aday için aşağıdaki formül kullanılarak ÖYSP Standart Puanı hesaplanacaktır.</p> $\text{ÖYSP Standart Puanı (ÖYSP-SP)} = 10 \times \left(\frac{\text{Adayın ÖYSP Puanı} - \text{ÖYSP Puan Dağılımının Ortalaması}}{\text{ÖYSP Puan Dağılımının Standart Sapması}} \right) + 50$ <p>a) Aday aynı alandan geliyorsa $YP = (1,17 \times \text{ÖYSP} - \text{SP}) + (0,11 \times \text{OBP}) + (0,22 \times \text{TYT-P}) + (0,03 \times \text{OBP})$</p> <p>b) Aday diğer alanlardan geliyorsa: $YP = (0,17 \times \text{ÖYSP} - \text{SP}) + (0,11 \times \text{OBP}) + (0,22 \times \text{TYT-P})$</p>	<p>Yetenek sınavları üniversitelerce hazırlanacak, uygulanacak ve sınavın sonuçları toplanarak bir puan hâlinde ifade edilecektir. Bu puana bundan böyle Özel Yetenek Sınavı Puanı (ÖYSP) denilecektir. Üniversiteler, Özel Yetenek Sınavına giren adayların Ortaöğretim Başarı Puanlarını (OBP), ÖSYM'nin internet adresinden 2022-YKS sonuçları açıklandıktan sonra edinebileceklerdir. Yerleştirmeye esas olan puanın hesaplanması için aşağıdaki üç puan belli ağırlıklarla çarpılarak toplamı alınacaktır.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Özel Yetenek Sınav Puanı (ÖYSP) • Ortaöğretim Başarı Puanı • 2022-TYT Puanı (TYT-P) <p>a) Aday aynı alandan geliyorsa $YP = (0,55 \times \text{ÖYSP} \times 5) + (0,12 \times \text{OBP}) + (0,45 \times \text{TYT-P}) + (0,06 \times \text{OBP})$</p> <p>b) Aday diğer alanlardan geliyorsa: $YP = (0,55 \times \text{ÖYSP} \times 5) + (0,12 \times \text{OBP}) + (0,45 \times \text{TYT-P})$</p>

Tablo 1'de 2021 ve 2022 YKS Kılavuzlarının Özel Yetenekle Öğrenci Seçme Yöntemi bölümlerinde belirtilen yerleştirme puan oluşum, katsayı ve çarpan değişimleri görülmektedir.

Türkiye'de yapılan Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulları, Spor Bilimleri Fakülteleri özel yetenek sınavları durumunun incelenmesinin amaçlandığı bu çalışma ile, Özel yetenek sınavlarının tarihsel gelişimi, mevcut durum ve çözüm önerilerinin, yapılacak Özel yetenek sınavlarının planlanmasında ve bu konuda yapılacak farklı kapsam ve boyuttaki çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Evreni

Bu çalışmada; Yüksek Öğretim Kurumları Sınavı 2021 (YKS) Kılavuzunda yer alan Üniversitelerin Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulları, Spor Bilimleri Fakülteleri özel yetenek sınav yönerge ve uygulamalarının tamamına ulaşılmış, kaynak tarama metodu ile ayrıntılı bir şekilde analiz edilmiştir. Evren ve örneklem grubunu, Yüksek Öğretim Kurumları Sınavı 2021 (YKS) Kılavuzunda yer alan 104 Üniversitenin, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulları, Spor Bilimleri Fakülteleri özel yetenek sınav yönerge ve uygulamaları oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Kaynak tarama metodunun kullanıldığı bu araştırmaya konu olan temel kaynaklar belirlenirken, ilk olarak detaylı bir literatür araştırması yapılmış, imkanlar dahilinde Kitapçık, Yönerge ve Uygulama usullerinin hepsine ulaşılmaya çalışılmıştır. Tüm BESYO ve SBF sınav kitapçıkları (Tüm üniversitelerin 2021-2022 öğrenim yılı özel yetenek sınavı kılavuzları) incelenmiş ve sınavların tamamına ulaşılarak

benzer ve farklı yönler ortaya konularak veriler tablolara dönüştürülmüştür. ÖSYM dokümantasyon dairesi internet sayfasından ve kütüphanelerden üniversiteye giriş kılavuz ve kitapçıklarına ulaşılarak detaylı inceleme yapılmıştır. Ayrıca her üniversitenin BESYO ve SBF internet adreslerine ulaşılarak sınav uygulama ve yönergelerine ait kitapçıklara ulaşılmaya çalışılmış, üniversitelerden temin edilemeyen kitapçık, yönerge ve uygulamaların tamamına internet üzerinde ulaşım sağlanmıştır. 95 üniversitenin kitapçık ve sınav yönergeleri ilgili web sitelerinden indirilerek dokümanlar analiz ve değerlendirme için hazır hale getirilmiştir. Erken Cumhuriyet dönemindeki beden eğitimi ve spora yüklenen anlamlar, beklentiler, bu dönemi inceleyen makale ve kitapların yanı sıra, bu dönemde yazılmış kitap ve makaleler incelenerek ortaya konmaya çalışılmıştır.

İstatistiksel Analiz

Elde edilen veriler Microsoft Office Excel'de tasnif edilerek SPSS 25.00 paket programına yüklenerek tanılayıcı istatistikleri yapılmış, yüzde ve frekans değerleri tespit edilmiştir. Sayısal dağılım ve sınıflamalara bağlı olarak veriler tablolara ifade edilmiştir.

Bulgular

Araştırmanın amacı doğrultusunda bu bölümde, elde edilen verilerin yüzde ve frekans değerlerinin gösterildiği Özel Yetenek Sınavlarına Ait Uygulamalar ve Özel Yetenek Sınav Parkurlarına Ait Test ve Parkur Etapları tabloları verilmiştir.

Tablo 2. Özel Yetenek Sınavlarına Ait Uygulamalar

Üniversitelerin Öğrenci Alım Türleri	n	%
Özel Yetenek Sınavıyla	78	75
Özel Yetenek ve ÖSYM Tercihliyle	17	16,35
ÖSYM tercihiyle	9	8,65
Toplam	104	100
Branş Sınav Uygulaması	n	%
Branş Sınav Uygulaması Yok	86	90,53
Branş Sınav Uygulaması Var	9	9,47
Toplam	95	100
Sporcu Özgeçmiş Dikkate Alma	n	%
Sporcu Özgeçmişinin Etkisi Yok	51	53,68
Sporcu Özgeçmişinin Etkisi Var	44	46,32
Toplam	95	100
Sınav Parkuru	n	%
Sınav Parkuru Var	53	55,79
Sınav Parkuru Yok	42	44,21
Toplam	95	100

Tablo 2’de de görüleceği gibi, 2021 Yılı YKS Kılavuzunda 104 Üniversitenin Özel Yetenek sınavı ile öğrenci alımı yaptığı, bu üniversitelerin içinden 78 üniversitenin (%75) Özel Yetenek Sınavı ile, 17 üniversitenin (%16,35) Özel Yetenek sınavı ve ÖSYM tercihi ile, 9 üniversitenin (%8,62) ise sadece ÖSYM tercihi ile öğrenci alımı yaptığı belirlenmiştir.

Özel yetenek sınavlarında üniversitelerin sadece 9’ unun (%9,47) branş sınav uygulamasına yer verdiği, 86 üniversitenin (%90,53) ise branş sınav uygulamasına yer vermediği görülmektedir.

Sporcu özgeçmişini dikkate alarak yerleştirme puanı uygulayan üniversitelerin sayısının 44 (% 46,32), dikkate almayan üniversitelerin sayısının ise 51 (% 53,68) olduğu görülmektedir.

Sınav parkuru düzenleyerek öğrenci alımı yapan 53 üniversite (% 55,79) bulunurken, farklı yöntemlerle öğrenci alımı yapan 42 üniversite (% 44,21) olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Özel Yetenek Sınav Parkurlarına Ait Test ve Parkur Etapları

Ortak Parkur Hareketleri	n	%
Slalom	46	20,91
Sıçrama tahtası	42	19,09
Altan-Üstten geçiş	32	14,55
Öne düz takla	30	13,64
Denge tahtası	23	10,45
Top Taşıma	20	9,09
Duvar pası	14	6,36
Lastik geçişi	13	5,91
Toplam	220	100,00
Kullanılan Uluslararası Testler	n	%
30 m. Sürat	10	25,64
İllinois Çeviklik	8	20,51
Mekik Koşusu	5	12,82
60 m. Sürat	4	10,26
Pençe Kuvveti	3	7,69
20 m. Sürat	3	7,69
100 m. Sürat	2	5,13
Diğer	4	10,26
Toplam	39	100,00

Tablo 3’ten de anlaşılacağı gibi; özel yetenek sınav parkuru ve sınav aşamalarında en çok tercih edilen etabın % 20,91 (46) ile slalom ve % 19,09 (42) ile bank üzerinde sıçrama olduğu, en az tercih edilen etapların ise % 5,91 (13) ile lastik geçişi ve % 6,36 (14) ile duvarla paslaşma etapları olduğu görülmektedir.

Özel yetenek sınavlarında üniversitelerin en çok tercih ettiği uluslararası testlerin %25,64 (10) ile 30 metre sürat ve %20,51 (8) ile İllinois çeviklik testleri olduğu, en az tercih edilen testlerin ise %5,13 (2) lük oranlarla 100 metre sürat, % 7,69 (3)'lük oranla 20 metre sürat testlerinin olduğu görülmektedir.

Tartışma

Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulları (BESYO), Spor Bilimleri Fakülteleri (SBF) Özel Yetenek Sınavlarının yapısı ve güncel durumunun incelendiği bu çalışmada; 2021 yılında üniversitelerin % 75'inin (78 üniversite) özel yetenek sınavı ile öğrenci yerleştirdiği, %16,35'inin (17 üniversite) hem özel yetenek sınavı yaptığı hem de ÖSYM tercihi ile alım yaptığı, sadece ÖSYM tercihiyle öğrenci yerleştiren üniversitelerin oranının ise % 8,65 (9 üniversite) olduğu belirlenmiştir (Tablo 2). BESYO ve SBF'lerin çok az bir bölümünün sınavsız olarak öğrenci yerleştirdiği, 95 üniversitenin (%91,35) Özel yetenek sınavı ile öğrenim görececek öğrencileri belirlediği görülmektedir. 15 Temmuz- 15 Ağustos 1923 tarihleri arasında Maarif Kongresi; I. Heyet-i İlmiyye (Bilimsel Heyet) toplandığında Beden Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme'nin bir Hükümet Görevi olarak belirlenmesi (Arun, 1990) bir devrim niteliğindedir. 1927 yılında tamamlanan İstanbul Çapa'daki spor salonunda "Beden Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme Kursu" açılması sağlanarak bu ilk kursa Vilayetlerden Milli Eğitim Teşkilatınca ilkökul öğretmenlerinden kabiliyetli olanlar davet edilir. Bu adaylardan başka beden eğitimi öğretmenliğini bir şekilde almış olanlar (Ordu'dan, Polis'ten ve İtfaiye teşkilatından) çağrılır. Adaylar mesleki kabiliyet sınavına girerler ve bu imtihanı kazanamayanlar gönderilirler. Kazananlar üç aylık pratik ve teorik eğitime devam ederler. Kursiyerler tekrar imtihana girerler ve bu imtihanı kazanamayanlar geri gönderilirler. Kazananlar üç aylık teorik ve pratik imtihana devam ederler. Adaylar tekrar imtihana girerler, başarısız olanlar geldikleri vilayetlere geri gönderilirler. Başarılı olanlar eğitimlerini bir seneye tamamlamak için üç aylık eğitim daha aldıktan sonra mezun olurlar. Bu kurstan yeterlilik belgesi "Beden Eğitimi Öğretmeni" sıfatıyla mezun olanlar, orta dereceli okullarda görevlendirilirler (aktaran Güven, 1996). Görüleceği gibi daha Cumhuriyetin ilk yıllarında maddi imkansızlıkların had safhada olduğu bir dönemde bile Beden Eğitimi ve Spora verilen önem bu seviyedeydi. Beden Eğitimi Öğretmeni olacak adaylarda aranan özellikler ve defalarca kendi alanlarındaki öğrenmelerin kontrol edilerek kursa devam kriterlerinin belirlenmesi çok önemli detaylar olarak görülmelidir. Spor eğitimi veren Yükseköğretim okullarının özel yetenek gerektiren bir alanda sadece bilişsel öğrenmelerin belirlendiği bir sınav ile (ÖSYM tercihi) öğrenci yerleştirmeleri tek kelimeyle bir talihsizlik olarak nitelendirilebilir. Özel yetenek sınavları spor bilimleri alanında eğitim veren tüm okullar için bir zorunluluktan daha fazla bir gerekliliktir. Özel yetenek sınavlarının tek bir merkezde yapılarak standartlaştırılması kolay bir çözüm gibi görünse de bir dönem uygulanmaya çalışılan bu yöntem adayların barınma, yeme-içme, ulaşım gibi birçok farklı problemle karşılaşmalarına neden olmuş ve eski uygulamaya geri dönmüştür. Caz (2018), Özel yetenek sınavları için şehir dışından gelen adayların yorgunluk, konaklama ve sınav süresini beklerken moral ve motivasyonlarının düşmesi gibi problemlerle karşılaştıklarını bildirmektedir. Cicioğlu ve arkadaşları (1998)'na göre; 1994-1995 öğretim yılından itibaren isteyen üniversitelerin katılımı ile ÖSYM'nin sorumluluğunda "Merkezi Sistem" adıyla yine beceriye dayalı yetenek sınav sistemiyle öğrenci alımı yapılmaya başlandı. Bu uygulamada akademik başarı kriteri olarak ÖSS

sınavını kazanma taban puanı olan 105 puan kabul edildi. Bu uygulamaya 1995-1996 öğretim yılında 10, 1996-1997 öğretim yılında 5 üniversite katılmıştır. Sınavların merkezi yapılmasından daha önemli olan husus, Ülke genelinde tüm üniversitelerin Özel yetenek sınavlarında aynı sınav uygulamalarının yapılması için gerekli önlemlerin alınması olmalıdır.

Özel yetenek sınavlarında üniversitelerin % 90,53'ünün (86 üniversite) branş sınavına yer vermediği, branş yapan üniversite oranının ise % 9,47 (9 üniversite) olduğu görülmektedir (tablo 2). Sporcu özgeçmişine özel yetenek yerleştirme puanlarında pay veren 44 üniversite (%46,32) olduğu, 51 üniversitenin ise (%53,68) adayların sporcu özgeçmişlerini dikkate almadan bir yerleştirme yaptıkları görülmektedir (tablo 2). Bu duruma biraz da covid 19 pandemi sürecinin etkisinin olduğunu söylemek yanlış olmaz. Uluslararası Olimpiyat Komitesi (2020) olimpiik sporlar listesinde; atletizm, kürek, badminton, basketbol, boks, kano, bisiklet, binicilik, eskrim, futbol, cimnastik, halter, hentbol, hokey, judo, su sporları, modern pentatlon, tekvando, tenis, masa tenisi, atıcılık, okçuluk, triatlon, yelken ve voleybol sporlarına yer verilmiştir. Her olimpiyat programına bazı spor branşları dahil edilip çıkartılabilmektedir. Bununla birlikte olimpiik olmayan birçok yaz ve kış sporu bulunabilmekte, bu sporların bazıları olimpiyat oyunlarında gösteri sporu olarak programlara dahil edilebilmektedir (www.wikipedia.org). Bireysel ve takım sporlarında YÖK tarafından Milli ve Engelli adaylar için haklı olarak pozitif ayrımcılık yapılmaktadır. Diğer adaylar için sınavlardan kendi branşlarına yönelik sınav etaplarının oluşturulması sporcu ve sporcu geçmişine sahip adaylar için bir avantaj durumundadır. Bütün branşlar için ayrı ayrı sınav plan ve uygulama yapılması tabi ki oldukça güç durumdur. Branş sınavının yapıldığı dönemler ve şu an için yapan okullar için bile yapılan sınavların objektifliğinden söz etmek mümkün değildir. Branş sınavlarında yapılan farklı uygulama ve değerlendirme kriterleri özel yetenek sınavlarının heterojen ve adil olmayan bir yapı sergilemesine neden olabilmektedir. Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü (SHGM) verilerine göre 2021 yılı itibariyle Lisanslı sporcu sayısı 10.913.906 kişi olarak açıklanmıştır. Bu rakam nüfusun oldukça büyük bir bölümünü oluşturması bakımından önemlidir. Her ne kadar lise mezuniyet alanı spor olan öğrencilere pozitif bir ayrım yapıldığı düşünülse de 2021 YKS kılavuzunda; **“30.03.2012 tarihi itibarıyla bir mesleğe yönelik program uygulayan ortaöğretim kurumlarından mezun olan veya belirtilen tarih ve öncesinde öğrenim görmekte olan öğrenciler için uygulanacaktır. İlgili ortaöğretim kurumuna 30.03.2012 tarihinden sonra kayıt olan adaylar için uygulanmayacaktır”** ifadesine yer verilmektedir. Özel Yetenek Sınavlarında adaylara kendi branş ve sporcu özgeçmişlerinden yerleştirme puanına katkı sağlayacak bir çarpan ve katsayı uygulanmaması belki de yıllarca verdikleri emeklerin karşılığını alamamalarına neden olmaktadır. Cicioğlu ve arkadaşları (1998) farklı sistem ve kriterlerle yapılan özel yetenek sınavı ile çeşitli beden eğitimi ve spor yüksek okullarına veya bölümlerine giren bayan ve erkek öğrencilerin fiziksel ve fizyolojik profillerinin belirlenmesi ve karşılaştırılmasına yönelik çalışmalarında vücut ağırlıkları, dinamometrik kuvvet değerleri, istirahat kalp atım sayıları, vücut yağ yüzdeleri arasında bazı önemli farklılıklar bildirmektedirler. Farklı sınav metot ve uygulamalarının farklı özellikte okullara yerleşen aday profili oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çankaya ve arkadaşları (2007) beden eğitimi ve spor bölümlerine öğrenci seçme ve sınav yöntemlerinin değerlendirilmesine yönelik araştırmalarında,

sınava baş vuran adayların % 58'inin lisanslı sporcu olduğunu, lisanslı sporcuların branşlarda en yüksek değerinin kızlarda % 39 ile voleybol, erkeklerde % 42 ile futbol olduğunu bildirmektedirler. Yıldız ve arkadaşları (2015) koordinasyon sınavı sonucu yüksek Yükseköğretime Geçiş Sınavı Puanı (YGSP) ve Sporcu Özgeçmiş Puanı Sporcu Özgeçmiş puanına sahip adayların elendiği bildirmektedirler. Spor sektöründe (sporcu, antrenör, yönetici, kondisyoner, maç analisti, masör, fizyoterapist vb.) bulunan ve belirli bir özgeçmişe sahip adayların üniversitelerin yaptıkları özel yetenek sınavlarında kullanacakları yerleştirme puanlarında dikkate alınarak, katsayı ve çarpanların düzenlenmesi gerekmektedir.

Özel yetenek sınav parkuru ve sınav aşamalarında en çok tercih edilen etabın slalom (46 Üniversite) ve bank üzerinden sıçrama (42 Üniversite) olduğu görülmektedir (tablo 3). Sınav parkurlarının tüm üniversitelerde farklı etap ve uygulama yönergelerine sahip olduğu gözlenmektedir. Genel anlamda sınavların çabukluk ve sürat ağırlıklı olarak planlandığı, bilimsel yapı ve kriterleri tam manasıyla taşımadıkları görülmektedir. Bu heterojen ve kararsız yapı içinde, adayların hangi özelliklerinin hangi kriterlere bağlı olarak ölçüldüğüyle ilgili bir fikir birliği sağlanmadığı gibi, her okulun kendisine has sınav şekil ve uygulamalarının özel yetenek sınavların geçerlik ve güvenilirliğini etkilediği görülmektedir. Koordinasyon becerisine yönelik farklı uygulamalar için adaylar ülke genelinde resmi anlamda birkaç tane oldukları düşünülse de, gerçek anlamda yüzlerce oluşumun olduğu bilinen BESYO hazırlık kurslarına katılmaktadır. Sınav etaplarının yapısı, geçerlik ve güvenilirlikleri bir yana bu kurslarda bu konuda yeterli deneyim, birikim ve eğitimi olmayan birçok eğitmen, adayların yaralanmalarına hatta sakat kalmalarına neden olabilmektedir. Makaracı ve arkadaşları (2020) fiziksel aktivite ve bazal metabolik hız değerleri spor bilimleri özel yetenek sınavı parkur süresinde ne kadar etkili olduğunu yönelik çalışmalarında, bazal metabolizma hızının parkur süresi ve vücut kitle indeksini etkilediğini bildirmekte, adayların fiziki kapasitelerini geliştirici egzersiz programlarına daha fazla önem vermeleri; aynı zamanda günlük beslenme ve diyet rutininin ihtiyaç duyulan kalori miktarına göre şekillenmesinin gerekliliği önerisinde bulunmaktadırlar. Parkur ve parkur etapları kadar önemli olan bir konu ise adaylara kaç hak verileceği konusudur. Sadece tek bir hak verilerek yapılan uygulamaların sporcu adaylar için telafisi olamayan bir sonuçla karşılaşmasına neden olabilecektir. Bu yüzden adayların en azından ikinci bir hak verilerek psikomotor anlamda kendilerini ifade etmelerine imkan tanınmasının uygun olduğu düşünülebilir. İnce ve arkadaşları (2004) Çukurova Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Özel Yetenek Sınavı adaylarının I. ve II. hak sonuçlarının karşılaştırılmasına yönelik çalışmalarında 2002-2003 yılı için adayların; II. haklarından elde ettikleri ortalama başarı puanlarının, I. haklarından aldıkları puanlardan daha yüksek olduğunu tespit etmişler ve bu değişimin istatistiki olarak da anlamlı olduğunu bildirmişlerdir. Caz (2018), Yozgat Bozok Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Özel Yetenek Giriş Sınavına Katılan Adayların Sınav Hakkındaki Görüşlerine yönelik araştırmasında adaylar sınav için çift hak verilmesinin doğru olduğunu ifade ettiklerini bildirmektedir. Yıldız ve arkadaşları (2015) Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu 2014 Yılı Özel yetenek sınav sonuçlarının değerlendirilmesine yönelik çalışma bulgularına dayanarak koordinasyon baraj süresinin uzatılması ve üç deneme hakkının verilmesi gibi bazı önerilerde bulunmuşlardır. Bu durum özel yetenek sınavlarında hangi hareket ve etaplara yer verileceği ve adaylara kaç hak verileceği gibi

küçük olarak görülen detaylara ve büyük sonuçlara gebe olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Kayri ve Okut (2008), özel yetenek sınavındaki başarıya ilişkin risk analizinin karışımli lojistik regresyon modeli ile incelenmesine yönelik çalışmalarında; erkek ve kız öğrencilerde mekik skoru yüksek olan adayların beceri koordinasyon performansından da başarılı olma olasılığı yüksek görülmekte olduğunu bildirmiş, aynı konu üzerinde bir çalışma bulunmadığından dolayı, benzer çalışmanın değişik yer ve yıllarda tekrarlanması başarılarının daha güvenilir modellenmesi açısından önemli görüldüğünü rapor etmişlerdir. Oluşturulan parkurlardaki hareket ve etapların bilimsel ve geçerliği ve güvenilirliği yüksek olmaları sınavlardaki ölçüm metodlarının da hata oranının düşük olması ile sonuçlanacaktır.

Düzenlenen parkurların temel motorik özelliklerden kuvvet, sürat, dayanıklılık, hareketlilik ve beceri gibi parametrelerden hangilerini ve ne ağırlıkla ölçtüğü başka bir inceleme konusudur. Yerleştirme puanına büyük oranda etki eden özel yetenek parkurlarının her okul için farklı özelliklerde olması adayların her sınav için ayrı ayrı hazırlık yapmalarına, neredeyse tüm yurdu gezerek her sınav katılmaya çalışmalarına neden olmaktadır. Özel yetenek sınav tarihlerinin farklı olması ve öğrenim görmeye hak kazandıkları okullardan birisini tercih etmeye mecbur kalan adaylar diğer okulların asil ve yedek listelerinde yer alabilmektedirler. Üniversiteler arasında tercih yaparak kayıt sildiren adaylara bağlı kontenjan boşlukları ise ayrı bir problem olarak göze çarpmaktadır. Kamuk (2019), değişen üniversite sınav sistemi ışığında spor bilimleri fakültesi özel yetenek sınavlarının değerlendirilmesi konulu araştırma bulgularına dayanarak, özel yetenek sınavlarının tüm üniversiteler tarafından aynı tarihlerde yapılmasının, ya da farklı tarihlerde sınavlar yapılırsa dahi, kayıt işlemlerinin aynı tarihlerde yapılmasının, uygulama açısından fayda sağlayacağını önerisinde bulunmaktadır. Defalarca yapılan yedek kayıtlar yüzünden puanı daha yüksek adaylar dışarıda kalırken daha düşük puanlı adayların üniversitelere girmeye hak kazandıkları görülebilmektedir. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, Antrenörlük Eğitimi, Spor Yöneticiliği ve Rekreasyon Bölümleri için ortak ve farklı sınav içeriklerinin belirlenerek, belirlenen başarı sırası ve yüzdeler dilimlerin tüm okullar için standartlaştırılması hem eğitim öğretimin sağlıklı olarak ilerlemesine, hem de yatay geçiş ve özel öğrenci uygulamalarında oluşabilecek muhtemel karışıklıkların önüne geçmiş olacaktır.

Özel yetenek sınavlarında üniversitelerin en çok tercih ettiği uluslararası testlerin % 25,64 (10) ile 30 metre sürat ve % 20,51 (8) ile İllinois çeviklik testleri olduğu, en az tercih edilen testlerin ise % 5,13 (2)'lük oranlarla 100 metre sürat, % 7,69 (3)'lük oranla 20 metre sürat testlerinin olduğu görülmektedir. 2021 yılı sınav kitapçık ve yönergeleri incelendiğinde; okulların sınav parkurlarında yapısal ve uygulamaya bağlı bir standart olmadığı gibi parkur etap ve mesafelerinde de belirli bir standart olmadığı görülmektedir. Uluslararası test ve teknikleri ile ölçüm yapan 39 üniversite olması özel yetenek sınavlarında standart bir uygulama olmadığı, hatta bazı sınavların objektiflikten uzak olduğu yönünde bir kanaat uyandırmaktadır. Spor Bilimleri alanında uygulanacak testlerin geçerli ve güvenilir olması hayati önem taşımaktadır. Literatürde performansı değerlendirmede kullanılan yöntemlerin, daha çok sürat ve yön değiştirme becerisini ölçtüğünü, bu yüzden bilişsel faktörler başta olmak üzere bu kavramı karşılayan tüm faktörlerin ölçmede yetersiz kaldığı bildirilmektedir (Simonek ve ark., 2016; Zouhal ve ark., 2018). Bu sonuçlar ülkemizde üniversitelerin özel yetenek sınavlarındaki

uygulamalarıyla benzerlik göstermektedir. Borms ve Cools (2018), farklı fonksiyonel performans testleri için yaş, cinsiyet ve spora dayalı normatif bir veri tabanı sağlamayı amaçladıkları çalışmalarında; tüm testlerin yaş, cinsiyet ve spor branşına göre farklılık gösterdiğini bildirmektedirler. Aynı çalışmada performans ölçümünde çalışmalarına dahil edilen tüm testlerin bir kombinasyonunun kullanılmasını önermişlerdir. Ağaoğlu ve arkadaşları (2009) Beden Eğitimi ve Spor Bölümü özel yetenek sınavına giren adaylara yönelik çalışmalarında düşük seviyedeki vücut kitle indeksinin 1500 metre koşu performansına olumsuz etkisi olduğunu bildirmektedir. Karaman ve arkadaşları (2020) Spor bilimleri fakültesindeki öğrencilerde denge, sıçrama performansı ile fiziksel aktivite düzeyi arasındaki ilişkiye yönelik yaptığı çalışmalarında, fiziksel aktivitenin artmasıyla dikey sıçrama performansının arttığı, dikey sıçrama yüksekliğinin artışıyla sıçrama hızı, kuvveti ve gücünde artış görüldüğünü bildirmektedir. Bu çalışmalar özel yetenek sınavlarında kullanılacak bilimsel test ve bataryaların önemine vurgu yaptığı gibi, hangi özelliğin hangi hata payı ile ölçüleceği sorusunu gündeme getirmektedir. Özel yetenek sınavları ile ölçülmek istenilen özellik nedir ve hangi bilimsel yöntem ve test tekniği tercih edilmelidir ?

2021 yılı itibarıyla üniversitelerin büyük bir bölümünün (% 91,35) özel yetenek sınavı yaptığı, sadece 9 üniversitenin (% 9,47) branş sınav uygulamasına yer verdiği, özel yetenek sınavı yapan 95 üniversiteden sadece 44 üniversitenin (% 46,32) sporcu özgeçmişini göz önünde bulundurduğu, 220 parkur etabından en fazla tercih edilen uygulamanın 46 üniversite (% 20,91) tarafından tercih edilen Slalom hareketi olduğu, toplam 39 uluslararası test uygulamasından en fazla kullanılanın % 25,64 ile 30 metre sürat ve % 20,51 ile İllinois çeviklik testi olduğu, sınav parkuru düzenleyerek öğrenci alımı yapan 53 (% 55,79) Üniversite bulunurken, farklı yöntemlerle öğrenci alımı yapan 42 (% 44,21) üniversite olduğu görülmektedir.

Parlaklıç (2017) Spor bilimleri fakülteleri özel yetenek sınavlarının incelenmesi (İstanbul Üniversitesi örneği) adlı araştırmasında spor bilimleri fakülteleri ve beden eğitimi ve spor yüksekokullarında öğrenci olmak isteyen adayların öncelikli olarak YGS puanlarını yüksek tutmaları gerektiğini bildirmektedir. Aynı çalışmada yetenek puanları çok yüksek olan adayların hala YGS ve AOBP puanlarından yeterince yüksek alamadıklarından dolayı ilgili programlara kayıt yaptıramadıkları tespit edilmiştir. Bu durum özel yetenek sınavlarında kullanılan katsayı ve çarpanların ne kadar önemli olduğunu kanıtlar niteliktedir. Ece ve Sazak (2006) Yerleştirme puanının bazı yıllarda yapılan sınav puan ağırlığının değişebildiğini bildirmekte, özel yetenek puanının artırılması ve YGS puan ağırlığının azaltılmasını önermektedirler. Pehlevan (2019) düşük YGS puanı olan adayların özel yetenek sınavlarında daha başarılı olduklarını, akademik başarıları üzerinde etkili olmadığını belirtmiş, adayların akademik başarılarında en etkili olan değişkenin AOBP olduğunu ve bu nedenle, beden eğitimi öğretmen aday seçiminde AOBP'na önem verilmesi gerektiğini bildirmiştir.

Atar ve Yılmaz (2011) Öğretmenlik programlarına özel yetenek sınavları ile öğrenci seçiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri adlı araştırmalarında, 2005 ÖSYM kılavuzuna göre bir yerleştirme puanının % 61'ini özel yetenek puanı, %10'unu Ağırlıklı Ortaöğretim Başarı Puanı (AOBP), % 29'unu da Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) puanı oluşturmaktayken aynı oranlar 2010 ÖSYM kılavuzuna göre sırasıyla yaklaşık %75, %8 ve %16 olduğunu bildirmekte, adayların özel yetenek programlarına adil ve doğru secimi ve

yerleştirilmesi için alt puan türleri arasındaki ölçek farklılıklarının giderildikten sonra yerleştirme puanının hesaplanmasını önermektedir. Bu kararsız ve tutarsız yapı her yıl sınava hazırlanan adayların sınav standartlarını takip etmekte zorlanmalarına neden olabilmektedir. Peker (2003) öğrencilerin ÖSS puanları yükseldikçe, bölümdeki akademik başarıları da anlamlı şekilde yükseldiğini, Özel Yetenek Sınavından alınan puanlar ile bölümdeki genel akademik başarı arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını bildirmektedir. Çamlıyer ve arkadaşları (1999) beden eğitimi ve spor bölümlerine öğrenci alırken sadece fiziksel yeteneklerine göre değil, ÖSS başarılarının da dikkate alınması gerektiği belirtmektedirler. Literatürdeki farklı bulgu ve değerlendirmelerin özel yetenek sınavlarındaki üniversitelerdeki farklı sınav uygulamalarından kaynaklandığı düşünülebilir.

Birkaç günde yapılan sınavlarda öğrencilerin anlık performanslarının yanıltıcı olabileceği, değerlendirme ölçütleri gibi pek çok sorun seçme sürecini zorlaştırmaktadır (Atar ve Yılmaz 2011). Kızır ve arkadaşları (2014) Türkiye'deki Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarının Öğrenci Seçim Yöntemlerinin İncelenmesine yönelik araştırma bulgularına bağlı olarak, özel yetenek sınavlarında adaylardan istenen fiziksel ve sportif performans parametrelerinin gerekçelerinin ilgili yüksekokullarca adaylara açıklanması, standart bir özel yetenek sınavının yapılması gerektiğini rapor etmiş ve en adil, en doğru ve amacına hizmet edecek biçimde gerçekleştirilmiş bir sınav metodolojisinin üniversitelerin eğitim ideallerine ulaşılmasında ki en önemli anahtarlardan birisi olduğuna vurguda bulunmuştur. Burada önemli olan konu üniversitelerin öğrenci yerleştirmelerinde kullandıkları Özel Yetenek Sınav parkur ve etaplarının geçerlik ve güvenilirliğinden daha fazla birbirine benzemeyen ve çok farklı yönerge ve uygulamalara sahip nitelikte olmalarıdır. Bu durum adayların farklı uygulamalara maruz kalmalarının dışında, okullara yerleşip kayıt yaptırdıklarında yatay geçiş ve özel öğrenci uygulamalarında adayları ve eğitim kurumlarını zor durumda bırakabilmektedirler. Her ne kadar bu yatay geçişlerde sınav uygulamalarına yer verilse de bu sınavlarda da ortak bir parkur ya da sınav anlayışı görülmemektedir. Özel Yetenek sınavı için okullarla yerleşen öğrenci profili ve özellikleri ile ilgili genel ve kapsamlı bir çalışma yapılamamaktadır, bunun nedeni tüm okulların farklı sınav yöntemlerini seçmeleri olarak görülebilir. Ülkemizde Polis Meslek Yüksekokulu (PMYO) sınavı uygulaması nerede sınava girilirse girilsin aynı parkurdan oluşmakta, sadece kadın ve erkek adaylar için farklı süre uygulaması yapılmaktadır (<https://www.pa.edu.tr>). Benzer bir yapının Spor Bilimleri alanındaki özel yetenek sınavları için düzenlenmesi ve mevcut heterojen yapının ortadan kaldırılmasının zorunluluktan daha çok gereklilik olduğu söylenilebilir.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak bu çalışma bulgularına bağlı olarak; özel yetenek sınav sistem, usul ve uygulamalarında okullar, arasında heterojen ve kararsız bir yapı sergilediği, sınavlarda kullanılan ölçüm ve test bataryalarının, sınav alan ve etaplarının tüm üniversitelerde farklılık gösterebildiği tespit edilmiştir.

Öneriler;

- Ülke genelinde tüm üniversitelerin Özel yetenek sınavlarında aynı sınav uygulamalarının yapılması için gerekli önlemlerin alınması (Çalıştaylar, kurulların oluşturulması, uygulama esas ve yönergelerin hazırlanması vb.),

- Farklı branşlardan sporcuların istenilen özelliklerinin ölçülebilmesi için ortak yapılacak olan özel yetenek sınavının uluslararası testlerin kombinasyonlarıyla oluşturulması,
- Tüm üniversitelerin Özel yetenek sınavlarının aynı tarihler arasında yapılması ile ilgili gerekli düzenlemelerin yapılması,
- Adaylar hangi üniversitede özel yetenek sınavına girerse girsin yerleştirme puanına ve tercihlerine göre istediği okula kayıt yaptırabilmesi,
- Adayların Özel Yetenek sınavlarıyla ilgili tercih yapabilmeleri için tercih sistem modülün oluşturulması ve sistemin buna göre düzenlenmesi,
- Tüm üniversitelerdeki sporla ilgili eğitim kurumlarının, Spor Bilimleri fakültesi haline dönüştürülmesi ile ilgili çalışmaların yapılması,
- Üniversitelerin Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümlerinde olduğu gibi, Antrenörlük Eğitimi, Spor Yöneticiliği, Rekreasyon vb. bölümlerin lisans programlarının da YÖK tarafından standartlaştırılarak uygulamaya konulması,
- Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulları ve Spor Bilimleri Fakültelerinin lisans programlarında yer alan seçmeli derslerin bölgenin özelliği ve yapısı dikkate alınarak okulların inisiyatifine bırakılması,
- Spor Bilimleri alanında eğitim veren okulların; Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, Antrenörlük Eğitimi, Spor Yöneticiliği ve Rekreasyon Bölümleri için ortak ve farklı sınav içeriklerinin belirlenerek, belirlenen başarı sırası ve yüzdeler dilimlerinin tüm okullar için standartlaştırılması (Yatay geçişler ve özel öğrenci uygulamalarında karmaşayı ortadan kaldıracak düşünülmemektedir),
- Milli adaylar ve Engelli adaylar için yapılacak Özel Yetenek Sınavlarının tüm okullar için ortak yapılması için düzenleme yapılması ve standartlaştırılması ,
- Spor sektöründe (sporcu, antrenör, yönetici, kondisyoner, maç analisti, masör, fizyoterapist vb.) bulunan ve özgeçmişe sahip adayların yerleştirme puanlarında dikkate alınarak, katsayı ve çarpanların düzenlenmesi,

Examination and Evaluation of Physical Education and Sports Schools and Sports Sciences Faculties' Special Ability Exams

Mehmet Altın*

Reha Bozgunaey**

Mehmet Ali Üzgü***

Mehmet Denktas****

Introduction

In our country, the establishment of schools that train Physical Education and Sports Teachers and teacher training studies have a long history. Kahraman (1995) in his book “Osmanlı Devleti’nde Spor” states that the “Mekteb-i Sultani”, now known as Galatasaray High School, was put into operation by Sultan Abdulaziz in the Ottoman Empire. This is a turning point in the history of physical education teaching and the institutions that will provide education in the field of Sports Sciences. Selim Sırrı Tarcan, one of the important names in the history of Physical Education in Turkey, opened the first Physical Education School in our country with the name “Terbiye-i Bedeniye Mektebi “ in 1908 (Ergin, 1977). Later, between 15 July and 15 August 1923, the Scientific Committee convened and decided that “Training Physical Education Teachers is a Government Duty” (Arun, 1990). A “Physical Education Teacher Training Course” was opened in the sports hall in Istanbul Çapa, which was completed in 1927, under the directorate of Selim Sırrı Tarcan, and those who successfully completed the program by taking a series of professional ability exams were granted the title “Physical Education Teachers”

* Assoc. Prof. Selcuk University, Faculty of Sports Science, Recreation Department, mealtin @selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6439-7997

** Suleyman Demirel University, Health Sciences Institute, Department of Exercise and Sports Sciences, reha.bozgunaey @gmail.com, ORCID: 0000-0003-3873-8054

*** Gazi University, Health Sciences Institute, Department of Physical Education and Sports, maliuzgu @gmail.com, ORCID: 0000-0001-6612-1276

**** Selcuk University, Health Sciences Institute, Department of Sports Management, denktasmehmet42@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8205-8764

and were assigned to secondary schools (Aktaran Güven, 1996). A great importance was attached to Physical Education Teachers in the Republican period and some of them were sent abroad for graduate education and then they came back to their country to serve with their advanced professional knowledge and expertise (Arun, 1990).

The opening of the 3-year Physical Education Department in the Gazi Education Institute to train physical education teachers in 1932 was another milestone in the history of physical education teacher training in Turkey. A total of 120 students having graduated from high school entered the exam to be taken to be accepted to this new department and 23 of them were accepted to the Department of Physical Education (as cited in Altunya, 2006). Although the country was in a very difficult period after the Republic, it was quite remarkable that pre-service teachers were selected through an exam.

With this study, it is aimed to examine and evaluate the current state of Physical Education and Sports Schools and Sports Sciences Faculties' special talent exams held in Turkey. It was tried to reach the whole universe of the study by examining in detail the special talent exam guidelines and applications of the Physical Education and Sports Schools and Sports Sciences Faculties, which are included in the Higher Education Institutions Exam 2021 Guidelines. The universe and sample group of the study consisted of the special talent exam guidelines and applications of 104 universities. In the study, in which the literature review method was used, the exam booklets of all the Physical Education and Sports Schools and Sports Sciences Faculties that accepted students with the special talent exam were examined and by reaching all of the exams, similar and different aspects were revealed and then they were converted into numerical data and tables. Out of 104 universities included in the 2021 Higher Education Institutions Exam guideline, 78 universities accept students with Special Ability Exam (ÖYS) scores, 17 universities accept students according to Special Ability Exam and Student Selection and Placement (ÖSYM) scores and 9 universities accept students by using only ÖSYM scores (table 2). While there are only 9 universities that include the branch stage in the Special Ability exams, there are 44 universities that take into account the athlete's CV.

Slalom (46 stages) and jumping over the bench (42 stages) are the most used exam stages in special ability coordination tracks, and 30 meters speed test (10 universities) and Illinois agility test (8 universities) are the most preferred international test and battery preferences. As a result, it was concluded that there is a heterogeneous and unstable structure among the universities in terms of their special ability examination system, procedures and applications, the measurement and test batteries used in the examinations and the examination areas and stages.

Kaynakça/References

- Abant İzzet Baysal Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <http://sporbilimleri.ibu.edu.tr/component/k2/item/526-spor-bilimleri-fakultesi-2020-ozel-yetenek-sinav-kitapçigi> . (27.03.2022).
- Açıkkada, C. (1997). Türkiye'de Spor Eğitimi Veren Kurumların Yeniden Yapılanması ve Hakemli Çalışmaların Gelişimi. Spor Bilimleri Dergisi, 8(1), 17-42.

- Adıyaman Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://besyo.adiyaman.edu.tr/files/besyo.adiyaman.edu.tr/ad%C4%B1yaman%20%C3%BCniversitesi%20besyo%2020212022%20%C3%B6zel%20yetenek%20s%C4%B1nav%20k%C4%B1lavuzu.pdf> . (28.03.2022).
- Afyon Kocatepe Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı. Erişim adresi: <https://sbf.aku.edu.tr/2021-2022-aku-sbf-ozel-yetenek-sinavi-kilavuzu-16-08-2021-guncellendi/> . (29.03.2022).
- Ağaoğlu, Y. Eker, H. ve İmamoğlu, O. (2009). Diz Kuvveti ve Beden Kitle İndeksinin 30 Metre ve 1500 Metre Koşu Performansına Etkisinin Araştırılması. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(11), 401-419.
- Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://besyoyetenek.agri.edu.tr/Klavuz/klavuz.pdf> . (28.03.2022).
- Aksaray Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı. Erişim adresi: <https://sbf.aksaray.edu.tr/2021-yili-spor-bilimleri-fakultesi-ozel-yetenek-sinav-klavuzu> . (29.03.2022).
- Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim Adresi: <http://alkusporbilimleri.com/> . (29.03.2022).
- Altunya, N. (2006). Gazi Eğitim Enstitüsü Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü (1926–1980). Gazi Üniversitesi Rektörlüğü.
- Amasya Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: https://egitim.amasya.edu.tr/media/80003/beden-egitimi-ve-spor_ozel-yetenek-kilavuzu.pdf . (29.03.2022).
- Ankara Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim Adresi: <http://www.sporbilimleri.ankara.edu.tr/wpcontent/uploads/sites/759/2021/07/Ankara-Universitesi-Spor-Bilimleri-Fakultesi-Ozel-Yetenek-Sinavi-Kilavuzu.pdf>
- Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://aybu.edu.tr/GetFile?id=b7d4e207-081f-4838-91e8-15a88196ca3b.pdf> . (27.03.2022).
- Antalya Akdeniz Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://www.besyocuyuz.com/antalya-akdeniz-universitesi-besyo-ozel-yetenek-sinavi-2021/> . (29.03.2022).
- Ardahan Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://www.ardahan.edu.tr/dosyalar/duyuru/besyo/BESYO%202021%20%C3%96ZEL%20YETENEK%20SINAV%20KILAVUZU.pdf> . (29.03.2022).
- Arun, A.C. (1990). Türkiye’de Cumhuriyet devrinde beden eğitimi öğretmeni yetiştirme çalışmaları ve aşamaları. Beden Eğitimi ve Spor Araştırmaları Dergisi, 1 (1), 9-13.
- Atar, H.Y. Yılmaz, M. (2011). Öğretmenlik Programlarına Özel Yetenek Sınavları ile Öğrenci Seçiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Kastamonu Eğitim Dergisi, 20(2), 531-542.
- Atatürk Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://atauni.edu.tr/yuklemeler/358fc641eda0c23da5fa22295453895b.pdf> . (27.03.2022).
- Avrasya Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://avrasya.edu.tr/wp-content/uploads/2021/08/2021-2022-Ozel-Yetenek-Sinav-Kilavuzu.docx> . (28.03.2022).
- Aydın Adnan Menderes Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://www.adu.edu.tr/webfolders/duyuru/dosa/20210804153044-09126190008186866977-000028599558856149946161.pdf> . (29.03.2022).
- Balıkesir Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <http://www.balikesir.edu.tr/site-tum-birim-duyuru/spor-bilimleri-fakultesi-104501?page=3> . (27.03.2022).
- Başkent Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <http://esb.baskent.edu.tr/kw/upload/251/dosyalar/KILAVUZ%202021-2022%281%29.pdf> . (27.05.2022).
- Batman Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: https://batman.edu.tr/images/files/Akademik/Y%C3%BCksekokul/BESYO/Ozel_Yetenek_Sinav_Kilavuzu.pdf . (28.03.2022).
- Bayburt Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı. Erişim adresi: <https://ogr.bayburt.edu.tr/uluslararasıogrenci/sporbilimlerik%C4%B1lavuz.pdf> . (29.03.2022).
- Borms, D. Cools, A. (2018). Upper-Extremity Functional Performance Tests: Reference Values for Overhead Athletes. Int J Sports Med. 39(6):433-441.
- Burdur Mehmet Akif Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://sporbilimleri.mehmetakif.edu.tr/duyurular> . (29.03.2022).

- Bülent Ecevit Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: https://cdn1.beun.edu.tr/bes-yo/fdb6c58f16f8a3386194a93fd3381ca6/2021-ozel-yetenek-sinav-kilavuzu_bA4Uyno.pdf . (25.03.2022).
- Caz, Ç. (2018). Yozgat Bozok Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Özel Yetenek Giriş Sınavına Katılan Adayların Sınav Hakkındaki Görüşleri: Nitel Bir Çalışma. Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 3(4), 138-152.
- Cicioğlu, İ. Gündüz, N. Çimen, O. Tüzün, M. ve Günay, M. (1998). Farklı Sistem ve Kriterlerle Yapılan Özel Yetenek Sınavları ile Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokullarına veya Bölümlerine Giren Öğrencilerin Fiziksel Ve Fizyolojik Profillerinin Belirlenmesi ve Karşılaştırılması. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 3(3), 1-10.
- Cumhuriyet Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: https://www.cumhuriyet.edu.tr/duyurudosa/24589_ozel_yetenek_sinavi_kilavuzu.pdf . (25.03.2022).
- Çamlıyer, H. Çamlıyer, H. ve Eniseler, N. (1999). Beden Eğitimi Öğretmeni Adayların Lisans Öğrenimindeki Akademik Başarılarının ÖSS Puanlarıyla Karşılaştırılması, Celal Bayar Üniv. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 3(1).
- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı. Erişim adresi: <https://ozyes.comu.edu.tr/> . (29.03.2022).
- Çankaya, C. Erden, S. ve İlhan, A. (2007). Beden Eğitimi ve Spor Bölümlerine Öğrenci Seçme ve Sınav Yöntemlerinin Değerlendirilmesi. Eğitim Fakültesi Dergisi, (2), 315-326.
- Çukurova Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://besyo.cu.edu.tr/haber-detay/38/c-u-spor-bilimleri-fakultesi-2021-2022-egitim-ogretim-ozel-yetenek-sinavi-basvuru-kosullari-ve-onemli-tarihleri> . (28.03.2022).
- Dicle Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: https://www.dicle.edu.tr/Contents/Announcements/Files/b9886f9b-5182-430e-95907cea234e05f5/e836679d221848618a61403c3f2e90af_BEDEN%20E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M%C4%B0%20VE%20SPOR%20Y%C3%9CKSEKOKULU.pdf . (29.03.2022).
- Dokuz Eylül Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı. Erişim adresi: https://ogrenci.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2021/07/20212022_Ozel_Yetenek_Sinavlari_Tablosu.pdf . (29.03.2022).
- Dumlupınar Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://www.besyocuyuz.com/wp-content/uploads/2021/07/dpu.pdf> . (29.03.2022).
- Dumlupınar Üniversitesi. (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: [https://birimler.dpu.edu.tr/app/views/panel/ckfinder/userfiles/71/files/2021_Y_1__Ozel_Yetenek_S_nav__Giris_Kosullar\(1\).pdf](https://birimler.dpu.edu.tr/app/views/panel/ckfinder/userfiles/71/files/2021_Y_1__Ozel_Yetenek_S_nav__Giris_Kosullar(1).pdf) . (25.03.2022)
- Düzce Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://www.besyocuyuz.com/duzce-universitesi-besyo-ozel-yetenek-sinavi-2021/> . (29.03.2022).
- Ece, A.S. Sazak, N. (2006). Özel yetenek sınavlarında ÖSS & AOÖB puanlarının yerleştirme puanları içerisindeki yeri ve adayların ÖSS puanları ile akademik ortalamaları arasındaki ilişkilerin incelenmesi (AİBÜ örneği). 26-28 Nisan 2006, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Ege Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: https://sporbilimleri.ege.edu.tr/files/sporbilimleri/icerik/2021_Ege_OYS_Kilavuz.pdf . (29.03.2022).
- Erciyes Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://spbfc.erciyes.edu.tr/ckfinder/userfiles/files/2021%20%C3%B6zyes%20kilavuzu%20yeniii.pdf> . (29.03.2022).
- Erdoğan Y. (1998). Türkiye'de Spor Eğitiminin İncelenmesi ve Program Geliştirme Çalışması. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Kocaeli.
- Ergin, O. (1977). Türkiye Maarif Tarihi. Eser Matbaası.
- Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: https://sporbilimleri.ebyu.edu.tr/wp-content/uploads/2021/08/2021-2022-SBFOZYES-KILAVUZ_.pdf . (29.03.2022).
- Erzurum Teknik Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://www.besyocuyuz.com/wp-content/uploads/2021/08/f775c365-e21b-4ff3-8d83-f2ba51ecd9b0-donusturuldu.pdf> . (29.03.2022).
- Eskişehir Teknik Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: http://sbfsinav.eskisehir.edu.tr/2021_kilavuzu.pdf . (27.05.2022).
- Fenerbahçe Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://www.fbu.edu.tr/upload/custom/202108100145092021-2022-SBF-OZEL-YETENEK-SINAVI-KILAVUZU.pdf> . (29.03.2022).

- Gaziantep Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: http://sbf.gantep.edu.tr/upload/files/SBF_2021_Sinav_Kilavuzu.pdf . (27.05.2022).
- Gençlik Spor Bakanlığı (SHGM) (2021). Faaliyet Raporu. <https://sgb.gsb.gov.tr/Public/Edit/images/SGB/012014/2021%20Faaliyet%20Raporu.pdf> . (29.03.2022).
- Giresun Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://sporbilimleri.giresun.edu.tr/Files/sporbilimleri-giresun-edu-.2021.pdf> . (29.03.2022).
- Gümüşhane Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://www.gumushane.edu.tr/hdetay/2021-yili-besyo-ozel-yetenek-sinav-kilavuzu-2630> . (29.03.2022).
- Günay, N. (2013). Atatürk döneminde Türkiye'de beden eğitiminin gelişimi ve Gazi Beden Terbiyesi Bölümü. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 29 (85), 72-100.
- Güven, Ö. (1996). Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Yetiştiren Okulların Eğitimini Hazırlayıcı Çalışmalar. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 1(2), 70-82.
- Hacettepe Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: http://www.sporbilimleri.hacettepe.edu.tr/girissinav/OYGS_2021.pdf . (27.03.2022).
- Hakkari Üniversitesi. (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://www.hakkari.edu.tr/egitim/beden-egitimi--yetenek-sinavi-kilavuzu> . (29.03.2022).
- Harran Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <http://besyo.harran.edu.tr/assets/uploads/sites/91/files/ozel-yetenek-sinav-kilavuzu-2021-2022-07072021.pdf> . (27.05.2022).
- Hitit Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: https://cdn.hitit.edu.tr/sbf/files/52981_2108111759165.pdf . (28.03.2022).
- Iğdır Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <http://www.igdir.edu.tr/announcement/besyo-ozel-yetenek-sinav-kilavuzu> . (27.03.2022).
- İnce, G. Zülkadiroğlu, Z. Bostan, Budak, D. (2004). Çukurova Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Özel Yetenek Sınavı adaylarının I. ve II. hak sonuçlarının karşılaştırılması. SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2(1), 5-10.
- İnönü Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://www.inonu.edu.tr/sporbilimleri/duyuru/2976/spor-bilimleri-fakultesi-2021-2022-ozel-yetenek-sinav-kilavuzu-> . (29.03.2022).
- İstanbul Aydın Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://www.aydin.edu.tr/haberler/Pages/iau-sbf-2021-ozel-yetenek-sinav-kilavuzu.aspx> . (29.03.2022).
- İstanbul Esenyurt Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://esenyurt.edu.tr/duyurular/2021-2022-egitim-ogretim-yili-besyo-ozel-yetenek-sinavi-kilavuzu> . (29.03.2022).
- İstanbul Galata Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://galata.edu.tr/ckfinder/userfiles/files/ozel-yetenek-klavuzu-.pdf> . (29.03.2022).
- İstanbul Gedik Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://www.gedik.edu.tr/akademik-birimler/fakulteler/spor-bilimleri-fakultesi/ozel-yetenek-sinavi> . (29.03.2022).
- İstanbul Haliç Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı. Erişim adresi: <https://ozelyetenek.halic.edu.tr/tr/beden-egitimi-ve-spor-yuksekokulu-ozel-yetenek-sinavlari/besyo-sinav-kilavuzu> . (29.03.2022).
- İstanbul Okan Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim Adresi: <https://www.okan.edu.tr/duyuru/11516/spor-yoneticiligi-bolumu-ozel-yetenek-pdf> . (27.05.2022).
- İstanbul Rumeli Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı. Erişim adresi: <https://sbf.rumeli.edu.tr/tr/duyurular/spor-bilimleri-fakultesi-2021-ozel-yetenek-sinavi-> . (29.03.2022).
- İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://www.izu.edu.tr/docs/defaultsource/defaultdocumentlibrary/sporbilimlerifakultesi.guncel-hali.pdf> . (29.03.2022).
- İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim Adresi: https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=beden_egitimi_ve_spor_bolumu_ozel_yetenek_sinavi_kilavuzu_2020_2021.pdf . (29.03.2022).
- Kafkas Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://www.kafkas.edu.tr/dosyalar/sabesyo/file/BESYo.YETENEK.Klavuzu.pdf> . (29.03.2022).
- Kahraman, A. (1995). Osmanlı Devleti'nde Spor. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://spor>.

ksu.edu.tr/depo/duyuru_belge/2021YILI_güncelHali_2108131141212422.pdf . (29.03.2022).

- Kamuk, Y.U. (2019). Değişen Üniversite Sınav Sistemi Işığında Spor Bilimleri Fakültesi Özel Yetenek Sınavlarının Değerlendirilmesi. SPOMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 17(3), 222-236.
- Karabük Üniversitesi. (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://besyo.karabuk.edu.tr/icerikGoster.aspx?K=D&id=6221&BA=index.aspx> erişim; 28.03.2022).
- Karaman, Ö. N. Özden, F. Özcanlı, C. ve Mutlu, T. O. (2020). Spor Bilimleri Fakültesindeki Öğrencilerde Denge, Sıçrama Performansı ile Fiziksel Aktivite Düzeyi Arasındaki İlişki. Türkiye Klinikleri Spor Bilimleri, 12(2), 163-168.
- Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi. (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: [https://dosya.kmu.edu.tr/sporbf/userfiles/files/20212022özel_YetensinavUygulama%20Esaslar\(2\).pdf](https://dosya.kmu.edu.tr/sporbf/userfiles/files/20212022özel_YetensinavUygulama%20Esaslar(2).pdf) , erişim; 28.03.2022).
- Kastamonu Üniversitesi. (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: https://sporbilimleri.kastamonu.edu.tr/images/2021/ÖZEL_YETENEK_SINAVI/özel_Yetenek_sinavyönergesi_2021.pdf, erişim; 22-03-2022).
- Kayri, M. Okut, H. (2008). Özel yetenek sınavındaki başarıya ilişkin risk analizinin karışımı lojistik regresyon modeli ile incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 35, 227-239.
- Kırıkkale Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı. Erişim adresi: https://panel.kku.edu.tr/Content/sporbilimleri/2021-özel_yetenek_kilavuz/2021-pdf . (29.03.2022).
- Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim Adresi:https://dosyayukleme.ahievran.edu.tr/dosyalar/20212022_özel_Yetenek_Sinavi_Kilavuzu_son_10.08.2021.pdf .(29.03.2022).
- Kilis 7 Aralık Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <http://kilis.edu.tr/duyuru/admin/upload/1628863027besyo-kilavuz-2021-2022.pdf> . (27.05.2022).
- Kizir, E. Temel, C. ve Güllü, M. (2014). Türkiye'deki Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarının Öğrenci Seçim Yöntemlerinin İncelenmesi. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 12(2), 133-138.
- Lokman Hekim Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim Adresi: <https://www.lokmanhekim.edu.tr/wp-content/uploads/2020/05/LHU-SBF-Ozel-Yetenek-S%C4%B1nav-K%C4%B1lavuzu-2020505.pdf> . (25.03.2022).
- Lokman Hekim Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim Adresi: <https://www.lokmanhekim.edu.tr/fakulteler/spor-bilimleri-fakultesi/ozel-yetenek-sinav-kilavuzu-2021-2022/> . (22.03.2022).
- Makaracı, Y. Güler, M. Kozak, M. Pamuk, Ö. Soslu, R. (2020). Fiziksel Aktivite ve Bazal Metabolik Hız Değerleri Spor Bilimleri Özel Yetenek Sınavı Parkur Süresinde Ne Kadar Etkilidir?. Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 5(2).
- Manisa Celal Bayar Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim Adresi: https://sporbf.mcbyu.edu.tr/db_images/site_200/file/guncel...-beo-syb-rek-sinav-programi-2021-2022.pdf . (25.03.2022).
- Mardin Artuklu Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://www.besyocuyuz.com/mardin-artuklu-universitesi-besyoy-ozel-yetenek-sinavi-2021/> . (25.03.2022).
- Mardin Artuklu Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://www.artuklu.edu.tr/tr/duyurular/2021-2022-besyoy-ozel-yetenek-sinavi> (29.03.2022).
- Marmara Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://sporbilimleri.marmara.edu.tr/dosya/sporbilimleri/2021/2021%20%20C3%96YGS/M.U%CC%88.%20Spor%20Bilimleri%20Faku%C-C%88itesi%202021%20O%CC%88YGS%20K%C4%B1lavuzu2.pdf> . (25.03.2022).
- Mersin Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim tarihi: http://www.mersin.edu.tr/bulut/birim_594/dosyalar/OZEL_YETENEK_2020_2021_GUZ/20212022_OZEL_YETENEK/Spor_bilimleri_Fakultesi.pdf . (25.03.2022).
- Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı. Erişim adresi: <https://muweb.mu.edu.tr/New-files/44/44/%C3%96YGS%2020212022%20%20C4%BOLANI.pdf> . (25.03.2022).
- Mustafa Kemal Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://www.mku.edu.tr/files/640f9dbe-578f-4683-b4ef-6b033a3452df.pdf> . (27.03.2022).
- Muş Alparslan Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim tarihi: <https://www.besyocuyuz.com/mus-alparslan-universitesi-besyoy-ozel-yetenek-sinavi-2021/> . (25.03.2022).
- Necmettin Erbakan Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim tarihi:<https://www.erbakan.edu.tr/storage/images/departman/ahmetkelesoglugitim/duy2022/pdf> . (25.03.2022).

- Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi (2021). Özel yetenek sınavı kılavuzu. Erişim adresi: <https://www.nevsehir.edu.tr/28153> . (25.03.2022).
- Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi. (2021). Özel Yetenek Sınavı kılavuzu. Erişim adresi: <https://static.ohu.edu.tr/uniweb/media/portallar/oidb//mansetler/22854/j0ouvmvz.pdf> . (25.03.2022).
- Nişantaşı Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: https://www.nisantasi.edu.tr/Uploads/%C3%96ZEL%20YETENEK/BESYO_%C3%96ZEL_YETENEK2.pdf . (25.03.2022).
- Okan, K. (1975). Türk Spor Tarihi. Mektupla Öğretim Yayını.
- Ordu Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: https://besyo.odu.edu.tr/files/other/DUYURULAR/2021-2022_OYS_klavuz.pdf . (25.03.2022).
- Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi. (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: http://depo.osmaniye.edu.tr/dosyalar/besyo/Dosyalar/%C3%96_ZEL%20YETENEK%20SINAVI%20KLAVUZU%281%29.pdf . (25.03.2022).
- ÖSYM. (2021). YKS kılavuzu. Erişim adresi: <https://www.osym.gov.tr/TR,21247/2021-yuksekgoretim-kurumlari-sinavi-yks-yuksekgoretimprogramlari-ve-kontenjanlari-kilavuzu.html> . (25.03.2022).
- ÖSYM. (2022). YKS kılavuzu. Erişim adresi: https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2022/YKS/kilavuz_11022022.pdf . (25.03.2022).
- ÖSYM. (2022). Hakkında. Erişim adresi: <https://www.osym.gov.tr/TR,8789/hakkinda.html> . (25.03.2022).
- Pamukkale Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://www.pau.edu.tr/sbf/tr/haber/2021-2022-egitim-ogretim-yili-spor-fakultesi-ozel-yetenek-kilavuzu> . (25.03.2022).
- Parlaklıç, Ş. (2017). Spor Bilimleri Fakülteleri Özel Yetenek Sınavlarının İncelenmesi (İstanbul Üniversitesi Örneği). *Researcher: Social Science Studies*, 5(8), 224-234.
- Pehlevan, Z. (2019). Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Akademik Başarılarında Yükseköğretime Geçiş Sınavı, Ağırlıklı Ortaöğretim Başarı Puanı ve Özel Yetenek Sınav Puanlarının Etkisi: Mersin Üniversitesi Örneği. *Beden Eğitimi ve Spor Araştırmaları Dergisi*, 2602-3644.
- Peker, R. (2003). Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi Ve Spor Bölümü Öğrencilerinin ÖSS Ve Özel Yetenek Sınavı Puanlarına Göre Genel Akademik Başarıları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1).
- Polis Akademisi (2021). Erkek Adaylar İçin POMEM Giriş Sınavı. Erişim adresi: <https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/erkek.jpg> . (29.03.2022).
- Polis Akademisi (2021). Kadın Adaylar İçin POMEM Giriş Sınavı. Erişim adresi: <https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/kad%C4%B1n.jpg> . (29.03.2022).
- Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: [http://sporbilimleri.erdogan.edu.tr/Files/ckFiles/sporbilimleri-erdogan-edu-tr/2021_2022%20%C3%96zel%20Yetenek%20S%C4%B1nav%C4%B1/2021%20ozel%20yetenek%20sinav%20kilavuzu\(G%C3%BCncel\).pdf](http://sporbilimleri.erdogan.edu.tr/Files/ckFiles/sporbilimleri-erdogan-edu-tr/2021_2022%20%C3%96zel%20Yetenek%20S%C4%B1nav%C4%B1/2021%20ozel%20yetenek%20sinav%20kilavuzu(G%C3%BCncel).pdf) . (25.03.2022).
- Sağlık Bilimleri Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: https://www.sbu.edu.tr/File-Folder/Dosyalar/e2e45a78/2021_8/ozelyetenek-soon4082021-01055134.pdf . (25.03.2022).
- Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: https://sporbilimleri.subu.edu.tr/sites/sporbilimleri.subu.edu.tr/files/2021-08/2021_2022%20E%C4%99E%C4%B0T%C4%B0M%20%C3%96C4%99ERET%C4%B0M%20YILI%20G%C4%B0R%C4%B0C5%9E%20KLAVUZU.pdf . (25.03.2022).
- Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://sbf.omu.edu.tr/tr/haberler/2021-2022-egitim-ogretim-yili-ozel-yetenek-sinavi-klavuzu> (25.03.2022).
- Selçuk Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: https://webadmin.selcuk.edu.tr/BirimDosyalar/Dosyalar/ogrenci_isleri/2021-2022%20%C3%96ZEL%20YETENEK%20SINAV%20KLAVUZU.pdf . (25.03.2022).
- Siirt Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://siirt.edu.tr/dosya/aktivite/besyo-2021-ozel-yetenek-sinav-kilavuzu-siirt-202185141821357.pdf> . (25.03.2022).
- Simonek, J. Horicka, P. ve Hianik, J. (2016). Differences in pre-planned agility and reactive agility performance in sport games. *Acta Gymnica*, 46(2), 68-73
- Sinop Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı. Erişim adresi: <https://sbf.sinop.edu.tr/wp-content/uploads/sites/18/2021/07/2021-2022-Egitim-%E2%80%93Ogretim-Yili-Ozel-Yetenek-Sinav-Kilavuzu.pdf> . (25.03.2022).

- Süleyman Demirel Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Antrenörlük Kılavuzu. Erişim adresi: <https://sporbil.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/375/files/kilavuz-2-02082021.pdf> . (25.03.2022).
- Süleyman Demirel Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Öğretmenlik Kılavuzu. Erişim adresi: <https://sporbil.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/375/files/kilavuz-1-02082021.pdf> . (25.03.2022).
- Şırnak Üniversitesi. (2021) Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://sirnak.edu.tr/resimler/files/%c5%9e%c4%b1rnak%20%c3%9cniversitesi%202021-2022%20Besyo%20K%c4%b1lavuzu.pdf> . (25.03.2022).
- Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi. (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://www.besyocuyuz.com/tekirdag-namik-kemal-universitesi-besyo-ozel-yetenek-sinavi-2021/> . (25.03.2022).
- Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: https://sporbilim.gop.edu.tr/depo/menuler/biim_11925/duyurular_198/45f2d9b8b78640499846aac48cd67943/url_icerik/TOG%CC%88%20SBF%20SINAV%20KILAVUZU...pdf . (25.03.2022).
- Topuz, H. (1975). Konuklar Geçiyor. Çağdaş Yayınları.
- Trabzon Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <http://sporbilimleri.trabzon.edu.tr/tr/news-detail/2021-2022-egitim-ogretim-yili-spor-bilimleri-fakultesi-ozel-yetenek-sinavi-duyurusu/34554> . (25.03.2022).
- Trakya Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: https://www.besyohaber.net/wp-content/uploads/trakya_.pdf . (25.03.2022).
- Uludağ Üniversitesi. (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: https://uludag.edu.tr/dosyalar/oidb/21_22_spor_bil_fak_klavuz_ozel_yetenek.pdf . (29.03.2022).
- Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi. (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: https://www.yyu.edu.tr/images/files/2021_BESYO_SINAV_YONERGESI%CC%87_22_06_2021.pdf . (25.03.2022).
- Wikipedia. Olimpik Sporlar Listesi. https://tr.wikipedia.org/wiki/Olimpik_sporlar . (29.03.2022).
- Yıldız, M.E. Güner, B. Gülnar, U. (2015). Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu 2014 Yılı Özel Yetenek Sınavı Sonuçlarının Değerlendirilmesi. Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi. 5(2).
- Yozgat Bozok Üniversitesi (2021). Özel Yetenek Sınavı Kılavuzu. Erişim adresi: <https://www.besyohaber.net/wp-content/uploads/bozok.pdf> . (25.03.2022).
- Zouhal, H. Abderrahman, A. B. Dupont, G. Truptin, P. Le Bris, R. Le Postec, E., ... ve Bideau, B. (2018). Laterality influences agility performance in elite soccer players. *Frontiers in physiology*, 9(807), 1-8.

GENÇLİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Yazarlara Notlar

Dergimizde sadece özgün ve daha önce yayınlanmamış makalelere yer verilmektedir.

Yazı gönderme ve değerlendirme süreçleri Dergipark sistemi üzerinden yürütülmektedir. Aşağıdaki biçimsel şartları taşımayan ve imla kurallarına uygun olmayan çalışmalar bilimsel değerlendirme sürecine alınmamaktadır. Araştırmacılar intihal.net ya da turnitin gibi programlarda oluşturmuş oldukları benzerlik raporunu da sisteme yüklemelidir.

Değerlendirilmek üzere dergimizde gönderilen çalışmalar; başlık düzeni, yapı, atıf, alıntı, kaynakça, tablo ve şekiller dahil olmak üzere tümüyle APA (7th edition of the Publication Manual of the American Psychological Association) yazım kuralları dikkate alınarak hazırlanmalıdır.

Gönderilerin uzunluğunun 4.000-8.000 kelime arasında olması beklenmektedir. Daha geniş kapsamlı çalışmalar için editörle irtibat kurulmalıdır. Çalışmalar, Times News Roman yazı tipinde, 12 punto büyüklüğünde ve çift satır aralığında hazırlanmalı, sayfa kenar boşlukları 2.5 cm olarak düzenlenmelidir. Çalışmalar için 150-200 kelime arasında bir Özet Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmalıdır. Ayrıca Türkçe çalışmalar için İngilizce, İngilizce çalışmalar için de Türkçe olmak üzere, yaklaşık 750 kelime uzunluğunda bir Genişletilmiş Özet hazırlanmalıdır.

Editör değerlendirmesinden sonra, tüm makaleler en az iki hakeme gönderilmektedir. Kör hakem değerlendirmelerine dayalı olarak nihai karar Editör tarafından verilmektedir.

Tüm başvurular elektronik olarak <https://dergipark.org.tr/tr/pub/genclikarastirmalari> adresinde yer alan bağlantı kullanılarak gönderilmelidir. Kör hakemlik süreci için sisteme yüklenen makale metinlerinde kesinlikle çalışmanın yazarlarına ilişkin herhangi bir bilgi yer almamalıdır.

Çalışmalarda sırasıyla aşağıdaki başlıklar yer almalıdır:

Başlık;

- 10-12 kelime uzunluğunda, içeriği yansıtan kapsayıcı nitelikte düzenlenmelidir.

Özet;

Her ampirik çalışma; Amaç, Yöntem (araştırma modeli, ölçme araçları, çalışma grubu), Temel Sonuçlar, Araştırma ve Uygulama için Öneriler alt başlıklarından oluşan, Türkçe ve İngilizce dillerinde hazırlanmış bir yapılandırılmış özet içermelidir. Ampirik olmayan ya da kavramsal çalışmalar kendi çerçevelerine uygun olarak Amaç, Kavramsal Model, Sonuçlar ve Öneriler gibi alt başlıklar taşınmalıdır.

Çalışmanın özgün değeri Amaç alt başlığı altında kısaca vurgulanabilir. Yapılandırılmış özet yaklaşık 150-200 kelime sınırlarında olmalıdır.

Anahtar Kelimeler;

- En az 3 en çok 5 anahtar kelime ya da kelime grubu belirlenmelidir. Anahtar kelimeler mümkün mertebe başlıkta yer almayan kavramlardan oluşmalıdır.

Giriş;

- Araştırmanın kavramsal temeli ve çerçevesi, alanyazında yer alan konu ile ilgili geleneksel ve güncel tartışmalar ve mevcut çalışmanın ilgili alanyazına katkısı bu bölümde geniş olarak açıklanmalıdır. İlgili alandaki mevcut bilgi birikimi eleştirel bir değerlendirmeye tabi tutulmalı ve mevcut araştırmanın önemi ve özgün değeri güçlü biçimde vurgulanmalı, amaç ve alt problemleri net olarak tanımlanmalıdır. Araştırmacılar gerekli gördükleri takdirde bu bölüm içerisinde alt başlıklar oluşturabilirler.

Yöntem;

- Araştırmanın modeli, evren, örneklem ya da çalışma grubu, veri toplama araçları, geçerlik ve güvenirlik kanıtları, veri toplama ve analiz yöntemleri ile sınırlılıkları detaylı olarak açıklanmalıdır.

Bulgular;

- Araştırma bulguları, araştırmanın problem cümlesi ile uyumlu olarak, gerekli durumlarda tablo, şekil ya da grafik desteği ile sunulmalıdır. Araştırmanın çalışma grubu ile ilgili demografik bilgiler, Bulgular bölümünde değil Yöntem bölümünde ilgili başlık altında sunulmalıdır. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarına ilişkin geçerlik ve güvenirlik bilgileri, Bulgular bölümünde değil Yöntem bölümünde ilgili başlık altında sunulmalıdır.

Tartışma;

- Araştırmanın temel bulguları özetlenmeli, bulgular ilgili ve güncel alanyazınla ilişkilendirilerek tartışma derinleştirilmeli ve çıkarımlara (sonuç) ulaşılmalıdır. Tartışmada eleştirel ve bilimsel bir yaklaşım ortaya konulmalıdır.

Sonuç ve Öneriler;

- Tartışma sonucunda ortaya çıkan temel çıkarımlar ve bu çıkarımlara bağlı olarak geliştirilen öneriler özetlenmelidir. Sonuç ve öneriler araştırma bulgularının ötesine geçmemelidir.

Kaynakça;

Kaynakçanın oluşturulmasında APA son sürümü esas alınmalıdır. Araştırmacılar, nitelikli bir çalışmanın hem ilgili alanyazındaki klasik kaynaklara/yaklaşımlara atıfta bulunması hem de güncel tartışmaları ihtiva etmesi gerektiğini dikkate almalıdır.

JOURNAL OF YOUTH RESEARCH

Notes for Writers

Our journal accepts only original and previously unpublished articles.

All processes related to the submission and evaluation of manuscripts are run through Dergipark. Studies not following proper formatting or spelling rules will not be considered for scientific evaluation. A similarity report issued from programs like www.intihal.net or turnitin must accompany all submissions of manuscripts.

Studies sent to our journal for evaluation are to follow APA style guidelines (7th Edition of the Publication Manual of the American Psychological Association). This includes all headings, citations, quotations, references, and figures included in the study, as well as the actual structure of the study itself.

As we expect that manuscripts' length range from 4,000 to 8,000 words, authors should contact the editor for works exceeding the upper limit. Studies should be double spaced and written in 12 point Times New Roman font. Page margins should be at 2.5 cm. An abstract consisting of 150 to 200 words in both Turkish and English should accompany all studies. Furthermore, a Turkish extended abstract of approximately 750 words should accompany English-language studies whereas an English extended abstract of equal length should accompany Turkish-language studies.

After evaluation by the editor, all articles are sent to at least two referees for blind review. Basing his/her decision on the referees' comments, the editor makes the ultimate decision for whether the article will proceed on to subsequent stages.

All applications are to be sent electronically using the link found on <https://dergipark.org.tr/tr/pub/genclikarastirmalari>. During the blind review process, absolutely no information related to the author(s) of a study is to be included in the texts uploaded.

Studies should include the following headings:

Title;

- The title should consist of 10 to 12 words and reflect the content of the work in a comprehensive manner.

Abstract;

Empirical studies should contain a structured abstract in both Turkish and English that consists of the following sections: Aim, Method (research model, measurement tools, and study group), Basic Conclusions, and Recommendations for Future Research and Practice. Non-empirical or conceptual studies, however, should include the following sections, as necessary: Aim, Conceptual Model, Conclusions, and Recommendations.

The study's original value may be briefly emphasized in a sub-section under the study's aim. The structured abstract should range from 150 to 200 words.

Keywords;

- A minimum of three and a maximum of five keywords or word groups should be specified. As much as possible, keywords should be concepts not used in the title.

Introduction;

- The conceptual foundation and framework of the research, traditional and contemporary discussions related to the subject in the literature, and how it will contribute to the relevant literature should be broadly expounded upon in this section. The current knowledge accumulation should be critically evaluated, the importance and original value of the research strongly emphasized, and the objectives and sub-problems clearly identified. Researchers may add supplemental sub-headings as they deem fit in this section.

Method;

- In this section, the research model, universe, sample or study group, data collection tools, evidence on the study's validity and reliability, and the data collection and analysis methods used in this study, including their limitations, should be explained in details.

Findings;

- The research findings should be in harmony with the problem statement of the research and supported by the necessary tables, figures, and/or graphics. The demographics of the study group should be presented under the method and not under the findings. Likewise, information on the validity and reliability of the measurement tools used during research should also be presented in the method and not under the findings.

Discussion;

- The basic research findings should be summarized, discussion on the findings should be deepened and related to the relevant contemporary literature, and conclusions should be made. Discussion should be critical and scientific in nature.

Conclusions and Recommendations;

- The basic conclusions resulting from the discussion and recommendations based on these conclusions should be summarized without exceeding the actual scope of the findings.

References;

The most recent version of APA should be used as a basis while composing references. Researchers should keep in mind that a high-quality study should include references not only to classic sources and approaches present in the relevant literature but also to contemporary discussions.

BU SAYIDA

Sinem Gedik & Deniz Merkan Gezgin

Üniversite Öğrencilerinin Akıllı Telefon Bağımlılığının Rekreatif Faaliyetlere Katılım Davranışları Açısından İncelenmesi
Smartphone Addiction in University Students: Is Participation in Recreative Activities a Dissuading Factor?

Aysel Arslan

Üniversite Öğrencilerinin Bilgisayar Öz-Yeterlik Algılarının Çevrimiçi Öğrenmeye Yönelik Hazırbulunuşlukları Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesi
Determining the Effect of University Students' Computer Self-Efficacy Perceptions on Their Readiness for Online Learning

Ali Erkek & Ahmet Uzun

11-12 Yaş Çocuklarda Görsel ve İşitsel Pas Antrenmanlarının Futbol Teknik Becerilerine Etkisi
The Effect of Visual and Auditory Pass Training on Football Technical Skills of 11-12 Years Old Children

Nesibe Tuba Boynıkar & Musa Öztürk

Ütopik Bir Mekân Olarak Instagram: Sanal Temsiller
Instagram Filters: Consuming Naturalness in Social Media

Melike Semerci & Hakan Karaman & Ömer Miraç Yaman

Bağımlılıkta Arkadaş Etkisini Anlamaya Yönelik Bir İnceleme: Youtube Videolarına Konuk Olan Madde Kullanıcılarının Röportajları Üzerinden Bir İçerik Analizi
A Study on Understanding the Effect of Friends in Addiction: A Content Analysis on the Interviews of Substance Users Visiting Youtube Videos

Oğulcan Güner & Serkan Hacıcaferoğlu

Spor Bilimlerinde Öğrenim Gören Üniversite Öğrencilerinin Kariyer Farkındalıklarının İncelenmesi: Karadeniz Bölgesi Örneği
Examining Career Awareness of University Students Studying in Sport Sciences: Case of Black Sea Region

Mehmet Altın & Reha Bozğüney & Mehmet Ali Üzgü & Mehmet Denktaş

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları (BESYO) ve Spor Bilimleri Fakülteleri (SBF) Özel Yetenek Sınavlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesi
Examination and Evaluation of Physical Education and Sports Schools and Sports Sciences Faculties' Special Ability Exams

